

**T. C.
RECEP TAYYIP ERDOĞAN ÜNİVERSİTESİ
LİSANÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
TÜRKÇE VE SOSYAL BİLİMLER EĞİTİMİ
ANABİLİM DALI**

**TÜRKİYE’NİN JEOPOLİTİK KONUMUNUN SOSYAL
BİLGİLER DERSİ BAĞLAMINDA DEĞERLENDİRİLMESİ**

(Yüksek Lisans Tezi)

Ömer SEMİZ

**Danışman
Prof. Dr. İlhan TURAN**

**RİZE
2023**

KABUL VE ONAY

Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Anabilim Dalında, Prof. Dr. İlhan TURAN danışmanlığında, Ömer SEMİZ tarafından hazırlanan *Türkiye'nin Jeopolitik Konumunun Sosyal Bilgiler Dersi Bağlamında Değerlendirilmesi* adlı bu tez çalışması, [02/02/2023] tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda oy birliği/oy çokluğuyla başarılı bulunarak jürimiz tarafından **Yüksek Lisans Tezi** olarak kabul edilmiştir.

Jüri Üyeleri	Unvanı, Adı SOYADI	İmza
Başkan	: Prof. Dr. Yılmaz GEÇİT	
Üye	: Prof. Dr. Ayşegül ŞEYİHOĞLU	
Üye	: Prof. Dr. İlhan TURAN	

ETİK BEYAN

Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Tezli Yüksek Lisans Programından mezun olmak üzere teslim ettiğim "Türkiye'nin Jeopolitik konumunun Sosyal Bilgiler Dersi Bağlamında Değerlendirilmesi" konulu tezimi, bilim ve araştırma etiği prensiplerine riayet edilerek tarafımdan yazılmıştır.

Eserimde, başka kaynaklardan aktarılan bütün bilgi ve alıntılar, Enstitünüz Tez Yazım Kılavuzuna uygun olarak açıkça gösterilmiştir. Kaynağı gösterilenler dışında kalan bütün bilgiler uygun araştırma yöntemi kullanılarak tarafımdan edinilmiş ve esere bu şekilde yansıtılmıştır. Şahsıma ait olmayan hiçbir bilgi, kasıt veya kusurlar, şahsıma aitmiş gibi gösterilmemiştir. İnternet kaynakları dâhil, sahibine/kaynağına atıf yapılmaksızın hiçbir bilgi kullanılmamıştır. Aksinin ortaya çıkması halinde doğacak bütün hukuki, idari, akademik ve etik sorumluluk tarafıma ait olacaktır. Eserin tesliminden sonra herhangi bir zamanda, bilim etiğine aykırılık tespit edilmesi ve / veya eserimle ilgili intihal veya intihal şeklinde anlaşılabilecek bir durumun ortaya çıkması halinde; Üniversiteniz ve eğitim kadronuzun hiç bir şekilde sorumlu tutulmayacağını hür irademle kabul, beyan ve taahhüt ederim. 02/02/2023

Ömer SEMİZ

ÖN SÖZ

Büyük düşünür İbn-i Haldun'un “coğrafya kaderdir” sözüyle hareketle. Türkiye'nin Jeopolitik Konumunun Sosyal Bilgiler Dersin Bağlamında Değerlendirilmesi adlı tez çalışması sürecinde büyük katkı sağlayan, çalışmanın her safhasında bana yol gösteren, zamanını ayıran, bilgi birikiminden çok şey öğrendiğim hocam Prof. Dr. İlhan TURAN' a çok teşekkür ederim. Tez konusu bulmamda yardımlarından dolayı ve yüksek lisans dersleri esnasında çok şeyler öğrendiğim hocam Doç. Dr. Adem BELDAĞ'a çok teşekkür ederim. Yüksek Lisans ders döneminde bana yol gösteren hocam Prof. Dr. Yılmaz GEÇİT'e çok teşekkür ederim. Yüksek Lisans eğitimim boyunca bölümdeki diğer değerli hocalarıma çok teşekkür ederim. Öğrencilik döneminde dönem arkadaşlarım olan Nazmiye BASKIN ve Günay KABAOĞLU'na desteklerinden dolayı teşekkür ederim. Araştırmama zaman ayırıp görüşleriyle katkı sunan Rize ilindeki Sınıf ve Sosyal Bilgiler öğretmenlerine teşekkür ederim. Hayatımın en kritik anında her türlü desteklerini esirgemeyen annem ve babama sonsuz minnettarım. Yüksek lisans öğrenciliğim sırasında beni destekleyen, bana moral veren sevgili eşime ve zaman ayıramadığım kızlarıma canı gönülden teşekkür ediyorum.

Ömer SEMİZ

Rize 2023

İÇİNDEKİLER

KABUL VE ONAY	I
ETİK BEYAN.....	II
ÖN SÖZ	III
İÇİNDEKİLER	IV
ÖZET	XIV
ABSTRACT.....	XV
KISALTMALAR.....	XVI
TABLolar LİSTESİ.....	XVII
ŞEKİLLER LİSTESİ	XXII
GİRİŞ	1
1. KURAMSAL ÇERÇEVE	8
1.1. Türkiye'nin Jeopolitik Konum ve Tanımı.....	8
1.2. Jeopolitik Konumun Tarihçesi	11
1.3. Türkiye Jeopolitiğinin Değişmeyen Unsurları	12
1.4. Türkiye Jeopolitiğinin Değişen Unsurları	13
1.5. Uluslararası Teşkilatlar ve Türkiye	14
1.6. İlgili Literatür Çalışmaları.....	15
2. YÖNTEM	22
2.1. Yöntem.....	22
2.1.1. Araştırmanın Modeli	22
2.1.2. Çalışma Materyali	22
2.1.3. Verilerin Toplama Araçları	25
2.1.3.1. Sosyal Bilgiler Programı.....	28
2.1.3.2. Sosyal Bilgiler Ders Kitapları	28
2.1.3.3. Görüşme.....	28
2.1.4. Verilerin Analizi	29
2.1.5. Uygulama Süreci	30
3. BULGULAR VE YORUMLAR	32
3.1. Türkiye'nin Jeopolitik Konumunun 2018 Sosyal Bilgiler Öğretim Programındaki Yerin İncelenmesi	32
3.1.1. 2018 Sosyal Bilgiler Programında Değerlerimiz	32

3.1.2. 2018 Sosyal Bilgiler Programında Yetkinlikler	33
3.1.3. Öğretim Programlarında Ölçme ve Değerlendirme Yaklaşımı	33
3.1.4. Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı'nın Özel Amaçları	34
3.1.5. Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı'nda Temel Beceriler	35
3.1.6. Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı'nda Değerler Eğitimi	35
3.1.7. Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı'nın Uygulanmasında Dikkat Edilecek Hususlar	36
3.1.8. Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı Öğrenme Alanları	37
3.2. Jeopolitiğin İlkokul Sosyal Bilgiler 4. Sınıf Ders Kitabındaki Yer Alma Durumuna İlişkin Bulgular	48
3.2.1. Jeopolitiğin İlkokul Sosyal Bilgiler 4. Sınıf Ders Kitabındaki Birey ve Toplum Öğrenme Alanına Göre Yer Alma Durumuna İlişkin Bulgular.....	48
3.2.1.1. Herkesin Bir Kimliği Var	50
3.2.1.2. Herkesin Bir Öyküsü Var	50
3.2.1.3. Nelerden Hoşlanıyorum? Neleri Yapabilirim?	50
3.2.1.4. Onun Yerinde Olsaydım	50
3.2.1.5. Farkındayım, Farklılıklara Saygılıyım	50
3.2.2. Jeopolitiğin İlkokul Sosyal Bilgiler 4. Sınıf Ders Kitabındaki Kültür ve Miras Öğrenme Alanının Yer Alma Durumuna İlişkin Bulgular.....	51
3.2.2.1. Ailemin Tarihi.....	52
3.2.2.2. Millî Kültür Öğelerimiz	53
3.2.2.3. Geçmişten Bugüne Çocuk Oyunları	53
3.2.2.4. Bir Kahramanlık Destanı: Millî Mücadele	53
3.2.3. Jeopolitiğin İlkokul Sosyal Bilgiler 4. Sınıf Ders Kitabındaki İnsanlar, Yerler ve Çevreler Öğrenme Alanının Yer Alma Durumuna İlişkin Bulgular ..	54
3.2.3.1. Yönlerimiz	55
3.2.3.2. Yer Tarifi Yapalım.....	55
3.2.3.3. Çevremizde Neler Var?	56
3.2.3.4. Hava Durumu.....	56
3.2.3.5. Yaşadığım Yer	56
3.2.3.6. Doğal Afetlere Hazır Olalım.....	58
3.2.4. Jeopolitiğin İlkokul Sosyal Bilgiler 4. Sınıf Ders Kitabındaki Bilim, Teknoloji ve Toplum Öğrenme Alanının Yer Alma Durumuna İlişkin Bulgular	60

3.2.4. 1. Teknolojik Ürünler	62
3.2.4.2. Geçmişten Bugüne Teknoloji	62
3.2.4.3. Zaman İçinde Teknoloji.....	62
3.2.4.4. İcat Çıkaralım	62
3.2.4.5. Zarar Vermeden Kullanalım	63
3.2.5. Jeopolitiğin İlkokul Sosyal Bilgiler 4. Sınıf Ders Kitabındaki Üretim, Dağıtım ve Tüketim Öğrenme Alanının Yer Alma Durumuna İlişkin Bulgular	63
3.2.5.1. İsteklerimiz, İhtiyaçlarımız	65
3.2.5.2. Ailemde ve Çevremde Ekonomik Faaliyetler.....	65
3.2.5.3. Bilinçli Tüketici Olalım	66
3.2.5.4. Belgemizi Alalım	66
3.2.5.5. Ayağımızı Yorganımıza Göre Uzatalım	66
3.2.5.6. Tüketime Evet, İsrafa Hayır.....	66
3.2.6. Jeopolitiğin İlkokul Sosyal Bilgiler 4. Sınıf Ders Kitabındaki Etkin Vatandaşlık Öğrenme Alanının Yer Alma Durumunun Konulara Göre Dağılımı Frekans Tablosu.....	67
3.2.6.1. Ben Çocuğum, Haklarımla Varım	68
3.2.6.2. Sorumluluk Üstleniyorum.....	68
3.2.6.3. Eğitsel ve Sosyal Etkinliklere Katılıyorum	68
3.2.6.4. Özgürlük ve Bağımsızlık	69
3.2.7. Jeopolitiğin İlkokul Sosyal Bilgiler 4. Sınıf Ders Kitabındaki Küresel Bağlantılar Öğrenme Alanının Yer Alma Durumuna İlişkin Bulgular	69
3.2.7.1. Ülkeleri Tanıyalım.....	71
3.2.7.2. Komşularımız.....	71
3.2.7.3. Türk Cumhuriyetleri	73
3.2.7.4. Farklı Kültürler	75
3.2.7.5. Dünya Farklılıklarıyla Güzel	75
3.2.8. Jeopolitiğin İlkokul Sosyal Bilgiler 4. Sınıf Ders Kitabında Öğrenme Alanına Göre Yer Alma Durumuna İlişkin Bulgular	76
3.3. Jeopolitiğin Ortaokul ve İmam Hatip Ortaokulu Sosyal Bilgiler 5. Sınıf Ders Kitabındaki Yer Alma Durumuna İlişkin Bulgular.....	78
3.3.1. Jeopolitiğin Ortaokul ve İmam Hatip Ortaokulu Sosyal Bilgiler 5. Sınıf Ders Kitabındaki Birey ve Toplum Öğrenme Alanında Yer Alma Durumuna İlişkin Bulgular	78

3.3.1.1. Etkin Bir Vatandaşım.....	80
3.3.1.2. Olayların Çok Boyutluluğu.....	80
3.3.1.3. Rollerimiz, Haklarımız ve Sorumluluklarımız Var	80
3.3.1.4. Haklarımla Varım	81
3.3.2. Jeopolitiğin Ortaokul ve İmam Hatip Ortaokulu Sosyal Bilgiler 5. Sınıf Ders Kitabındaki Kültür ve Miras Öğrenme Alanının Yer Alma Durumuna İlişkin Bulgular.....	82
3.3.2.1. Uygarlıkları Tanıyoruz	84
3.3.2.2. Ülkemizin Güzellikleri	86
3.3.2.3. Zengin Kültürümüz.....	86
3.3.2.4. Ortak Değerlerimiz	87
3.3.2.5. Geçmişten Günümüze Kültürümüz	87
3.3.3. Jeopolitiğin Ortaokul ve İmam Hatip Ortaokulu Sosyal Bilgiler 5. Sınıf Ders Kitabındaki İnsanlar, Yerler ve Çevreler Öğrenme Alanının Yer Alma Durumuna İlişkin Bulgular.....	88
3.3.3.1. Haritalar Ne Diyor?	89
3.3.3.2. İklimin Yaşamımıza Etkisi	90
3.3.3.3. Nüfus ve Yerleşme.....	91
3.3.3.4. Neden Oldu?	91
3.3.3.5. Doğal Afetler ve Etkileri.....	92
3.3.4. Jeopolitiğin Ortaokul ve İmam Hatip Ortaokulu Sosyal Bilgiler 5. Sınıf Ders Kitabındaki Yaşamımızda Bilim Ve Teknoloji Öğrenme Alanının Yer Alma Durumuna İlişkin Bulgular.....	93
3.3.4.1. Teknolojinin Toplum Üzerindeki Etkisi	95
3.3.4.2. Cebimizdeki Kütüphane	95
3.3.4.3. Önce Güvenlik	95
3.3.4.4. Bilim İnsanları ve Ortak Özellikleri	95
3.3.4.5. Araştırmacı Çocuklar	95
3.3.5. Jeopolitiğin Ortaokul ve İmam Hatip Ortaokulu Sosyal Bilgiler 5. Sınıf Ders Kitabındaki Ekonomi Ve İnsan Yaşamı Öğrenme Alanının Yer Alma Durumuna İlişkin Bulgular.....	95
3.3.5.1. Yaşadığımız Yer ve Çevremizdeki Ekonomik Faaliyetler	97
3.3.5.2. Çevremizdeki Meslekler	97
3.3.5.3. Ekonomik Faaliyetler ve Sosyal Hayat.....	99

3.3.5.4. Üretim Serüveni ve Tüketim.....	99
3.3.5.5. Yeni Fikirler Geliştiriyoruz	99
3.3.5.6. Bilinçli Tüketici	100
3.3.6. Jeopolitiğin Ortaokul ve İmam Hatip Ortaokulu Sosyal Bilgiler 5. Sınıf Ders Kitabındaki Etkin Ve Sorumluyum Öğrenme Alanının Yer Alma Durumuna İlişkin Bulgular.....	100
3.3.6.1. Topluma Hizmet Edenler.....	102
3.3.6.2. Yaşadığımız Yerde Yönetim	102
3.3.6.3. Temel Haklarımız	104
3.3.6.4. Bizi Biz Yapan Semboller	104
3.3.7. Jeopolitiğin Ortaokul ve İmam Hatip Ortaokulu Sosyal Bilgiler 5. Sınıf Ders Kitabındaki Bu Dünya Hepimizin Ünitesinde Yer Alma Durumuna İlişkin Bulgular	104
3.3.7.1. Ekonomiye Katkımız	105
3.3.7.2. İletişim ve Ulaşımın Ticarete Etkisi	106
3.3.7.3. Barışa Giden Yolculuk.....	108
3.3.7.4. Geçmişten Geleceğe Armağan: Ortak Miras	108
3.3.8. Jeopolitiğin Ortaokul ve İmam Hatip Ortaokulu Sosyal Bilgiler 5. Sınıf Ders Kitabında Öğrenme Alanına Göre Yer Alma Durumuna İlişkin Bulgular	110
3.4. Jeopolitiğin Ortaokul ve İmam Hatip Ortaokulu Sosyal Bilgiler 6. Sınıf Ders Kitabındaki Yer Alma Durumuna İlişkin Bulgular.....	112
3.4.1. Jeopolitiğin Ortaokul ve İmam Hatip Ortaokulu Sosyal Bilgiler 6. Sınıf Ders Kitabındaki Biz ve Değerlerimiz Öğrenme Alanına Göre Yer Alma Durumuna İlişkin Bulgular.....	112
3.4.1.1. Sosyal Rollerin Değişimi	113
3.4.1.2. Kültür ve Toplumsal Birliktelik.....	114
3.4.1.3. Farklılıklara Saygı Duyuyorum	114
3.4.1.4. Yardımlaşma ve Dayanışma	114
3.4.1.5. Sorunlara Çözüm Buluyorum	115
3.4.2. Jeopolitiğin Ortaokul ve İmam Hatip Ortaokulu Sosyal Bilgiler 6. Sınıf Ders Kitabındaki Tarihe Yolculuk Öğrenme Alanına Göre Yer Alma Durumuna İlişkin Bulgular.....	115
3.4.2.1. Orta Asya’da Kurulan İlk Türk Devletleri.....	116
3.4.2.2. İslamiyet’in Yayılışı	118

3.4.2.3. Türklerin İslamiyet’i Kabulü	119
3.4.2.4. Yeni Yurt Anadolu.....	120
3.4.2.5. İpek Ve Baharat Yolu	121
3.4.3. Jeopolitiğin Ortaokul ve İmam Hatip Ortaokulu Sosyal Bilgiler 6. Sınıf Ders Kitabındaki Yeryüzünde Yaşam Öğrenme Alanına Göre Yer Alma Durumuna İlişkin Bulgular	122
3.4.3.1. Konumu Öğreniyorum	123
3.4.3.2. Türkiye’nin Fiziki Coğrafya Özellikleri	125
3.4.3.3. Türkiye’nin Beşeri Coğrafya Özellikleri	126
3.4.3.4. Dünyada İklim ve Yaşam	127
3.4.4. Jeopolitiğin Ortaokul ve İmam Hatip Ortaokulu Sosyal Bilgiler 6. Sınıf Ders Kitabındaki Bilim ve Teknoloji Hayatımızda Öğrenme Alanına Göre Yer Alma Durumuna İlişkin Bulgular	129
3.4.4.1. Sosyal Bilimlerin Toplum Hayatına Etkisi	130
3.4.4.2. Gelecekteki Yaşam	131
3.4.4.3. Bilimsel Araştırma Basamakları	131
3.4.4.4. Telif ve Patent Hakkı	131
3.4.5. Jeopolitiğin Ortaokul ve İmam Hatip Ortaokulu Sosyal Bilgiler 6. Sınıf Ders Kitabındaki Üretiyorum, Tüketiyorum, Bilinçliyim Öğrenme Alanına Göre Yer Alma Durumuna İlişkin Bulgular	131
3.4.5.1. Kaynakların Ülke Ekonomisindeki Yeri.....	133
3.4.5.2. Kaynakların Bilinçsiz Kullanımı	134
3.4.5.3. Yatırım ve Pazarlama.....	134
3.4.5.4. Vergimi Ödüyorum.....	134
3.4.5.5. Nitelikli İnsan Gücü.....	134
3.4.5.6. Mesleğimi Seçiyorum	134
3.4.6. Jeopolitiğin Ortaokul ve İmam Hatip Ortaokulu Sosyal Bilgiler 6. Sınıf Ders Kitabındaki Yönetime Katılıyorum Öğrenme Alanına Göre Yer Alma Durumuna İlişkin Bulgular	134
3.4.6.1. Yönetim Biçimlerini Öğreniyorum.....	136
3.4.6.2. Yasama, Yürütme, Yargı	136
3.4.6.3. Yönetimin Karar Alma Sürecine Katılıyorum.....	136
3.4.6.4. Toplumsal Hayatımızda Demokrasinin Önemi	137
3.4.6.5. Anayasal Güvence Altındayız	137

3.4.6.6. Toplumsal Hayatta kadının Yeri.....	137
3.4.7. Jeopolitiğin Ortaokul ve İmam Hatip Ortaokulu Sosyal Bilgiler 6. Sınıf Ders Kitabındaki Uluslararası İlişkilerimiz Öğrenme Alanına Göre Yer Alma Durumuna İlişkin Bulgular.....	137
3.4.7.1. Türk Cumhuriyetleri ve Komşu Ülkelerle İlişkiler.....	138
3.4.7.2. Ülkemizin Ekonomik İlişkileri	139
3.4.7.3. Ülkemizin Üstlendiği Uluslararası Roller.....	140
3.4.7.4. Popüler Kültür.....	141
3.4.8. Jeopolitiğin Ortaokul ve İmam Hatip Ortaokulu Sosyal Bilgiler 6. Sınıf Ders Kitabında Öğrenme Alanına Göre Yer Alma Durumuna İlişkin Bulgular	142
3.5. Jeopolitiğin Ortaokul ve İmam Hatip Ortaokulu Sosyal Bilgiler 7. Sınıf Ders Kitabındaki Yer Alma Durumuna İlişkin Bulgular.....	144
3.5.1. Jeopolitiğin Ortaokul ve İmam Hatip Ortaokulu Sosyal Bilgiler 7. Sınıf Ders Kitabındaki İletişim ve İnsan İlişkileri Öğrenme Alanına Göre Yer Alma Durumuna İlişkin Bulgular.....	144
3.5.1.1. İletişim Kurarak Anlarız	145
3.5.1.2. Olumlu İletişim, Mutlu Birey ve Toplum.....	145
3.5.1.3. Medyanın Hayatımızdaki Yeri.....	146
3.5.1.4. Özgürüm, Sorumluluklarımın Olduğu Yere Kadar	146
3.5.2. Jeopolitiğin Ortaokul ve İmam Hatip Ortaokulu Sosyal Bilgiler 7. Sınıf Ders Kitabındaki Türk Tarihinde Yolculuk Ünitesinde Yer Alma Durumuna İlişkin Bulgular	146
3.5.2.1. Osmanlı Devleti'nin Kuruluşu.....	147
3.5.2.2. Osmanlı Devleti'nin Fetih Siyaseti.....	149
3.5.2.3. Avrupa'daki Gelişmeler ve Osmanlı Devleti'ne Etkileri	150
3.5.2.4. Osmanlı Devleti'nde Islahat Hareketleri	151
3.5.2.5. Seyyahların Gözüyle Osmanlı	151
3.5.3. Jeopolitiğin Ortaokul ve İmam Hatip Ortaokulu Sosyal Bilgiler 7. Sınıf Ders Kitabındaki Ülkemizde Nüfus Ünitesinde Yer Alma Durumuna İlişkin Bulgular	152
3.5.3.1. Yeryüzünde Yaşam.....	153
3.5.3.2. Nüfusumuz.....	154
3.5.3.3. Nedenleriyle ve Sonuçlarıyla Göç	156
3.5.3.4. Yerleşme ve Seyahat Özgürlüğü.....	157

3.5.4. Jeopolitiğin Ortaokul ve İmam Hatip Ortaokulu Sosyal Bilgiler 7. Sınıf Ders Kitabındaki Zaman İçinde Bilim Öğrenme Alanına Göre Yer Alma Durumuna İlişkin Bulgular	159
3.5.4.1. Geçmişten Günümüze Bilginin Serüveni	160
3.5.4.2. Türk-İslam Medeniyetinde Bilginler	160
3.5.4.3. Avrupa'daki Bilimsel Gelişmeler	161
3.5.4.4. Özgür Düşüncenin Bilimsel Gelişmelere Katkısı	161
3.5.5. Jeopolitiğin Ortaokul ve İmam Hatip Ortaokulu Sosyal Bilgiler 7. Sınıf Ders Kitabındaki Ekonomi ve Sosyal Hayat Öğrenme Alanına Göre Yer Alma Durumuna İlişkin Bulgular	161
3.5.5.1. Toprak Ana	162
3.5.5.2. Geçmişten Günümüze Üretim Araçları	163
3.5.5.3. Sosyal Hayatta Vakıfların Yeri	163
3.5.5.4. Meslek Edindiren Kurumlar	163
3.5.5.5. Yeni Meslekler	164
3.5.5.6. Dijital Dünya	164
3.5.6. Jeopolitiğin Ortaokul ve İmam Hatip Ortaokulu Sosyal Bilgiler 7. Sınıf Ders Kitabındaki Yaşayan Demokrasi Ünitesinde Yer Alma Durumuna İlişkin Bulgular	164
3.5.6.1. Demokrasinin Serüveni	165
3.5.6.2. Atatürk ve Demokrasi	166
3.5.6.3. Anayasa'dan Gelen Güç	166
3.5.6.4. Daha Fazla Demokrasi	166
3.5.7. Jeopolitiğin Ortaokul ve İmam Hatip Ortaokulu Sosyal Bilgiler 7. Sınıf Ders Kitabındaki Ülkeler Arası Köprüler Öğrenme Alanına Göre Yer Alma Durumuna İlişkin Bulgular	167
3.5.7.1. Yurtta Barış, Dünyada Barış	168
3.5.7.2. Biz De Varız	168
3.5.7.3. Biz Konuksever Bir Milletiz	169
3.5.7.4. Dünyayı Biz Kurtaracağız	169
3.5.8. Jeopolitiğin Ortaokul ve İmam Hatip Ortaokulu Sosyal Bilgiler 7. Sınıf Ders Kitabında Öğrenme Alanına Göre Yer Alma Durumuna İlişkin Bulgular	170
3.6. Türkiye'nin Jeopolitik konumun Öğretmenlerle Yapılan Görüşme Bulguları	172

3.6.1. Türkiye'nin Jeopolitik konumu Nasıl Tanımlarsınız? Sorusuna İlişkin Bulgular	172
3.6.2. Türkiye'nin Jeopolitik Konumun Avantajları Sizce Nelerdir? Sorusuna İlişkin Bulgular	176
3.6.3. Türkiye'nin Jeopolitik Konumun Dezavantajları Sizce Nelerdir? Sorusuna İlişkin Bulgular	180
3.6.4. Öğretmenlerin 2018 Yılında Güncellenen Sosyal Bilgiler Öğretim Programında, Türkiye'nin Jeopolitik Konumu İle İlgili İçeriğini Nasıl Değerlendiriyorsunuz? Sorusuna İlişkin Bulgular	183
3.6.5. Öğretmenlerin Sosyal Bilgiler Öğretim Programının “Temel Beceriler” Kısımında Türkiye'nin Jeopolitik Konumunu Hangi Becerilerin Kapsadığını Düşünüyorsunuz? Sorusuna İlişkin Bulgular	187
3.6.6. Öğretmenlerin Sosyal Bilgiler Öğretim Programının, “Değerler Eğitimi” Kısımında Türkiye'nin Jeopolitik Konumunun Hangi Değerleri Kapsadığını Düşünüyorsunuz? Sorusuna İlişkin Bulgular	190
3.6.7. Öğretmenlerin Türkiye'nin Jeopolitik Konumunun Sosyal Bilgiler Ders Kitaplarındaki Yeterlilik Düzeyi Hakkında Neler Söyleyebilirsiniz? Sorusuna İlişkin Bulgular	192
3.6.8. Öğretmenlerin Türkiye'nin Jeopolitik Konumuyla İlgili Başka Hangi İçeriklerin Eklenmesini İsterdiniz? Sorusuna İlişkin Bulgular	195
3.6.9. Öğretmenlerin Sosyal Bilgiler Dersinin Türkiye'nin Jeopolitik Konumunu Öğretmede Yeterince Etkili Olduğunu Düşünüyor musunuz? Sorusuna İlişkin Bulgular	198
3.6.10. Öğretmenlerin Türkiye'nin Jeopolitik Konumunun Önemine İlişkin Öğrencilerin Bilinç Düzeyi Ne Durumdadır? Sorusuna İlişkin Bulgular	200
3.6.11. Sosyal Bilgiler Dersi Öğretmenlerinin Türkiye'nin Jeopolitiğini Öğretirken Kullandıkları Yöntemlere İlişkin Bulgular	202
3.6.12. Sosyal Bilgiler Dersi Öğretmenlerinin Türkiye'nin Jeopolitiğini Öğretirken Kullandıkları Tekniklere İlişkin Bulgular	203
3.6.13. Sosyal Bilgiler Dersi Öğretmenlerinin Türkiye'nin Jeopolitiğini Öğretirken Kullandıkları Araç-Gereçlere İlişkin Bulgular.....	204
3.6.14. Sosyal Bilgiler Dersi Öğretmenlerinin Türkiye'nin Jeopolitiğini Öğretirken Kullandıkları Materyallere İlişkin Bulgular.....	205
3.6.15. Sosyal Bilgiler Dersi Öğretmenlerinin Türkiye'nin Jeopolitiğini Öğretirken Kullandıkları Etkinliklere İlişkin Bulgular	206
3.6.16. Sosyal Bilgiler Dersi Öğretmenlerinin Türkiye'nin Jeopolitiğini Öğretirken Kullandıkları Etkinliklere İlişkin Bulgular	207

3.6.17. Öğretmenlerin Türkiye'nin Jeopolitik Konumunun Daha İyi Nasıl Öğretilbileceği Hakkında Önerilerine İlişkin Bulgular	208
3.6.18. Öğretmenlerin Türkiye'nin Jeopolitik Konumunu Anlatırken Öğrencilerin Yeterince Bilinçlenip Bilinçlenmediklerine İlişkin Bulgular.....	212
4. TARTIŞMA, SONUÇ VE ÖNERİLER	215
4.1. Sonuç ve Tartışma.....	215
4.1.1. Türkiye'nin Jeopolitik Konumuna İlişkin İçerik 2018 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programında Yer Alma Biçimine Ait Tartışma ve Sonuç	215
4.1.2. Türkiye'nin Jeopolitik Konumuna İlişkin İçeriğin MEB Tarafından Önerilen Kitaplarda Nasıl Şekillenmesine Ait Tartışma ve Sonuç	217
4.1.3. Sosyal Bilgiler Öğretiminde Türkiye'nin Jeopolitik Konumunun İçeriği ve İşleniş Biçimi İle İlgili Öğretmenlerin Görüşlerine Ait Tartışma ve Sonuç	218
4.2. Öneriler	220
4.3. Temenniler	221
KAYNAKLAR	222
EKLER.....	227

Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü

Ana Bilim Dalı : Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Ana Bilim Dalı

Tez Türü : Yüksek Lisans Tezi

Danışman : Prof. Dr. İlhan TURAN

Hazırlayan : Ömer SEMİZ

Yıl : 2023

Sayfa Sayısı : 257

ÖZET

TÜRKİYE’NİN JEOPOLİTİK KONUMUNUN SOSYAL BİLGİLER DERSİ BAĞLAMINDA DEĞERLENDİRİLMESİ

Bu çalışmayla, Sosyal Bilgiler dersinde jeopolitik konumun önemini ortaya koymak; 2018 Sosyal Bilgiler öğretim programında ne şekilde yer aldığını belirlemek amaçlanmıştır. Bu doğrultuda “Türkiye’nin jeopolitik konumuna ilişkin içerik 2018 Sosyal Bilgiler dersi öğretim programında nasıl yer almaktadır? Türkiye’nin jeopolitik konumuna ilişkin içerik MEB tarafından önerilen kitaplarda nasıl şekillenmiştir? Sosyal Bilgiler öğretiminde Türkiye’nin jeopolitik konumunun içeriği ve işleniş biçimi ile ilgili öğretmenlerin görüşleri nelerdir?” sorularına cevap aranmıştır. Bu çalışmada nitel araştırma yöntemlerinden doküman incelemesi ve yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır. Elde edilen bulguların çözümlenmesinde betimsel analiz ve içerik analiz yöntemleri kullanılmıştır.

2018 Sosyal Bilgiler programının konularının çok olmasından dolayı vatanseverliğe yeterince yer verilmediğini belirtmiştir. Dikkat çeken hususlardan biri de Sosyal Bilgiler Ders Kitaplarında jeopolitik konum kavramına herhangi bir ana başlık veya alt başlıkta yer verilmeyişidir. Yapılan incelemelerin sonucunda Sosyal Bilgiler MEB ders kitaplarında, jeopolitiğin değişen ve değişmeyen ana unsurları ve alt boyutları dengeli dağıtıldığına ulaşılmıştır. Ayrıca öğretmenlerin, Türkiye’nin jeopolitik konumunun önemine vakıf bulunmakta ve bunu öğrencilere aktarmakta güçlük çektiğine ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Jeopolitik, Sosyal Bilgiler Öğretimi, Öğretmen Görüşleri, Sosyal Bilgiler Ders Kitapları

Recep Tayyip Erdogan University Institute of Graduate Studies

Department : Turkish and Social Sciences Education

Thesis Type : Maste'r Thesis

Supervisor : Prof. Dr. İlhan TURAN

Author : Ömer SEMİZ

Year : 2023

Pages : 257

ABSTRACT

EVALUATION OF THE GEOPOLITICAL LOCATION OF TURKEY IN THE CONTEX OF SOCIAL STUDIES SCHOOL SUBJECT

The aim of this study is to demonstrate the importance of Geopolitical location in Social Studies school subject; It is aimed to determine how it is included in the 2018 Social Studies curriculum. To this end, answers to following questions has been sought: “How is the content of Turkey's geopolitical location included in the 2018 Social Studies curriculum? How has the content of Turkey's geopolitical location been shaped in the text books recommended by the MEM (Turkish Ministry of National Education)? What are the teachers' views on the content and the way Turkey's geopolitical location is dealt with in Social Studies teaching?” In this study, document analysis and semi-structured interview form, which are qualitative research methods, were used. Descriptive analysis and content analysis methods were used to analyze the findings.

It is stated that patriotism is not sufficiently covered as 2018 curriculum of Social Sciences has plenty of topics. Another one of the remarkable issues is that geopolitical location is included in the Social Sciences textbooks neither as a title nor a subtitle. The analysis conducted concludes that basic permanent and temporary components of geopolitics are distributed in MEB (Ministry of National Education) textbooks in a balanced manner. Moreover, teachers are knowledgeable about the importance of Turkey’s geopolitical location but have difficulty in conveying it to the students.

Key words: Geopolitics, Social Studies Teaching, Teacher Views, Social Studies Textbooks

KISALTMALAR

AB	: Avrupa Birliği
ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
AFAD	: Afet ve Acil Durum Yönetimi
Akt.	: Aktaran
BDT	: Bağımsızlık Devletler Topluluğu
BM	: Birleşmiş Milletler
D-8	: Gelişmekte Olan Sekiz Ülke
ECO	: Ekonomik İşbirliği Teşkilatı
Ed.	: Editör
İİT	: İslam İşbirliği Teşkilatı
KEİB	: Karadeniz Ekonomik İşbirliği
KKTC	: Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti
MEB	: Milli Eğitim Bakanlığı
NATO	: Kuzey Atlantik Antlaşması Örgütü)
OECD	: Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Teşkilatı
Öğr.	: Öğretmen
s.	: sayfa
SSCB	: Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği
TRACECA	: Avrupa Kafkasya Asya Ulaştırma Koridoru
TÜİK	: Türkiye İstatistik Kurumu
TÜRKSOY	: Türk Kültür ve Sanatları Ortak Yönetimi
UNESCO	: Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü
vb.	: ve benzeri
yy	: Yüzyıl

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo1. Araştırma Kapsamında İncelenen Sosyal Bilgiler Ders Kitapları ve Özellikleri	23
Tablo 2. Çalışma Grubunda Yer Alan Öğretmenlerin Cinsiyetlerine Göre Frekans Dağılımları	24
Tablo 3. Çalışma Grubunda Yer Alan Öğretmenlerin Mesleki Kıdeme Göre Frekans Dağılımları	24
Tablo 4. Öğretmenlerin Branşlara Göre Frekans Dağılımları.....	25
Tablo 5. Öğretmenlerin Mezun Oldukları Okullara Göre Frekans Dağılımları.....	25
Tablo 6. Jeopolitiğin Boyut Kontrol Listesi.....	26
Tablo 7. Kaynak Kitap Listesi	27
Tablo 8. Uygulama Süreci Tablosu.....	31
Tablo 9. 2018 Sosyal Bilgiler Programında Değerlerimiz Alt Boyutları Tablosu....	32
Tablo 10. 2018 Sosyal Bilgiler Programında Yetkinlikler Tablosu.....	33
Tablo 11. Öğretim Programlarında Ölçme ve Değerlendirme Yaklaşımı Tablosu ..	33
Tablo 12. Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı'nın Özel Amaçları Tablosu	34
Tablo 13. Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı'nda Temel Beceriler.....	35
Tablo 14. Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı'nda Değerler Eğitimi Tablosu..	35
Tablo 15. Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı'nın Uygulanmasında Dikkat Edilecek Hususlar Tablosu	36
Tablo 16. Jeopolitiğin Alt Boyutları 4. Sınıf Kazanım ve Açıklamaları Tablosu.....	37
Tablo 16 (Devam). Jeopolitiğin Alt Boyutları 4. Sınıf Kazanım ve Açıklamaları Tablosu.....	38
Tablo 16 (Devam). Jeopolitiğin Alt Boyutları 4. Sınıf Kazanım ve Açıklamaları Tablosu.....	39
Tablo 17. Jeopolitiğin Alt Boyutları 5. Sınıf Kazanım ve Açıklamaları Tablosu.....	40
Tablo 17 (Devam). Jeopolitiğin Alt Boyutları 5. Sınıf Kazanım ve Açıklamaları Tablosu.....	41
Tablo 17 (Devam). Jeopolitiğin Alt Boyutları 5. Sınıf Kazanım ve Açıklamaları Tablosu.....	42
Tablo 18. Jeopolitiğin Alt Boyutları 6. Sınıf Kazanım ve Açıklamaları Tablosu.....	43
Tablo 18 (Devam). Jeopolitiğin Alt Boyutları 6. Sınıf Kazanım ve Açıklamaları Tablosu.....	44
Tablo 18 (Devam). Jeopolitiğin Alt Boyutları 6. Sınıf Kazanım ve Açıklamaları Tablosu.....	45
Tablo 19. Jeopolitiğin Alt Boyutları 7. Sınıf Kazanım ve Açıklamaları Tablosu.....	46
Tablo 19 (Devam). Jeopolitiğin Alt Boyutları 7. Sınıf Kazanım ve Açıklamaları Tablosu.....	47
Tablo 20. Jeopolitiğin İlkokul Sosyal Bilgiler 4. Sınıf Ders Kitabındaki Birey ve Toplum Öğrenme Alanının Yer Alma Durumunun Konulara Göre Frekans Dağılımı	49

Tablo 21. Jeopolitiğin İlkokul Sosyal Bilgiler 4.Sınıf Ders Kitabındaki Kültür ve Miras Öğrenme Alanının Yer Alma Durumunun Konulara Göre Dağılımı Frekans Tablosu.....	52
Tablo 22. Jeopolitiğin İlkokul Sosyal Bilgiler 4. Sınıf Ders Kitabındaki İnsanlar, Yerler ve Çevreler Öğrenme Alanının Yer Alma Durumunun Konulara Göre Dağılımı Frekans Tablosu.....	54
Tablo 22 (Devam). Jeopolitiğin İlkokul Sosyal Bilgiler 4. Sınıf Ders Kitabındaki İnsanlar, Yerler ve Çevreler Öğrenme Alanının Yer Alma Durumunun Konulara Göre Dağılımı Frekans Tablosu.....	55
Tablo 23. Jeopolitiğin İlkokul Sosyal Bilgiler 4. Sınıf Ders Kitabındaki Bilim, Teknoloji ve Toplum Öğrenme Alanının Yer Alma Durumunun Konulara Göre Dağılımı Frekans Tablosu.....	61
Tablo 24. Jeopolitiğin İlkokul Sosyal Bilgiler 4. Sınıf Ders Kitabındaki Üretim, Dağıtım ve Tüketim Yer Alma Durumunun Konulara Göre Dağılımı Frekans Tablosu.....	64
Tablo 25. Jeopolitiğin İlkokul Sosyal Bilgiler 4. Sınıf Ders Kitabındaki Etkin Vatandaşlık Öğrenme Alanının Yer Alma Durumunun Konulara Göre Dağılımı Frekans Tablosu.....	67
Tablo 26. Jeopolitiğin İlkokul Sosyal Bilgiler 4. Sınıf Ders Kitabındaki Küresel Bağlantılar Öğrenme Alanının Yer Alma Durumunun Konulara Göre Dağılımı Frekans Tablosu.....	70
Tablo 27. Jeopolitiğin İlkokul Sosyal Bilgiler 4. Sınıf Ders Kitabındaki Yer Alma Durumunun Boyutlara Göre Dağılımının Frekans Tablosu	77
Tablo 28. Jeopolitiğin Ortaokul ve İmam Hatip Ortaokulu Sosyal Bilgiler 5. Sınıf Ders Kitabındaki Birey ve Toplum Öğrenme Alanının Yer Alma Durumunun Konulara Göre Dağılımının Frekans Tablosu.....	79
Tablo 29. Jeopolitiğin Ortaokul ve İmam Hatip Ortaokulu Sosyal Bilgiler 5. Sınıf Ders Kitabındaki Kültür ve Miras Öğrenme Alanının Yer Alma Durumunun Konulara Göre Dağılımı Frekans Tablosu.....	83
Tablo 30. Jeopolitiğin Ortaokul ve İmam Hatip Ortaokulu Sosyal Bilgiler 5. Sınıf Ders Kitabındaki İnsanlar, Yerler ve Çevreler Öğrenme Alanının Yer Alma Durumunun Konulara Göre Dağılımı Frekans Tablosu	88
Tablo 31. Jeopolitiğin Ortaokul ve İmam Hatip Ortaokulu Sosyal Bilgiler 5. Sınıf Ders Kitabındaki Bilim ve Teknoloji Öğrenme Alanının Yer Alma Durumunun Konulara Göre Dağılımı Frekans Tablosu.....	94
Tablo 32. Jeopolitiğin Ortaokul ve İmam Hatip Ortaokulu Sosyal Bilgiler 5. Sınıf Ders Kitabındaki Ekonomi ve İnsan Yaşamı Öğrenme Alanında Yer Alma Durumunun Konulara Göre Dağılımı Frekans Tablosu	96
Tablo 33. Jeopolitiğin Ortaokul ve İmam Hatip Ortaokulu Sosyal Bilgiler 5. Sınıf Ders Kitabındaki Etkin ve Sorumluyum Öğrenme Alanının Yer Alma Durumunun Konulara Göre Dağılımı Frekans Tablosu.....	101

Tablo 34. Jeopolitiğin Ortaokul ve İmam Hatip Ortaokulu Sosyal Bilgiler 5. Sınıf Ders Kitabındaki Dünya Hepimizin Üntesinde Yer Alma Durumunun Konulara Göre Dağılımı Frekans Tablosu.....	105
Tablo 35. Jeopolitiğin Ortaokul ve İmam Hatip Ortaokulu Sosyal Bilgiler 5. Sınıf Ders Kitabındaki Yer Alma Durumunun Boyutlara Göre Dağılımının Frekans Tablosu.....	111
Tablo 36. Jeopolitiğin Ortaokul ve İmam Hatip Ortaokulu Sosyal Bilgiler 6. Sınıf Ders Kitabındaki Biz ve Değerlerimiz Öğrenme Alanına Göre Yer Alma Durumunun Konulara Göre Dağılımı Frekans Tablosu.....	113
Tablo 37. Küreselleşmenin Ortaokul ve İmam Hatip Ortaokulu Sosyal Bilgiler 6. Sınıf Ders Kitabındaki Tarihe Yolculuk Öğrenme Alanının Yer Alma Durumunun Göre Dağılımı Frekans Tablosu.....	116
Tablo 38. Jeopolitiğin Ortaokul ve İmam Hatip Ortaokulu Sosyal Bilgiler 6. Sınıf Ders Kitabındaki Yeryüzünde Yaşam Öğrenme Alanının Yer Alma Durumunun Konulara Göre Dağılımı Frekans Tablosu.....	123
Tablo 39. Jeopolitiğin Ortaokul ve İmam Hatip Ortaokulu Sosyal Bilgiler 6. Sınıf Ders Kitabındaki Bilim ve Teknoloji Hayatımızda Öğrenme Alanının Yer Alma Durumunun Konulara Göre Dağılımı Frekans Tablosu	130
Tablo 40. Jeopolitiğin Ortaokul ve İmam Hatip Ortaokulu Sosyal Bilgiler 6. Sınıf Ders Kitabındaki Üretiyorum, Tüketiyorum, Bilinçliyim Öğrenme Alanına Göre Yer Alma Durumunun Konulara Göre Dağılımı Frekans Tablosu.....	132
Tablo 41. Jeopolitiğin Ortaokul ve İmam Hatip Ortaokulu Sosyal Bilgiler 6. Sınıf Ders Kitabındaki Yönetime Katılıyorum Öğrenme Alanının Yer Alma Durumunun Konulara Göre Dağılımı Frekans Tablosu.....	135
Tablo 42. Jeopolitiğin Ortaokul ve İmam Hatip Ortaokulu Sosyal Bilgiler 6. Sınıf Ders Kitabındaki Uluslararası İlişkilerimiz Öğrenme Alanının Yer Alma Durumunun Konulara Göre Dağılımı Frekans Tablosu.....	138
Tablo 43. Jeopolitiğin Ortaokul ve İmam Hatip Ortaokulu Sosyal Bilgiler 6. Sınıf Ders Kitabındaki Yer Alma Durumunun Boyutlara Göre Dağılımının Frekans Tablosu.....	143
Tablo 44. Jeopolitiğin Ortaokul ve İmam Hatip Ortaokulu Sosyal Bilgiler 7. Sınıf Ders Kitabındaki İletişim ve İnsan İlişkileri Öğrenme Alanının Yer Alma Durumunun Konulara Göre Dağılımı Frekans Tablosu	145
Tablo 45. Jeopolitiğin Ortaokul ve İmam Hatip Ortaokulu Sosyal Bilgiler 7. Sınıf Ders Kitabındaki Türk Tarihinde Yolculuk Öğrenme Alanının Yer Alma Durumunun Konulara Göre Dağılımı Frekans Tablosu.....	147
Tablo 46. Jeopolitiğin Ortaokul ve İmam Hatip Ortaokulu Sosyal Bilgiler 7. Sınıf Ders Kitabındaki Ülkemizde Nüfus Öğrenme Alanının Yer Alma Durumunun Konulara Göre Dağılımı Frekans Tablosu.....	153
Tablo 47. Jeopolitiğin Ortaokul ve İmam Hatip Ortaokulu Sosyal Bilgiler 7. Sınıf Ders Kitabındaki Zaman İçinde Bilim Öğrenme Alanının Yer Alma Durumunun Konulara Göre Dağılımı Frekans Tablosu.....	160

Tablo 48. Jeopolitiğin Ortaokul ve İmam Hatip Ortaokulu Sosyal Bilgiler 7. Sınıf Ders Kitabındaki Ekonomi ve Sosyal Hayat Öğrenme Alanının Yer Alma Durumunun Konulara Göre Dağılımı Frekans Tablosu	162
Tablo 49. Jeopolitiğin Ortaokul ve İmam Hatip Ortaokulu Sosyal Bilgiler 7. Sınıf Ders Kitabındaki Yaşayan Demokrasi Öğrenme Alanının Yer Alma Durumunun Konulara Göre Dağılımı Frekans Tablosu.....	165
Tablo 50. Jeopolitiğin Ortaokul ve İmam Hatip Ortaokulu Sosyal Bilgiler 7. Sınıf Ders Kitabındaki Ülkeler Arası Köprüler Öğrenme Alanının Yer Alma Durumunun Konulara Göre Dağılımı Frekans Tablosu.....	167
Tablo 51. Jeopolitiğin Ortaokul ve İmam Hatip Ortaokulu Sosyal Bilgiler 7. Sınıf Ders Kitabındaki Yer Alma Durumunun Boyutlara Göre Dağılımının Frekans Tablosu.....	170
Tablo 51 (Devam). Jeopolitiğin Ortaokul ve İmam Hatip Ortaokulu Sosyal Bilgiler 7. Sınıf Ders Kitabındaki Yer Alma Durumunun Boyutlara Göre Dağılımının Frekans Tablosu.....	171
Tablo 52. Öğretmenlerin Jeopolitik Kavramının Tanımına İlişkin Cevapları	172
Tablo 53. Öğretmenlerin Türkiye’nin Jeopolitik Konumunun Avantajlarına İlişkin Verdiği Cevapları.....	176
Tablo 54. Öğretmenlerin Türkiye’nin Jeopolitik Konumunun Dezavantajları İlişkin Verdiği Cevaplar.....	180
Tablo 55. Öğretmenlerin 2018 Yılında Güncellenen Sosyal Bilgiler Öğretim Programında, Türkiye’nin Jeopolitik Konumu İle İlgili İçerik Değerlendirmeleri .	183
Tablo 56. Öğretmenlerin Sosyal Bilgiler Öğretim Programının “Temel Beceriler” Kısımında Türkiye’nin Jeopolitik Konumunu Hangi Becerilerin Kapsadığına İlişkin Verdiği Cevaplar.....	187
Tablo 57. Öğretmenlerin Sosyal Bilgiler Öğretim Programının, “Değerler Eğitimi” Kısımında Türkiye’nin Jeopolitik Konumunun Hangi Değerleri Kapsadığına İlişkin Verdiği Cevaplar.....	190
Tablo 58. Öğretmenlerin Türkiye’nin Jeopolitik Konumunun Sosyal Bilgiler Ders Kitaplarındaki Yeterlilik Düzeyi Hakkında Verdiği Cevaplar	192
Tablo 59. Öğretmenlerin Türkiye’nin Jeopolitik Konumuyla İlgili Başka Hangi İçeriklerin Eklenmesi İsteklerine İlişkin Verdiği Cevaplar	195
Tablo 60. Öğretmenlerin Sosyal Bilgiler Dersinin Türkiye’nin Jeopolitik Konumunu Öğretmede Yeterince Etkili Olduğu Düşüncesine İlişkin Verdiği Cevaplar.....	198
Tablo 61. Öğretmenlerin Türkiye’nin Jeopolitik Konumunun Önemine İlişkin Öğrencilerin Bilinç Düzeyi Nedir Sorusuna Verdiği Cevaplar	200
Tablo 62. Sosyal Bilgiler Dersi Öğretmenlerinin Türkiye’nin Jeopolitiğini Öğretirken Kullandıkları Yöntemlere İlişkin Verdiği Cevaplar	202
Tablo 63. Sosyal Bilgiler Dersi Öğretmenlerinin Türkiye’nin Jeopolitiğini Öğretirken Kullandıkları Tekniklere İlişkin Verdiği Cevaplar.....	203
Tablo 64. Sosyal Bilgiler Dersi Öğretmenlerinin Türkiye’nin Jeopolitiğini Öğretirken Kullandıkları Araç-Gereçlere İlişkin Verdiği Cevaplar	204

Tablo 65. Sosyal Bilgiler Dersi Öğretmenlerinin Türkiye'nin Jeopolitiğini Öğretirken Kullandıkları Materyallere İlişkin Verdiği Cevaplar	205
Tablo 66. Sosyal Bilgiler Dersi Öğretmenlerinin Türkiye'nin Jeopolitiğini Öğretirken Kullandıkları Etkinliklere İlişkin Verdiği Cevaplar	206
Tablo 67. Sosyal Bilgiler Dersi Öğretmenlerinin Türkiye'nin Jeopolitiğini Öğretirken Kullandıkları Etkinliklere İlişkin Verdiği Cevaplar	207
Tablo 68. Öğretmenlerin Türkiye'nin Jeopolitik Konumunun Daha İyi Nasıl Öğretilbileceği Hakkında Önerilerine İlişkin Verdiği Cevaplar	208
Tablo 69. Öğretmenlerin Türkiye'nin Jeopolitik Konumunu Anlatırken Öğrencilerin Yeterince Bilinçlenip Bilinçlenmediklerine İlişkin Verdiği Cevaplar	212

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1. Harita Üzerinde Türkiye'nin Coğrafi Konumunun Gösterilmesi.....	8
Şekil 2. Harita Üzerinde Türkiye'nin Mavi Vatanın Gösterilmesi.....	10
Şekil 3. Jeopolitiğin Konum Boyutunda Yer Alma Durumuna Yönelik Görsel Örneği	57
Şekil 4. Jeopolitiğin Konum Boyutunda Yer Alma Durumuna Yönelik Görsel Örneği	58
Şekil 5. Jeopolitiğin Arazi Yapısı Boyutunda Yer Alma Durumuna Yönelik Görsel Örneği	59
Şekil 6. Jeopolitiğin Arazi Yapısı Boyutunda Yer Alma Durumuna Yönelik Görsel Örneği	60
Şekil 7. Jeopolitiğin Konum ve Sınırlar Boyutlarında Yer Alma Durumuna Yönelik Görsel Örneği.....	72
Şekil 8. Jeopolitiğin Enerji Kaynakları Boyutunda Yer Alma Durumuna Yönelik Görsel Örneği.....	72
Şekil 9. Jeopolitiğin Konum Boyutlarında Yer Alma Durumuna Yönelik Görsel Örneği	74
Şekil 10. Jeopolitiğin Enerji Kaynakları Boyutunda Yer Alma Durumuna Yönelik Görsel Örneği.....	74
Şekil 11. Jeopolitiğin Yönetim Boyutunda Yer Alma Durumuna Yönelik Görsel Örneği	82
Şekil 12. Jeopolitiğin Sınırlar Boyutlarında Yer Alma Durumuna Yönelik Görsel Örneği	85
Şekil 13. Jeopolitiğin Ticaret Boyutlarında Yer Alma Durumuna Yönelik Görsel Örneği	85
Şekil 14. Jeopolitiğin Sınır Boyutlarında Yer Alma Durumuna Yönelik Görsel Örneği	86
Şekil 15. Jeopolitiğin Yeryüzü Şekilleri Boyutlarında Yer Alma Durumuna Yönelik Görsel Örneği.....	89
Şekil 16. Jeopolitiğin Yeryüzü Şekilleri Boyutlarında Yer Alma Durumuna Yönelik Görsel Örneği.....	90
Şekil 17. Jeopolitiğin İklim Boyutlarında Yer Alma Durumuna Yönelik Görsel Örneği	91
Şekil 18. Jeopolitiğin Yeryüzü Şekilleri Boyutlarında Yer Alma Durumuna Yönelik Görsel Örneği.....	92
Şekil 19. Jeopolitiğin Nüfus ve Yerleşme Boyutlarında Yer Alma Durumuna Yönelik Görsel Örneği.....	98
Şekil 20. Jeopolitiğin Yönetim Boyutlarında Yer Alma Durumuna Yönelik Görsel Örneği	103
Şekil 21. Jeopolitiğin Yönetim Boyutlarında Yer Alma Durumuna Yönelik Görsel Örneği	103

Şekil 22. Jeopolitiğin Yönetim Boyutlarında Yer Alma Durumuna Yönelik Görsel Örneği	103
Şekil 23. Jeopolitiğin Ticaret Boyutunda Yer Alma Durumuna Yönelik Görsel Örneği	106
Şekil 24. Jeopolitiğin Ulaşım Boyutunda Yer Alma Durumuna Yönelik Görsel Örneği	107
Şekil 25. Jeopolitiğin Konum Boyutlarında Yer Alma Durumuna Yönelik Görsel Örneği	117
Şekil 26. Jeopolitiğin Konum Boyutlarında Yer Alma Durumuna Yönelik Görsel Örneği	118
Şekil 27. Jeopolitiğin Konum Boyutlarında Yer Alma Durumuna Yönelik Görsel Örneği	119
Şekil 28. Jeopolitiğin Konum Boyutlarında Yer Alma Durumuna Yönelik Görsel Örneği	120
Şekil 29. Jeopolitiğin Konum Boyutlarında Yer Alma Durumuna Yönelik Görsel Örneği	121
Şekil 30. Jeopolitiğin Konum Boyutlarında Yer Alma Durumuna Yönelik Görsel Örneği	124
Şekil 31. Jeopolitiğin Konum Boyutlarında Yer Alma Durumuna Yönelik Etkinlik Örneği	125
Şekil 32. Jeopolitiğin Türkiye'nin Yeryüzü Şekiller Boyutlarında Yer Alma Durumuna Yönelik Görsel Örneği.....	126
Şekil 33. Jeopolitiğin Nüfus ve Yerleşme Boyutlarında Yer Alma Durumuna Yönelik Görsel Örneği.....	127
Şekil 34. Jeopolitiğin İklim Boyutunda Yer Alma Durumuna Yönelik Görsel Örneği	128
Şekil 35. Jeopolitiğin İklim Boyutunda Yer Alma Durumuna Yönelik Soru Görsel Örneği	129
Şekil 36. Jeopolitiğin Konum Boyutlarında Yer Alma Durumuna Yönelik Görsel Örneği	133
Şekil 37. Jeopolitiğin Ticaret Boyutlarında Yer Alma Durumuna Yönelik Görsel Örneği	140
Şekil 38. Türkiye Jeopolitiğinin Konum Boyutlarında Yer Alma Durumuna Yönelik Görsel Örneği.....	141
Şekil 39. Jeopolitiğin Türkiye'nin Konumu Boyutlarında Yer Alma Durumuna Yönelik Soru.....	142
Şekil 40. Jeopolitiğin Sınır Boyutunun Yer Alma Durumuna Yönelik Görsel Örneği	148
Şekil 41. Jeopolitiğin Konum Boyutlarında Yer Alma Durumuna Yönelik Görsel Soru Örneği.....	149
Şekil 42. Jeopolitiğin Konum Boyutunun Yer Alma Durumuna Yönelik Görsel Örneği	150

Şekil 43. Jeopolitiğin Konum Boyutunun Yer Alma Durumuna Yönelik Görsel Örneği	151
Şekil 44. Jeopolitiğin Sınırlar Boyutunun Yer Alma Durumuna Yönelik Görsel Örneği	154
Şekil 45. Jeopolitiğin Nüfus ve Yerleşme Boyutlarında Yer Alma Durumuna Yönelik Görsel Örneği.....	155
Şekil 46. Jeopolitiğin Nüfus ve Yerleşme Boyutlarında Yer Alma Durumuna Yönelik Görsel Soru Örneği	156
Şekil 47. Jeopolitiğin Göç Boyutlarında Yer Alma Durumuna Yönelik Görsel Örneği	157
Şekil 48. Jeopolitiğin Göç Boyutlarında Yer Alma Durumuna Yönelik Görsel Soru Örneği	158
Şekil 49. Jeopolitiğin Nüfus ve Yerleşme Boyutlarında Yer Alma Durumuna Yönelik Görsel Örneği.....	159
Şekil 50. Jeopolitiğin Nüfus ve Yerleşme Boyutunda Yer Alma Durumuna Yönelik Görsel Örneği.....	169

GİRİŞ

Büyük egemen devletler, gücünü korumak veya arttırmak amacıyla değişik jeopolitik konum teorileri ortaya atmıştır. Kimi devletler denizlere hâkim olursak dünyaya hâkim oluruz, kimi devletler hava sahasını kontrol edersek dünyayı kontrol ederiz, kim devletler de kara-kenar kuşak teorileri ile hâkimiyet sağlama peşine düşmüştür. Biz de ise geçmişten beri insan faktörü hep önemli olmuştur. Tarihte 17 büyük devleti kurmuş Türk Milleti 21. asırda büyük devletler arasında yer almak için kendi ülkesinin öz potansiyelini bilen eğitimli insanlar yetiştirmek zorundadır. Böyle bir nesli yetiştirmede ilk ve ortaokullarda okutulan Sosyal Bilgilerin dersinin önemi son derece yüksektir. İyi vatandaş yetiştirmek, devletin istediği bireyleri yetiştirme üzerine kurulu olan bu ders: 21. yy.da sosyal bilimlerin öneminin artmasıyla, Sosyal Bilgiler dersinin değeri her zamankinden fazla olmuştur. Vatanını seven, koruyan, yürekten inanan insan tipi ancak erken yaşlarda Sosyal Bilgiler dersi öncülüğünde yetiştirilebilir. Sosyal Bilgiler dersi programında yer alan “vatanseverlik” değeri ve vatan-millet sevgisi ile ülkemizin jeopolitik konumunu daha da arttırmamız mümkündür.

İnsan gücümüz, jeopolitik olarak güçlü uluslararası aktör olma yolunda önemli bir mihenk taşıdır. Türkiye’nin insan gücü, bir güç, bir duvar, gerekirse bir silah olması gerekli olduğu düşünülmektedir. Bunun için de planlanmış Sosyal Bilgiler programının, Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin ve Sosyal Bilgiler ders kitaplarının etkili bir şekilde eğitim içerisinde yer alması son derece önemlidir.

Bu çalışmada, Sosyal Bilgiler dersinde jeopolitik konumun önemini ortaya koymak; Sosyal Bilgiler öğretim programında ne şekilde yer aldığını belirlemek amaçlanmıştır. Bu çalışmanın konusu olarak belirlenen Türkiye’nin Jeopolitik Konumunun Sosyal Bilgiler Dersi Bağlamında Değerlendirilmesi, Sosyal Bilgiler dersinde kazandırılması hedeflenen beceriler arasında programda doğrudan bir beceri olarak yer almamaktadır. Ama bu beceri diğer becerilerle bağlantılıdır ve birden çok becerinin birleşiminden oluşmaktadır.

Problem Cümlesi

Türkiye'nin jeopolitik konumuna ait içerik 2018 Sosyal Bilgiler öğretim programında ve Sosyal Bilgiler ders kitaplarında nasıl yer almaktadır ve bu konuda Sosyal Bilgiler dersini yürüten sınıf öğretmenleri ve Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin görüşleri nelerdir?

Alt problemler

Araştırma sorusuna bağlı olarak cevaplanması gereken alt sorular şunlardır:

1. Türkiye'nin jeopolitik konumuna ilişkin içerik 2018 Sosyal Bilgiler dersi öğretim programında nasıl yer almaktadır?
2. Türkiye'nin jeopolitik konumuna ilişkin içerik MEB tarafından önerilen kitaplarda nasıl şekillenmiştir?
3. Sosyal Bilgiler öğretiminde Türkiye'nin jeopolitik konumunun içeriği ve işleniş biçimi ile ilgili öğretmenlerin görüşleri nelerdir?

Araştırmanın Amacı

Bu çalışmanın temel amacı şunlardır: Türkiye'nin jeopolitik konumuna ilişkin içerik, 2018 Sosyal Bilgiler dersi öğretim programında nasıl yer almaktadır? Bu içeriğe bağlı olarak MEB tarafından önerilen 4, 5, 6 ve 7. sınıf Sosyal Bilgiler kitaplarında Türkiye'nin jeopolitik konumu ve alt boyutları açısından nasıl değerlendirilmelidir? 2018 SBÖP ve MEB kitaplarına bağlı olarak öğretmen görüşleri nelerdir?

Ayrıca Türkiye'nin jeopolitik konumuna dikkat çekilerek, Türkiye'nin dünya üzerindeki konumunun avantaj ve dezavantajlarını belirleyerek farklı disiplinleri bünyesinde barındıran Sosyal Bilgiler eğitiminin öneminin ortaya konmasını ve bu alanda yapılacak olan çalışmalara ve Sosyal Bilgiler dersinde Türkiye'nin jeopolitik konumu konusunda öğretmenlere konuya ilişkin farkındalık kazandırmak amaçlanmıştır. Türkiye'nin jeopolitik konumu hakkında öğretmenlerinin düşünce ve uygulamalarına katkı sunulması hedeflenmiştir. Ayrıca bu çalışma ile birlikte, bundan sonra yapılacak çalışmalara katkı sağlanması amaçlanmıştır.

Araştırmanın Önemi

Uluslar, dış politikasını coğrafi konumundan aldığı siyasi, ekonomik, kültürel ve askeri güçle oluşturabilir ve yönetebilir. Buna “ülkenin jeopolitiği” denir. Ülkemizin dünya üzerindeki yeri bize bazı avantaj ve dezavantajlar getirmiştir.

Türkiye’nin coğrafi konumu 36-42 derece kuzey paralelleri ile 26-45 derece doğu meridyenleri arasında yer almaktadır. Türkiye 814.578 km² gerçek yüzölçümü ve 779.452 km² izdüşümü alanı ile yeryüzünde yer kaplıyor (Türkiye’nin yüzölçümü, 2023). Türkiye, doğuda Azerbaycan, Gürcistan, Ermenistan, batıda Bulgaristan ve Yunanistan, kuzeyde Rusya ve Ukrayna, güneyde Suriye, İran ve Irak ile sınır komşusudur. Türkiye; Avrupa, Asya ve Afrika kıtalarının birbirine yakın olduğu bir bölgede yer almaktadır. Bulunduğu bölge Kafkasya, Orta Doğu, Orta Asya, Hazar Denizi, Balkanlar ve stratejik öneme sahip Rusya ile çevrilidir. Söz konusu bölge, dünya tarihi boyunca sürekli çatışmalar yaşamış bir bölgedir. Dünyada tespit edilen enerji kaynaklarının çok önemli bir bölümünün Türkiye çevresinde yoğunlaşması; Çin, Avrupa Birliği, Amerika Birleşik Devletleri ve Rusya Federasyonu gibi önemli uluslararası aktörlerin bu alanda tutarlı projeksiyonlar yapmasını sağlıyor (Yıldız, İstanbul 2012).

Türkiye, jeopolitik konumu gereği kıtaların birbirine en yakın olduğu bir konumda olması, yanı sıra kültürel yakınlaşmanın da sınırında olan bir ülkedir. Türkiye doğuda Acem ve Arap kültürü, batıda Latin ve Grek kültürü, kuzeyde Slav kültürü ve güneyde Berberi ve Afrika kültürü ile çevrilidir. Türkiye, dünyanın farklı kültürlerinin kavşağındadır. Soğuk Savaş sırasında Batı’nın doğu ucu rolünü üstlenen Türkiye, “Batı” dediğimiz yeryüzünde güç paylaşımında belirleyici olanlar tarafından “Soğuk Savaş’ın” sona ermesinden bu yana stratejik olarak ihmal edilmiştir. Ancak Sovyetler Birliği’nin dağılması ve Basra Körfezi’ndeki olaylarla Türkiye’nin jeopolitik ve jeostratejik önemi yeniden arttı. Ülkemiz Akdeniz’e uzun bir kıyısı olan bir ülke olmasından dolayı, jeostratejik ve jeopolitik unsurlarını artıran çok önemli faktördür. Akdeniz, petrol ve doğal gaz kaynakları açısından zengin olan Ortadoğu bölgesinin uluslararası pazara açılması için önemli bir rotadır. Akdeniz, uluslararası petrol ve doğal gaz piyasasının önemli bir tüketicisi olan Avrupa Birliği’nin zengin enerji kaynaklarına sahip Ortadoğu’ya erişmesine yardım etmede önemli bir rol oynamaktadır. Bu bağlamda Türkiye, petrol ve doğalgazın

Ortadoğu'dan Akdeniz'e, Akdeniz üzerinden boru hatlarıyla Türkiye'ye, oradan da AB'ye ve diğer pazarlara taşınmasında jeopolitik ve jeostratejik bir öneme sahiptir (Yıldız, İstanbul 2012).

Türkiye aynı coğrafi özellikler nedeniyle bugün Orta Doğu bölgesinin en önemli ülkesi konumundadır. Türkiye, coğrafi konumu nedeniyle Avrupa'nın sanayileşmiş ülkelerine, Asya'nın geleneksel ham madde ülkelerine ve Ortadoğu'nun petrol zengini ülkelere çok yakındır. Hem fiziksel hem de sosyo-ekonomik olarak bu ülkeler birbirleriyle en kısa yoldan bağlantı kurma ve bütünleşme olanağına sahiptir. Ancak bu kontrol işlevi, dengeli kurulduktan sonra gerçekleştirilebilir. Bölgede ve dünyada Türkiye, etkili ve otoriter olmak istiyorsa öncelikle yapısındaki coğrafi dengesizlikleri gidermeli ve bir bütün olarak gelişmelidir (Özey ve Ünlü, 2020: 389-390).

Türkiye'nin dünyada lider bir konuma gelmesi için çok çalışmak ve büyük çaba sarf etmek gerekiyor. Çünkü dünya coğrafyasının siyasi şartları sürekli değişmektedir. Bu değişime eşlik etmeyen milletler, tarihin derinliklerine gömülmeye mahkûmdur. Dolayısıyla Türkiye'nin geleceği, dünyanın siyasi coğrafyasına göre ele alınmalıdır. Amaç, Türkiye'yi gelecek yüzyıla, belki de önceki yüzyıllara götürmek değil, bu yüzyılı en uygun şekilde yönetmek ve büyük atılımlarla ideal bir siyasi ortam yaratmaktır (Özey ve Ünlü, 2020: 389-390).

Kısacası, o zamanın ve mekânın şartlarına göre, Türk yöneticileri ve Türk halkı, Türkiye'nin bölgesel ve hatta küresel düzeyde lider bir ülke olması için çaba sarf etmelidir (Özey ve Ünlü, 2020: 389-390). Sosyal Bilgiler iyi vatandaş yetiştirmek amaçladığından, bunu öğrenciye en iyi şekilde aktaracak olan derslerin başında geliyor.

Günümüzün değişen ve gelişen dünyasının da etkisiyle kaliteli eğitime ve nitelikli iş gücüne olan ihtiyaç giderek artmaktadır. Toplum, kendi kendine yetmeyi başaran, yeteneklerinin farkında, aradığını nerede bulacağını bilen, düşüncelerini açıkça ifade edebilen ve yaşadığı çevrenin gelişimini daha fazla etkileyebilen üretken insanlarla birlikte gelişmeyi isterler. Toplum, geleneksel anlamda aynı sınırlar içinde yaşayan ve ortak bir kültürü paylaşan vatandaşlardan oluşur. Ancak küreselleşme ile birlikte toplum, farklı dil, din ve milletlerden vatandaşları içeren bir yapı olarak tanımlanabilir. Bu anlamda yetenekli vatandaşlar yetenekli bir toplum oluşmasına

katkıda bulunur. Yetkin vatandaşların toplumsal sorunlara duyarlı, sürekli gelişen, ileri düzeyde düşünme becerilerine barındıran, ulusal ve evrensel değerlere sahip ve çağa uyum sağlayan kişiler olduğu söylenebilir (Özsoy, Özyürek ve Eripek, 1997).

Çocukların eğitim yoluyla çok yönlü gelişimi, yetenekli vatandaşlara sahip sosyal, kültürel, ekonomik ve politik olarak gelişmiş toplumlar yaratmanın temeli Sosyal Bilgiler eğitiminden geçmektedir (Cilga, 1999).

Toplumlar belirli bir refah düzeyine erişebilmek için vatandaşlarından işbirliği, etkili iletişim, problem çözme, eleştirel düşünme, teknolojiyi etkin kullanma, çatışma çözme, duygudaşlık, özgüven ve üretkenlik gibi becerilere sahip olmalarını beklemektedir. Ayrıca bilgi miktarı arttıkça vatandaşların da bilgileri etkin bir şekilde kullanabilmesi gerekiyor. Bu anlamda Erdem ve Akkoyunlu (2002) okuma, yazma, konuşma, dinleme, karar verme, akıl yürütme ve sorumluluk alma gibi konularda bilgiyi kullanabilen vatandaşların özelliklerini sıralamıştır. Temel eğitimde, tüm dersler becerilerin kazanılmasını teşvik eder. Sosyal Bilgiler bu becerileri öğretmek için tasarlanmış temel bir derstir. Ayrıca Sosyal Bilgiler dersleri vatandaşların sosyal hayata katılımını sağlamayı amaçlamaktadır.

İçinde bulunduğumuz dünyayı değerlendirme ve analiz etmede Sosyal Bilgiler öğretiminin yeri ve önemi oldukça önemlidir. Sosyal Bilgiler okumak, kendimize yeni bir şey katmak istediğimizde nasıl davranabileceğimize, başkalarının fikirlerini takip etmek yerine dünyayı nasıl hissedebileceğimize dair benzersiz bir anlayış yaratır (Sarılarhamamı ve Demirkaya, 2021: 131-135).

Literatür incelendiğinde Türkiye'nin jeopolitik konumunun Sosyal Bilgiler ders kitaplarında yer alma durumunu tespiti maksadıyla bazı araştırmalar yapıldığı görülmektedir. Ancak bu araştırmalarda 4, 7. sınıf Sosyal Bilgiler ders kitaplarının tümünü bir arada değerlendiren güncel çalışmaya rastlanmamıştır. Bu yüzden araştırmanın Türkiye'nin jeopolitik konumun 2020 yılında yayınlanan 4, 5, 6 ve 7. sınıf Sosyal Bilgiler ders kitapları ile 2018 yılı Sosyal Bilgiler programında yer alma durumunu içermesi yönünden yararlı bir araştırma olması istenmektedir.

Sayıtlar

1. MEB tarafından önerilen kitapların tüm kitapları temsil ettiği kabul edilmiştir.
2. Öğretmenlerin görüşme formuna içtenlikle cevap verdiği kabul edilmiştir.

Kapsam ve Sınırlılıklar

Türkiye'nin Jeopolitik Konumunun Sosyal Bilgiler Dersi Bağlamında Değerlendirilmesi.

1. Sosyal Bilgiler dersi ile sınırlıdır.
2. 2018 Sosyal Bilgiler öğretim programı ile sınırlıdır.
3. 2020-2021 Eğitim-öğretim yılı Sosyal Bilgiler ders kitapları ile sınırlıdır.
4. Araştırmaya katılan 2020-2021 eğitim-öğretim yılı Rize ili ilkokul sınıf öğretmenleri ile ortaokul Sosyal Bilgiler öğretmenleri ile sınırlıdır.

Tanımlar

Coğrafi Konum: Herhangi bir nesnenin dünya üzerindeki yerine coğrafi konumu denir. Coğrafi konum, bir yerin hem matematiksel koşullarını hem de özel koşullarını gösterir (MEB, 2019).

a. Matematik konum: Yerküre üzerinde enlem ve boylam ile belirlenen bir konuma matematiksel konum denir. Türkiye, 36^0 - 42^0 kuzey paraleli ile 26^0 - 45^0 doğu meridyenleri arasında bir orta kuşak ülkesidir. (MEB, 2019).

b. Özel Konum: Mekânın kendine has özelliklerinden bahsedecek olursak özel bir mekândır. Bir bölge veya ülkenin coğrafi konumu, büyüklüğü, iklimi, yer altı ve kara kaynakları gibi uluslararası siyasetteki rolünden kaynaklanan konumuna jeopolitik konum denir. (MEB, 2019).

Jeostrateji: Bir ülkenin veya bir bölgenin coğrafi özelliklerinin strateji üzerindeki etkilerini inceleyen ve bu etkilerden sonuçlar çıkaran bir bilim dalıdır (Karabulut, 2013: 13).

Jeopolitik Konum: Bir bölgenin veya ülkenin yerel bir stratejiye göre konumlandırılmasıdır. Türkiye'ye jeostratejik konumuna göre bakarsanız, kadim kara kütleleri olarak adlandırılan Asya, Afrika ve Avrupa kıtalarının birbirine çok yakın bir yerde konumlandığını görebilirsiniz. Öte yandan Balkanlar, Orta Doğu ve

Karadeniz ülkelerinin ortasında yer almaktadır. Dolayısıyla Türkiye, jeostratejik konumu itibarıyla “ara ülke” konumundadır. Türkiye, ülkenin yapısı ve iklim koşulları, tarımı, üreme potansiyeli ve zengin maden kaynakları nedeniyle bulunduğu yerde özel bir yere sahiptir. Ayrıca boğazları (İstanbul ve Çanakkale) Türkiye'nin stratejik konumunda büyük avantaj sunmaktadır (Özbey, 2019: 8).

Konum: Yeryüzünde bir noktanın, enlem ve boylamların yardımıyla bulunan yeri (Türk Dil Kurumu, 2023).

Öğretim Programı: Amaç, içerik, öğrenme-öğretme süreçleri ve değerlendirme olan dört temel öğeden oluşan bir dersin öğretimi için, uygulayıcılar tarafından kullanılan bir kılavuzdur (Tay ve Öcal,2015).

Sosyal Bilgiler: 4, 7. sınıfları kapsayan, çeşitli sosyal bilim disiplinlerini içeren disiplinler arası bir derstir (Bilgili, 2013: 4). Bireyin toplumsal varlığını anlamasına yardımcı olmak için; siyaset bilimi, felsefe, tarih, coğrafya, iktisat, sosyoloji, psikoloji, antropoloji ve hukuk gibi sosyal ve sivil konuları yansıtır. İnsanın sosyal ve fiziki çevresi ile etkileşimi gerilim, şimdiki zaman ve gelecek bağlamında incelenir. Toplu öğretim yaklaşımına dayalı temel eğitim dersidir. (MEB, 2005).

Strateji: Strateji kelimesine etimolojik açıdan bakacak olursak, terimin "generallik" veya "generallik sanatı" anlamında kullanılan Yunanca "strategos" kelimesinden türediğini görürüz (Karabulut, 2013: 13).

1. KURAMSAL ÇERÇEVE

Bu bölümde, Jeopolitik Konum ve Tanımı, Jeopolitik Konumun Tarihçesi, Türkiye Jeopolitiğinin Değişmeyen Unsurları, Türkiye Jeopolitiğinin Değişen Unsurları ve Uluslararası Teşkilatlar ve Türkiye hakkındaki yer verilmiştir.

1.1. Türkiye'nin Jeopolitik Konum ve Tanımı

Harita Üzerinde Türkiye'nin Coğrafi Konumunun Gösterilmesi

Şekil 1. Harita Üzerinde Türkiye'nin Coğrafi Konumunun Gösterilmesi
(Kaynak: <https://www.harita.gov.tr/uploads/files/products/avrupa-siyasi-haritasi>)

Jeopolitik konum, bir bölgenin veya ülkenin yerel siyasete göre konumudur. Siyasi coğrafya haritası, jeopolitik konumlandırmada jeopolitik ölçüte göre dikkate alınır. Örneğin, bir ülkenin yakın veya uzak, büyük bir siyasi birliktelik içinde olup olmadığının belirlenmesi jeopolitik konum olarak kabul edilir (Özey, 2019: 6).

Genel olarak jeopolitik: Coğrafi faktörlerin ulusal siyasetin tanımı ve uluslararası siyasi faaliyetlerin yürütülmesi üzerindeki etkisini inceleyen ve ortaya koyan bir bilimdir. Jeopolitik, gelecekte hangi siyasi olayların olabileceğinin rasyonel ve mantıklı tahmini ve değerlendirmesidir. Jeopolitiğin konuları, geleceği

gösteren ve aydınlatan hüküm ve önerilerdir. Jeopolitik, coğrafi unsurlarla beraber zaman unsurunu kullanır, diğer bilimlerden de yararlanarak farklı bir yön çizerek, ülkelerin askeri ve siyasi gelişmesine ışık tutar. Jeopolitik, coğrafya ve politika ilişkileriyle ilgilidir. Bunda temel öge, coğrafyadır. Jeopolitiğin ana çizgilerini, coğrafi özellikler çizer (Özey, 2019: 6).

Jeopolitik bir konum, siyasi temellere dayanmakla birlikte, siyasetin sürekli farklılaşan doğasına göre değişir. Örneğin, bir ülkenin yakın veya uzak, büyük bir siyasi birliktelik içinde olup olmadığının belirlenmesi jeopolitik konum olarak kabul edilir (Özey, 2019:6).

“Ülkelerin coğrafi ve jeopolitik konumu farklı durumları açıklamaktadır. Bölgenin coğrafi konumu değişmez; jeopolitik konumu ise bölgesel, çevresel ve dünya güç merkezlerindeki değişime bağlı olarak farklı değerler gösterir.” (İlhan, 1999 akt. Özey).

Türkiye'nin jeopolitik konumu belirlenirken dünyadaki güç merkezleri dikkate alınmalıdır. Bugün dünya coğrafyasının güçlü merkezleri ABD, BDT, AB, Çin ve Japonya'dır. Bütün bu güçlerin merkezi Türkiye'dir. Bu nedenle Türkiye'nin jeopolitik konumu çok önemlidir. Aynı zamanda Türkiye, dünya coğrafyasında önemli bir askeri güç ve birlik olan NATO'nun üyesi ve onun güney kanadını oluşturan bir ülkedir. Öte yandan Türkiye; İslam dünyası ile Hristiyan Batı'nın buluşma noktasında yer alan Müslüman bir ülkedir (Özey, 2019: 7).

Türkiye jeopolitik ve jeokültürel düzeyde bir sınır ülkesidir. Başka bir deyişle, batıda Hristiyan-Latin kültürü, kuzeyde Slav kültürü, doğuda geleneksel Acem-Asya kültürü ve güneyde Berberi ve Arap kültürü ile komşudur. Bundan dolayı Türkiye dünya kültür bloklarının kavşağındadır (Özey, 2019: 7).

Türkiye, kuzeybatıda Balkan ülkeleri, kuzeydoğuda Kafkas ülkeleri, doğu ve güneyde Orta Doğu ülkeleri ile sınır komşusudur. Bildiğimiz gibi, tüm bu ülkeler dünyanın en siyasi düzenden yoksun, istikrarsız bölgeleridir. Bir askeri coğrafi haritada bu alanlara sıcak noktalar denir (Özey, 2019: 7). Dolayısıyla Türkiye dört bir taraftan çatışma çemberi içindedir. Ancak Türkiye, cumhuriyetin kuruluşundan bu yana bölgede her zaman bir istikrar ve huzurlu bir ülke olmayı başarmıştır. Çevrede istikrar ve huzuru sağlayan nadide ülke Türkiye olmakla birlikte, yakın komşusu olduğu savaşın hararetine kayıtsız kalamayacağını da doğal olarak kabul

etmek gerekir. Çünkü Türkiye'nin bu bölgelerle geçmişten gelen tarihi ve kültürel bağları var. Aslında bu bölgeler yakın zamanda Osmanlı İmparatorluğu sınırları içindeydi. Sonuç olarak yakın çevrede önemli sayıda Türk ve Müslüman soydaşımız yaşıyor (Özey, 2019: 7).

Jeopolitik görüş bakımından Türkiye, "İç Hilal", "İç Ay" veya "Çevre Kuşağı" içinde yer almaktadır. Bu açıdan Türkiye, bugün sözde dünya süper güçlerinin (ABD-Çin-Rusya-AB) karşılaşma alanında yer almaktadır. Bu bakımdan Türkiye dünya savaş ve barışında merkezi bir ülke konumundadır. (Özey, 2019: 7). Aslında Türkiye'nin jeopolitik konumu bu değildir. Türkiye toprakları, dünyanın merkezine veya kalbini oluşturmaktadır. Kalbin çevresindeki iç halkada; Balkanlar, Kafkaslar, Türk Dünyası ve Ortadoğu ülkeleri bulunmaktadır. Türkiye öncelikle iç halkada barış ve huzuru sağlamalı ve kalbi korumaya almalıdır (Özey, 2019: 7-8).

Türkiye jeopolitiğinin değişken unsurları; sınırları, dünya üzerindeki yeri, genel coğrafi karakteri ve ülkenin büyüklüğü gibi özelliklerdir. Ayrıca bunlara ilaveten değişen unsurlar; Türkiye'nin sosyal, kültürel, siyasi, askeri ve ekonomik özellikleridir (Özey, 2019: 8).

Harita Üzerinde Türkiye'nin Mavi Vatan Konumunun Gösterilmesi

Şekil 2. Harita Üzerinde Türkiye'nin Mavi Vatanın Gösterilmesi (m5dergi, 2020).

Mavi Vatan Nedir?

Türkiye'nin dört bir tarafında deniz yetki alanları "Mavi Vatan" olarak adlandırılıyor. Karadeniz, Ege Denizi ve Akdeniz'i kapsayan Mavi Vatan, ilk defa 2006 yılında Deniz Kuvvetleri Komutanlığı'nda düzenlenen sempozyumda ortaya atıldı.

Deniz Kuvvetleri Komutanlığı'nda düzenlenen "Karadeniz ve Deniz Güvenliği" konulu sempozyumda emekli Tümamiral Cem Gürdeniz tarafından ortaya atılan "Mavi Vatan" emekli Tümamiral Cihat Yayıcı tarafından geliştirilen kavram 2010'da Temel Deniz Hukuku kitabında kayda geçirildi.

Türkiye ile Libya arasında gerçekleşen deniz yetki alanlarının sınırlandırılması anlaşması, Mavi Vatan doktrinin somut adımlarından biri oldu. BM'ye bildirilmesiyle dünyaya ilan edilen bu anlaşma sayesinde Libya ile Türkiye denizden komşu oldu.

Mavi Vatan'ın kapsamı sadece Türk denizleri değildir. Mavi Vatan'ın güzergâhı kendi denizlerimiz ve Akdeniz'le sınırlı değil, Süveyş'ten çıkış/girişle Kızıldeniz'e, Doğu Afrika'dan Hint Okyanus'u kıyılarına, misal dost ve kardeş Pakistan'a, Doğu Asya limanlarına dek erişmekte; Cebelitarık'tan çıkışla Atlantik, Afrika'nın batısından Güney Amerika'ya dek uzanmaktadır.

Mavi Vatan 14 "devletle" (Gürcistan, Rusya, Ukrayna, Romanya, Bulgaristan, Yunanistan, KKTC, GKRY, Suriye, Lübnan, İsrail, Filistin, Mısır, Libya) bir yerde zarurî hukuki bağ tesisini gerektirmektedir. Mavi Vatan 10 "devletle" hukuki, iktisadi ve ticari tam işbirliği gerektirmektedir (Tunus, Cezayir, Fas, İspanya, Fransa, İtalya, Slovenya, Hırvatistan, Bosna Hersek, Karadağ, Arnavutluk). Şeklen bakıldığında Mavi Vatan, ekonomik, ticari, siyasi kapsam ve potansiyeliyle Avrupa Birliği-Türkiye etkileşiminden misliyle büyüktür (m5dergi, 2020).

1.2. Jeopolitik Konumun Tarihçesi

Jeopolitik, kelime anlamı olarak "jeo" ve "politika" terimlerinin birleşimidir. "Geo" yer/teklif anlamına gelir ve "siyaset" Yunanca şehir devleti anlamına gelen "polis" kelimesinden türetilmiştir. Bu bağlamda, "jeopolitik" terimi, konumun, o kararın/eylemin/eylemin verildiği/uygulandığı siyasi karar/eylem/faaliyet üzerindeki

etkisini ifade eder. Jeopolitik kavramının Aristoteles, Strabon, Platon, ve Herodotus gibi antik Yunan bilginleri tarafından kullanılmış olması dikkat çekicidir. Daha sonra Tunuslu âlim İbn-i Haldun'un (1322-126) çevre çalışmalarını göçebelikten kent yaşamına geçiş yapan ülkesi üzerinde yoğunlaştırdığı görülmektedir (Yıldız, İstanbul 2012). Jeopolitik, insanlar ve yaşadıkları alan arasındaki ilişkiyi inceleyen bir disiplindir. Siyasi olarak jeopolitik; ülkeler ve bölgeler arasındaki kudret ve menfaat ilişkilerinin siyasi coğrafyayı, olmuş ya da olacakları dikkate alarak incelenmesidir. Jeopolitik, iki kategoriye ayrılan unsurlara sahiptir: değişken ve değişmez.

Bir ülke veya bölgenin sınırları, dünyadaki yeri ve ülkelerin coğrafi yapısı kalıcı unsurlar sayılabilir. Değişen unsurlar ülkenin/bölgenin siyasi, ekonomik, sosyo-kültürel, askeri, bilimsel ve teknolojik yapısı ve zaman faktörüdür (Yıldız, İstanbul 2012).

Jeopolitik terimi ilk olarak İsveçli siyaset bilimci Rudolf Kjellen tarafından kullanılmıştır. Kjellen bunu (1916) “Staten som fiberform: The State as an inorganic” (Bir organizma Olarak Devlet) adlı çalışmasında sunmuştur. Kjellen, insan ve onu besleyen toprak arasındaki ilişkinin öneminden ve yeni bir düzenin oluşturulması gereken bir yaşam alanı olan toprağın temel özelliklerinden bahsetmiştir (Özey, Ankara 2019).

1.3. Türkiye Jeopolitiğinin Değişmeyen Unsurları

Doğal coğrafya özellikleri, Türkiye'nin az veya hiç değişmeyen unsurlarıdır. Özellikle jeolojik yapı, yeryüzü şekilleri, iklim, toprak özellikleri, bitki örtüsü özellikleri fazla değişmezler ya da az değişkendirler (Özey, 2019).

- Türkiye'nin Jeolojik Yaşı
- Türkiye'nin Yeryüzü Şekilleri
- Türkiye'nin İklim Özellikleri
- Türkiye'nin Hidrografya Özellikleri
- Türkiye'nin Toprak Özellikleri
- Türkiye'nin Bitki Örtüsü
- Türkiye'nin Doğal Afetleri

1.4. Türkiye Jeopolitiğinin Değişen Unsurları

Beşeri ve ekonomik coğrafya özellikleri, Türkiye jeopolitiğinin değişen unsurlarıdır. Bunlardan beşeri coğrafya nüfus ve yerleşme özellikleridir. Türkiye'nin nüfusu sürekli değişim gösterir. Buna bağlı olarak yerleşmeler de hızlı değişim içerisindedir. Ekonomik coğrafya özellikleri, Türkiye jeopolitiğinin değişen unsurlarındandır. Bunlar tarım, hayvancılık, balıkçılık, ormancılık, madenler, sanayi, turizm, ulaşım ve ticaret gibi özelliklerdir. Türkiye'nin bu özellikleri sürekli değişim içerisindedir. Buna bağlı olarak ülkenin kalkınma hızı ve gelişimi hızlı da değişmektedir(Özey, 2019).

- Türkiye'nin Nüfus Özellikleri
- Türkiye'nin Nüfus Miktarı
- Türkiye'de Nüfus Dağılışı
- Türkiye'nin Gelecekteki Nüfus Projeksiyonu
- Türkiye'de Doğumlar ve Ölümler
- Türkiye'nin Nüfus Artışı ve Nüfus Planlaması
- Türkiye'nin İç ve Dış Göç Olgusu
- Türkiye'nin Sağlık Durumu
- Türkiye'nin Eğitim ve Kültür Yapısı
- Türkiye'nin Sanat ve Spor İlgi
- Türkiye'nin Dil Yapısı
- Türkiye'nin Dini Yapısı
- Türkiye'nin Ahlak (etik) Yapısı
- Türkiye'nin Örf, Adet, Töre, Gelenek ve Görenekleri
- Türkiye'nin Etnik Yapısı
- Türkiye'nin Askeri Gücü
- Türkiye'nin Başlıca Terör Örgütleri
- Türkiye'de Yönetim ve Yönetim Sorunları
- Türkiye'nin Yerleşme Özellikleri
- Türkiye'de Kırsal Yerleşmeler
- Türkiye'nin Şehir Yerleşmeleri
- Türkiye'nin Tarım ve Hayvancılık Faaliyetleri

- Türkiye'nin Balıkçılık Faaliyetleri
- Türkiye'nin Ormancılık Faaliyetleri
- Türkiye'nin Enerji Kaynakları
- Türkiye'nin Petrol, Doğalgaz ve Boru Hatları
- Türkiye'nin Maden Kaynakları
- Türkiye'nin Sanayi Faaliyetleri
- Türkiye'nin Ulaşım Özellikleri
- Türkiye'nin İletişim ve Bilişim Özellikleri
- Türkiye'nin Turizm Özellikleri

1.5. Uluslararası Teşkilatlar ve Türkiye

- Türkiye'nin Avrupa Birliği (AB) İle İlişkileri
- Türkiye'nin NATO ile ilişkileri
- Türkiye'nin Birleşmiş Milletler (BM) İle İlişkileri
- Türkiye'nin İslam Ülkeleri Konferansı Örgütü (İİT) İle İlişkileri
- Türkiye'nin Karadeniz Ekonomik İşbirliği (KEİB) İle İlişkileri
- Türkiye'nin Ekonomik İşbirliği Teşkilatı (ECO) İle İlişkileri
- Türkiye'nin D-8'ler İle İlişkileri
- Türkiye'nin Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Teşkilatı (OECD) İle İlişkileri
- Türkiye'nin Türk Kültür ve Sanatları Ortak Yönetimi (TÜRKSOY) İle İlişkileri (Özey, 2019: 87).

Bugün çevremizde yeni Türk devletleri ve bağımsızlığını kazanıp uluslararası ilişkilere katılan eski Sovyet coğrafyası bulunmaktadır. Değişik jeopolitik merkezlerde uzun süreli araştırmaların sağlanması, ulusal Türkiye'nin güvenlik kaygılarının araştırılması, ulusal çıkarların korunması ve savunulması, iç ve dış tehditlerin tespiti, güvenlik mevzuatının çalışılması gibi stratejik önceliklerin yürütülmesi gerekli hale gelmiştir. Bu durum, bu ülkelerin siyasi ve bilimsel çevreleri ile ilgili resmi kurumlarına kapsamlı jeopolitik ve stratejik çalışmalar yapma görevi yüklemiştir (Hasanov, 2012: 5).

Her bağımsız ülkede olduğu gibi Türkiye Cumhuriyeti'nde de ülkenin jeopolitik gelişme tarihi, mevcut ulusal kalkınma ve güvenlik sorunları, devlet

politikası, jeopolitik ve jeostratejik bilgi, iç ve dış politika programı, yerelleşme ve ulusal çıkarların korunması konularına dikkat edilmekte ve bu konularda da araştırmalara ihtiyaç bulunmaktadır. Türkiye'nin jeopolitik geleceğine ilişkin öngörüler, olası tehditler, olası sorunlar ve bunların nasıl aşılacağı ve diğer konular hem teorik hem de pratik açıdan sürekli analiz edilmelidir.

Türkiye'nin jeopolitik konuları, yerel ve uluslararası jeopolitik güç merkezleriyle ilişkiler gözden geçirilmesi sağlanmalıdır. Akdeniz ve Karadeniz çevresinde enerji kaynaklarının işlenmesi ve dünya piyasasına taşınması gerekmektedir. Petrol, doğal gaz ve güvenlik stratejilerinin hazırlanması, uygulanması, doğu-batı trafiği ve ulaşım inşaatları ile güvenliğin sağlanması gerekmektedir.

Bundan sonraki çalışmalarda Türkiye'nin ülke, bölge ve dünyadaki jeopolitik ve jeostratejik politikaları dikkate alınmalı ve pratik önlemler alınmalıdır. Ortadoğu ve Türkiye'yi tehdit eden güvenlik sistemleri, enerji güvenliği, transit taşımacılık, uluslararası yol emniyeti, ulaşım ve haberleşme sistemleri, güvenlik ve enerji konuları ile nüfus değerlendirme geliştirme süreçlerine ilişkin bölgesel, Avrupa ve küresel bağlantılar analiz edilmelidir.

Günümüz dünyasında jeopolitiğin görevi, sadece akademik bir kural olarak insanlık ve ulusların bir arada yaşaması için normlar ve kurallar tasarlamak ve güvenli bir gelecek tasarlamak değildir. Jeopolitik, devlet adamlarına ve politikacılara uluslararası siyasette farklı açık ve kapalı ülkelere bakma ve ekonomik, sosyal, ekolojik ve demografik açıdan farklı ülkeler arasındaki ilişkileri planlama fırsatı vermelidir. Jeopolitiğin iletişim ve kültürel durumlarla da ilişkisi vardır çünkü iletişim ve kültürel durumlar; devlet memurlarına, parlamenterlere ve güvenlik, stratejik planlama, askeri ve idari işlerle ilgilenen tüm yönetici seçkinlere jeopolitik bir bakış açısı sağlamayı ve jeopolitik anlayış ve düşünce geliştirmeyi taahhüt etmektedir.

1.6. İlgili Literatür Çalışmaları

Köroğlu (2004), *“Jeopolitik ve Jeopolitik İlminin Nüfus Unsuru Açısından Türkiye Avrupa Birliği İlişkileri”* adlı çalışmada: Jeopolitiğin önemi, tarihi ve teorisi hakkında genel bir özetin ardından Türkiye'nin jeopolitik önemi

vurgulanmaktadır. Sanayi Çağı (1950'lerin sonu) ve Bilgi Çağı teorileri de dâhil olmak üzere jeopolitik görüşler ve teoriler ele alınmaktadır. Jeopolitiğin demografik bileşeni perspektifinden Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne katılım sürecinde karşılaştığı ve doğabilecek sorunlar incelenmiştir.

Nalçacı (2007), *“İlköğretim 6. ve 7. sınıf Sosyal Bilgiler Programındaki Coğrafya Konularının Genel Amaçlarının Gerçekleşme Düzeyine İlişkin Öğretmen ve Öğrenci Görüşleri”* adlı çalışmasında: 6. ve 7. sınıf Sosyal Bilgiler programındaki coğrafya konularının genel amaçlarının gerçekleşme düzeyi, öğretme ve öğrenci görüşlerine göre ortaya konulmaya çalışılmıştır. 114 Sosyal Bilgiler öğretmeni, “1450” altıncı ve “1455” yedinci sınıf öğrencisi bu araştırmanın örneklemini oluşturmuştur. Genel amaçların gerçekleşme düzeylerinde yüksek yüzdeye sahip olan öğretmen ve öğrenci görüşleri ortaya çıkarılmıştır. Genel amaçların gerçekleşme düzeylerinin öğretmen ve öğrenci görüşlerine göre farklılaştığı tespit edilmiştir.

Yıldız (2012), *“Türkiye'nin Jeopolitik Konumu Bağlamında Avrupa Birliği Enerji Politikaları”* adlı çalışmasında: Avrupa Birliği'nin, dünyanın en çok enerji tüketen bölgelerinden biri olduğuna dikkat çekerek, enerji ithalatına bağımlı olan Avrupa Birliği'nin enerji güvenliğini, Türkiye'nin jeostratejik ve jeopolitik konumu çerçevesinde ele almıştır.

Açıkgöz (2012), *“Hazar Petrollerinin Pazarlanmasında Türkiye'nin Jeopolitik Konumunun Önemi”* adlı çalışmasında: Hazar Denizi, Rusya, Kazakistan, Türkmenistan, İran ve Azerbaycan ülkeleri ile çevrili, Hazar Denizi merkezli, petrol ve doğal gaz açısından zengin bir havzadır demektedir. Ayrıca Açıkgöz aynı çalışmasında “Hazar Denizi havzasında üretilen petrol ve doğal gazın dünyanın dört bir yanına çeşitli yollarla taşındığını ifade etmektedir. Bu yolların bir kısmı Türkiye üzerinden geçmektedir. Ekonomik ve politik olarak istikrarlı ve güvenilir bir ülke olarak Türkiye, doğal bir enerji koridoru haline geldi. O havzada üretilen petrol ve doğal gaz; Avrupa'ya Bakü-Tiflis-Ceyhan petrol boru hattı ve Nabucco doğalgaz boru hattı gibi Türkiye üzerinden pazarlanmaktadır. Bu bağlamda Hazar bölgesindeki petrol ve doğal gazın dağıtımında Türkiye'nin jeopolitik konumu çok önemlidir.” ifadelerini kullanmaktadır.

Akdemir (2012), *“Küresel Enerji Eksenleri ve Türkiye'nin Coğrafi Konumu”* adlı çalışmasında: “Günümüz dünyası yeniden şekilleniyor. Haritadaki değişimin

özelinde ise bölgemiz eksenli yeni bir süreç izlemektedir. Haritayı baştan yapma sürecini üç ana kategori üzerinden değerlendirmek mümkündür:

1- Dünyada artan nüfus, nüfus yoğunluğu ve teknoloji kaynaklı enerji talebi.

2- 11 Eylül'den sonra muhtemelen Orta Doğu ve Orta Asya'da artan güvenlik kaygıları ortamı.

3- Asimetrik bir savaş anlayışı NATO müdahalesi ve ABD öncülüğündeki radikal İslami hareket olduğuna inanılan Üç ana kategorinin her biri içinde çok farklı ve sübjektif değerlendirmeler yapılabiliyor. Geçişin Ortadoğu'nun sınırlarını ve jeopolitik önemini değiştireceği ve her türlü değişikliğin Türkiye'yi etkileyeceği Türkiye'nin geleceğini de belirleyecek en büyük değişkenin Avrasya Koridoru'ndan Asya ve Avrupa arasındaki enerji nakil hatlarının geçtiği coğrafi bölgedir. Hazar Denizi çevresindeki boru hatlarının yönü, Türkiye'nin gelecekteki jeopolitik konumu için de kilit önemdedir. Ayrıca Afrika enerjisinin coğrafi rotası Türkiye ile yakından bağlantılıdır. Türkmenistan-Yunanistan-İtalya, Türkmenistan-Türkiye-Avrupa doğalgaz boru hattı projelerinin yanı sıra Mısır-Türkiye, Irak-Türkiye ve Nabucco doğalgaz boru hattı projelerinin hayata geçirilmesi sırasında ülkemiz coğrafi avantajını yaşayabilmektedir. Diğer ihtimallerin hayata geçirilmesi, Rusya'nın Güney Akım projesi veya Trans-Asya projesi, Irak-İsrail ve Orta Asya-Pakistan eksenli projeleri Türkiye'nin konumunu baltalayan gelişmeler olarak görünüyor. Cambridge Üniversitesi'nde profesör ve Avrupa Dış İlişkiler Konseyi'nde araştırmacı olan Pierre Noel'in "Açık, rekabetçi bir kapitalist ekonomi ve herkes istediği boru hattını inşa edebilir" açıklaması, petrol politikasının ne gibi değişiklikler getireceğini gösteriyor. Güneyde ve kuzeyde Türkiye'nin jeopolitik dengenin eksenli olduğu fikri önemli ölçüde zayıflıyor. Buna Akdeniz ve Orta Doğu üzerinden Avrupa'ya taşınan Afrika doğal gazı ve petrolünü ve Türkiye dışındaki ülkeler üzerinden Orta Asya petrol ve ham petrolünü ekleyin, bir kayma var. Türkiye'nin jeopolitik ve jeostratejik koordinatları. Aslında Türkiye'nin diplomatik ve jeopolitik çıkarlarını hesaplarken Afro-Avrasya merkezli enerji döngüsünün anlamını iyi okumalı ve sadece diplomasi ile sonuca ulaşamayacağını anlamalıdır. Bir haritayı diplomatik dilde okumak yerine, kültürel ve politik bir okuma çok önemlidir. Ayrıca ülkenin enerji politikası oluşturulurken petrol ve doğal gazın uzun vadede tükenebilecek enerji kaynakları

olduğu unutulmamalıdır. Türkiye'nin geleceğini pratik jeopolitik değil, yapısal jeopolitik süreçlerin belirlediği anlaşılmalıdır.” ifadelerini kullanmaktadır.

Köşker (2015), “*Beşeri Coğrafya ve Mekânsal Bilginin Endoktrinasyonu: Jeopolitik Konum Örneği*” adlı çalışmada: Coğrafya derslerinde jeopolitik konum öğretiminde nasıl bir yaklaşım sunulduğunu ve okullarda jeopolitik konum fikrinin ders kitaplarını kullanarak nasıl inşa edildiğini incelemiştir. Bu nedenle bu çalışmanın amacı, ortaokullarda coğrafya öğretimine jeopolitik durum açısından bakmak ve eleştirel bir bakış açısı sunmaktır. Bu amaçla ortaokul coğrafya ders kitapları incelenmiş ve öğrenci görüşleri değerlendirilmiştir. Nitel araştırma yönteminin kullanıldığı bu çalışmada materyal; doküman incelemesi ve betimsel analiz yöntemi kullanılarak çözümlenmiştir. Çalışmadan elde edilen sonuçlara göre: Jeopolitik anlayışın egemen olduğu, ders kitaplarında benzer ifadelerin sıklıkla tekrarlandığı, ekonomik özelliklerin ilk etapta sunulduğu ve bu anlayışın yanında öğrenci görüşlerinde kişisel öğrenme, basmakalıp ifadelerle dayalı slogan öğrenme yer aldığı tespit edilmiştir.

Elmas (2015), “*Ortadoğu’daki Enerji Kaynaklarının Önemi ve Türkiye Üzerinden Taşınması İle Türkiye’nin Kazandığı Jeopolitik Konum*” adlı çalışmada: Başta petrol olmak üzere doğalgaz, kömür ve nükleer enerji gibi enerji kaynaklarının Ortadoğu’daki durumuna ve bu durumun Türkiye’nin jeopolitiğine etkisini araştırarak Türkiye’nin enerji açısından giderek önemi artan bir ülke haline geldiğini açıklamıştır.

Ametbek (2018), “*Türk Dünyası’nda Jeopolitik Öznelerin Devamlılığı ve Etkileşimi*” adlı çalışmada: “Türkler geniş bir coğrafyada yaşadıkları için nadiren tek devlet çatısı altında yaşarlardı. Bu nedenle Türkiye yüzyıllar boyunca dünyanın çeşitli jeopolitik merkezlerinden biri olarak görülmüştür. Tarih boyunca bu merkezlerde çeşitli devletler kurulmuş ve devletler arasında devamlılık olmuştur. Aslında maddelerin etkileşimi Türkiye tarihini şekillendiriyor. Hazar Denizi’ni merkez olarak alırsak dört coğrafi bölge ve dört jeopolitik tema buluruz. Bu jeopolitik konulara: Kuzey Türkiye jeopolitik konusu, Doğu Türkiye jeopolitik konusu, Güney Türkiye jeopolitik konusu ve Batı Türkiye jeopolitik konusu diyebiliriz. Günümüz Türk dünyasının sağlıklı bir analizini yapabilmek için bu

konuların oluşum sürecini ve aralarındaki etkileşimi bilmek gerekmektedir.” ifadelerini kullanmaktadır.

Hassan (2019), “*Kuzey Irak Bölgesinin Jeopolitik Konumunun Türkiye - Kuzey Irak İlişkilerine Etkisi*” adlı çalışmasında: Coğrafi, politik ve iktisadi zorluklar gibi alanlarda jeopolitik fırsatlar bakımından Kuzey Irak'ın Türkiye ile ilişkisine genel bir bakışa odaklanmaktadır. Türkiye ile Kuzey Irak arasındaki ilişkinin temellerini örneklemekte ve analiz etmektedir.

Eryücel (2020), “*Türkiye’de Militer Devlet Anlayışının İnşasında Jeopolitik Söylem*” adlı çalışmasında: “Jeopolitik kavramı Türk siyaset literatürüne İkinci Dünya Savaşı sırasında girmiştir. Türk Silahlı Kuvvetleri (TSK) bu anlayışı Soğuk Savaş döneminde benimsemiştir. Bu araştırma, Soğuk Savaş döneminde Türkiye’de üretilen jeopolitik metinleri eleştirel bir jeopolitik perspektiften incelemektedir. Araştırma, Soğuk Savaş döneminde Türkiye’de üretilen jeopolitik metinlere askeri dilin hakim olduğu iddiasına dayanmaktadır. Jeopolitik, Soğuk Savaş döneminde Türkiye coğrafiyasının merkeziliği ve benzersizliğinden bahsederek, vatan savunmasına karşı aşırı bir hassasiyet yaratmıştır. Bu, karar verme sürecinde TSK’nin varlığını normalleştirmeye çalıştır.” ifadelerini kullanır.

Zeybel (2021), “*Jeopolitik Konumun Operasyonel Maliyet ve Filo Yönetimine Etkisi*” adlı çalışmasında: İstanbul, Londra ve Yeni Delhi’nde kurulan havayollarının işletme maliyetlerinin daha düşük olduğu ve uçak filosu yönetiminin daha optimal olduğunu ortaya çıkarmıştır.

Ertürk (2021), “*Türkiye’nin Jeopolitik Konumunun Önemi ve Doğrudan Yabancı Yatırımlar Üzerindeki Etkisinin Granger Nedensellik Analizi Çerçevesinde Değerlendirilmesi*” adlı çalışmasının amacı, Türkiye açısından jeopolitik risk faktörünün hizmet ve sanayi alanına yapılan DYY ile toplam DYY arasındaki nedensellik ilişkisini ortaya koymaktır. Ayrıca bu çalışmada hizmet sektöründe, jeopolitik konumun sanayi ve doğrudan yabancı yatırım açısından önemli bir faktör olduğu tespit edilmiştir.

Limon (2021), “*Yeni Enerji Havzalarının Ortaya Çıkmasının Kuzey Kutbu Arktika Jeopolitik Konumuna Etkileri*” adlı çalışmasında: Başta Çin, Güney Kore, Hindistan, Japonya ve Singapur olmak üzere tüm Arktik ülkelerinin yanı sıra AB ve NATO’nun uzmanlığı ve bilgi birikimi, Arktik bölgesinin jeopolitik geleceğini

etkileme potansiyeline değinmiş, Türkiye'nin Kuzey Kutbu'nun değışen jeopolitiğindeki yerine dikkat çekmiştir.

Doğın (2022), “*Türkiye’nin Jeopolitiğı*” bu çalışmasında: “Dünyadaki siyasi ve ekonomik krizler, terör ve salgın hastalıklar ülkeleri olumsuz etkiler. Bu olayların, daha çok köprü işlevi gören geçiş merkezleri üzerinde etkisi vardır. Bu bağlamda Türkiye bulunduğu yere göre meydana gelebilecek olaylardan çok zarar görmektedir. Türkler; 1071’de Anadolu’ya gelip oralara yerleşerek siyasî bakımdan güçlü, kadim, faziletli devletler ve imparatorluklar kurdular. Ülkelerin oluşumunda ve gelişmesinde etkili olan en önemli faktörler coğrafi konum ve doğal-insan özellikleridir. Türkiye, stratejik konumu sayesinde yakın ve uzak bölgesinde meydana gelen tüm olaylardan etkilenen, diğer yandan olaylara önemli bir katılımcı olarak müdahale eden bir ülkedir. Türkiye aynı zamanda önemli uluslararası ulaşım yolları üzerinde bulunması ve çevre ülkeleri birbirine bağlayan tüm yolların buluşma noktasında olması nedeniyle Asya ile Avrupa arasındaki ana eksenini oluşturmaktadır. Bu özelliğı Türkiye’yi uluslararası ticaretin ve küresel güvenliğın en önemli merkezlerinden biri haline getirmiştir. Bunun en güzel örnekleri Balkanlar, Kafkaslar ve Ortadoğudaki savaşlar ve olaylardır. Türkiye’nin Rusya-Ukrayna savaşına aracılık etme ve gıda tedarik etmedeki rolü yine dikkat çekiyor. Türkiye’nin bulunduğu yerin önemi; Haçlı Seferleri’nde, Osmanlı Dönemi’nde, Birinci Dünya Savaşı’nda, Kurtuluş Savaşı’nda ve İkinci Dünya Savaşı’nda açıkça ortaya çıkmıştır. Cumhuriyet ilan ederek gücünü tüm dünyaya göstermeye çalışan, Soğuk Savaş döneminde etkinliğini kanıtlayan ve yeni dünya düzeninde daha da öne çıkan Türkiye, jeopolitik özellikleriyle her zaman var olacaktır.” ifade etmektedir.

Atmaca, Toygur ve Çamurcu (2022), “*Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı ve Sosyal Bilgiler Ders Kitaplarında Coğrafi Konum Kavramının Değerlendirilmesi*” adlı çalışmaları “coğrafi konum” kavramının Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı ve Sosyal Bilgiler Ders Kitaplarında nasıl betimlendiğini değerlendirmek amacıyla gerçekleştirilmiştir. Araştırmada doküman analizi yöntemi kullanılmıştır. Araştırmada öne çıkan bazı sonuçlar şu şekildedir: Coğrafi konumla ilgili avantajlar, “İnsanlar, Yerler ve Ortamlar” ögesinde yer alır. 5. ve 7. sınıf sosyal bilgiler ders kitaplarında coğrafi konumla ilgili konuların yer almaması eksiklik olarak belirtilmiştir. Sosyal bilgiler ders kitaplarında jeopolitik durumla ilgili

konulara yeterince yer verilmemektedir. Sosyal Bilgiler ders kitaplarının görsel içeriği, coğrafi konumla ilgili yeterlikleri aktarmada hem içerik hem de biçim olarak yeterlidir. Bu nedenle Sosyal Bilgiler öğretim programında jeopolitik konum ve özel konumla ilgili konulara daha fazla yer verilmesinin uygun olacağı düşünülmektedir.

Ulusal tez merkezinde yapılan araştırmada “Jeopolitik Konum” ile ilgili yukarıda değinilen toplamda 17 araştırmaya ulaşılabilmektedir. Bunlardan 9 tanesi makale, 7 tanesi yüksek lisans tezi, 1 tanesi ise doktora çalışmasıdır. Bu çalışmalar; kamu yönetimi, coğrafya, ekonomi, iktisat, siyasal bilimler, uluslararası ilişkiler, hava taşımacılığı ve Sosyal Bilgiler (“*Hazar Petrollerinin Pazarlanmasında Türkiye’nin Jeopolitik Konumunun Önemi*” adlı eser dışında) alanında olduğu görülmüştür. Sosyal Bilgiler alanında ulusal tez merkezinde yapılmış bir çalışmaya rastlanmamıştır. Bu çalışmamızla bu konuya küçük de olsa bir kapı aralayacağız.

2. YÖNTEM

2.1. Yöntem

Bu bölümünde sırasıyla araştırmanın modeli, çalışma grubu, veri toplama araçları ile verilerin analizi hakkında bilgi verilecektir.

2.1.1. Araştırmanın Modeli

“Türkiye’nin Jeopolitik Konumunun Sosyal Bilgiler Dersi Bağlamında Değerlendirilmesi” adlı çalışmada nitel araştırma yaklaşımlarından yararlanılmıştır.

Çalışmada nitel araştırma yaklaşımına göre doküman incelemesi ve yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır. "Doküman incelemesi, araştırılmakta olan fenomen veya olaylar hakkında bilgi içeren yazılı materyalin analizini içerir" (Yıldırım ve Şimşek, 2016: 189).

Nitel araştırmalarda doğrudan gözlem ve görüşme yapmanın veya araştırmacı tarafından yapılan araştırmanın geçerliğini artırmanın mümkün olmadığı durumlarda, gözlem ve görüşme yönteminin yanı sıra yazılı ve görsel materyaller de araştırmaya dâhil edilebilir (Yıldırım ve Şimşek, 2016: 189).

Bu çalışmada hem nitel araştırma yöntemleri, doküman analizi hem de yarı yapılandırılmış görüşme formatı kullanılmıştır. Bu çalışmada kullanılan materyal, nitel veri toplama araçlarından biri olan ve açık uçlu sorulardan oluşan yarı yapılandırılmış görüşme formu aracılığıyla elde edilmiştir. Yarı yapılandırılmış görüşme formlarının soruları açık olmakla birlikte belli bir sisteme göre katılımcılara yönlendirilmektedir (Demir, 2009: 291). Bu çalışmanın veri toplama aracı olan katılımcılara yönelik yarı yapılandırılmış görüşme formunun sorularının hazırlanmasında ve sorulara son şekli verilmesinde uzman görüşünden yararlanılmıştır. Bu yarı yapılandırılmış görüşme formu aracılığıyla elde edilen gözlemler, betimsel analiz süreçlerinin aşamalarına göre analiz edilmiştir.

2.1.2. Çalışma Materyali

Çalışmada iki ayrı çalışma grubu yer almaktadır. Bunlardan biri ders kitapları ve 2018 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı iken bir diğeri ise öğretmen görüşleridir. Ders kitapları Talim Terbiye Kurulu onaylı, okullarda okutulması uygun

görülen ilköğretim dördüncü, beşinci, altıncı ve yedinci sınıf Sosyal Bilgiler ders kitaplarıdır.

Bu çalışma kapsamında incelenen kitaplar şunlardır:

1. İlkokul Sosyal Bilgiler 4 Ders Kitabı

Bu kitap, Tuna Matbaacılık tarafından hazırlanmış ve Millî Eğitim Bakanlığı Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı'nın 28 Mayıs 2018 tarih ve 78 sayılı kararıyla 2018-2019 eğitim-öğretim yılından itibaren beş yıl süreyle ders kitabı olarak kabul edilmiştir (Tablo 1).

2. Ortaokul ve İmam Hatip Ortaokulu Sosyal Bilgiler 5 Ders Kitabı

Özgün Matbaacılık Tic. A.Ş. tarafından hazırlanmış olan bu kitap, Millî Eğitim Bakanlığı Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığının 18.04.2019 tarih ve (ekli listenin 215. Sırasında) kurul kararıyla 8 sayılı kararıyla 2019-2020 eğitim-öğretim yılından itibaren 5 (beş) yıl süreyle ders kitabı olarak kabul edilmiştir (Tablo 1).

3. Ortaokul ve İmam Hatip Ortaokulu Sosyal Bilgiler 6 Ders Kitabı

Anadol Yayıncılık tarafından hazırlanmış olan bu kitap, Millî Eğitim Bakanlığı Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığının 24.06.2019 tarih ve 15 sayılı (ekli listenin 3.sırasında) kurul kararıyla 2020-2021 eğitim-öğretim yılından itibaren 5 (beş) yıl süre ile ders kitabı olarak kabul edilmiştir (Tablo 1).

4.Ortaokul ve İmam Hatip Ortaokulu Sosyal Bilgiler 7. Sınıf Ders Kitabı

Ekoyay Yayıncılık tarafından hazırlanmış olan bu kitap, Millî Eğitim Bakanlığı Talim ve Terbiye Kurulunun 18.04.2019 tarih ve 8 sayılı kurul (ekli listenin 190. Sırasında) kararı ile 2019-2020 eğitim-öğretim yılından itibaren 5 (beş) yıl süre ile ders kitabı olarak kabul edilmiştir (Tablo 1).

Tablo1. Araştırma Kapsamında İncelenen Sosyal Bilgiler Ders Kitapları ve Özellikleri

Sınıf Düzeyi	Adı	Yazar(lar)	Yayın Yılı	Yayınevi	Yayın Yeri
4. Sınıf	İlkokul Sosyal Bilgiler 4 Ders Kitabı	Sami TÜYSÜZ	2020	Tuna Matbaacılık	Ankara
5. Sınıf	Ortaokul ve İmam Hatip Sosyal Bilgiler 5 Ders Kitabı	Seçil BÜKET HARUT	2020	Özgün Matbaacılık Tic. A.Ş.	Ankara
6. Sınıf	Ortaokul ve İmam Hatip Sosyal Bilgiler 6 Ders Kitabı	Erhan ŞAHİN	2020	Anadol Yayıncılık	Ankara
7. Sınıf	Ortaokul ve İmam Hatip Ortaokulu Sosyal Bilgiler 7. Sınıf Ders Kitabı	Hikmet AZER	2020	Ekoyay Yayıncılık	Ankara

Araştırma öğretmenleri çalışma grubu, Rize İl Milli Eğitim müdürlüğüne bağlı ilköğretim okullarında 5, 6, 7. sınıflarda görev yapan 15 Sosyal Bilgiler öğretmeni ile 4. sınıflarda çalışan 15 sınıf öğretmeninden oluşmaktadır. Araştırmanın çalışma grubu ulaşabildiğimiz öğretmenlerden oluşturulmuştur. Ulaşılabilirlik tercih edilmiştir. Tesadüfi örnekleme yönteminde, evreni oluşturan tüm bireylerin örneğe seçilme olasılığı eşittir. Diğer bir açıdan, tüm bireylerin seçilme olasılığı vardır ve bir bireyin seçimi diğerinin seçilmesini engellemez. Rastgele örnekleme, temsili bir örnek oluşturmak için en geçerli ve güvenilir yöntemdir. Bunun nedeni, hiçbir tekniğin temsili bir örneği garanti edememesidir (Büyüköztürk vd., 2018). Çalışma grubuna ait demografik bilgiler aşağıda tablolarda verilmiştir.

Tablo 2. Çalışma Grubunda Yer Alan Öğretmenlerin Cinsiyetlerine Göre Frekans Dağılımları

Cinsiyet	Frekans
Kadın	16
Erkek	14
Toplam	30

Tablo 2’de görüldüğü gibi, çalışma grubundaki öğretmenlerin 14’ü erkek, 16’sı kadın olmak üzere toplamda 30 öğretmenden oluşmaktadır.

Tablo 3. Çalışma Grubunda Yer Alan Öğretmenlerin Mesleki Kıdeme Göre Frekans Dağılımları

Kıdem	Frekans
1-5	1
6-10	6
11-15	13
16-20	7
21 ve üzeri	3

Tablo 3’de çalışma grubunda yer alan öğretmenlerin mesleki kıdeme göre frekans dağılımları görülmektedir. Öğretmenlerin 1’i 1-5 yıl arasında, 6’sı 6-10 yıl arasında, 13’ü 11-15 yıl arasında, 7’si 16-20 yıl arasında, diğer 1 kişi de 21 ve üstü süreyle görev yapmaktadır.

Tablo 4. Öğretmenlerin Branşlara Göre Frekans Dağılımları

Branş	Frekans
Sınıf Öğretmeni	15
Sosyal Bilgiler Öğretmeni	15
Toplam	30

Çalışma grubunda yer alan öğretmenlerin branşlara göre frekans dağılımları (Tablo 4)'te verilmiştir. (Tablo 4) incelendiğinde sınıf öğretmenliği yapan öğretmenlerin sayısı 15'tir. Sosyal Bilgiler öğretmenliği yapan öğretmen sayısı da 15'tir.

Tablo 5. Öğretmenlerin Mezun Oldukları Okullara Göre Frekans Dağılımları

Mezun Olunan Fakülte	Frekans
Sınıf Öğretmenliği	13
Sosyal Bilgiler Öğretmenliği	14
Coğrafya Öğretmenliği	1
Tarih Öğretmenliği	1
Ziraat Fakültesi	1
Toplam	30

Çalışma grubunda yer alan öğretmenlerin mezun oldukları okullara göre frekans dağılımları (Tablo 5)'te görülmektedir. (Tablo 5)'e göre Eğitim Fakültesinden mezun olan öğretmen sayısı 29'dur. Diğer fakültelerden mezun olan öğretmen sayısı 1'dir.

2.1.3. Verilerin Toplama Araçları

Araştırmada nitel veri toplama araçları kullanılmıştır. Sosyal Bilgiler programında ve ders kitaplarında, “Türkiye’nin jeopolitik konumunun” yer alma biçimlerini ortaya koymak için nitel veri toplama yöntemlerinden doküman incelemesine uygun olarak dokümanlar analiz edilmiştir. Doküman incelenmesi sonucunda ulaşılan veriler araştırmacı tarafından geliştirilen “jeopolitik boyut kontrol listesine” aktarılarak gösterilmiştir (Tablo 6).

Tablo 6. Jeopolitiğin Boyut Kontrol Listesi

Ana Boyutlar	Alt Boyutlar
Değişmeyen Unsurlar	Sınırlar
	Arazi Yapısı
	Konum
	İklim
	Bitki Örtüsü
	Dağ
	Ova
	Plato
	Yeryüzü Şekilleri
	Deniz, Göl ve Akarsular
	Türkiye'nin Genişliği
	Türkiye'nin Konumu
	Nüfus Ve Yerleşme
Değişen Unsurlar	Göç
	Sosyal
	Hayvancılık
	Tarım
	Ticaret
	Ulaşım
	Madencilik
	Yönetim
	Dil
	Din
	Enerji Kaynakları
	Kültür
	Sağlık

“Jeopolitik boyut kontrol listesi” 4 araştırmacının kaynaklarından elde edilen analizlerinden oluşturulmuştur. 13 farklı kaynak taranmış ve bunlardan dördüne karar kılınmıştır. Taranan kaynaklar kaynak listesinde verilmiştir (Tablo 7).

Tablo 7. Kaynak Kitap Listesi

Sıran No	Kitap	Yazar	Basım
1.	Türk Olmak Zor	Suat İLHAN	Alfa 2.Basım Şubat 2010
2.	Jeopolitik	Ramazan ÖZEY	Pegem 5.Baskı 2019
3.	Türkiye'nin Jeopolitiği	Ramazan ÖZEY	Pegem 3. Baskı 2019
4.	Jeopolitik Düşünce	Edt. M.Cem OĞULTÜRK Güngör ŞAHİN	Yeditepe 1. Baskı 2020
5.	Jeopolitik Derinlik	Esat ARSLAN	Kapı 1.Basım 2017
6.	Jeopolitik Güç Odağı Kuramı	Suat İLHAN	Kırmızıkeci 2019
7.	Türkiye Merkezli Jeopolitik Analizler	Nejat TARAKÇI	Tasam 1.Basım 2014
8.	Türkiye Coğrafyası ve Jeopolitiği	Ramazan ÖZEY	Aktif 5.Basım 2020
9.	Ortadoğu'nun Jeopolitiği	Ramazan ÖZEY	Pegem 3.Basım 2019
10.	Jeopolitik Açından Sınırlar	Servet KARADAĞ	Gazi 2008
11.	Strateji Jeostrateji Jeopolitik	Bilal KARABULUT	Barış 2013
12.	Türkiye Coğrafyası ve Jeopolitiği	Hakkı YAZICI Nusret KOCA	Pegem 9. Baskı 2020
13.	Jeopolitik	Ali HASANOV	Babıali 1.Baskı 2012

Sosyal Bilgiler, beşinci, altıncı ve yedinci sınıfların dersine giren branş öğretmenleri ile ilkokul sınıf öğretmenlerinin “Sosyal Bilgiler öğretiminde Türkiye’nin jeopolitik konumunun içeriği ve işleniş biçimi ile ilgili öğretmenlerin görüşleri nelerdir?” sorusuna verdikleri cevapların belirlenmesinde nitel araştırma yaklaşımlarından yarı yapılandırılmış görüşme tekniği kullanılmıştır.

Bu araştırmada ilk olarak ayrıntılı bilgiler (tablo 1)’de verilen ders kitaplarından belirlenmiştir. Daha sonra jeopolitiğin olgusunun geniş ve kapsamlı olmasından dolayı jeopolitiğin ders kitaplarında yer alma durumlarının jeopolitiğin hangi boyutları ile ele alınması gerektiği üzerinde değerlendirme yapılmış, araştırma için uygun olduğu düşünülen boyutlar konusunda (tablo 7)’deki kaynak kitaplar taranmıştır. Tarama sonucunda (tablo 6)’daki “jeopolitik boyut kontrol listesine” karar kılınmıştır. Ardından yukarıda ayrıntılı bilgileri verilen Sosyal Bilgiler ders kitapları ve Sosyal Bilgiler programı 4. sınıftan başlanarak sırasıyla belirlenen boyutlara göre incelenmiştir. Elde edilen bulgular sınıflar ve öğrenme kazanımlarına

göre hazırlanan tablolara aktarılmıştır. Daha sonra tabloların yorumlanması yolu izlenmiştir.

2.1.3.1. Sosyal Bilgiler Programı

Araştırmada 2018 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı'nda yer alan Türkiye'nin jeopolitik konumunun Sosyal Bilgiler Öğretim Programı'ndaki yeri incelenmiştir.

2.1.3.2. Sosyal Bilgiler Ders Kitapları

Milli Eğitim Bakanlığı Yayınevinde önerilen dördüncü, beşinci, altıncı ve yedinci sınıf Sosyal Bilgiler ders kitapları araştırmacı tarafından tedarik edilmiştir. Sosyal Bilgiler Öğretim Programı'nda her öğrenme alanı için önerilen jeopolitik konumunun ifadelerinin ve Sosyal Bilgiler dersi geneli için var olan jeopolitik konumunun ifadelerinin ne şekilde verildiğini gösteren bir “jeopolitik konumunun listesi” (metin içi, görsel materyal) araştırmacı tarafından hazırlanmıştır. Ders kitabında yer alan jeopolitik konum ifadeleri öğrenme alanı bazında tek tek tespit edilerek gösterilmiştir. Ders kitabındaki jeopolitik konumun öğrenme alanlarına göre yer alma sıklığı ve yer alma biçimi, buna uygun olarak hazırlanan tablolarda ayrıntılı bir şekilde yer verilmiştir.

2.1.3.3. Görüşme

Türkiye'nin jeopolitik konumunun Sosyal Bilgiler programında ve ders kitaplarına yansımaları belirlemek için bu dersi veren bir grup öğretmenle görüşmeler yapılmıştır. Görüşme formu, araştırmanın ruhuna uygun olarak araştırmacı tarafından hazırlanmıştır. Alanında uzman akademisyenlerden ve Sosyal Bilgiler öğretmenlerinden görüş alınmıştır. Yorumlar doğrultusunda gerekli düzeltmeler yapıldıktan sonra pilot uygulamaya da geçilmiş, görüşme formuna (Ek:2) son şekli verilmiş ve uygulamaya hazır hale getirilmiştir. Görüşme formu iki bölümden oluşmaktadır. İlk bölümde, seçilen öğretmenlerin çalıştıkları alanlar, cinsiyet, mesleki geçmişleri ve mezun oldukları okulları belirlemeye yönelik sorular sorulmaktadır. İkinci bölüm Türkiye'nin jeopolitik alanıyla ilgili iki, müfredatla ilgili üç, ders kitaplarıyla ilgili üç ve sosyal bilgilerle ilgili beş açık görüşme sorusundan

oluşmaktadır. Bu sorular ise öğretmenlerin Sosyal Bilgiler araştırmalarına ilişkin görüşlerini belirlemeyi amaçlamaktadır. Öğretmenlerin görüşlerini almak için görüşme tekniklerinden biri olan yarı yapılandırılmış görüşme tekniği kullanılmıştır.

2.1.4. Verilerin Analizi

Araştırmanın veri elde etme bölümünde doküman analizi tekniğinden yararlanılmıştır. Doküman analizi tekniğinde çalışılması planlanan konuyla ilgili dokümanların incelenmesi amaçlanır. Verilerin analizi, araştırılması amaçlanan olgu ya da olaylara ilişkin yazılı bilgilerin bulunduğu belgelerin analizini kapsar.

Araştırmada verilerin analizi aşamasında betimsel analizden yararlanılmıştır. Betimsel analizde ulaşılan bulgular, daha önce oluşturulan kontrol listesine göre özetlenir ve yorumlanır (Yıldırım ve Şimşek, 2016: 239). Bu araştırmada da amaç ders kitapları, Sosyal Bilgiler programı ve öğretmen görüşlerinden elde edilen verileri düzenledikten sonra kapsamlı bir şekilde değerlendirilerek okuyucuya sunmak olduğu için bu yaklaşımın daha uygun olduğuna karar verilmiştir.

İçerik analiz, toplanan verileri açıklayacak verilere erişmektir. Betimleyici analizle özetlenen ve yorumlanan veriler, betimleyici olarak tanınmayan terimleri ve konuları keşfetmek için içerik analiziyle daha fazla işlenir (Yıldırım ve Şimşek, 2016: 242).

Bu çalışmada, öğretmenlerle yapılan yarı yapılandırılmış görüşmelerden elde edilen veriler betimsel analiz teknikleri kullanılarak analiz edilmiştir. Betimsel analiz tekniğinde, çeşitli araştırma yöntemleriyle elde edilen bilgiler betimlemeler yapılarak mantıksal ve anlaşılır bir yapı içinde düzenlenip yorumlanır ve değerlendirilir. Ayrıca bu analiz yönteminde sıklıkla doğrudan alıntılara başvurulmakta, böylece görüşmecilerin görüşleri önemli ölçüde görülebilmektedir (Yıldırım ve Şimşek, 2018). Betimsel analiz, görüşme formundaki materyalin yazılması, görüşme kod anahtarı oluşturulması, görüşme verilerinin kodlama anahtarına kodlanması, kodlama ve güvenilirliğin karşılaştırılması, gözlemlerin tanımlanması ve yorumlanması adımlarından oluşmaktadır (Miles ve Huberman, 1994). Bu doğrultuda her öğretmen adayının konuşmaları konuşma formuna aktarılmıştır. Görüşme materyalinin betimsel analizinde eğitim konusunda başka bir uzmandan yardım alınmış ve araştırma materyali aktarıldıktan sonra görüşme rapor formları başka bir uzmana

kontrol için verilmiştir. Uzman ve araştırmacı görüşme veri dökümleri formunun betimsel indeks bölümünü kodlama yaparak birbirlerinden bağımsız olarak doldurmuşlardır.

Daha sonra uzman ve araştırmacı bir araya gelerek her sorunun cevabını ayrı ayrı incelemiştir. Uzman ve araştırmacı arasında fikir birliğine varılmış ve görüşme sorularına son şekli verilmiştir. Görüşme formunda soruların cevapları, her soru için uzman ve araştırmacı tarafından bağımsız olarak işaretlenmiştir. Bu aşamadan sonra kodlamaların karşılaştırılması ve güvenilirlik aşamasına geçilmiştir. Betimsel analizde, araştırmacı ve uzman işaretlemelerinden “Görüş Birliği” ve “Görüş Ayrılığı” sayıları belirlenir. Araştırmanın güvenilirliği; Güvenilirlik: $\text{Görüş Birliği} / (\text{Görüş Birliği} + \text{Görüş Ayrılığı})$ formülü kullanılarak hesaplanır (Miles ve Huberman, 1994). Literatür güvenilirlik formülüyle hesaplanan sonucun %70 düzeyinde olması durumunda (Miles ve Huberman, 1994) değerlendiriciler arası güvenilirliğin sağlanmış olacağı belirtilmektedir. Görüşme sorularının güvenilirlik yüzdeleri her soru için ayrı ayrı hesaplanmış ve ortalama değer %91 çıkmıştır. Tablo biçiminde sunulan verilerin altına açıklamalar yapılmış ve öğretmenlerin görüşlerinden doğrudan alıntılar yapılmıştır.

2.1.5. Uygulama Süreci

Öğretmenler için hazırlanan yarı yapılandırılmış görüşme soruları, önce taslak metin halinde getirilmiş. Sonra bu sorular 4 farklı uzman görüşü alınarak tekrar elemeye tabi tutulmuştur. Sonra pilot görüşme yapılarak nihai karar verilmiştir. Tez aşaması boyunca literatür taraması yapılmıştır. Tez çalışması sürecinde dokümanlar incelenmiştir. Ders kitapları ise “jeopolitik boyut kontrol listesine” uygun olarak uzman gözetiminde incelenmiştir.

Tablo 8. Uygulama Süreci Tablosu

İşlemler	Aylar											
	X Şubat 2022	X Mart 2022	X Nisan 2022	X Mayıs 2022	X Haziran 2022	X Temmuz 2022	X Ağustos 2022	X Eylül 2022	X Ekim 2022	X Kasım 2022	Aralık 2022	Ocak 2023
Literatür Taraması	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X		
Uygulama için yasal izin alınması			X									
Veri toplama			X	X								
araç/araçlarının güvenilirlik çalışmanın yapılması ve hazırlanması												
Nitel verilerin toplanması					X	X	X					
Verilerin analiz edilmesi						X	X	X				
Verilerin yorumlanması (bulgular ve yorumlar)									X	X	X	
Sonuç ve önerilerin yazılması											X	X

3. BULGULAR VE YORUMLAR

Bu bölümde araştırma kapsamında incelenen 2018 Sosyal Bilgiler Ders Programı, Sosyal Bilgiler ders kitapların jeopolitiğin alt boyutlarının yer alma durumlarına ve öğretmen görüşlerine ilişkin elde edilen veriler sırasıyla sunulmuştur. Verilerin sunulmasında öğrenme alanı ve konulara göre bir sıra izlenmiştir.

3.1. Türkiye'nin Jeopolitik Konumunun 2018 Sosyal Bilgiler Öğretim Programındaki Yerinin İncelenmesi

21. yy.da değişim hızı hiçbir zaman bugünkü gibi olmamıştır. İnsanlar, kültürler, değerler, bilim, sanayi ve eğitim de bundan nasibini almaktadır. Bundan dolayı eğitim programları da zaman içinde bu hızlı değişime ayak uydurmaktadır. Yoksa değişimin gerisinde kalınır. En son Sosyal Bilgiler Eğitim Programı 2018 yılında değişerek uygulanmaya konulmuştur.

3.1.1. 2018 Sosyal Bilgiler Programında Değerlerimiz

Öğretim programlarında yer alan “kök değerler” şunlardır: Adalet, dostluk, dürüstlük, öz denetim, sabır, saygı, sevgi, sorumluluk, vatanseverlik, yardımseverlik. Bu değerler, öğrenme öğretme sürecinde hem kendi başlarına hem ilişkili olduğu alt değerlerle ve hem de öteki kök değerlerle birlikte ele alınarak hayat bulacaktır.

Tablo 9. 2018 Sosyal Bilgiler Programında Değerlerimiz Alt Boyutları

Tablosu

Değerlerimiz	Alt Boyutlar
Adalet	Sosyal, Kültür, Yönetim
Dostluk	Sosyal, Kültür
Dürüstlük	Sosyal, Kültür
Öz Denetim	Sosyal, Kültür
Sabır	Sosyal, Kültür
Saygı	Sosyal, Kültür
Sevgi	Sosyal, Kültür
Sorumluluk	Sosyal, Kültür
Vatanseverlik	Sosyal, Kültür, Yönetim
Yardımseverlik	Sosyal, Kültür

2018 Sosyal Bilgiler Programında değerlerimiz, jeopolitiğin alt boyutları ile ilişkilendirildiğinde sosyal ve kültür boyutunun ağır bastığı görülmüştür.

3.1.2. 2018 Sosyal Bilgiler Programında Yetkinlikler

Tablo 10. 2018 Sosyal Bilgiler Programında Yetkinlikler Tablosu

Yetkinlik	Anahtar Yetkinlik	Alt Boyutlar
Madde 6 Sosyal ve vatandaşlıkla ilgili yetkinlikler:	Bu yetkinlikler kişisel, kişilerarası ve kültürlerarası yetkinlikleri içermekte; bireylerin farklılaşan toplum ve çalışma hayatına etkili ve yapıcı biçimde katılmalarına imkân tanıyacak; gerektiğinde çatışmaları çözecek özelliklerle donatılmasını sağlayan tüm davranış biçimlerini kapsar. Vatandaşlıkla ilgili yetkinlik ise bireyleri, toplumsal ve siyasal kavram ve yapılarla ilişkin bilgiye, demokratik ve aktif katılım kararlılığına dayalı olarak medeni hayata tam olarak katılmaları için donatmaktadır.	Sosyal Kültürel Yönetim

3.1.3. Öğretim Programlarında Ölçme ve Değerlendirme Yaklaşımı

Tablo 11. Öğretim Programlarında Ölçme ve Değerlendirme Yaklaşımı Tablosu

Madde	Açıklama	Alt Boyutlar
Madde 5	Eğitim sadece “bilme (düşünce)” için değil, “hissetme (duygu)” ve “yapma (eylem)” için de verilir; dolayısıyla sadece bilişsel ölçümler yeterli kabul edilemez.	Kültür
Madde 7	Bireylerin ölçme ve değerlendirmeye konu olan ilgi, tutum, değer ve başarı gibi özellikleri zamanla değişebilir. Bu sebeple söz konusu özellikleri tek bir zamanda ölçmek yerine süreç içindeki değişimleri dikkate alan ölçümler kullanmak esastır.	Kültür

“ Eğitim sadece “bilme (düşünce)” için değil, “hissetme (duygu)” ve “yapma (eylem)” için de verilir; dolayısıyla sadece bilişsel ölçümler yeterli kabul edilemez.”

“Bireylerin ölçme ve değerlendirmeye konu olan ilgi, tutum, değer ve başarı gibi özellikleri zamanla değişebilir. Bu sebeple söz konusu özellikleri tek bir zamanda ölçmek yerine süreç içindeki değişimleri dikkate alan ölçümler kullanmak esastır.”

2018 Sosyal Bilgiler Öğretim Programlarında Ölçme ve Değerlendirme Yaklaşımı bulunan 2 maddenin jeopolitiğin değişen unsurlarında kültür alt boyutu ile ilişkili olduğu görülmüştür.

3.1.4. Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı'nın Özel Amaçları

Tablo 12. Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı'nın Özel Amaçları

Tablosu

Madde	Açıklama	Alt Boyutlar
Madde 1	Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı olarak vatanını ve milletini seven, haklarını bilen ve kullanan, sorumluluklarını yerine getiren, millî bilince sahip birer vatandaş olarak yetişmeleri,	Sosyal Kültür
Madde 4	Türk kültürünü ve tarihini oluşturan temel öge ve süreçleri kavrayarak millî bilincin oluşmasını sağlayan kültürel mirasın korunması ve geliştirilmesi gerektiğini kabul etmeleri,	Sosyal Kültür
Madde 5	Yaşadığı çevre ile dünyanın genel coğrafi özelliklerini tanıyarak insan ile çevre arasındaki etkileşimi açıklamaları ve mekânı algılama becerilerini geliştirmeleri,	Sosyal Kültür Konum Sınırlar
Madde 10	Farklı dönem ve mekânlara ait tarihsel kanıtları sorgulayarak insanlar, nesneler, olaylar ve olgular arasındaki benzerlik ve farklılıkları belirlemeleri, değişim ve sürekliliği algılamaları,	Sınırlar Konum
Madde 15	İnsan hakları, ulusal egemenlik, demokrasi, laiklik, cumhuriyet kavramlarının tarihsel süreçlerini ve günümüz Türkiye'si üzerindeki etkilerini kavrayarak yaşamını demokratik kurallara göre düzenlemeleri,	Sosyal Kültür
Madde 17	Ülkesini ve dünyayı ilgilendiren konulara duyarlılık göstermeleri,	Sosyal Kültür Yönetim

2018 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı'nın özel amaçları kısmında ise: 6 maddenin jeopolitiğin alt boyutları ile ilişkili olduğu görülmüştür (Tablo 12). Madde 1'de sosyal ve kültür, madde 4'de sosyal ve kültür, madde 5'te sosyal, kültür, konum, sınırlar, madde 10'da sınırlar ve konum, madde 15'te sosyal ve kültür, madde 17'de sosyal, kültür ve yönetim jeopolitiğin değişen ve değişmeyen unsurlarından alt boyutları ile ilişkilidir.

3.1.5. Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı'nda Temel Beceriler

Tablo 13. Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı'nda Temel Beceriler

Madde	Temel Beceriler	Alt Boyutlar
9 Madde	Gözlem	Konum
10 Madde	Harita Okuryazarlığı	Sınırlar, Konum
17 Madde	Konum Analizi	Konum
19 Madde	Mekânı Algılama	Yeryüzü Şekilleri
21 Madde	Politik Okuryazarlık	Yönetim
24 Madde	Tablo, Grafik ve Diyagram Çizme ve Yorumlama	Konum, Sınırlar
27 Madde	Zaman ve Kronolojiyi Algılama	Sosyal, Kültür

2018 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı'nda Temel Beceriler kısmında ise: Jeopolitiğin değişmeyen unsurlarından 9. madde konum, 10. madde sınırlar ve konum, 17. madde konum, 19. madde yeryüzü şekilleri, 24. madde konum ve sınırlar alt boyutları. Jeopolitiğin değişen unsurlardan 21. madde yönetim, 27. madde sosyal ve kültür alt boyutları ile ilişkilidir. 2018 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı'nda Temel Beceriler kısmında 7 maddede 10 adet alt boyut bulunmuştur (Tablo 13).

3.1.6. Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı'nda Değerler Eğitimi

Tablo 14. Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı'nda Değerler Eğitimi

Tablosu

Madde	Değerler	Alt Boyutlar
3 Madde	Bağımsızlık	Yönetim, Sosyal
4 Madde	Barış	Yönetim, Kültür
12 Madde	Özgürlük	Sosyal, Kültür
14 Madde	Sevgi	Kültür
15 Madde	Sorumluluk	Sosyal
17 Madde	Vatanseverlik	Yönetim, Kültür

2018 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı'nda Değerler Eğitimi kısmında ise: Jeopolitiğin değişen unsurlarından 3. madde yönetim ve sosyal, 4. madde yönetim ve kültür, 12. madde sosyal ve kültür, 14. madde kültür, 15. madde sosyal, 17. madde yönetim ve kültür alt boyutları ile ilişkili olduğu görülmüştür. 2018

Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı'nda Değerler Eğitimi 6 maddede 10 adet alt boyut tespit edilmiştir (Tablo 14).

3.1.7. Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı'nın Uygulanmasında Dikkat Edilecek Hususlar

Tablo 15. Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı'nın Uygulanmasında Dikkat Edilecek Hususlar Tablosu

Madde	Açıklama	Alt Boyutlar
Madde 4	Program'da değer ve beceriler kazanımlarla bire bir ilişkilendirilmiştir. Ancak değer ve beceri öğretiminin hayat boyu öğrenme çerçevesinde ele alınması için söz konusu değer veya beceriler uygun görülen farklı kazanım ve öğrenme alanlarıyla da ilişkilendirilmelidir.	Sosyal Kültür
Madde 6	Millî ve dinî bayramlar, mahallî kurtuluş ve kutlama günleri, önemli olaylar, belirli gün ve haftalardan yararlanılarak öğrencilerin tarihsel duyarlılığı ve milli bilinçleri geliştirilmelidir.	Sosyal Kültür
Madde 7	Sosyal Bilgiler öğretiminde okul dışı ortamlardan da faydalanmaya önem verilmelidir. Bu çalışmalar okulun yakın çevresinden (okul bahçesi gibi) pazaryerine, resmî dairelere, fabrikalara, sergilere, arkeolojik kazı alanlarına, atölyelere, müzelere ve tarihî mekânlara (tarihî yapılar, anıtlar, müze-kentler, savaş alanları, sanal müze gezisi vb.) yönelik olabilir. Ayrıca uygun konularda sözlü tarih ve yerel tarih çalışmaları da yapılmalıdır.	Sosyal Kültür
Madde 9	Kazanımlarla ilgili güncel ve tartışmalı konular, farklı tartışma teknikleri kullanılarak problem çözme, eleştirel düşünme, kanıt kullanma, karar verme ve araştırma becerileriyle ilişkilendirilerek sınıfa taşınabilir.	Sosyal Kültür

2018 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı'nın uygulanmasında dikkat edilecek hususlar kısmında: Jeopolitiğin değişen unsurlarında 4, 6, 7, 9. maddelerde kültür ve sosyal alt boyutları tespit edilmiştir. 2018 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı'nın uygulanmasında dikkat edilecek hususlarda 4 maddede 8 alt boyuta ulaşılmıştır (Tablo 15).

3.1.8. Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı Öğrenme Alanları

Tablo 16. Jeopolitiğin Alt Boyutları 4. Sınıf Kazanım ve Açıklamaları

Tablosu

Öğrenme Alanı	Kazanım	Alt Boyutlar
Birey Ve Toplum	SB.4.1.1. Resmî kimlik belgesini inceleyerek kişisel kimliğine ilişkin çıkarımlarda bulunur.	Yönetim
	SB.4.1.2. Yaşamına ilişkin belli başlı olayları kronolojik sıraya koyar.	-
	SB.4.1.3. Bireysel ilgi, ihtiyaç ve yeteneklerini tanır.	Sosyal
	SB.4.1.4. Kendisini farklı özelliklere sahip diğer bireylerin yerine koyar.	Göç
	SB.4.1.5. Diğer bireylerin farklı özelliklerini saygı ile karşılar.	Yönetim, dil ve din
Kültür ve Miras	SB.4.2.1. Sözlü, yazılı, görsel kaynaklar ve nesnelerden yararlanarak aile tarihi çalışması yapar.	-
	SB.4.2.2. Ailesi ve çevresindeki millî kültürü yansıtan öğeleri araştırarak örnekler verir.	Kültür
	SB.4.2.3. Geleneksel çocuk oyunlarını değişim ve süreklilik açısından günümüzdeki oyunlarla karşılaştırır.	Kültür
	SB.4.2.4. Millî Mücadele kahramanlarının hayatlarından hareketle Millî Mücadele'nin önemini kavrar.	Kültür
İnsanlar, Yerler ve Çevreler	SB.4.3.1. Çevresindeki herhangi bir yerin konumu ile ilgili çıkarımlarda bulunur.	Konum
	SB.4.3.2. Günlük yaşamında kullandığı mekânların krokisini çizer.	Konum
	SB.4.3.3. Yaşadığı çevredeki doğal ve beşerî unsurları ayırt eder.	Bitki örtüsü Dağ Ova Plato Yeryüzü Şekilleri Deniz, göl ve akarsular Hayvancılık İklim
	SB.4.3.4. Çevresinde meydana gelen hava olaylarını gözlemleyerek bulgularını resimli grafiklere aktarır.	Konum İklim
	SB.4.3.5. Yaşadığı yer ve çevresindeki yer şekilleri ve nüfus özellikleri hakkında çıkarımlarda bulunur.	Bitki örtüsü Ova Plato Dağ Deniz, göl ve akarsular Kültür Nüfus

Tablo 16 (Devam). Jeopolitiğin Alt Boyutları 4. Sınıf Kazanım ve Açıklamaları

Tablosu

	SB.4.3.6. Doğal afetlere yönelik gerekli hazırlıkları yapar.	Arazi yapısı Bitki örtüsü Dağ Deniz, göl ve akarsular
Bilim, Teknoloji ve Toplum	SB.4.4.1. Çevresindeki teknolojik ürünleri, kullanım alanlarına göre sınıflandırır. SB.4.4.2. Teknolojik ürünlerin geçmişteki ve bugünkü kullanımını karşılaştırır.	-
	SB.4.4.3. Kullandığı teknolojik ürünlerin mucitlerini ve bu ürünlerin zaman içerisindeki gelişimini araştırır.	Arazi yapısı Konum Dağ
	SB.4.4.4. Çevresindeki ihtiyaçlardan yola çıkarak kendine özgü ürünler tasarlamaya yönelik fikirler geliştirir.	-
	SB.4.4.5. Teknolojik ürünleri kendisine, başkalarına ve doğaya zarar vermeden kullanır.	Tarım
Üretim, Dağıtım ve Tüketim	SB.4.5.1. İstek ve ihtiyaçlarını ayırt ederek ikisi arasında bilinçli seçimler yapar.	-
	SB.4.5.2. Ailesi ve yakın çevresindeki başlıca ekonomik faaliyetleri tanıtır.	Sosyal Tarım Kültür Sağlık Konum Hayvancılık Tarım Madencilik Enerji kaynakları
	SB.4.5.3. Sorumluluk sahibi bir birey olarak bilinçli tüketici davranışları sergiler.	-
	SB.4.5.4. Kendine ait örnek bir bütçe oluşturur.	-
	SB.4.5.5. Çevresindeki kaynakları israf etmeden kullanır.	Hayvancılık Tarım Ticaret Madencilik Enerji kaynakları
Etkin Vatandaşlık	SB.4.6.1. Çocuk olarak sahip olduğu haklara örnekler verir. SB.4.6.2. Aile ve okul yaşamındaki söz ve eylemlerinin sorumluluğunu alır.	Kültür Sosyal
	SB.4.6.3. Okul yaşamında gerekli gördüğü eğitsel sosyal etkinlikleri önerir.	Sosyal
	SB.4.6.4. Ülkesinin bağımsızlığı ile bireysel özgürlüğü arasındaki ilişkiyi açıklar.	Sosyal Yönetim Kültür
Küresel Bağlantılar	SB.4.7.1. Dünya üzerindeki çeşitli ülkeleri tanıtır.	Konum İklim Tarım Ticaret Dil Kültür

Tablo 16 (Devam). Jeopolitiğin Alt Boyutları 4. Sınıf Kazanım ve Açıklamaları Tablosu

SB.4.7.2. Türkiye'nin komşuları ve diğer Türk Cumhuriyetleri ile olan ilişkilerini kavrar.	Sınırlar Konum Nüfus ve yerleşme Tarım Ticaret Ulaşım Enerji kaynakları Kültür
SB.4.7.3. Farklı ülkelere ait kültürel unsurlarla ülkemizin sahip olduğu kültürel unsurları karşılaştırır.	Konum Nüfus ve yerleşme Sosyal Hayvancılık Tarım Ticaret Ulaşım Madencilik Yönetim Dil Enerji kaynakları Kültür
SB.4.7.4. Farklı kültürlerle saygı gösterir.	Sınırlar Konum Nüfus ve yerleşme Hayvancılık Ulaşım Yönetim Dil Kültür

Tablo 17. Jeopolitiğin Alt Boyutları 5. Sınıf Kazanım ve Açıklamaları
Tablosu

Öğrenme Alanı	Kazanım	Alt Boyutlar
Birey ve Toplum	SB.5.1.1. Sosyal Bilgiler dersinin, Türkiye Cumhuriyeti'nin etkin bir vatandaşı olarak kendi gelişimine katkısını fark eder.	Konum Sosyal Yönetim Kültür Konum
	SB.5.1.2. Yakın çevresinde yaşanan bir örnekten yola çıkarak bir olayın çok boyutluluğunu açıklar.	Ulaşım Sağlık
	SB.5.1.3. Sahip olduğu haklarının farkında olan bir birey olarak katıldığı gruplarda aldığı rollerin gerektirdiği görev ve sorumluluklara uygun davranır.	Sosyal
	SB.5.1.4. . Çocuk olarak haklarından yararlanmaya ve bu hakların ihlal edildiği durumlara örnekler verir.	Göç Yönetim Dil Din Sağlık
Kültür ve Miras	SB.5.2.1. Somut kalıntılarından yola çıkarak Anadolu ve Mezopotamya uygarlıklarının insanlık tarihine önemli katkılarını fark eder.	Sınırlar İklim Türkiye'nin konumu Nüfus ve yerleşme Ticaret Kültür
	SB.5.2.2. Çevresindeki doğal varlıklar ile tarihî mekânları, nesneleri ve eserleri tanıtır.	Arazi yapısı Yeryüzü şekilleri Nüfus ve yerleşme Kültür
	SB.5.2.3. Ülkemizin çeşitli yerlerinin kültürel özellikleri ile yaşadığı çevrenin kültürel özelliklerini karşılaştırarak bunlar arasındaki benzer ve farklı unsurları belirler.	Sosyal Kültür
	SB.5.2.4. Kültürel öğelerin, insanların bir arada yaşamasındaki rolünü analiz eder.	Kültür
	SB.5.2.5. Günlük yaşamdaki kültürel unsurların tarihî gelişimini değerlendirir.	Kültür
İnsanlar, Yerler ve Çevreler	SB.5.3.1. Haritalar üzerinde yaşadığı yer ve çevresinin yeryüzü şekillerini genel olarak açıklar.	Konum İklim Dağ Ova Plato Yeryüzü şekilleri Deniz, göl ve akarsular Nüfus ve yerleşme Sosyal Sağlık İklim
	SB.5.3.2. Yaşadığı çevrede görülen iklimin, insan faaliyetlerine etkisini, günlük yaşantısından örnekler vererek açıklar.	
	SB.5.3.3. Yaşadığı yer ve çevresindeki doğal özellikler ile beşerî özelliklerin nüfus ve yerleşme üzerindeki etkilerine örnekler verir.	Nüfus ve yerleşme Tarım Ulaşım Madencilik

Tablo 17 (Devam). Jeopolitiğin Alt Boyutları 5. Sınıf Kazanım ve Açıklamaları Tablosu

	SB.5.3.4. Yaşadığı çevredeki afetlerin ve çevre sorunlarının oluşum nedenlerini sorgular.	Arazi yapısı
	SB.5.3.5. Doğal afetlerin toplum hayatı üzerine etkilerini örneklerle açıklar.	Konum İklim Ova Plato Sosyal
Bilim, Teknoloji ve Toplum	SB.5.4.1. Teknoloji kullanımının sosyalleşme ve toplumsal ilişkiler üzerindeki etkisini tartışır.	0
	SB.5.4.2. Sanal ortamda ulaştığı bilgilerin doğruluk ve güvenilirliğini sorgular.	0
	SB.5.4.3. Sanal ortamı kullanırken güvenlik kurallarına uyar.	0
	SB.5.4.4. Buluş yapanların ve bilim insanlarının ortak özelliklerini belirler.	Teknoloji (Stratejik olmayan)
	SB.5.4.5. Yaptığı çalışmalarda bilimsel etiğe uygun davranır.	0
Üretim, Dağıtım ve Tüketim	SB.5.5.1. Yaşadığı yerin ve çevresinin ekonomik faaliyetlerini analiz eder.	Arazi yapısı Konum İklim Dağ Yeryüzü şekilleri Deniz, göl ve akarsular Türkiye'nin genişliği, Türkiye'nin konumu Nüfus ve yerleşme Hayvancılık Tarım Ticaret Ulaşım Madencilik Enerji kaynakları
	SB.5.5.2. Yaşadığı yer ve çevresindeki ekonomik faaliyetlere bağlı olarak gelişen meslekleri tanır.	İklim Nüfus ve yerleşme Sosyal Hayvancılık Tarım Ulaşım Madencilik Enerji kaynakları
	SB.5.5.3. Çevresindeki ekonomik faaliyetlerin, insanların sosyal hayatlarına etkisini analiz eder.	Nüfus ve yerleşme Göç Sosyal Ulaşım Kültür
	SB.5.5.4. Temel ihtiyaçları karşılamaya yönelik ürünlerin üretim, dağıtım ve tüketim ağını analiz eder.	İklim Tarım Ulaşım
	SB.5.5.5. İş birliği yaparak üretim, dağıtım ve tüketime dayalı yeni fikirler geliştirir.	Bitki örtüsü Sosyal Tarım
Etkin Vatandaşlık	SB.5.5.6. Bilinçli bir tüketici olarak haklarını kullanır.	0
	SB.5.6.1. Bireysel ve toplumsal ihtiyaçlar ile bu ihtiyaçların karşılanması için hizmet veren kurumları ilişkilendirir.	Sosyal Ulaşım Dil Din

Tablo 17 (Devam). Jeopolitiğin Alt Boyutları 5. Sınıf Kazanım ve Açıklamaları Tablosu

Küresel Bağlantılar	SB.5.6.2. Yaşadığı yerin yönetim birimlerinin temel görevlerini açıklar.	Yönetim
	SB.5.6.3. Temel hakları ve bu hakları kullanmanın önemini açıklar.	Sosyal Kültür
	SB.5.6.4. Millî egemenlik ve bağımsızlık sembollerimizden Bayrağımıza ve İstiklâl Marşına değer verir.	Kültür
	SB.5.7.1. Yaşadığı yer ve çevresinin ülkemiz ile diğer ülkeler arasındaki ekonomik ilişkilerdeki rolünü araştırır.	Konum İklim Bitki örtüsü Türkiye'nin konumu Sosyal Tarım Ulaşım Kültür
	SB.5.7.2. Ülkeler arasındaki ekonomik ilişkilerde iletişim ve ulaşım teknolojisinin etkisini tartışır.	Türkiye'nin konumu Ticaret Ulaşım
	SB.5.7.3. Turizmin uluslararası ilişkilerdeki önemini açıklar.	Konum İklim Türkiye'nin konumu Sosyal Dil Din Kültür
	SB.5.7.4. Çeşitli ülkelerde bulunan ortak miras öğelerine örnekler verir.	Ulaşım Kültür

Tablo 18. Jeopolitiğin Alt Boyutları 6. Sınıf Kazanım ve Açıklamaları
Tablosu

Öğrenme Alanı	Kazanımlar	Alt Boyutlar
Birey ve Toplum	SB.6.1.1. Sosyal rollerin zaman içerisindeki değişimini inceler. SB.6.1.2. Sosyal, kültürel ve tarihî bağların toplumsal birlikteliğin oluşmasındaki yerini ve rolünü analiz eder	Sosyal Göç Dil Din Kültür -
	SB.6.1.3. Toplumda uyum içerisinde yaşayabilmek için farklılıklara yönelik ön yargıları sorgular. SB.6.1.4. Toplumsal birlikteliğin oluşmasında sosyal yardımlaşma ve dayanışmayı destekleyici faaliyetlere katılır. SB.6.1.5. Bir soruna getirilen çözümlerin hak, sorumluluk ve özgürlükler temelinde olması gerektiğini savunur.	Göç Sosyal
Kültür ve Miras	SB.6.2.1. Orta Asya’da kurulan ilk Türk devletlerinin coğrafi, siyasal, ekonomik ve kültürel özelliklerine ilişkin çıkarımlarda bulunur. SB.6.2.2. İslamiyet’in ortaya çıkışını ve beraberinde getirdiği değişimleri yorumlar. SB.6.2.3. Türklerin İslamiyet’i kabulleri ile birlikte siyasi, sosyal ve kültürel alanlarda meydana gelen değişimleri fark eder.	Sınırlar Konum İklim Göç Hayvancılık Din Kültür Konum Göç Konum Sosyal Hayvancılık Tarım Yönetim Dil Din Kültür Sınırlar Konum Sınırlar Konum Sosyal Hayvancılık Tarım Ticaret Kültür
	SB.6.2.4. Türklerin Anadolu’yu yurt edinme sürecini XI ve XIII. yüzyıllar kapsamında analiz eder. SB.6.2.5. Tarihî ticaret yollarının toplumlar arası siyasi, kültürel ve ekonomik ilişkilerdeki rolünü açıklar.	Sınırlar Konum Sınırlar Konum Sosyal Hayvancılık Tarım Ticaret Kültür
İnsanlar, Yerler ve Çevreler	SB.6.3.1. Konum ile ilgili kavramları kullanarak kıtaların, okyanusların ve ülkemizin coğrafi konumunu tanımlar.	Sınırlar Konum İklim Bitki örtüsü Yeryüzü şekilleri Türkiye’nin konumu

Tablo 18 (Devam). Jeopolitiğin Alt Boyutları 6. Sınıf Kazanım ve Açıklamaları Tablosu

	SB.6.3.2. Türkiye'nin temel fiziki coğrafya özelliklerinden yer şekillerini, iklim özelliklerini ve bitki örtüsünü ilgili haritalar üzerinde inceler.	İklim Bitki örtüsü Dağ Ova Plato Yeryüzü şekilleri Deniz, göl ve akarsular Tarım Ulaşım
	SB.6.3.3. Türkiye'nin temel beşerî coğrafya özelliklerini ilgili haritalar üzerinde gösterir.	Nüfus ve yerleşme Göç Hayvancılık Tarım
	SB.6.3.4. Dünyanın farklı doğal ortamlarındaki insan yaşantılarından yola çıkarak iklim özellikleri hakkında çıkarımlarda bulunur.	Konum İklim Türkiye'nin konumu Nüfus ve yerleşme
Bilim, Teknoloji ve Toplum	SB.6.4.1. Sosyal bilimlerdeki çalışma ve bulgulardan hareketle sosyal bilimlerin toplum hayatına etkisine örnekler verir.	Konum Tarım Din
	SB.6.4.2. Bilimsel ve teknolojik gelişmelerin gelecekteki yaşam üzerine etkilerine ilişkin fikirler ileri sürer.	-
	SB.6.4.3. Bilimsel araştırma basamaklarını kullanarak araştırma yapar.	Deniz, göl ve akarsular
	SB.6.4.4. Telif ve patent hakları saklı ürünlerin yasal yollardan temin edilmesinin gerekliliğini savunur.	-
Üretim, Dağıtım ve Tüketim	SB.6.5.1. Ülkemizin kaynaklarıyla ekonomik faaliyetlerini ilişkilendirir.	Deniz, göl ve akarsular Türkiye'nin konumu Hayvancılık Tarım
	SB.6.5.2. Kaynakların bilinçsizce tüketilmesinin canlı yaşamına etkilerini analiz eder.	Enerji kaynakları
	SB.6.5.3. Türkiye'nin coğrafi özelliklerini dikkate alarak yatırım ve pazarlama proje önerileri hazırlar.	-
	SB.6.5.4. Vatandaşlık sorumluluğu ve ülke ekonomisine katkısı açısından vergi vermenin gereğini ve önemini savunur.	-
	SB.6.5.5. Nitelikli insan gücünün Türkiye ekonomisinin gelişimindeki yerini ve önemini analiz eder.	-
	SB.6.5.6. İlgi duyduğu mesleklerin gerektirdiği kişilik özelliklerini, becerileri ve eğitim sürecini araştırır.	-

Tablo 18 (Devam). Jeopolitiğin Alt Boyutları 6. Sınıf Kazanım ve Açıklamaları Tablosu

Etkin Vatandaşlık	SB.6.6.1. Demokrasinin temel ilkeleri açısından farklı yönetim biçimlerini karşılaştırır.	Yönetim
	SB.6.6.2. Türkiye Cumhuriyeti Devleti’nde yasama, yürütme ve yargı güçleri arasındaki ilişkiyi açıklar.	Yönetim
	SB.6.6.3. Yönetimin karar alma sürecini etkileyen unsurları analiz eder.	Yönetim
	SB.6.6.4. Toplumsal hayatımızda demokrasinin önemini açıklar.	-
	SB.6.6.5. Türkiye Cumhuriyeti’nin etkin bir vatandaş olarak hak ve sorumluluklarının anayasal güvence altında olduğunu açıklar.	-
	SB.6.6.6. Türk tarihinden ve güncel örneklerden yola çıkarak toplumsal hayatta kadına verilen değeri fark eder.	-
Küresel Bağlantılar	SB.6.7.1. Ülkemizin Türk Cumhuriyetleri ve komşu devletlerle olan kültürel, sosyal, siyasi ve ekonomik ilişkilerini analiz eder.	Türkiye’nin konumu
	SB.6.7.2. Ülkemizin diğer ülkelerle olan ekonomik ilişkilerini analiz eder.	Türkiye’nin konumu Ticaret
	SB.6.7.3. Ülkemizin sahip olduğu siyasi, askerî, ekonomik ve kültürel özelliklere bağlı olarak uluslararası alanda üstlendiği rolleri analiz eder.	Türkiye’nin konumu
	SB.6.7.4. Popüler kültürün, kültürümüz üzerindeki etkilerini sorgular.	Türkiye’nin konumu Kültür

Tablo 19. Jeopolitiğin Alt Boyutları 7. Sınıf Kazanım ve Açıklamaları
Tablosu

Öğrenme Alanı	Kazanımlar	Alt Boyutlar
Birey ve Toplum	SB.7.1.1. İletişimi etkileyen tutum ve davranışları analiz ederek kendi tutum ve davranışlarını sorgular.	-
	SB.7.1.2. Bireysel ve toplumsal ilişkilerde olumlu iletişim yollarını kullanır.	-
	SB.7.1.3. Medyanın sosyal değişim ve etkileşimdeki rolünü tartışır.	-
	SB.7.1.4. İletişim araçlarından yararlanırken haklarını kullanır ve sorumluluklarını yerine getirir.	-
Kültür ve Miras	SB.7.2.1. Osmanlı Devleti’nin siyasi güç olarak ortaya çıkış sürecini ve bu süreci etkileyen faktörleri açıklar.	Sınırlar Konum Dil Din Kültür Konum
	SB.7.2.2. Osmanlı Devleti’nin fetih siyasetini örnekler üzerinden analiz eder.	
	SB.7.2.3. Avrupa’daki gelişmelerle bağlantılı olarak Osmanlı Devleti’ni değişime zorlayan süreçleri kavrar.	Sınırlar Konum Ticaret Ulaşım Kültür
	SB.7.2.4. Osmanlı Devleti’nde ıslahat hareketleri sonucu ortaya çıkan kurumlardan hareketle toplumsal ve ekonomik değişim hakkında çıkarımlarda bulunur.	
	SB.7.2.5. Osmanlı kültür, sanat ve estetik anlayışına örnekler verir.	Konum Kültür
İnsanlar, Yerler ve Çevreler	SB.7.3.1. Örnek incelemeler yoluyla geçmişten günümüze, yerleşmeyi etkileyen faktörler hakkında çıkarımlarda bulunur.	Sınırlar İklim
	SB.7.3.2. Türkiye’de nüfusun dağılımını etkileyen faktörlerden hareketle Türkiye’nin demografik özelliklerini yorumlar.	Türkiye’nin konumu Nüfus ve yerleşme Göç Göç
	SB.7.3.3. Örnek incelemeler yoluyla göçün neden ve sonuçlarını tartışır.	
	SB.7.3.4. Temel haklardan yerleşme ve seyahat özgürlüğünün kısıtlanması halinde ortaya çıkacak olumsuz durumlara örnekler gösterir.	Nüfus ve yerleşme Göç
Bilim, Teknoloji ve Toplum	SB.7.4.1. Bilginin korunması, yaygınlaştırılması ve aktarılmasında değişim ve sürekliliği inceler.	-
	SB.7.4.2. Türk-İslam medeniyetinde yetişen bilginlerin bilimsel gelişme sürecine katkılarını tartışır.	-
	SB.7.4.3. XV-XX. yüzyıllar arasında Avrupa’da yaşanan gelişmelerin günümüz bilimsel birikiminin oluşmasına etkisini analiz eder.	-
	SB.7.4.4. Özgür düşüncenin bilimsel gelişmelere katkısını değerlendirir.	-

Tablo 19 (Devam). Jeopolitiğin Alt Boyutları 7. Sınıf Kazanım ve Açıklamaları Tablosu

Üretim, Dağıtım ve Tüketim	SB.7.5.1. Üretimde ve yönetimde toprağın önemini geçmişten ve günümüzden örneklerle açıklar.	Nüfus ve yerleşme Tarım Yönetim
	SB.7.5.2. Üretim teknolojisindeki gelişmelerin sosyal ve ekonomik hayata etkilerini değerlendirir.	-
	SB.7.5.3. Kurumların ve sivil toplum kuruluşlarının çalışmalarına ve sosyal yaşamdaki rollerine örnekler verir.	İklim
	SB.7.5.4. Tarih boyunca Türklerde meslek edindirme ve meslek etiği kazandırmada rol oynayan kurumları tanır.	Sosyal Kültür
	SB.7.5.5. Dünyadaki gelişmelere bağlı olarak ortaya çıkan yeni meslekleri dikkate alarak mesleki tercihlerine yönelik planlama yapar.	-
	SB.7.5.6. Dijital teknolojilerin üretim, dağıtım ve tüketim ağında meydana getirdiği değişimleri analiz eder.	-
Etkin Vatandaşlık	SB.7.6.1. Demokrasinin ortaya çıkışını, gelişim evrelerini ve günümüzde ifade ettiği anlamları açıklar.	Sosyal Yönetim
	SB.7.6.2. Atatürk'ün Türk demokrasisinin gelişimine katkılarını açıklar.	Yönetim
	SB.7.6.3. Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin temel niteliklerini toplumsal hayattaki uygulamalarla ilişkilendirir.	Sosyal
	SB.7.6.4. Demokrasinin uygulanma süreçlerinde karşılaşılan sorunları analiz eder.	Sosyal
Küresel Bağlantılar	SB.7.7.1. Türkiye'nin üyesi olduğu uluslararası kuruluşlara örnekler verir.	Türkiye'nin genişliği Dil
	SB.7.7.2. Türkiye'nin ilişkide olduğu ekonomik bölge ve kuruluşları tanır.	Ticaret Ulaşım Yönetim
	SB.7.7.3. Çeşitli kültürlere yönelik kalıp yargıları sorgular.	Kültür
	SB.7.7.4. Arkadaşlarıyla birlikte küresel sorunların çözümüne yönelik fikir önerileri geliştirir.	İklim Göç Yönetim

3.2. Jeopolitiğin İlkokul Sosyal Bilgiler 4. Sınıf Ders Kitabındaki Yer Alma Durumuna İlişkin Bulgular

3.2.1. Jeopolitiğin İlkokul Sosyal Bilgiler 4. Sınıf Ders Kitabındaki Birey ve Toplum Öğrenme Alanına Göre Yer Alma Durumuna İlişkin Bulgular

Sosyal Bilgiler 4. sınıf ders kitabı “Birey ve Toplum” öğrenme alanında bulunan konular itibariyle jeopolitiğin yer alma durumu gösterilmiştir. Buna göre jeopolitiğin değişmeyen unsurları (12 tane) ve değişen unsurları (14 tane) boyutlarına ilişkin olarak bu öğrenme alanı toplam 6 adet örnek tespit edilmiştir (Tablo 20).

Tablo 20. Jeopolitiğin İlkokul Sosyal Bilgiler 4. Sınıf Ders Kitabındaki Birey ve Toplum Öğrenme Alanının Yer Alma Durumunun Konulara Göre Frekans Dağılımı

Ana Boyutlar	Alt Boyutlar	Konular					Toplam(f)
		1. Herkesi n Bir Kimliği Var(f)	2. Herkesi n Bir Öyküsü Var (f)	3. Nelerden Hoşlanıyorum? Neleri Yapabilirim? (f)	4. Onun Yerinde Olsaydım(f)	5. Farkındayım Farklılıklar a Saygılıyım(f)	
Değişmeyen Unsurlar	Sınırlar	0	0	0	0	0	0
	Arazi	0	0	0	0	0	0
	Yapısı	0	0	0	0	0	0
	Konum	0	0	0	0	0	0
	İklim	0	0	0	0	0	0
	Bitki	0	0	0	0	0	0
	Örtüsü	0	0	0	0	0	0
	Dağ	0	0	0	0	0	0
	Ova	0	0	0	0	0	0
	Plato	0	0	0	0	0	0
	Yeryüzü	0	0	0	0	0	0
	Şekilleri	0	0	0	0	0	0
	Deniz, Göl ve Akarsular	0	0	0	0	0	0
	Türkiye'nin	0	0	0	0	0	0
Değişen Unsurlar	Genişliği	0	0	0	0	0	0
	Türkiye'nin Konumu	0	0	0	0	0	0
	Nüfus Ve Yerleşme	0	0	0	0	0	0
	Göç	0	0	0	1	0	1
	Sosyal	0	0	1	0	0	1
	Hayvancılık	0	0	0	0	0	0
	Tarım	0	0	0	0	0	0
	Ticaret	0	0	0	0	0	0
	Ulaşım	0	0	0	0	0	0
	Madencilik	0	0	0	0	0	0
	Yönetim	1	0	0	0	1	2
	Dil	0	0	0	0	1	1
	Din	0	0	0	0	1	1
	Enerji	0	0	0	0	0	0
Kaynaklar	Kültür	0	0	0	0	0	0
	Sağlık	0	0	0	0	0	0
	Toplam	1	0	1	1	3	6

Bu boyutlara yönelik örneklerin bazılarına aşağıda yer verilmiştir.

3.2.1.1. Herkesin Bir Kimliği Var

Bu konuda jeopolitiğin boyutları ile bağlantılı toplam 1 örnek tespit edilmiştir. Bu örnek sadece jeopolitiğin değişen unsurlarından yönetim alt boyutuna ilişkindir (Tablo1).

“Türkiye Cumhuriyeti vatandaşım.” (Tüysüz, 2020, s. 15).

3.2.1.2. Herkesin Bir Öyküsü Var

Bu konuda jeopolitiğin boyutları ile ilgili herhangi bir örnek tespit edilememiştir.

3.2.1.3. Nelerden Hoşlanıyorum? Neleri Yapabilirim?

Bu konuda jeopolitiğin boyutları ile bağlantılı toplam 1 örnek tespit edilmiştir. Bu örnek sadece jeopolitiğin değişen unsurlarından sosyal alt boyutuna ilişkindir (Tablo1).

“Bireylerin farklı alanlara ilgi duymalarının toplumsal hayata katkıları neler olabilir?” (Tüysüz, 2020, s. 15).

3.2.1.4. Onun Yerinde Olsaydım

Bu konuda jeopolitiğin boyutları ile bağlantılı toplam 1 örnek tespit edilmiştir. Bu örnek sadece jeopolitiğin değişen unsurlarından göç alt boyutuna ilişkindir (Tablo 1).

“Bugün ülkelerinde yaşanan iç karışıklık nedeniyle doğup büyüdükları topraklardan ayrılarak ülkemize sığınmış olan çocuklarla tanıştım.” (Tüysüz, 2020, s. 15).

2.2.2.1.5. Farkındayım, Farklılıklara Saygılıyım

Bu konuda jeopolitiğin boyutları ile ilgili 3 örnek tespit edilmiştir. Bunlar biri yönetim alt boyutu, dil alt boyutu ve din alt boyutudur (Tablo 1). Jeopolitiğin dil ve din boyutuna örnek aşağıda yer verilmiştir:

“Oysa ırk, dil, din, cinsiyet ayrımı gözetmeksizin hangi düşünceden veya ülkeden olursa olsun her insan saygıya değer bir varlıktır.” (Tüysüz, 2020, s.29)

Jeopolitiğin yönetim alt boyutuna örnek aşağıda yer verilmiştir.

“Vatandaşlık numarası nedir?” (Tüysüz, 2020, s.32).

3.2.2. Jeopolitiğin İlkokul Sosyal Bilgiler 4. Sınıf Ders Kitabındaki Kültür ve Miras Öğrenme Alanının Yer Alma Durumuna İlişkin Bulgular

Sosyal Bilgiler 4. sınıf ders kitabı “Kültür ve Miras” öğrenme alanında bulunan konular itibariyle jeopolitiğin yer alma durumu gösterilmiştir. Buna göre jeopolitiğin değişmeyen unsurları (12) ve değişen unsurları (14) boyutlarına ilişkin olarak bu öğrenme alanı toplam 16 adet örnek tespit edilmiştir (Tablo 21). Bu boyutlara yönelik örneklerin bazılarını aşağıda yer verilmiştir.

Tablo 21. Jeopolitiğin İlkokul Sosyal Bilgiler 4.Sınıf Ders Kitabındaki Kültür ve Miras Öğrenme Alanının Yer Alma Durumunun Konulara Göre Dağılımı

Frekans Tablosu

Ana Boyutlar	Alt Boyutlar	Konular				Toplam(f)
		1. Ailemin Tarihi(f)	2. Millî Kültür Öğelerimiz(f)	3. Geçmişten Bugüne Çocuk Oyunları(f)	4. Bir Kahramanlık Destanı: Millî Mücadele(f)	
Değişmeyen Unsurlar	Sınırlar	0	0	0	0	0
	Arazi Yapısı	0	0	0	0	0
	Konum	0	0	0	0	0
	İklim	0	0	0	0	0
	Bitki Örtüsü	0	0	0	0	0
	Dağ	0	0	0	0	0
	Ova	0	0	0	0	0
	Plato	0	0	0	0	0
	Yeryüzü Şekilleri	0	0	0	0	0
	Deniz, Göl ve Akarsular	0	0	0	0	0
	Türkiye'nin Genişliği	0	0	0	0	0
	Türkiye'nin Konumu	0	0	0	0	0
	Nüfus ve Yerleşme	0	0	0	0	0
	Göç	0	0	0	0	0
Değişen Unsurlar	Sosyal	0	1	0	0	1
	Hayvancılık	0	0	0	0	0
	Tarım	0	0	0	0	0
	Ticaret	0	0	0	0	0
	Ulaşım	0	0	0	0	0
	Madencilik	0	0	0	0	0
	Yönetim	0	0	0	0	0
	Dil	0	0	0	0	0
	Din	0	0	0	0	0
	Enerji	0	0	0	0	0
	Kaynakları					
	Kültür	0	9	2	4	15
	Sağlık	0	0	0		0
Toplam		0	10	2	4	16

Bu boyutlara yönelik örneklerin bazılarına aşağıda yer verilmiştir.

3.2.2.1. Ailemin Tarihi

Bu konuda jeopolitiğin boyutları ile ilgili herhangi bir örnek tespit edilememiştir.

3.2.2.2. Millî Kültür Öğelerimiz

Bu konuda jeopolitiğin boyutları ile bağlantılı toplam 10 örnek bulunmuştur. Bunlar jeopolitiğin değişen unsurlarından 1'i sosyal ve diğer 9'u kültür alt boyutuna ilişkindir (Tablo 21). Jeopolitiğin sosyal alt boyutuna örnek aşağıda yer verilmiştir:

“Millet; dil, tarih ve kültür birliği olan insan topluluğudur. Bir milleti oluşturan insanlar çeşitli amaçlarla araç gereçler yapar, yapılar inşa ederler. Duygu ve düşüncelerini söz, yazı, müzik veya resim yoluyla anlatmaya çalışırlar. Sevinçlerini ve üzüntülerini paylaşarak kader ortaklığı yaparlar. Uzun bir zamana yayılan bu yaşantılarının sonucunda da millî kültür adı verilen, kendilerine özgü maddi ve manevi değerler meydana getirirler. Böylece her millet; dili, gelenek ve görenekleri, millî kıyafetleri, bayramları, inançları, ahlaki değerleri ve sanat anlayışı ile başka milletlerden ayrılır.” (Tüysüz, 2020, s.38).

Jeopolitiğin kültür alt boyutuna örnekler aşağıda yer verilmiştir.

“Kökleri tarihin derinliklerine uzanan Türk milleti zengin bir kültüre sahiptir.” (Tüysüz, 2020, s.38).

“Anneannemin ve annemin anlattıklarından öğrendim ki kahve önemli kültür öğelerimizden biridir.” (Tüysüz, 2020, s.39).

““Kızım, genç kızların çeyiz hazırlamaları ve çeyizlerini bu şekilde sandıkta saklamaları Türk kültüründe bir gelenektir.” (Tüysüz, 2020, s.39).

“Millî kültürümüzü yansıtan öğeleri yalnızca evlerimizde değil çevremizde de görebiliriz. Bunlar mahallemizdeki tarihî bir yapı, şehrimizin meydanındaki bir anıt veya çarşıda, pazarda satılan el işi ürünler olabilir. Millî kültür öğelerimizi görebileceğimiz yerlerden biri de pek çok şehrimizde bulunan etnografya müzeleridir.” (Tüysüz, 2020, s.40).

3.2.2.3. Geçmişten Bugüne Çocuk Oyunları

Bu konuda jeopolitiğin boyutları ile bağlantılı toplam 2 adet örnek bulunmuştur. Sadece değişen unsurlardan kültür alt boyutu ile bağlantılıdır (Tablo 21). Jeopolitiğin kültür alt boyutu ile ilgili örnek aşağıda yer verilmiştir.

“Millî kültür öğelerimizden biri de çocuk oyunlarıdır.” (Tüysüz, 2020, s.44).

3.2.2.4. Bir Kahramanlık Destanı: Millî Mücadele

Jeopolitiğin boyutları ile bağlantılı olarak bu konuda toplam 4 adet örnek bulunmuştur. Sadece değişen unsurlardan kültür alt boyutu ile bağlantılıdır (Tablo 21). Jeopolitiğin kültür alt boyutu ile ilgili örnekler aşağıda yer verilmiştir.

“Halk oyunları kültürümüzün bir parçasıdır.” (Tüysüz, 2020, s.59).

“Millî kültürümüzü yansıtan maddî kültür öğelerimüzelerinde sergilenir.” (Tüysüz, 2020, s.59).

“Evlerimizde kullandığımız elektrikli aletler millî kültür öğelerimizdendir.”
(Tüysüz, 2020, s.60).

3.2.3. Jeopolitiğin İlkokul Sosyal Bilgiler 4. Sınıf Ders Kitabındaki İnsanlar, Yerler ve Çevreler Öğrenme Alanının Yer Alma Durumuna İlişkin Bulgular

Sosyal Bilgiler 4. sınıf ders kitabı “İnsanlar, Yerler ve Çevreler” öğrenme alanında bulunan konular itibariyle jeopolitiğin yer alma durumu gösterilmiştir. Buna göre jeopolitiğin değişmeyen unsurları (12) ve değişen unsurları (14) boyutlarına ilişkin olarak bu ünite de toplam 58 adet örnek tespit edilmiştir (Tablo 22).

Tablo 22. Jeopolitiğin İlkokul Sosyal Bilgiler 4. Sınıf Ders Kitabındaki İnsanlar, Yerler ve Çevreler Öğrenme Alanının Yer Alma Durumunun Konulara Göre Dağılımı Frekans Tablosu

Ana Boyutlar	Alt Boyutlar	Konular						
		1. Yönlerimi z(f)	2. Yer Tarifi Yapalım (f)	3. Çevremi zde Neler Var? (f)	4. Hava Durumu (f)	5. Yaşadığım Yer(f)	6. Doğal Afetlere Hazırlanalım (f)	Toplam (f)
Değişmeyen Unsurlar	Sınırlar	0	0	0	0	0	0	0
	Arazi	0	0	0	0	0	5	5
	Yapısı							
	Konum	16	4	0	0	6	0	25
	İklim	0	0	0	5	1	0	5
	Bitki	0	0	1	0	1	1	3
	Örtüsü							
	Dağ	0	0	1	0	2	1	4
	Ova	0	0	1	0	1	0	2
	Plato	0	0	1	0	0	0	1
	Yeryüzü	0	0	1	0	3	0	4
	Şekilleri							
	Deniz, Göl ve Akarsular	0	0	1	0	2	1	4
	Türkiye'nin Genişliği	0	0	0	0	0	0	0
	Türkiye'nin Konumu	0	0	0	0	0	0	0

Tablo 22 (Devam). Jeopolitiğin İlkokul Sosyal Bilgiler 4. Sınıf Ders Kitabındaki İnsanlar, Yerler ve Çevreler Öğrenme Alanının Yer Alma Durumunun Konulara Göre Dağılımı Frekans Tablosu

	Nüfus ve Yerleşme	0	0	0	0	0	0	0
Değişen	Göç	0	0	0	0	0	0	0
Unsurlar	Sosyal	0	0	0	0	0	0	0
	Hayvancılık	0	0	1	0	0	0	1
	Tarım	0	0	0	0	0	0	0
	Ticaret	0	0	0	0	0	0	0
	Ulaşım	0	0	0	0	0	0	0
	Madencilik	0	0	0	0	0	0	0
	Yönetim	0	0	0	0	0	0	0
	Dil	0	0	0	0	0	0	0
	Din	0	0	0	0	0	0	0
	Enerji	0	0	0	0		0	0
	Kaynakları							
	Kültür	0	0	0	0	3	0	3
	Sağlık	0	0	0	0	0	0	0
	Toplam	16	4	7	5	18	8	58

Bu boyutlara yönelik örneklerin bazılarına aşağıda yer verilmiştir.

3.2.3.1. Yönlerimiz

Jeopolitiğin boyutları ile bağlantılı olarak bu konuda toplam 16 adet örnek bulunmuştur. Sadece değişmeyen unsurlardan konum alt boyutu ile bağlantılıdır (Tablo 22). Jeopolitiğin konum alt boyutu ile ilgili örnekler aşağıda yer verilmiştir:

“Evimizin, okulumuzun veya gideceğimiz bir yerin bulunduğumuz noktaya göre hangi tarafta bulunduğunu da yönleri kullanarak tarif ederiz.” (Tüysüz, 2020, s.60).

“Günümüzde GPS teknolojisi ile yönleri belirleme artık bir sorun olmaktan çıkmıştır. Dünya yörüngesinde dönen uydular üzerinden çalışan bu teknoloji, GPS alıcısı bulunan cep telefonları aracılığıyla kullanılır. Her yerde ve tüm hava koşullarında çalışabilen GPS teknolojisi kullanıcısına yer tarifi de yapabilir.” (Tüysüz, 2020, s.66).

3.2.3.2. Yer Tarifi Yapalım

Jeopolitiğin boyutları ile bağlantılı olarak bu konuda toplam 4 adet örnek bulunmuştur. Sadece değişmeyen unsurlardan konum alt boyutu ile bağlantılıdır (Tablo 22). Jeopolitiğin konum alt boyutu ile ilgili örneklerle aşağıda yer verilmiştir:

“Krokiler herhangi bir yeri basit ve anlaşılır şekilde tarif etmeye yarayan kuşbakışı çizimlerdir. Bu tür çizimleri inceleyerek okulumuzun çevresini, mahallemizi, yaşadığımız şehri veya köyümüzü daha yakından tanıyabiliriz.” (Tüysüz, 2020, s.69).

“Krokilerde gerçek uzunlukların ne kadar küçültüldüğü belli değildir. Krokisi çizilecek yerdeki cisimlerin boyutu, ölçüm yapılmadan göz kararı ile çizilir. Bu nedenle krokiye ölçek konulmaz.” (Tüysüz, 2020, s.69).

3.2.3.3. Çevremizde Neler Var?

Jeopolitiğin boyutları ile bağlantılı olarak bu konuda toplam 7 adet örnek tespit edilmiştir. Bunlar değişmeyen unsurlardan 6 adet ve değişen unsurlar 1 adet olmak üzere: Bitki örtüsü, dağ, ova, plato, yeryüzü şekilleri, deniz, akarsu ve göl, hayvancılık 1 er adet tespit edilmiştir (Tablo 22). Jeopolitiğin değişmeyen ve değişen unsurlardan alt boyutuna ilişkin örnek aşağıda verilmiştir:

“Çevremizde beşerî unsurların yanı sıra doğal unsurlar da vardır. Doğal unsurlar, doğada kendiliğinden bulunur. Bunların oluşumunda insanların herhangi bir etkisi yoktur. Denizler, göller, akarsular, hava, toprak, bitkiler ve hayvanlar çevremizdeki başlıca doğal unsurlardır. Dağ, ova, plato, vadi, ada, yarımada, körfez ve burun gibi yeryüzü şekilleri de doğal unsurlar arasında sayılabilir.” (Tüysüz, 2020, s.71).

3.2.3.4. Hava Durumu

Jeopolitiğin boyutları ile bağlantılı olarak bu konuda toplam 5 adet örnek bulunmuştur. Sadece değişmeyen unsurlardan iklim alt boyutu ile bağlantılıdır (Tablo 22). Jeopolitiğin iklim alt boyutu ile ilgili örneklerle aşağıda yer verilmiştir:

“Hava, atmosferi meydana getiren ve içinde çeşitli gazların bulunduğu maddedir.” (Tüysüz, 2020, s.73).

“Bu hava tahminler ülkemizde Devlet Meteoroloji İşleri Genel Müdürlüğü tarafından yapılıyor.” (Tüysüz, 2020, s.76).

3.2.3.5. Yaşadığım Yer

Jeopolitiğin boyutları ile bağlantılı olarak bu konuda toplam 17 adet örnek bulunmuştur. Jeopolitiğin değişmeyen unsurlardan 15, değişen unsurlardan 3 adet örnek bulunmuştur: Bulunan örneklerden jeopolitiğin 5’i konum, 1’i iklim, 1’i bitki örtüsü, 2’si dağ, 1’i ova, 3’ü yeryüzü şekilleri, 1’i deniz, göl ve akarsular alt

boyutlarındandır (Tablo 22). Jeopolitiğin konum boyuttaki yer alma durumuna ilişkin örneklere aşağıda verilmiştir:

“Haritalar insanların günlük yaşamlarında kullandıkları önemli araçlardandır.” (Tüysüz, 2020, s.77).

“Çarşamba’nın doğuda Terme ve Salıpazarı, batıda Tekkeköy, güneyde Ayvacık ilçeleri, kuzeyde ise Karadeniz ile komşu olduğunu gördüler.” (Tüysüz, 2020, s.77).

“Siyasi haritalar gibi yaygın olarak kullanılan bir başka harita türü de fiziki haritalardır. Bu haritalar yeryüzündeki kabartı ve çukurlukları göstermekte kullanılır. Fiziki haritalarda yükseltiler koyu yeşilden kahverengiye, derinlikler ise açık maviden koyu maviye doğru değişen renk tonlarıyla ifade edilir. Fiziki haritalardaki renklerin kesin olarak hangi değere karşılık geldiği haritaların sağ alt köşesinde yer alan renk basamaklarına bakılarak bulunabilir.” (Tüysüz, 2020, s.77).

Bu konuda jeopolitiğin boyutlarının yer aldığı toplam 4 adet görsel bulunmuştur. Jeopolitiğin konum boyutunun yer aldığı görsel örnekleri aşağıda verilmiştir (Şekil: 3 ve 4):

Şekil 3. Jeopolitiğin Konum Boyutunda Yer Alma Durumuna Yönelik Görsel Örneği

(Tüysüz, 2020, s. 78).

Şekil 4. Jeopolitiğin Konum Boyutunda Yer Alma Durumuna Yönelik Görsel Örneği

(Tüysüz, 2020, s. 81).

“İnsanlar, Yerler ve Çevreler” öğrenme alanında tespit edilen şekil 3’te, Gülek Boğazı görselleştirilmiştir. Gülek Boğazı önemli bir konum üzerinde olduğundan bölgeleri birbirine bağlamakta ve bir noktanın konumu şehirleri, bölgeleri, ülkeleri ve kıtaları birbirine bağladığından jeopolitik açıdan o yerin önemi artmaktadır.

Jeopolitiğin kültür boyutunda yer alma durumuna ilişkin örnek aşağıda verilmiştir:

“Millî kültürümüz içinde destanlarımız, türkü ve şiirlerimiz önemli yer tutar. Bu eserlerde insanımız acı tatlı anılarını, duygularını, gelenek ve göreneklerini dile getirir.” (Tüysüz, 2020, s. 80).

3.2.3.6. Doğal Afetlere Hazır Olalım

Jeopolitiğin boyutları ile bağlantılı olarak bu konuda toplam 17 adet örnek bulunmuştur. Bunlar: Jeopolitiğin değişmeyen unsurlarından 5’i arazi yapısı, 1’i bitki örtüsü, 1’i dağ, 1’i de deniz, göl ve akarsular alt boyuta ilişkindir (Tablo 22). Jeopolitiğin arazi yapısı boyutuna göre örnekler aşağıdadır:

“Heyelan, bir toprak parçasının kayarak yer değiştirmesidir. Zemininde kaya veya kaygan kil tabakası bulunan toprak parçası yağmur sularını emerek ağırlaşır. Daha sonra da kayganlaşmanın ve eğimin etkisiyle bulunduğu yerde tutunamayıp aşağıya doğru kayar.” (Tüysüz, 2020, s. 83).

“Çığ, eğimli dağ yamaçlarında biriken karın kütleler hâlinde koparak aşağıya doğru düşmesidir. Hızla yuvarlanan kar kütleleri yuvarlandıkça büyür ve yolu üzerindeki her şeyi kar altında bırakır.” (Tüysüz, 2020, s. 83).

“Heyelan yurdumuzun hangi bölgelerinde meydana gelebilir? Neden? Sizin yaşadığınız bölgede de heyelan oluyor mu? Neden?” (Tüysüz, 2020, s. 83).

Bu konuda jeopolitiğin boyutlarının yer aldığı toplam 2 adet görsel bulunmuştur. Jeopolitiğin arazi yapısı boyutunun yer aldığı görsel örnekleri aşağıda verilmiştir (Şekil 5):

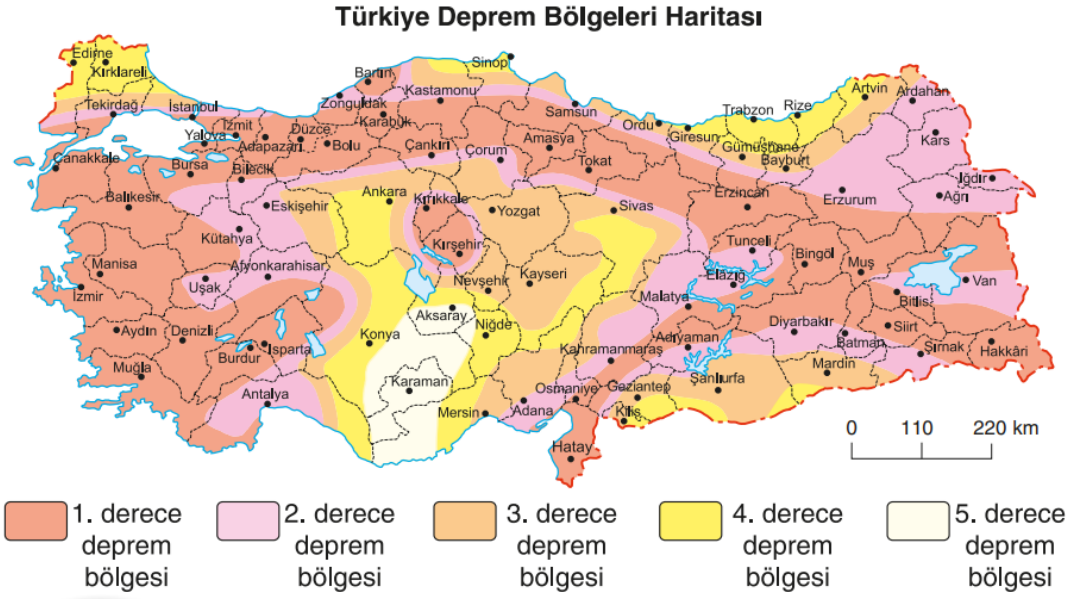
Şekil 5. Jeopolitiğin Arazi Yapısı Boyutunda Yer Alma Durumuna Yönelik Görsel Örneği

(Tüysüz, 2020, s. 83).

“Sel baskınlarını önlemek için özellikle doğal çevreye duyarlı olunmalıdır. Bu amaçla doğal bitki örtüsü özellikle de ormanlar korunmalı, dik yamaçlar teraslanarak eğim azaltılmalı ve akarsu kenarlarına yerleşmeler kurulmamalıdır.” (Tüysüz, 2020, s. 84).

“Ayrıca, akarsu yataklarına setler ve barajlar yapılarak suyun akışı kontrol altına alınmalıdır.” (Tüysüz, 2020, s. 84).

“Yerkabuğunun derin katmanlarının kırılıp yer değiştirmesi sonucu aniden ortaya çıkan sarsıntılara deprem denir.” (Tüysüz, 2020, s. 85).

Şekil 6. Jeopolitiğin Arazi Yapısı Boyutunda Yer Alma Durumuna Yönelik Görsel Örneği
(Tüysüz, 2020, s. 85).

3.2.4. Jeopolitiğin İlkokul Sosyal Bilgiler 4. Sınıf Ders Kitabındaki Bilim, Teknoloji ve Toplum Öğrenme Alanının Yer Alma Durumuna İlişkin Bulgular

Sosyal Bilgiler 4. sınıf ders kitabı “İnsanlar, Bilim, Teknoloji ve Toplum” öğrenme alanında bulunan konular itibariyle jeopolitiğin yer alma durumu gösterilmiştir. Buna göre jeopolitiğin değişmeyen unsurları (12) ve değişen unsurları (14) boyutlarına ilişkin olarak bu üniteye toplam 9 adet örnek tespit edilmiştir (Tablo 23).

Tablo 23. Jeopolitiğin İlkokul Sosyal Bilgiler 4. Sınıf Ders Kitabındaki Bilim, Teknoloji ve Toplum Öğrenme Alanının Yer Alma Durumunun Konulara Göre Dağılımı Frekans Tablosu

Alt Boyutlar		Konular					Toplam(f)
		1. Teknolojik Ürünler(f)	2. Geçmişte n Bugüne Teknoloji (f)	3. Zaman İçinde Teknoloji (f)	4. İcat Çıkarılım (f)	5. Zarar Vermeden Kullanılım (f)	
Değişmeyen Unsurlar	Sınırlar(f)	0	0	0	0	0	0
	Arazi Yapısı(f)	0	2	0	0	0	2
	Konum(f)	0	3	0	0	0	3
	İklim(f)	0	0	0	0	0	0
	Bitki	0	0	0	0	0	0
	Örtüsü(f)						
	Dağ(f)	0	1	0	0	0	1
	Ova(f)	0	0	0	0	0	0
	Plato(f)	0	0	0	0	0	0
	Yeryüzü	0	0	0	0	0	0
	Şekilleri(f)						
	Deniz, Göl ve Akarsular(f)	0	0	0	0	0	0
	Türkiye'nin Genişliği(f)	0	0	0	0	0	0
	Türkiye'nin Konumu(f)	0	0	0	0	0	0
	Nüfus Ve Yerleşme(f)	0	0	0	0	0	0
Değişen Unsurlar	Göç(f)	0	0	0	0	0	0
	Sosyal(f)	0	0	0	0	0	0
	Hayvancılık (f)	0	0	0	0	0	0
	Tarım(f)	0	0	0	2	0	2
	Ticaret(f)	0	0	0	0	0	0
	Ulaşım(f)	0	0	0	0	0	0
	Madencilik	0	0	0	0	0	0
	Yönetim(f)	0	0	0	0	0	0
	Dil(f)	0	0	0	0	0	0
	Din(f)	0	0	0	0	0	0
	Enerji	0	0	0	0	0	0
	Kaynakları(f)						
	Kültür(f)	0	0	0	0	0	0
	Sağlık(f)	0	0	0	0	0	0
	Toplam(f)	0	6	0	2	0	8

Bu boyutlara yönelik örneklerin bazılarına aşağıda yer verilmiştir.

3.2.4. 1. Teknolojik Ürünler

Bu konuda jeopolitiğin boyutlarının yer aldığı hiçbir örnek tespit edilememiştir.

3.2.4.2. Geçmişten Bugüne Teknoloji

Jeopolitiğin boyutları ile bağlantılı olarak bu konuda toplam 6 adet örnek bulunmuştur. Bunlardan jeopolitiğin değişmeyen unsurlarından olan 2'si arazi yapısı, 3'ü konum ve 1'i dağ alt boyutlarına ilişkindir (Tablo 23). Jeopolitiğin arazi yapısı, konum ve dağ boyutlarına göre bazı örnekler aşağıda verilmiştir:

“Kırkgöz mevkiinden sonra zorlu virajların başladığı ünlü Çubuk Beli gelirdi.” (Tüysüz, 2020, s. 99).

“İnsanlar eskiden seyahate çıkarken yanlarına yolları gösteren bir harita almayı ihmal etmezlerdi. Gidecekleri yerlere en kısa yoldan ulaşabilmek için bu haritadan yararlanırlardı. Bugün ise aynı iş için akıllı telefon kullanılabiliyor. Telefonunuza internet ortamındaki harita uygulamalarından birini indirip konum ayarlarınızı açık tuttuğunuzda istediğiniz yere rahatlıkla ulaşırsınız.” (Tüysüz, 2020, s. 102).

“Diğer yandan yüksek dağları ve boğazları kolayca aşıp yolculukları kısaltmak amacıyla tüneller açılmış, köprüler ve viyadükler inşa edilmiştir.” (Tüysüz, 2020, s. 103).

3.2.4.3. Zaman İçinde Teknoloji

Bu konuda jeopolitiğin boyutlarının yer aldığı hiçbir örnek tespit edilememiştir.

3.2.4.4. İcat Çıkarılım

Bu konuda jeopolitiğin boyutları ile bağlantılı toplam 2 adet örnek belirlenmiştir. Bunlar jeopolitiğin değişen unsurlarından tarım boyutu ile ilişkilidir (Tablo 23). Jeopolitiğin tarım alt boyuna ilişkin örnek aşağıda belirtilmiştir:

“Mestral ham madde olarak önce pamuğu kullanır. Pamuğun bu iş için zayıf bir malzeme olduğunu anlayınca daha dayanıklı olan naylona yönelir.” (Tüysüz, 2020, s. 110).

3.2.4.5. Zarar Vermeden Kullanalım

Bu konuda jeopolitiğin boyutlarının yer aldığı hiçbir örnek tespit edilememiştir.

3.2.5. Jeopolitiğin İlkokul Sosyal Bilgiler 4. Sınıf Ders Kitabındaki Üretim, Dağıtım ve Tüketim Öğrenme Alanının Yer Alma Durumuna İlişkin Bulgular

Sosyal Bilgiler 4. sınıf ders kitabı “Üretim, Dağıtım ve Tüketim” öğrenme alanında bulunan konular itibarıyla jeopolitiğin yer alma durumu gösterilmiştir. Buna göre jeopolitiğin değişmeyen unsurları (12) ve değişen unsurları (14) boyutlarına ilişkin olarak bu üniteye toplam 55 adet örnek tespit edilmiştir (Tablo 24).

Tablo 24. Jeopolitiğin İlkokul Sosyal Bilgiler 4. Sınıf Ders Kitabındaki
Üretim, Dağıtım ve Tüketim Yer Alma Durumunun Konulara Göre Dağılımı
Frekans Tablosu

Ana Boyutlar	Alt Boyutlar	Konular						Toplam(f)
		1. İsteklerimiz, İhtiyaçlarımız(f)	2. Ailemde ve Çevremde Ekonomik Faaliyetler(f)	3. Bilinçli Tüketici Olalım(f)	4. Belgemi zi Alalım(f)	5. Ayağımızı Yorganımı za Göre Uzatalım(f)	6. Tüketi me Evet, İsrafa Hayır(f)	
Değişmeyen Unsurlar	Sınırlar	0	0	0	0	0	0	0
	Arazi Yapısı	0	0	0	0	0	0	0
	Konum	0	11	0	0	0	0	11
	İklim	0	0	0	0	0	0	0
	Bitki Örtüsü	0	0	0	0	0	0	0
	Dağ	0	0	0	0	0	0	0
	Ova	0	0	0	0	0	0	0
	Plato	0	0	0	0	0	0	0
	Yeryüzü Şekilleri	0	0	0	0	0	0	0
	Deniz, Göl ve Akarsular	0	0	0	0	0	0	0
	Türkiye'nin Genişliği	0	0	0	0	0	0	0
	Türkiye'nin Konumu	0	0	0	0	0	0	0
	Nüfus ve Yerleşme	0	0	0	0	0	0	0
	Göç	0	0	0	0	0	0	0
Değişen Unsurlar	Sosyal	4	0	0	0	0	0	4
	Hayvancılık	0	1	0	0	0	1	2
	Tarım	1	13	0	0	0	2	16
	Ticaret	0	0	0	0	0	2	2
	Ulaşım	0	0	0	0	0	1	1
	Madencilik	0	10	0	0	0	2	12
	Yönetim	0	0	0	0	0	0	0
	Din	0	0	0	0	0	0	0
	Din	0	0	0	0	0	0	0
	Enerji Kaynakları	0	13	0	0	0	2	5
	Kültür	1	0	0	0	0	0	1
	Sağlık	1	0	0	0	0	0	1
	Toplam	7	38	0	0	0	10	55

Bu boyutlara yönelik örneklerin bazılarına aşağıda yer verilmiştir.

3.2.5.1. İsteklerimiz, İhtiyaçlarımız

Bu konuda jeopolitiğin boyutları ile bağlantılı toplam 7 adet örnek tespit edilmiştir. Bunlar: Jeopolitiğin değişen unsurlarından 3'ü sosyal, 1'i tarım, 1'i kültür ve 1'i de sağlık alt boyutuna ilişkindir (Tablo 24). Jeopolitiğin sosyal, tarım, kültür ve sağlık alt boyutlarına örnekler aşağıda belirtilmiştir:

“Musul’a gönderilen insani yardım malzemeleri arasında giyim eşyası, uyku tulumu, hijyen malzemesi, kuru gıda (un-makarna), bulgur, pirinç, kek, battaniye, çadır ve yatak gibi malzemeler bulunuyor.” (Tüysüz, 2020, s. 123).

“Diğer yandan insanların temel ihtiyaçlarının yanı sıra sosyal ve kültürel ihtiyaçları da vardır. Tiyatroya, sinemaya veya konsere gitmek; eğitim almak, oyun oynamak, kitap okumak, seyahate çıkmak, hobi sahibi olmak, sivil toplum kuruluşlarının faaliyetlerine katılmak bu tür ihtiyaçlardandır.” (Tüysüz, 2020, s. 124).

“Sosyal ve kültürel ihtiyaçlarınızı karşılamak amacıyla yaptığınız faaliyetlere hangi örnekleri verebilirsiniz?” (Tüysüz, 2020, s. 124).

3.2.5.2. Ailemde ve Çevremde Ekonomik Faaliyetler

Bu konuda jeopolitiğin boyutları ile bağlantılı toplam 38 adet örnek tespit edilmiştir. Bunlar: Jeopolitiğin değişmeyen unsurlarından 11'i konum, değişen unsurlarından 1'i hayvancılık, 13'ü tarım, 10'u madencilik ve 3'ü enerji kaynakları alt boyutları ile ilişkilidir (Tablo 24). Jeopolitiğin konum, hayvancılık, tarım, madencilik ve enerji kaynakları ile ilgili örnekleri aşağıda gösterilmiştir:

“İnsanlar geçimlerini sağlayabilmek için çeşitli işler yaparlar. Toprağı ekip biçer, hayvan yetiştirir, ham maddeleri işleyerek kullanılabilir mal hâline getirirler. Ticaretle uğraşır, çeşitli iş yerlerinde çalışırlar. İnsan ihtiyaçlarının karşılanmasına yönelik olarak sürdürülen bu işlerin her birine ekonomik faaliyet denir.” (Tüysüz, 2020, s. 126).

“Ekonomik faaliyetlerin temeli üretime dayanır. Üretim insanların ihtiyaç duyduğu malların veya hizmetlerin meydana getirilmesidir. Buğday yetiştirmek,

ekmek yapmak, ayakkabı üretmek,- kumaş dokumak üretimi anlatan ekonomik faaliyetlerdendir.” (Tüysüz, 2020, s. 127).

3.2.5.3. Bilinçli Tüketici Olalım

Bu konuda jeopolitiğin boyutlarının yer aldığı hiçbir örnek tespit edilememiştir.

3.2.5.4. Belgemizi Alalım

Bu konuda jeopolitiğin boyutlarının yer aldığı hiçbir örnek tespit edilememiştir.

3.2.5.5. Ayağımızı Yorganımıza Göre Uzatalım

Bu konuda jeopolitiğin boyutlarının yer aldığı hiçbir örnek tespit edilememiştir.

3.2.5.6. Tüketime Evet, İsrafa Hayır

Bu konuda jeopolitiğin boyutları ile bağlantılı toplam 10 adet örnek tespit edilmiştir. Bunlar: Jeopolitiğin değişen unsurlarından 1'i hayvancılık, 2'si tarım, 2si ticaret, 1'i ulaşım, 2'si madencilik ve 2'si enerji kaynakları alt boyutu olarak tespit edilmiştir (Tablo 24). Jeopolitiğin hayvancılık, tarım, ticaret, ulaşım, madencilik ve enerji kaynakları alt boyutu ile ilgili örnekleri aşağıda belirtilmiştir:

“Elektrik enerjisini kullanırken tasarruf kadar verimliliğe de önem vermeliyiz.” (Tüysüz, 2020, s. 146).

“() 6. Kış turizmi ülkemizin her yerinde yapılabilecek bir ekonomik faaliyettir.” (Tüysüz, 2020, s. 148).

“1. “Tarihî ve doğal güzelliklere sahip olan bu bölgemizde dayalı ekonomik faaliyetler yürütülmektedir.

Bu cümleyi tamamlayacak en uygun kelime aşağıdakilerden hangisidir?

A) Hayvancılığa B) sanayiye C) tarıma D) turizme”

(Tüysüz, 2020, s. 150).

3.2.6. Jeopolitiğin İlkokul Sosyal Bilgiler 4. Sınıf Ders Kitabındaki Etkin Vatandaşlık Öğrenme Alanının Yer Alma Durumunun Konulara Göre Dağılımı Frekans Tablosu

Sosyal Bilgiler 4. sınıf ders kitabı “Etkin Vatandaşlık” öğrenme alanında bulunan konular itibariyle jeopolitiğin yer alma durumu gösterilmiştir. Buna göre jeopolitiğin değişmeyen unsurları (12) ve değişen unsurları (14) boyutlarına ilişkin olarak bu öğrenme alanında toplam 34 adet örnek tespit edilmiştir (Tablo 25).

Tablo 25. Jeopolitiğin İlkokul Sosyal Bilgiler 4. Sınıf Ders Kitabındaki Etkin Vatandaşlık Öğrenme Alanının Yer Alma Durumunun Konulara Göre Dağılımı Frekans Tablosu

Ana Boyutlar	Alt Boyutlar	Konular				Toplam(f)
		1. Ben Çocuğum, Haklarımla Varım(f)	2. Sorumluluk Üstleniyorum(f)	3. Eğitsel ve Sosyal Etkinliklere Katılıyorum(f)	4. Özgürlük ve Bağımsızlık(f)	
Değişmeyen Unsurlar	Sınırlar	0	0	0	0	0
	Arazi Yapısı	0	0	0	0	0
	Konum	0	0	0	0	0
	İklim	0	0	0	0	0
	Bitki Örtüsü	0	0	0	0	0
	Dağ	0	0	0	0	0
	Ova	0	0	0	0	0
	Plato	0	0	0	0	0
	Yeryüzü	0	0	0	0	0
	Şekilleri					
	Deniz, Göl ve Akarsular	0	0	0	0	0
	Türkiye'nin Genişliği	0	0	0	0	0
Değişen Unsurlar	Türkiye'nin Konumu	0	0	0	0	0
	Nüfus ve Yerleşme	0	0	0	0	0
	Göç	0	0	0	0	0
	Sosyal	6	1	2	5	14
	Hayvancılık	0	0	0	0	0
	Tarım	0	0	0	0	0
	Ticaret	0	0	0	0	0
	Ulaşım	0	0	0		0
	Madencilik	0	0	0	0	0
	Yönetim	0	0	0	12	12
	Dil	0	0	0	0	0
	Din	0	0	0	0	0
	Enerji	0	0	0	0	0
	Kaynakları					
	Kültür	3	0	0	5	8
	Sağlık	0	0	0	0	0
Toplam		9	1	2	22	34

Bu boyutlara yönelik örneklerin bazılarına aşağıda yer verilmiştir.

3.2.6.1. Ben Çocuğum, Haklarımla Varım

Bu konuda jeopolitiğin boyutları ile bağlantılı toplam 9 adet örnek tespit edilmiştir. Jeopolitiğin değişen unsurlarından 6'sı sosyal, 3'ü kültür alt boyutu olarak tespit edilmiştir (Tablo 25). Jeopolitiğin sosyal, kültür alt boyutu ile ilgili örnekler aşağıda belirtilmiştir:

“Çocuk Hakları Sözleşmesi 20 Kasım 1989'da Türkiye'nin de aralarında bulunduğu 142 ülke tarafından imzalanarak 1990'da yürürlüğe girmiştir. Her yıl 20 Kasım günü bütün ülkelerde Dünya Çocuk Hakları Günü olarak kutlanır.” (Tüysüz, 2020, s. 153).

“Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığının, Millî Eğitim Bakanlığının ve Düzce Üniversitesinin iş birliğiyle düzenlenen Uluslararası Çocuk Hakları Kongresi, 2017 yılı ekim ayında Düzce ilinin Akçakoca ilçesinde gerçekleştirildi.” (Tüysüz, 2020, s. 154).

3.2.6.2. Sorumluluk Üstleniyorum

Bu konuda jeopolitiğin boyutları ile bağlantılı toplam 1 adet örnek tespit edilmiştir. Jeopolitiğin değişen unsurlarından 1'i sosyal alt boyutu olarak tespit edilmiştir (Tablo 25). Jeopolitiğin sosyal alt boyutu ile ilgili örnek aşağıda belirtilmiştir:

“Özgürlükler sınırsız değildir. Bu nedenle insanlar evde, okulda, sokakta veya trafikte istedikleri gibi davranamazlar. Örneğin bir sürücü “Benim özgürlüğüm var.” diyerek kırmızı ışıkta geçemez.” (Tüysüz, 2020, s. 157).

3.2.6.3. Eğitsel ve Sosyal Etkinliklere Katılıyorum

Bu konuda jeopolitiğin boyutları ile bağlantılı toplam 2 adet örnek tespit edilmiştir. Jeopolitiğin değişen unsurlarından 2'si sosyal alt boyutu olarak tespit edilmiştir (Tablo 25). Jeopolitiğin sosyal alt boyutu ile ilgili örnek aşağıda belirtilmiştir:

“Okul, insanın sosyalleşmesinde rol oynayan önemli bir kurumdur.” (Tüysüz, 2020, s. 163).

3.2.6.4. Özgürlük ve Bağımsızlık

Bu konuda jeopolitiğin boyutları ile bağlantılı toplam 22 adet örnek tespit edilmiştir. Jeopolitiğin değişen unsurlarından 5'i sosyal, 12'si yönetim ve 5'i kültür alt boyutu olarak tespit edilmiştir (Tablo 25). Jeopolitiğin sosyal, yönetim ve kültür alt boyutu ile ilgili örnekler aşağıda belirtilmiştir:

“Ulusal egemenlik sözünden ne anlıyorsunuz?” (Tüysüz, 2020, s. 167).

“Temel ilke, Türk ulusunun onurlu ve şerefli bir ulus olarak yaşamasıdır. Bu ancak tam bağımsız olmakla sağlanabilir. Ne kadar zengin ve refah içinde yaşarsa yaşasın, bağımsızlıktan yoksun bir ulus uygar insanlık karşısında uşak olmaktan öteye gidemez.” (Tüysüz, 2020, s. 167).

“Mustafa Kemal’e göre özgürlüğe kavuşabilmenin yolu bağımsızlıktan geçiyordu. Türk milleti bağımsızlığını kazanmanın yanında yönetme yetkisi anlamına gelen egemenlik hakkına da sahip olmalıydı.” (Tüysüz, 2020, s. 167).

“Bağımsız bir ülkenin vatandaşı olmasaydınız hangi özgürlüklerden yararlanamazdınız?” (Tüysüz, 2020, s. 168).

“() 2. Türkiye Cumhuriyeti, millî egemenlik ilkesine dayanan bir devlettir.” (Tüysüz, 2020, s. 171).

3.2.7. Jeopolitiğin İlkokul Sosyal Bilgiler 4. Sınıf Ders Kitabındaki Küresel Bağlantılar Öğrenme Alanının Yer Alma Durumuna İlişkin Bulgular

Sosyal Bilgiler 4. sınıf ders kitabı “Küresel Bağlantılar” öğrenme alanında bulunan konular itibariyle jeopolitiğin yer alma durumu gösterilmiştir. Buna göre jeopolitiğin değişmeyen unsurları (12) ve değişen unsurları (14) boyutlarına ilişkin olarak bu üniteye toplam 121 adet örnek tespit edilmiştir (Tablo 26).

Tablo 26. Jeopolitiğin İlkokul Sosyal Bilgiler 4. Sınıf Ders Kitabındaki Küresel Bağlantılar Öğrenme Alanının Yer Alma Durumunun Konulara Göre Dağılımı Frekans Tablosu

Ana Boyutlar	Alt Boyutlar	Konular					Toplam(f)
		1. Ülkeleri Tanıyalım(f)	2. Komşularımız (f)	3. Türk Cumhuriyetleri (f)	4. Farklı Kültürler(f)	5. Dünya Farklılıklarıyla Güzel(f)	
Değişmeyen Unsurlar	Sınırlar	0	9	0	0	2	11
	Arazi Yapısı	0	0		0	0	0
	Konum	3	9	3	1	0	16
	İklim	2,	0	0	0	0	2
	Bitki Örtüsü	0	0	0	0	0	0
	Dağ	0	0	0	0	0	0
	Ova	0	0	0	0	0	0
	Plato	0	0	0	0	0	0
	Yeryüzü Şekilleri	0	0	0	0	0	0
	Deniz, Göl ve Akarsular	0	0	0	0	0	0
	Türkiye'nin Genişliği	0		0	0	0	0
	Türkiye'nin Konumu	0		0	0	0	0
	Nüfus ve Yerleşme	0	1	1	2	0	4
	Göç	0	0		0	0	0
Değişen Unsurlar	Sosyal	0	3	2	1	0	6
	Hayvancılık	0	0	2	1	0	3
	Tarım	1	1	3	0	0	5
	Ticaret	2	6	7	0		15
	Ulaşım	1	1	1	0	1	4
	Madencilik	0	0	1	0	0	1
	Yönetim	0	0	5	0	2	7
	Dil	1	0	3	1	1	6
	Din	0	0	1	0	1	2
	Enerji Kaynakları	0	2	2	0	1	6
	Kültür	3	5	11	2	12	33
	Sağlık	0	0	0	0	0	0
Toplam		13	38	42	8	20	121

Bu boyutlara yönelik örneklerin bazılarını aşağıda yer verilmiştir.

3.2.7.1.Ülkeleri Tanıyalım

Bu konuda jeopolitiğin boyutları ile bağlantılı toplam 13 adet örnek tespit edilmiştir. Jeopolitiğin değişmeyen unsurlarından 3'ü konum, 2'si iklim; değişen unsurlarından 1'i tarım, 2'si ticaret, 1'i ulaşım, 1'i dil ve 3'ü kültür alt boyutu olarak tespit edilmiştir (Tablo 26). Jeopolitiğin konum, iklim, tarım, ticaret, ulaşım, dil ve kültür alt boyutu ile ilgili örnekler aşağıda belirtilmiştir:

“Finlandiyalıların dili olan Fince, Türkçenin de dâhil olduğu Ural-Altay dil grubunda yer alır. Bu nedenle dil bilgisi kuralları Türkçe ile benzerlikler gösterir.” (Tüysüz, 2020, s. 174).

“Dünya haritası üzerinde bir ülke belirleyiniz ve seçtiğiniz ülkenin önemli özelliklerini araştırınız. Edindiğiniz bilgileri resim, harita, grafik vb. görsel materyallerle destekleyerek sınıfınızda bu ülkeyi tanıtıcı bir sunum yapınız.” (Tüysüz, 2020, s. 176).

3.2.7.2. Komşularımız

Bu konuda jeopolitiğin boyutları ile bağlantılı toplam 38 adet örnek tespit edilmiştir. Jeopolitiğin değişmeyen unsurlarından 9'u sınırlar ve 9'u konum; değişen unsurlardan 1'i nüfus ve yerleşme, 3'ü sosyal, 1'i tarım, 6'sı ticaret, 1'i ulaşım, 3'ü enerji kaynakları ve 5'i enerji kaynakları alt boyutu olarak tespit edilmiştir (Tablo 26). Jeopolitiğin sınırlar, konum, nüfus ve yerleşme, sosyal, tarım, ticaret, ulaşım, enerji kaynakları ve kültür alt boyutuna ait örnekler aşağıda gösterilmiştir:

“Oturduğunuz evin çevresinde başka evler ve bu evlerde oturan insanlar vardır. O insanlar bizim komşularımızdır. Aynı şekilde ülkemizin çevresinde de komşu ülkeler ve bu ülkelerde yaşayan milletler yer alır.” (Tüysüz, 2020, s. 177).

“Bulgaristan ile aramızdaki en önemli geçiş noktaları Edirne ilimizdeki Kapıkule ve Hamzabeyli Sınır Kapılarıdır. Türkiye ile Avrupa ülkeleri arasındaki kara yolu ulaşımı büyük ölçüde Kapıkule Sınır Kapısı üzerinden yapılmaktadır.” (Tüysüz, 2020, s. 177).

“Yunanistan sınırları içindeki Batı Trakya toprakları Türkler tarafından İstanbul'dan daha önce fethedilmiş ve beş asırdan fazla Osmanlı yönetiminde kalmıştır. Balkan Savaşları sonrasında elimizden çıkan Batı Trakya'da bugün 150 bin civarında Müslüman Türk yaşamaktadır.” (Tüysüz, 2020, s. 178).

“Gürcistan’ın en büyük ticari ortağı konumunda olan Türkiye aynı zamanda bu ülkeye en fazla yatırım yapan ülkelerden biridir.” (Tüysüz, 2020, s. 179).

“Avrupa ülkeleri ile İran arasındaki transit kara yolu ticareti Türkiye üzerinden yapılmaktadır. Aynı şekilde İran doğal gazını Avrupa’ya taşıyacak boru hatları da ülkemizden geçmektedir.” (Tüysüz, 2020, s. 179)

Diğer yandan bu konuda jeopolitiğin boyutlarının yer aldığı toplam 2 adet görsel bulunmuştur. Jeopolitiğin konum ve sınırlar boyutunun yer aldığı görsel örnekleri aşağıda verilmiştir (Şekil 7-8):

Şekil 6. Türkiye ve Türkiye’nin Komşuları Haritası

Şekil 7. Jeopolitiğin Konum ve Sınırlar Boyutlarında Yer Alma Durumuna Yönelik Görsel Örneği
(Tüysüz, 2020, s. 177).

Şekil 8. Bakü-Tiflis-Ceyhan Petrol Boru Hattı

Şekil 8. Jeopolitiğin Enerji Kaynakları Boyutunda Yer Alma Durumuna Yönelik Görsel Örneği
(Tüysüz, 2020, s. 179).

3.2.7.3. Türk Cumhuriyetleri

Bu konuda jeopolitiğin boyutları ile bağlantılı toplam 42 adet örnek tespit edilmiştir. Jeopolitiğin değişmeyen unsurlarından 3'ü konum; değişen unsurlarından 1'i nüfus ve yerleşme, 2'si sosyal, 2'si hayvancılık, 3'ü tarım, 7'si ticaret, 1'i ulaşım, 1'i madencilik, 5'i yönetim, 3'ü dil, 1'i din, 2'si enerji kaynakları, 11'i kültür olmak üzere alt boyutunda tespit edilmiştir (Tablo 26). Jeopolitiğin konum, nüfus ve yerleşme, sosyal, hayvancılık, tarım, ticaret, ulaşım, madencilik, yönetim, dil, din, enerji kaynakları ve kültür örnekler aşağıda verilmiştir:

“Günümüzde Türkiye dışında başka ülkelerde de Türk toplulukları vardır. Bunların başında Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nde yaşayan Kıbrıs Türkleri gelir. Asya kıtasında yaşayan Azeriler, Kırgızlar, Kazaklar, Özbekler ve Türkmenler de diğer önemli Türk topluluklarıdır. Uzun süre Sovyetler Birliği'nin sınırları içinde yaşamış olan bu topluluklar Sovyetlerin 1991'de dağılması üzerine bağımsızlıklarını kazandı. Azerbaycan, Kırgızistan, Kazakistan, Özbekistan ve Türkmenistan adlarıyla kendi devletlerini kurdular.” (Tüysüz, 2020, s. 182).

“Türkiye, başta Türk Cumhuriyetleri olmak üzere diğer ülkelerde yaşayan Türklerle ilişkilerini yürütmek amacıyla bazı kurumlar oluşturmuştur. Bu kurumların başlıcaları Türk İşbirliği ve Koordinasyon Ajansı Başkanlığı ile Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığıdır.” (Tüysüz, 2020, s. 183).

“2005 yılında faaliyete başlayan Bakü-Tiflis-Ceyhan Petrol Boru Hattı, Hazar petrollerini batı pazarlarına ulaştıran önemli bir enerji koridorudur. Hattın açılmasıyla birlikte Türkiye ile Azerbaycan arasındaki ticaret hacmi daha da genişlemiştir.” (Tüysüz, 2020, s. 183).

“Ülkemizde “Yavru Vatan” olarak adlandırılan Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti 15 Kasım 1983'te kurulmuştur. Başkenti Lefkoşa olan KKTC'de 200 binin üzerinde Türk yaşamaktadır. Türkiye, Kıbrıs Türkleriyle olan tarihî ve kültürel bağları nedeniyle KKTC'ye büyük önem vermektedir. Ülkemiz başta siyasi, askerî ve ekonomik konular olmak üzere her alanda bu Türk devletini desteklemektedir.” (Tüysüz, 2020, s. 187)

Diğer yandan bu konuda jeopolitiğin boyutlarının yer aldığı toplam 2 adet görsel bulunmuştur. Jeopolitiğin konum ve enerji kaynakları boyutunun yer aldığı görsel örnekleri aşağıda verilmiştir (Şekil 9-10):

Şekil 9. Türk Cumhuriyetleri

Şekil 9. Jeopolitiğin Konum Boyutlarında Yer Alma Durumuna Yönelik Görsel Örneği
(Tüysüz, 2020, s. 182).

Şekil 10. Bakü-Tiflis-Ceyhan Petrol Boru Hattı

Şekil 10. Jeopolitiğin Enerji Kaynakları Boyutunda Yer Alma Durumuna Yönelik Görsel Örneği
(Tüysüz, 2020, s. 183).

3.2.7.4. Farklı Kùltürler

Bu konuda jeopolitiğin boyutları ile bağlantılı toplam 8 adet örnek tespit edilmiştir. Jeopolitiğin değişmeyen unsurlarından 1'i konum; değişen unsurlarından 3'ü nüfus ve yerleşme, 1'i sosyal, 1'i hayvancılık, 1'i dil ve 2'si kùltür alt boyutunda tespit edilmiştir (Tablo 7). Jeopolitiğin konum, nüfus ve yerleşme, sosyal, hayvancılık, dil ve kùltür alt boyutunda örnekler aşağıda verilmiştir:

“Bir Avrupa ùlkesi olan Macaristan'ın başkenti Budapeşte'dir. Nüfusu 10 milyon olan ùlkenin resmî dili Macarcadır. Macarca Türkçe ile benzerlikler gösteren bir dildir.” (Tüysüz, 2020, s. 188).

“Macaristan'da en çok rastlanan erkek isimlerinden biri sultan anlamına gelen “Zoltan”dır. Osmanlı Dönemi'nden kalan bu ismin yanı sıra “Imre” ve “Attila” da yaygın olarak kullanılan isimlerdendir.” (Tüysüz, 2020, s. 188).

3.2.7.5. Dünya Farklılıklarla Güzel

Bu konuda jeopolitiğin boyutları ile bağlantılı toplam 20 adet örnek tespit edilmiştir. Jeopolitiğin değişmeyen unsurlarından 2'si sınırlar; değişen unsurlarından 1'i ulaşım, 2'si yönetim, 1'i dil, 1'i din, 1'i enerji kaynakları ve 12'si kùltür alt boyutunda tespit edilmiştir (Tablo 26). Jeopolitiğin sınırlar, ulaşım, yönetim, dil, din, enerji kaynakları ve kùltür alt boyutunda örnekler aşağıdadır:

“Dilleri, bayrakları, geleneksel kıyafetleri, dinî inançları, bayramları, yemekleri, müzikleri, dansları, düğün ve cenaze törenleriyle diğer ùlkelerden ayrılırlar.” (Tüysüz, 2020, s. 193).

“Geleneksel kıyafetlerimiz kùltürümüzün gösterişli maddi unsurlarındandır. Bu kıyafetler kadınıyla erkeğiyle yüzyıllar boyunca Türk insanı tarafından giyilmiştir.” (Tüysüz, 2020, s. 193).

“Kıyafetler ve mutfak kùltürleri gibi insanlar arasındaki ilişkiler de ùlkeden ùlkeye farklılıklar gösterir.” (Tüysüz, 2020, s. 195).

Öğrenme alanının sonunda jeopolitik unsurların alt boyutu ile ilgili örnek sorular aşağıdadır:

“1. Sizden ùlkemiz ile Türk Cumhuriyetleri arasındaki ilişkileri geliştirmeye yönelik önerilerde bulunmanız istenseydi neler önerirdiniz?” (Tüysüz, 2020, s. 197).

“2. Sizce ülkemizi diğer ülkelerden ayıran en farklı kültürel unsur hangisidir? Neden?” (Tüysüz, 2020, s. 197).

“3. Farklı kültürlere saygı gösterilmediğinde ortaya çıkabilecek sonuçlar neler olabilir? (Tüysüz, 2020, s. 197).

3.2.8. Jeopolitiğin İlkokul Sosyal Bilgiler 4. Sınıf Ders Kitabında Öğrenme Alanına Göre Yer Alma Durumuna İlişkin Bulgular

Sosyal Bilgiler 4. sınıf ders kitabının öğrenme alanında bulunan örnekler jeopolitiğin yer alma durumuna göre boyutlara ayrılarak tablo haline getirilmiştir. Buna göre jeopolitiğin değişmeyen unsurları (12) ve değişen unsurları (14) boyutlarına ilişkin olarak bu ders kitabında toplam 300 adet örnek bulunmuştur (Tablo 27).

Tablo 27. Jeopolitiğin İlkokul Sosyal Bilgiler 4. Sınıf Ders Kitabındaki Yer Alma Durumunun Boyutlara Göre Dağılımının Frekans Tablosu

Ana Boyutlar	Alt Boyutlar	Konular							Toplam (f)
		1. Birey ve Toplu m (f)	2. Kültür ve Miras (f)	3. İnsanlar, Yerler ve Çevreler (f)	4. Bilim, Teknoloji ve Toplum (f)	5. Üretim, Dağıtım ve Tüketim (f)	6. Etkin Vatandaşlık (f)	7. Küresel Bağlantılar (f)	
Değişmeyen Unsurlar	Sınırlar	0	0	0	0	0	0	11	11
	Arazi Yapısı	0	0	5	2	0	0	0	7
	Konum	0	0	25	3	11	0	16	55
	İklim	0	0	5	0	0	0	2	7
	Bitki Örtüsü	0	0	3	0	0	0	0	3
	Dağ	0	0	4	1	0	0	0	5
	Ova	0	0	2	0	0	0	0	2
	Plato	0	0	1	0	0	0	0	1
	Yeryüzü Şekilleri	0	0	4	0	0	0	0	4
	Deniz, Göl ve Akarsular	0	0	4	0	0	0	0	4
	Türkiye'nin Genişliği	0	0	0	0	0	0	0	0
	Türkiye'nin Konumu	0	0	0	0	0	0	0	0
	Nüfus ve Yerleşme	0	0	0	0	0	0	4	4
	Göç	1	0	0	0	4	0	0	5
Değişen Unsurlar	Sosyal	1	1	0	0	2	14	6	24
	Hayvancılık	0	0	1	0	16	0	3	20
	Tarım	0	0	0	3	2	0	5	10
	Ticaret	0	0	0	0	2	0	15	17
	Ulaşım	0	0	0	0	1	0	4	5
	Madencilik	0	0	0	0	12	0	1	13
	Yönetim	2	0	0	0	0	12	7	21
	Dil	1	0	0	0	0	0	6	7
	Din	1	0	0	0	0	0	2	3
	Enerji Kaynakları	0	0	0	0	5	0	6	11
	Kültür	0	15	3	0	1	8	33	60
	Sağlık	0	0	0	0	1	0	0	1
	Toplam	6	16	57	9	57	34	121	300

Jeopolitiğin ilkökuller Sosyal Bilgiler 4. Sınıf ders kitabındaki yer alma durumu, ders kitabının öğrenme alanı açısından değerlendirildiğinde jeopolitiğe yönelik en fazla örnek sayısına 121 adet ile “Küresel Bağlantılar” öğrenme alanında

rastlanmıştır (Tablo 8). Tabloya bakıldığında da bu öğrenme alanında en fazla örnek sayısına ulaşılmasında jeopolitiğin, “Küresel Bağlantılar” boyutlarının etkili olduğu anlaşılabılır. Jeopolitiğe yönelik en az örnek sayısı 6 adet ile “Birey ve Toplum” öğrenme alanında tespit edilmiştir (Tablo 27). Alt boyutlar bazında en fazla örnek 60 adet ile kültür alt boyutunda tespit edilmiştir. Sonra ise 55 adet örnek ile konum alt boyutu takip eder. Türkiye’nin genişliği ve Türkiye’nin konumu ile ilgili hiçbir örneğe ulaşılammıştır.

2.2. 3.3. Jeopolitiğin Ortaokul ve İmam Hatip Ortaokulu Sosyal Bilgiler 5. Sınıf Ders Kitabındaki Yer Alma Durumuna İlişkin Bulgular

3.3.1. Jeopolitiğin Ortaokul ve İmam Hatip Ortaokulu Sosyal Bilgiler 5. Sınıf Ders Kitabındaki Birey ve Toplum Öğrenme Alanında Yer Alma Durumuna İlişkin Bulgular

Sosyal Bilgiler 5. sınıf ders kitabı “Birey ve Toplum” öğrenme alanında bulunan konular itibariyle jeopolitiğin yer alma durumu gösterilmiştir. Buna göre jeopolitiğin değişmeyen unsurları (12) ve değişen unsurları (14) boyutlarına ilişkin olarak bu öğrenme alanında toplam 21 adet örnek tespit edilmiştir (Tablo 28).

Tablo 28. Jeopolitiğin Ortaokul ve İmam Hatip Ortaokulu Sosyal Bilgiler 5.

Sınıf Ders Kitabındaki Birey ve Toplum Öğrenme Alanının Yer Alma

Durumunun Konulara Göre Dağılımının Frekans Tablosu

Ana Boyutlar	Alt Boyutlar	Konular				Toplam(f)
		1. Etkin Bir Vatandaşım(f)	2. Olayların Çok Boyutluluğu(f)	3. Rollerimiz, Haklarımız Ve Sorumluluklarımız Var(f)	4. Haklarımızı Varım(f)	
Değişmeye n Unsurlar	Sınırlar	0	0	0	0	0
	Arazi	0	0	0	0	0
	Yapısı					
	Konum	1	0	0	0	1
	İklim	0	0	0	0	0
	Bitki	0	0	0	0	0
	Örtüsü					
	Dağ	0	0	0	0	0
	Ova	0	0	0	0	0
	Plato	0	0	0	0	0
	Yeryüzü	0	0	0	0	0
	Şekilleri					
	Deniz, Göl ve Akarsular	0	0	0	0	0
	Türkiye’ni n Genişliği	0	0	0	0	0
	Türkiye’ni n Konumu	0	0	0	0	0
Değişen Unsurlar	Nüfus ve Yerleşme	0	0	0	0	0
	Göç	0	0	0	1	1
	Sosyal	2	0	2	0	4
	Hayvancılık	0	0	0	0	0
	Tarım	0	0	0	0	0
	Ticaret	0	0	0	0	0
	Ulaşım	0	1	0	0	1
	Madencilik	0	0	0	0	0
	Yönetim	4	0	0	4	5
	Dil	0	0	0	2	2
	Din	0	0	0	2	2
	Enerji	0	0	0	0	0
	Kaynakları					
	Kültür	3	0	0	0	3
	Sağlık	0	1	0	1	2
Toplam		7	2	2	10	21

Bu boyutlara yönelik örneklerin bazılarını aşağıda yer verilmiştir.

3.3.1.1. Etkin Bir Vatandaşım

Bu konuda jeopolitiğin boyutları ile bağlantılı toplam 7 adet örnek tespit edilmiştir. Jeopolitiğin değişmeyen unsurlarından 1'i konum; değişen unsurlarından 2'si sosyal, 1'i yönetim ve 3'ü kültür alt boyutuna ilişkindir (Tablo 28). Jeopolitiğin konum, sosyal, yönetim, kültür boyutuna ait örnekler aşağıda verilmiştir:

“Araştırdığımız ülkelere ait hazırladığımız ödevleri bu ülkelere ait harita ve görseller ile zenginleştirdik.” (Harut, 2020, s. 13).

“Sosyal Bilgiler dersi. Etkin bir vatandaş olmamıza yardımcı olur. Hak ve sorumluluklarımızı öğretir. Millet olma bilincimizi güçlendirir. Ülkemizi ve dünyamızı daha iyi tanımamızı sağlar. Sorun çözme becerimizi geliştirir. İçinde bulunduğumuz toplumla uyum içinde yaşamamızı sağlar.” (Harut, 2020, s. 13).

3.3.1.2. Olayların Çok Boyutluluğu

Bu konuda jeopolitiğin boyutları ile bağlantılı toplam 2 adet örnek tespit edilmiştir. Jeopolitiğin değişen unsurlarından 1'i ulaşım ve 1'i sağlık alt boyutuna ilişkindir (Tablo 28). Jeopolitiğin ulaşım ve sağlık boyutuna ait örnekler aşağıda verilmiştir:

“Bir ilimizde tarım alanlarının zarar görmesi hem o ilde yaşayan kişileri hem de o ilden gelecek ürünleri bekleyen tüketiciyi, fabrikasında kullanmak üzere ham madde bekleyen sanayiciyi, dağıtım yapacak taşımacılık firmasında çalışan insanları da etkiler.” (Harut, 2020, s. 14).

“Günlük yaşamımızda alışveriş yaparken kullandığımız plastik torbaların hem kendi yaşantımıza hem de çevremize etkilerini inceleyelim.” (Harut, 2020, s. 14).

3.3.1.3. Rollerimiz, Haklarımız ve Sorumluluklarımız Var

Bu konuda jeopolitiğin boyutları ile bağlantılı toplam 2 adet örnek tespit edilmiştir. Jeopolitiğin değişen unsurlarından 2'si sosyal alt boyutuna ilişkindir (Tablo 28). Jeopolitiğin sosyal boyutuna ait örnekler aşağıdadır:

“Çevre gönüllüsü öğrenciler ormanlık alanın büyük bir bölümünü kısa sürede pırıl pırıl yaptı. Doğayı temizlemek için âdeta birbiriyle yarışıp kilolarca cam

ve plastik ambalaj atığı toplayan öğrenciler, büyüklerine “Bize temiz bir doğa, sağlıklı bir çevre bırakın.” diye seslendi.” (Harut, 2020, s. 20).

“Sosyal ve duygusal gelişimimiz için arkadaşlarımızla oyun oynamamız, ailemizle vakit geçirmemiz gerekir.” (Harut, 2020, s. 21).

3.3.1.4. Haklarımla Varım

Bu konuda jeopolitiğin boyutları ile bağlantılı toplam 7 adet örnek tespit edilmiştir. Jeopolitiğin değişen unsurlarından 1’i göç, 4’ü yönetim, 2’si dil ve 1’i sağlık alt boyutuna ilişkindir (Tablo 28). Jeopolitiğin göç, yönetim, dil ve sağlık boyutuna ait örnekler aşağıda verilmiştir:

“Çocuk hakları; dünya üzerindeki tüm çocukların (Görsel 1.10) din, dil, ırk, renk, cinsiyet ayrımı yapılmaksızın sahip olduğu haklardır. Bu haklar, tüm çocukların sağlıklı ve mutlu bireyler olarak yetişebilmesi için önemlidir.” (Harut, 2020, s. 22).

“Çocuk hakları kavramı tüm dünyada özellikle son elli yılda büyük bir önem kazanmış, devletler çocuk haklarının korunup geliştirilmesine yönelik önemli çalışmalar yapmıştır. (Harut, 2020, s. 22).

Diğer yandan bu konuda jeopolitiğin boyutlarının yer aldığı toplam 1 adet görsel bulunmuştur. Jeopolitiğin yönetim boyutunun yer aldığı görsel örneği aşağıda verilmiştir (Şekil 11):

Şekil 11. Dünya Çocuklarını Yansıtan Bir Görsel

Şekil 11. Jeopolitiğin Yönetim Boyutunda Yer Alma Durumuna Yönelik Görsel Örneği
(Harbut, 2020, s. 22).

3.3.2. Jeopolitiğin Ortaokul ve İmam Hatip Ortaokulu Sosyal Bilgiler 5. Sınıf Ders Kitabındaki Kültür ve Miras Öğrenme Alanının Yer Alma Durumuna İlişkin Bulgular

Sosyal Bilgiler 5. sınıf ders kitabı “Kültür ve Miras” öğrenme alanında bulunan konular itibariyle jeopolitiğin yer alma durumu gösterilmiştir. Buna göre jeopolitiğin değişmeyen unsurları (12) ve değişen unsurları (14) boyutlarına ilişkin olarak bu öğrenme alanında toplam 38 adet örnek tespit edilmiştir (Tablo 29).

Tablo 29. Jeopolitiğin Ortaokul ve İmam Hatip Ortaokulu Sosyal Bilgiler 5.

Sınıf Ders Kitabındaki Kültür ve Miras Öğrenme Alanının Yer Alma

Durumunun Konulara Göre Dağılımı Frekans Tablosu

Ana Boyutlar	Alt Boyutlar	Konular					Toplam(f)
		1. Uygarlıkları Tanıyoruz(f)	2. Ülkemizin Güzellikleri (f)	3. Zengin Kültürümüz (f)	4. Ortak Değerlerimiz (f)	5. Geçmişten Günümüze Kültürümüz (f)	
Değişmeyen Unsurlar	Sınırlar	5	0	0	0	0	5
	Arazi	0	2	0	0	0	2
	Yapısı						
	Konum	0	0	0	0	0	0
	İklim	1	0	0	0	0	1
	Bitki	0	0	0	0	0	0
	Örtüsü						
	Dağ	0	0	0	0	0	0
	Ova	0	0	0	0	0	0
	Plato	0	0	0	0	0	0
	Yeryüzü	0	1	0	0	0	1
	Şekilleri						
	Deniz, Göl ve Akarsular	0	0	0	0	0	0
	Türkiye'nin Genişliği	0	0	0	0	0	0
	Türkiye'nin Konumu	1	0	0	0	0	1
Değişen Unsurlar	Nüfus ve Yerleşme	2,	1	0	0	0	3
	Göç	0	0	0	0	0	0
	Sosyal	0	0	2	0	0	2
	Hayvancılık	0	0	0	0	0	0
	Tarım	0	0	0	0	0	
	Ticaret	3	0	0	0	0	3
	Ulaşım	0	0	0	0	0	0
	Madencilik	0	0	0	0	0	0
	Yönetim	0	0	0	0	0	0
	Dil	0	0	0	0	0	0
	Din	0	0	0	0	0	
	Enerji	0	0	0	0	0	0
	Kaynakları						
	Kültür	1	3	9	3	5	20
	Sağlık	0	0	0	0	0	0
Toplam		13	7	11	3	4	38

Bu boyutlara yönelik örneklerin bazılarını aşağıda yer verilmiştir.

3.3.2.1. Uygarlıkları Tanıyoruz

Bu konuda jeopolitiğin boyutları ile bağlantılı toplam 13 adet örnek tespit edilmiştir. Jeopolitiğin değişmeyen unsurlarından 5'i sınırlar, 1'i iklim 1'i Türkiye'nin genişliği; değişen unsurlarından 2'si nüfus ve yerleşme, 3'ü ticaret, 1'i kültür alt boyutu ile ilişkilidir (Tablo 29). Jeopolitiğin sınırlar, iklim, Türkiye'nin konumu, nüfus ve yerleşme ticaret ve kültür alt boyuna ait örnekler aşağıda verilmiştir:

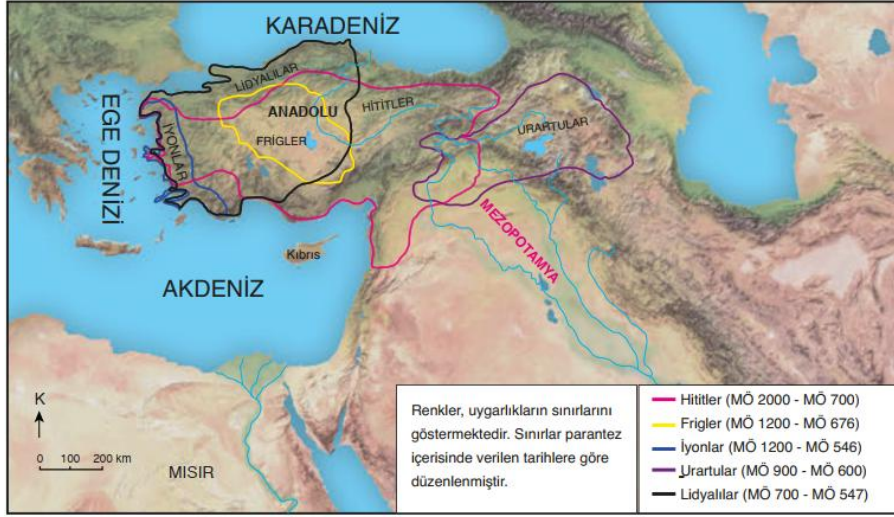
“Anadolu; elverişli iklim koşullarına, zengin su kaynaklarına yakın bereketli ovalara ev sahipliği yapması ve önemli ticaret yollarının geçtiği bir bölgede bulunmasından dolayı dünyanın en eski ve en önemli yerleşim merkezlerinden biri olmuştur. Konya yakınlarında bulunan Çatalhöyük, dünyanın bilinen eski yerleşim yerlerinden biridir. Son dönemlerde yapılan arkeolojik kazılarla ortaya çıkarılan Şanlıurfa yakınlarındaki Göbeklitepe de dünyanın bilinen en eski ibadet merkezlerinden biridir (Görsel 2.2). İlk Çağ'da Anadolu'da insanlık tarihine önemli katkılar sunan birçok uygarlık kurulmuştur (Harita 2.1).” (Harbut, 2020, s. 35).

“İlk Çağ Anadolu uygarlıklarından biri de Friglerdir. Friglerin başkenti Ankara'nın Polatlı ilçesinde bulunan Gordion şehridir.” (Harbut, 2020, s. 37).

İlk Çağ'da Ege kıyılarında şehir devletleri hâlinde kurulmuş bir uygarlıktır. Efes, Milet, Foça ve İzmir'de kurulan bu şehir devletlerine “polis” adı verilmiştir. İyonlar kuruldukları bölgenin coğrafi konumuna bağlı olarak deniz ticareti ile uğraşmışlardır.” (Harbut, 2020, s. 38).

“Uygun iklim koşulları, Dicle ve Fırat Nehirleri tarafından sulanan bereketli toprakları ve ticaret yolları üzerinde bulunması nedeniyle İlk Çağ'da bu bölgede birçok devlet kurulmuştur.” (Harbut, 2020, s. 39).

Diğer yandan bu konuda jeopolitiğin boyutlarının yer aldığı toplam 2 adet görsel bulunmuştur. Jeopolitiğin sınırlar ve ticaret boyutlarının yer aldığı görsel örnekleri aşağıda verilmiştir (Şekil 12-13-14):

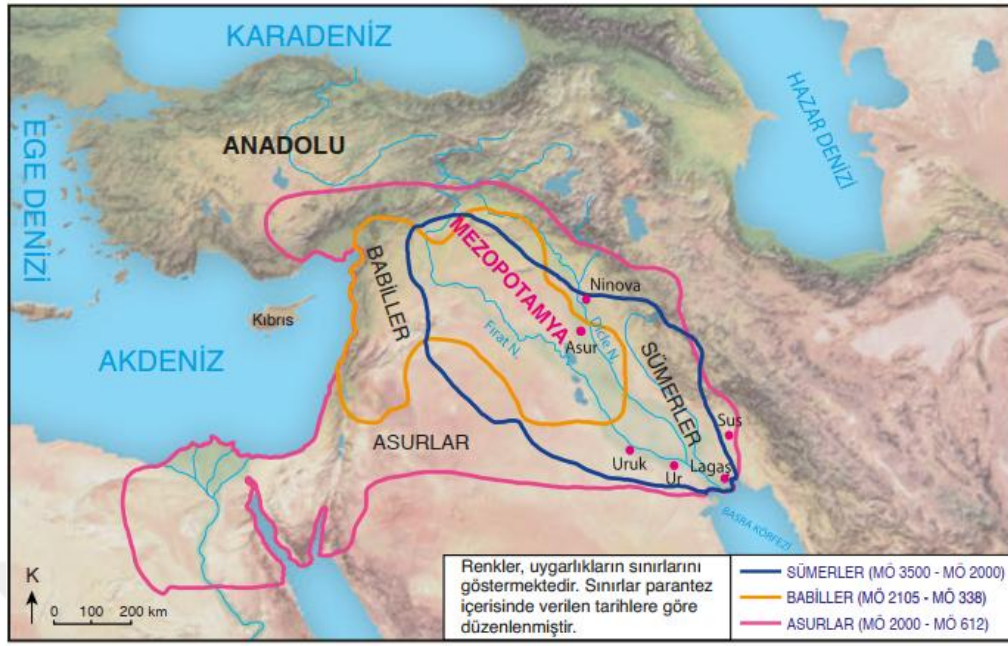
Şekil 12. Anadolu Uygarlıkları Haritası

Şekil 12. Jeopolitiğin Sınırlar Boyutlarında Yer Alma Durumuna Yönelik Görsel Örneği
(Harut, 2020, s. 35).

Şekil 13. Kral Yolu Haritası (MÖ 6. yy.)

Şekil 13. Jeopolitiğin Ticaret Boyutlarında Yer Alma Durumuna Yönelik Görsel Örneği
(Harut, 2020, s. 38).

Şekil 14. Mezopotamya Uygarlıkları Haritası

Şekil 14. Jeopolitiğin Sınır Boyutlarında Yer Alma Durumuna Yönelik Görsel Örneği

(Harut, 2020, s. 39).

3.3.2.2. Ülkemizin Güzellikleri

Bu konuda jeopolitiğin boyutları ile bağlantılı toplam 7 adet örnek tespit edilmiştir. Jeopolitiğin değişmeyen unsurlarından 2'si arazinin yapısı, 1'i yeryüzü şekilleri; değişen unsurlardan 1'i nüfus ve yerleşme, 3'ü kültür alt boyutuna ilişkindir (Tablo 29). Jeopolitiğin arazi yapısı, yeryüzü şekilleri, nüfus ve yerleşme ve kültürel boyutuna ait örnekler aşağıda verilmiştir:

“Doğada insan etkisi olmadan oluşan vadi, göl, deniz, plato gibi gezip görülebilecek unsurların tümüne “doğal varlık” adı verilir.” (Harut, 2020, s. 44).

“İzmir’in Selçuk ilçesinde bulunan Efes Antik Kenti, UNESCO Dünya Kültür Miras Listesi’nde yer almaktadır.” (Harut, 2020, s. 46).

3.3.2.3. Zengin Kültürümüz

Bu konuda jeopolitiğin boyutları ile bağlantılı toplam 11 adet örnek tespit edilmiştir. Jeopolitiğin değişen unsurlarından 2'si sosyal, 9'u kültür alt boyutuna

ilişkindir (Tablo 29). Jeopolitiğin sosyal ve kültürel boyutuna ait örnekler aşağıda verilmiştir:

“Bir toplumun geçmişten günümüze taşıdığı gelenek, görenek, örf ve âdetler gibi manevi değerler ile yemek, kıyafet, halk oyunları gibi maddi unsurların tamamına “kültür” adı verilir.” (Harut, 2020, s. 49).

“Her yıl ülkemizde coşku ile kutlanan bu bayramlar birlik ve beraberliğimizi güçlendirip geleceğe umutla bakmamızı sağlar.” (Harut, 2020, s. 52).

3.3.2.4. Ortak Değerlerimiz

Bu konuda jeopolitiğin boyutları ile bağlantılı toplam 3 adet örnek tespit edilmiştir. Jeopolitiğin değişen unsurlarından 3’ü kültür alt boyutuna ilişkindir (Tablo 29). Jeopolitiğin kültürel boyutuna ait örnek aşağıda verilmiştir:

“Türk kültüründe askerliğe büyük bir önem verilir. Halk arasında ordu “peygamber ocağı” olarak adlandırılır. Asker uğurlamaları da toplumdaki birlik ve beraberliği artıran kültürel öğelerimizdendir. Askere gidecek Mehmetçiklerin ellerine kınalar yakılır. Askere gidecek kişi için yemekler verilir. Eş, dost ve akrabalar bu yemeklere katılarak gurur ve mutluluğu paylaşırlar.” (Harut, 2020, s. 54).

3.3.2.5. Geçmişten Günümüze Kültürümüz

Bu konuda jeopolitiğin boyutları ile bağlantılı toplam 4 adet örnek tespit edilmiştir. Jeopolitiğin değişen unsurlarından 4’ü kültür alt boyutuna ilişkindir (Tablo 29). Jeopolitiğin kültürel boyutuna ait örnek aşağıda verilmiştir:

“Kültürümüzün önemli unsurlarından biri de mutfaktır. Dünyanın en ünlü birkaç mutfağından biri olan Türk mutfağı; çeşit ve lezzet, yiyecek hazırlama ve pişirme teknikleri, mutfak araç ve gereçleri ile düğün, taziye, asker uğurlama vb. özel gün yemekleri açısından çok zengindir.” (Harut, 2020, s. 56).

3.3.3. Jeopolitiğin Ortaokul ve İmam Hatip Ortaokulu Sosyal Bilgiler 5. Sınıf Ders Kitabındaki İnsanlar, Yerler ve Çevreler Öğrenme Alanının Yer Alma Durumuna İlişkin Bulgular

Sosyal Bilgiler 5. sınıf ders kitabı “İnsanlar, Yerler ve Çevreler” öğrenme alanında bulunan konular itibarıyla jeopolitiğin yer alma durumu gösterilmiştir. Buna göre jeopolitiğin değişmeyen unsurları (12) ve değişen unsurları (14) boyutlarına ilişkin olarak bu öğrenme alanında toplam 43 adet örnek tespit edilmiştir (Tablo 30).

Tablo 30. Jeopolitiğin Ortaokul ve İmam Hatip Ortaokulu Sosyal Bilgiler 5. Sınıf Ders Kitabındaki İnsanlar, Yerler ve Çevreler Öğrenme Alanının Yer Alma Durumunun Konulara Göre Dağılımı Frekans Tablosu

Ana Boyutlar	Alt Boyutlar	Konular					
		1. Haritalar Ne Diyor?(f)	2. İklimin Yaşamımıza Etkisi(f)	3. Nüfus Ve Yerleşme (f)	4. Neden Oldu?(f)	5. Doğal Afet Ve Etkileri(f)	Toplam(f)
Değişmeyen Unsurlar	Sınırlar	0	0	0	0	0	0
	Arazi Yapısı	0	0	0	1	0	1
	Konum	11	0	0	0	2	13
	İklim	1	7	0	0	2	10
	Bitki Örtüsü	0	0	0	0	0	0
	Dağ	1	0	0	0	0	1
	Ova	1	0	0	0	1	2
	Plato	1	0	0	0	1	2
	Yeryüzü	4	0	0	0	0	4
	Şekilleri						
	Deniz, Göl ve Akarsular	2	0	0	0	0	2
	Türkiye'nin Genişliği	0	0	0	0	0	0
	Türkiye'nin Konumu	0	0	0	0	0	0
Değişen Unsurlar	Nüfus ve Yerleşme	1	0	2	0	0	3
	Göç	0	0	0	0	0	0
	Sosyal	1	0	0	0	0	1
	Hayvancılık	0	0	0	0	0	0
	Tarım	0	0	1	0	0	1
	Ticaret	0	0	0	0	0	0
	Ulaşım	0	0	1	0	0	1
	Madencilik	0	0	1	0	0	1
	Yönetim	0	0	0	0	0	0
	Dil	0	0	0	0	0	0
	Din	0	0	0	0	0	0
	Enerji	0	0	0	0	0	0
	Kaynakları						
	Kültür	0	0	0	0	0	0
	Sağlık	1	0	0	0	0	1
Toplam		24	7	5	1	6	43

Bu boyutlara yönelik örneklerin bazılarını aşağıda yer verilmiştir.

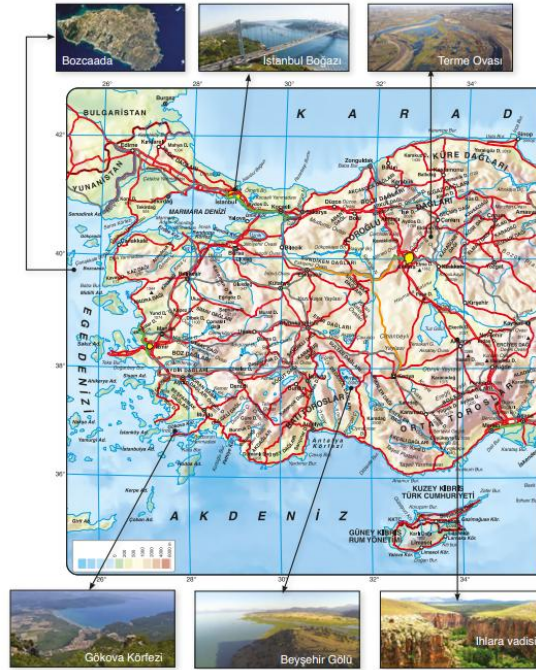
3.3.3.1. Haritalar Ne Diyor?

Bu konuda jeopolitiğin boyutları ile bağlantılı toplam 7 adet örnek tespit edilmiştir. Jeopolitiğin değişmeyen unsurlarından 11'i konum, 1'i iklim, 1'i dağ, 1'i ova, 1'i plato, 4'ü yeryüzü şekilleri, 2'si deniz, göl ve akarsu; değişen unsurlardan 1'i nüfus ve yerleşme, 1'i sosyal, 1'i sağlık alt boyutu ile ilişkilidir (Tablo 30). Jeopolitiğin konum, iklim, dağ, ova, plato, yeryüzü şekilleri, deniz, göl ve akarsu, nüfus ve yerleşme, sosyal, sağlık boyutu örnekleri aşağıda verilmiştir:

“Yeryüzünün tamamının veya bir kısmının belirli bir oranda küçültülerek düzlem üzerine aktarılmasına “harita” adı verilir. Farklı amaçlar için çizilmiş farklı harita türleri vardır.” (Harut, 2020, s. 62).

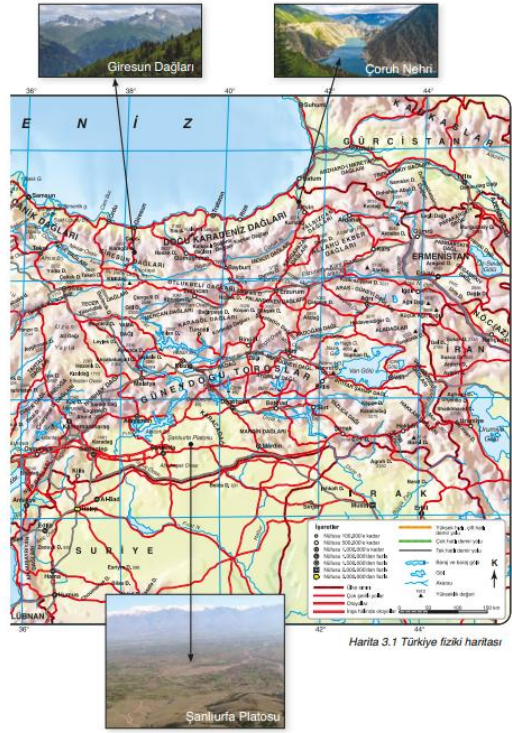
“İki denizi birbirine bağlayan su geçitlerine ise “boğaz” adı verilir.” (Harut, 2020, s. 63).

Diğer yandan bu konuda jeopolitiğin boyutlarının yer aldığı toplam 2 adet görsel bulunmuştur. Jeopolitiğin sınırlar ve ticaret boyutlarının yer aldığı görsel örnekleri aşağıda verilmiştir (Şekil 15-16):

Şekil 15. Jeopolitiğin Yeryüzü Şekilleri Boyutlarında Yer Alma Durumuna Yönelik Görsel Örneği

(Harut, 2020, s. 64).

Şekil 16. Jeopolitiğin Yeryüzü Şekilleri Boyutlarında Yer Alma Durumuna Yönelik Görsel Örneği
(Harut, 2020, s. 65).

3.3.3.2. İklimin Yaşamımıza Etkisi

Bu konuda jeopolitiğin boyutları ile bağlantılı toplam 7 adet örnek tespit edilmiştir. Jeopolitiğin değişmeyen unsurlarından 7’si iklim alt boyutu ile ilişkilidir (Tablo 30). Jeopolitiğin iklim alt boyutu ile ilgili örnekler aşağıda verilmiştir:

“Hava durumu ekonomik faaliyetler üzerinde de etkilidir. Balıkçılar hava durumunu takip ederek avlanmaya çıkarlar. Yine çiftçiler de ekim ve hasat işlemlerinde hava durumunu göz önünde bulundururlar.” (Harut, 2020, s. 78).

“Belirli bir bölgede sıcaklık değerleri, rüzgâr, yağış gibi hava olaylarının uzun yıllardaki ortalamasına “iklim” adı verilir.” (Harut, 2020, s. 78).

Diğer yandan bu konuda jeopolitiğin boyutlarının yer aldığı toplam 4 adet görsel bulunmuştur. Jeopolitiğin sınırlar ve ticaret boyutlarının yer aldığı görsel örnekleri aşağıda verilmiştir (Şekil 17):

Türkiye İklim Haritası

Şekil 17. Jeopolitiğin İklim Boyutlarında Yer Alma Durumuna Yönelik Görsel Örneği

(Harut, 2020, s. 68).

3.3.3.3. Nüfus ve Yerleşme

Bu konuda jeopolitiğin boyutları ile bağlantılı toplam 5 adet örnek tespit edilmiştir. Jeopolitiğin değişen unsurlarından 2'si nüfus ve yerleşme, 1'i tarım, 1'i ulaşım, 1'i madencilik alt boyutu ile ilişkilidir (Tablo 30). Jeopolitik nüfus ve yerleşme, tarım, ulaşım, madencilik boyutu ile ilgili örnekler aşağıda verilmiştir:

“Sınırları belirli bir alan (köy, ilçe, il, bölge, ülke vs.) içerisinde yaşayan insan sayısına “nüfus” adı verilir. Dünyada olduğu gibi ülkemizde de nüfus dağılımı da farklılık göstermektedir.” (Harut, 2020, s. 74).

“Ulaşım birçok beşerî faktör üzerinde etkili olan bir unsurdur. Ulaşım imkânlarının geliştiği yerlerde sanayi ve ticaret de gelişmiştir.” (Harut, 2020, s. 75)

“Sanayi tesisleri ham madde kaynaklarına yakın ve ulaşım imkânlarının geliştiği yerlere kurulmuştur.” (Harut, 2020, s. 75).

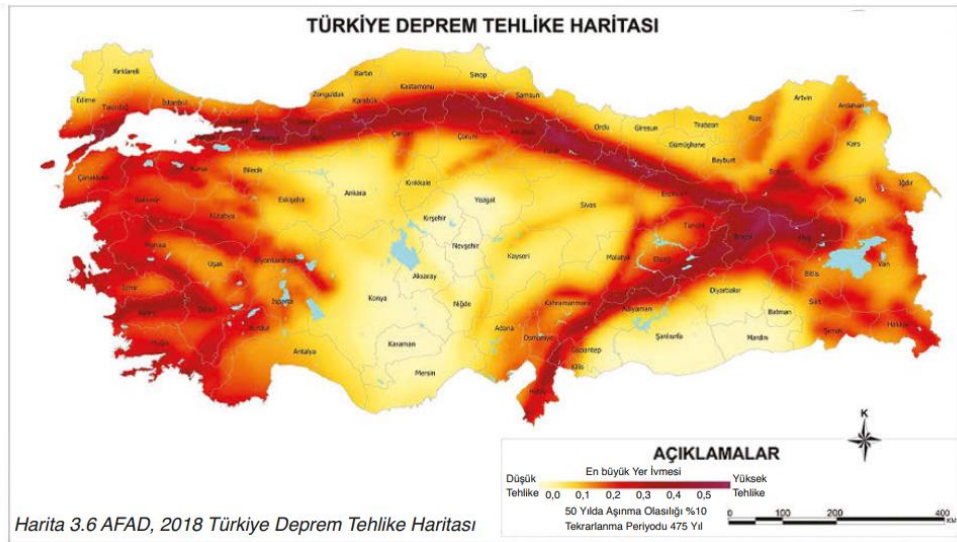
3.3.3.4. Neden Oldu?

Bu konuda jeopolitiğin boyutları ile bağlantılı toplam 1 adet örnek tespit edilmiştir. Jeopolitiğin değişmeyen unsurlarından 1'i arazi yapısı alt boyutu ile

ilişkilidir (Tablo 30). Jeopolitiğin arazi yapısı alt boyutu ile ilgili örnek aşağıda verilmiştir:

“Yer kabuğunun altındaki hareketlere bağlı ani sarsıntı olup can ve mal kayıplarına neden olur. Aşağıda Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı (AFAD) tarafından hazırlanan Türkiye Deprem Tehlike Haritası verilmiştir.” (Harut, 2020, s. 78).

Diğer yandan bu konuda jeopolitiğin boyutlarının yer aldığı toplam 1 adet görsel bulunmuştur. Jeopolitiğin sınırlar ve ticaret boyutlarının yer aldığı görsel örnekleri aşağıda verilmiştir (Şekil 18):

Şekil 18. Jeopolitiğin Yeryüzü Şekilleri Boyutlarında Yer Alma Durumuna Yönelik Görsel Örneği
(Harut, 2020, s. 78).

3.3.3.5. Doğal Afetler ve Etkileri

Bu konuda jeopolitiğin boyutları ile bağlantılı toplam 6 adet örnek tespit edilmiştir. Jeopolitiğin değişmeyen unsurlarından 2’si konum, 2’si iklim, 1’i ova, 1’i plato alt boyutu ile ilişkilidir (Tablo 30). Jeopolitiğin konum, iklim, ova, plato ile ilgili örnek aşağıda verilmiştir:

“Depremler, can ve mal kayıplarına neden olur. Deprem sonrası birçok konut kullanılamaz duruma gelir (Görsel 3.50). Eğitim, ulaşım, sağlık gibi alanlarda sorunlar yaşanır. Depreme maruz kalan insanlarda korku, endişe ve çaresizlik durumları oluşur. Dayanışma ve iş birliği, bu sorunların azaltılması ve yaşanan acıların paylaşılmasında önemli bir yere sahiptir.” (Harut, 2020, s. 82).

Jeopolitiğin alt boyutları ile ilgili öğrenme alanı sonundaki değerlendirme sorularından 5 adet örnek bulunmuştur. Jeopolitiğin iklim alt boyutu ile ilgili örnek aşağıda verilmiştir:

“İklim, insan yaşamını hangi alanlarda etkiler?” (Harut, 2020, s. 87).

3.3.4. Jeopolitiğin Ortaokul ve İmam Hatip Ortaokulu Sosyal Bilgiler 5. Sınıf Ders Kitabındaki Yaşamımızda Bilim Ve Teknoloji Öğrenme Alanının Yer Alma Durumuna İlişkin Bulgular

Sosyal Bilgiler 5. sınıf ders kitabı Yaşamımızda “Bilim ve Teknoloji” öğrenme alanında bulunan konular itibariyle jeopolitiğin yer alma durumu gösterilmiştir. Buna göre jeopolitiğin değişmeyen unsurları (12) ve değişen unsurları (14) boyutlarına ilişkin olarak bu öğrenme alanında toplam 1 adet örnek tespit edilmiştir (Tablo 31).

Tablo 31. Jeopolitiğin Ortaokul ve İmam Hatip Ortaokulu Sosyal Bilgiler 5.

Sınıf Ders Kitabındaki Bilim ve Teknoloji Öğrenme Alanının Yer Alma

Durumunun Konulara Göre Dağılımı Frekans Tablosu

Ana Boyutlar	Alt Boyutlar	Konular					Toplam(f)
		1. Teknolojinin toplum üzerindeki etkisi(f)	2. Cebimizdeki Kütüphane(f)	3. Önce güvenli k (f)	4. Bilim İnsanları Ve Ortak Özellikleri(f)	5. Araştırmacı çocuklar(f)	
Değişmeyen Unsurlar	Sınırlar	0	0	0	0	0	0
	Arazi	0	0	0	0	0	0
	Yapısı	0	0	0	0	0	0
	Konum	0	0	0	0	0	0
	İklim	0	0	0	0	0	0
	Bitki	0	0	0	0	0	0
	Örtüsü	0	0	0	0	0	0
	Dağ	0	0	0	0	0	0
	Ova	0	0	0	0	0	0
	Plato	0	0	0	0	0	0
	Yeryüzü	0	0	0	0	0	0
	Şekilleri	0	0	0	0	0	0
	Deniz, Göl ve Akarsular	0	0	0	0	0	0
	Türkiye'nin	0	0	0	0	0	0
	Genişliği	0	0	0	0	0	0
Değişen Unsurlar	Türkiye'nin Konumu	0	0	0	0	0	0
	Nüfus ve Yerleşme	0	0	0	0	0	0
	Göç	0	0	0	0	0	0
	Sosyal	1	0	0	0	0	1
	Hayvancılık	0	0	0	0	0	0
	Tarım	0	0	0	0	0	0
	Ticaret	0	0	0	0	0	0
	Ulaşım	0	0	0	0	0	0
	Madencilik	0	0	0	0	0	0
	Yönetim	0	0	0	0	0	0
	Dil	0	0	0	0	0	0
	Din	0	0	0	0	0	0
	Enerji	0	0	0	0	0	0
	Kaynaklar	0	0	0	0	0	0
	Kültür	0	0	0	0	0	0
	Sağlık	0	0	0	0	0	0
Toplam		1	0	0	0	0	1

Bu boyutlara yönelik örneklerin bazılarını aşağıda yer verilmiştir.

3.3.4.1. Teknolojinin Toplum Üzerindeki Etkisi

Bu konuda jeopolitiğin boyutları ile bağlantılı toplam 1 adet örnek tespit edilmiştir. Jeopolitiğin değişen unsurlarından 1'i sosyal alt boyutu ile ilişkilidir (Tablo 31). Jeopolitiğin sosyal alt boyutu ile ilgili örnek aşağıda verilmiştir:

“Teknolojinin olumlu yönleri olmakla birlikte özellikle sosyal yaşam üzerinde olumsuz etkileri de bulunmakta. Sanal ortam üzerinden sağlanan iletişim, zaman içinde yüz yüze iletişimi zayıflattı. Sosyal medya üzerinde yüzlerce arkadaşı olan bireyler, günlük hayatta yalnız kalabiliyor.” (Harut, 2020, s. 90).

3.3.4.2. Cebimizdeki Kütüphane

Bu konuda jeopolitiğin boyutlarının yer aldığı hiçbir örnek tespit edilememiştir.

3.3.4.3. Önce Güvenlik

Bu konuda jeopolitiğin boyutlarının yer aldığı hiçbir örnek tespit edilememiştir.

3.3.4.4. Bilim İnsanları ve Ortak Özellikleri

Bu konuda jeopolitiğin boyutlarının yer aldığı hiçbir örnek tespit edilememiştir.

3.3.4.5. Araştırmacı Çocuklar

Bu konuda jeopolitiğin boyutlarının yer aldığı hiçbir örnek tespit edilememiştir.

3.3.5. Jeopolitiğin Ortaokul ve İmam Hatip Ortaokulu Sosyal Bilgiler 5. Sınıf Ders Kitabındaki Ekonomi ve İnsan Yaşamı Öğrenme Alanının Yer Alma Durumuna İlişkin Bulgular

Sosyal Bilgiler 5. sınıf ders kitabı “Ekonomi ve İnsan Yaşamı” öğrenme alanında bulunan konular itibariyle jeopolitiğin yer alma durumu gösterilmiştir. Buna göre jeopolitiğin değişmeyen unsurları (12) ve değişen unsurları (14) boyutlarına ilişkin olarak bu öğrenme alanında toplam 58 adet örnek tespit edilmiştir (Tablo 32).

Tablo 32. Jeopolitiğin Ortaokul ve İmam Hatip Ortaokulu Sosyal Bilgiler 5. Sınıf Ders Kitabındaki Ekonomi ve İnsan Yaşamı Öğrenme Alanında Yer Alma Durumunun Konulara Göre Dağılımı Frekans Tablosu

Ana Boyutlar	Alt Boyutlar	Konular						Toplam (f)
		1. Yaşadığımız Yer ve Çevremizdeki Ekonomik Faaliyetler (f)	2. Çevremizdeki Meslekler(f)	3. Ekonomik Faaliyetler ve Sosyal Hayat (f)	4. Üretim Serüveni ve Tüketim (f)	5. Yeni Fikirler Geliştiriyoruz(f)	6. Bilinçli tüketicisi (f)	
Değişmeyen Unsurlar	Sınırlar	0	0	0	0	0	0	0
	Arazi	1	0	0	0	0	0	1
	Yapısı							
	Konum	1	0	0	0	0	0	1
	İklim	5	1	0	1	0	0	7
	Bitki	0	0	0	0	1	0	1
	Örtüsü							
	Dağ	1	0	0	0	0	0	1
	Ova	0	0	0	0	0	0	0
	Plato	0	0	0	0	0	0	0
	Yeryüzü Şekilleri	1	0	0	0	0	0	2
	Deniz, Göl ve Akarsular	1	0	0	0	0	0	1
	Türkiye'nin	1	0	0	0	0	0	1
	Genişliği							
Değişen Unsurlar	Türkiye'nin	1	0	0	0	0	0	1
	Konumu							
	Nüfus ve Yerleşme	3	1	1	0	0	0	5
	Göç	0	0	1	0	0	0	1
	Sosyal	0	1	2	0	2	0	5
	Hayvancılık	4	2	0	0	0	0	6
	Tarım	3	2	0	1	2	0	8
	Ticaret	2	0	0	0	0	0	2
	Ulaşım	1	2	1	2	0	0	6
	Madencilik	3,	2	0	0	0	0	5
	Yönetim	0	0	0	0	0	0	0
	Dil	0	0	0	0	0	0	0
	Din	0	0	0	0	0	0	0
	Enerji	2	1	0	0	0	0	3
	Kaynakları							
	Kültür	0	0	1	0	0	0	1
	Sağlık	0	0	0	0	0	0	0
Toplam		31	12	6	4	5	0	58

Bu boyutlara yönelik örneklerin bazılarını aşağıda yer verilmiştir.

3.3.5.1. Yaşadığımız Yer ve Çevremizdeki Ekonomik Faaliyetler

Bu konuda jeopolitiğin boyutları ile bağlantılı toplam 31 adet örnek tespit edilmiştir. Jeopolitiğin değişmeyen unsurlarından 1'i arazi yapısı, 1'i konum, 5'i iklim, 1'i dağ, 2'si yeryüzü şekilleri, 1'i deniz, göl ve akarsular, 1'i Türkiye'nin genişliği, 1'i Türkiye'nin konumudur. Değişen unsurlardan 3'ü nüfus ve yerleşme, 4'ü hayvancılık, 3'ü tarım, 2'si ticaret, 1'i ulaşım, 3'ü madencilik, 2'si enerji kaynakları alt boyutuyla ilişkilidir (Tablo 32). Jeopolitiğin tarım, nüfus ve yerleşme, hayvancılık, maden ve enerji kaynakları alt boyutu ile ilgili örnekler aşağıda verilmiştir:

“Eski çağlarda insanlar tarım, hayvancılık ve ticaret gibi ekonomik faaliyetlerde bulunurlarken günümüzde sanayi, bankacılık, ulaşım, güvenlik, iletişim gibi hizmet kollarını da kapsayan çok sayıda ekonomik faaliyet alanı ortaya çıkmıştır.” (Harut, 2020, s. 113).

“Akdeniz iklimine uyumlu olan turuncgiller, zeytin, incir, susam, turfanda sebzeler, çekirdeksiz üzüm, tütün gibi ürünler Çukurova'da yetiştirilebilir. Çukurova'da en çok yetiştirilen ürünlerden biri de pamuktur.” (Harut, 2020, s. 113).

“Çıkarılan taş kömürünün birçok fabrikada enerji kaynağı olarak kullanılması ve fabrikalara ulaştırılmak istenmesi ulaşım, haberleşme, ticaret ve altyapının gelişmesine yol açmıştır.” (Harut, 2020, s. 114).

“Türkiye'nin nüfusu 80 milyonu aşmıştır. Bu nüfus; eğitim, sağlık, bankacılık, ulaşım gibi alanlarda hizmete ihtiyaç duymaktadır. Bu sektörlerin geneline hizmet sektörü adı verilir. Hizmet sektörünün geliştiği şehirlerimizin en önemli özelliği nüfuslarının yoğun olmasıdır.” (Harut, 2020, s. 115).

3.3.5.2. Çevremizdeki Meslekler

Bu konuda jeopolitiğin boyutları ile bağlantılı toplam 31 adet örnek tespit edilmiştir. Jeopolitiğin değişmeyen unsurlarından 1'i iklim; değişen unsurlardan 1'i nüfus ve yerleşme, 1'i sosyal, 2'si hayvancılık, 2'si tarım, 2'si ulaşım, 2'si madencilik, 1'i enerji kaynakları alt boyutuna ilişkilidir (Tablo 32). Jeopolitik tarım, nüfus ve yerleşme ve enerji kaynakları boyutunda ait örnekler aşağıda verilmiştir:

“Ülkemizde sanayinin en gelişmiş olduğu şehirdir. Bu yüzden sanayi sektörüne yönelik teknisyenlik, mühendislik, fabrika işçiliği gibi meslekler bu şehirde gelişmiştir.” (Harut, 2020, s. 120).

“Uzun süren yaz mevsimi, plajları, doğal ve tarihî güzelliklerin zenginliği şehirde turizmin gelişmesini sağlamıştır. Bu yüzden turist rehberliği, tercümanlık, aşçılık, animatörlük, otel işletmeciliği gibi meslekler burada yaygındır. İzmir ve Muğla gibi şehirlerimizde de turizm sektöründe çalışan kişi sayısı fazladır.” (Harut, 2020, s. 120) .

“Taş kömürü kaynakları bakımından zengin olan Zonguldak ilimizde de maden mühendisliği, maden işçiliği ve teknikerlik meslekleri gelişmiştir.” (Harut, 2020, s. 121).

Diğer yandan bu konuda jeopolitiğin boyutlarının yer aldığı toplam 2 adet görsel bulunmuştur. Jeopolitiğin nüfus ve yerleşme boyutlarının yer aldığı görsel örnekleri aşağıda verilmiştir (Şekil 19):

Şekil 19. Jeopolitiğin Nüfus ve Yerleşme Boyutlarında Yer Alma Durumuna Yönelik Görsel Örneği

(Harut, 2020, s. 120).

3.3.5.3. Ekonomik Faaliyetler ve Sosyal Hayat

Bu konuda jeopolitiğin boyutları ile bağlantılı toplam 6 adet örnek tespit edilmiştir. Jeopolitiğin değişen unsurlarından 1'i nüfus ve yerleşme, 1'i göç, 2'si sosyal, 1'i ulaşım, 1'i kültür alt boyutuna ilişkindir (Tablo 32). Jeopolitik sosyal ve göç alt boyutuna örnekler aşağıda gösterilmiştir:

“Yaşadığınız çevrede yaygın olarak yapılan ekonomik faaliyetlerin sosyal yaşam ve kentlerin gelişimi üzerinde doğrudan bir etkisi vardır.” (Harut, 2020, s. 123).

“Yapılan bu göçler ilçe nüfusunu artırırken inşaat, eğitim, ulaşım ve hizmet sektörlerindeki gelişmeyi de beraberinde getirmiştir.” (Harut, 2020, s. 123).

Konu sonu değerlendirme kısmında jeopolitik unsurların alt boyutu ile ilgili 2 adet örnek soru bulunmuştur. Jeopolitiğin kültürel alt boyutuna ilişkin örnek aşağıdadır:

“1.Festival, Erzurum'un ve ülkemizin uluslararası tanınırlığını nasıl etkilemiştir? Bunun önemi nedir?” (Harut, 2020, s. 124).

3.3.5.4. Üretim Serüveni ve Tüketim

Bu konuda jeopolitiğin boyutları ile bağlantılı toplam 5 adet örnek tespit edilmiştir. Jeopolitiğin değişmeyen unsurlarından 1'i bitki örtüsü; değişen unsurlardan 2'si sosyal, 2'si tarım alt boyutuyla ilişkilidir (Tablo 32). Jeopolitiğin ulaşım ve tarım alt boyutuna örnekler aşağıda verilmiştir:

“Zeytinyağı şişelendikten sonra tüketim için yerini almak üzere çeşitli ulaşım araçları ile gerek yurt içindeki gerekse yurt dışındaki marketlere gönderilir.” (Harut, 2020, s. 126).

“Anadolu topraklarının en eski tarım ürünlerinden olan pamuk, birçok sektörde ham madde olarak çeşitli işlemlerden geçtikten sonra tekstil başta olmak üzere biyodizel yakıt, kâğıt, yem sanayi gibi çeşitli alanlarda kullanılmaktadır.” (Harut, 2020, s. 127).

3.3.5.5. Yeni Fikirler Geliştiriyoruz

Jeopolitiğin değişmeyen unsurlarından 1'i bitki örtüsü, 1'i Türkiye'nin konumudur. Bu konuda jeopolitiğin boyutları ile bağlantılı toplam 5 adet örnek tespit

edilmiştir. Değişen unsurlar 1'i nüfus ve yerleşme, 1'i sosyal, 1'i kültür alt boyutuyla ilişkilidir (Tablo 32). Jeopolitiğin tarım ve sosyal alt boyutuna ait örnekler aşağıda verilmiştir:

“Batum ve çevresinde Ruslar tarafından kurulmuş olan çay bahçelerini ve çay fabrikalarını inceleyerek gerekli bilgilerle Rize'ye döner. Beraberinde çay tohumu ve fidanları, narenciye ve bazı meyve çeşitlerini de Rize'ye getirir.” (Harut, 2020, s. 129).

“Ekonomik faaliyetlerde girişimci insanların varlığı kadar önemli bir diğer unsur da dayanışma ve iş birliğidir. Bu unsur ekonomiye katkı sağlarken toplumsal birlikteliği de güçlendirir.” (Harut, 2020, s. 131).

3.3.5.6. Bilinçli Tüketici

Bu konuda jeopolitiğin boyutlarının yer aldığı hiçbir örnek tespit edilememiştir.

Konu sonu değerlendirmede jeopolitik unsurların alt boyutu ile ilgili 3 adet örnek soru bulunmuştur. Jeopolitiğin iklim ve hayvancılık alt boyutu ile örnek aşağıdadır:

“Erzurum - Kars platosunda yaz yağışları görülmesi burada gür otlakların yetişmesini sağlamıştır.

Buna göre, Erzurum - Kars platosunda hangi ekonomik faaliyetin ve buna bağlı olarak hangi meslek dalının gelişme göstermesi beklenir?

A) Tarım - Çiftçilik

B) Turizm - Otel işletmeciliği

C) Hayvancılık - Veterinerlik

D) Sanayi - Fabrika işçiliği” (Harut, 2020, s. 138).

3.3.6. Jeopolitiğin Ortaokul ve İmam Hatip Ortaokulu Sosyal Bilgiler 5. Sınıf Ders Kitabındaki Etkin ve Sorumluyum Öğrenme Alanının Yer Alma Durumuna İlişkin Bulgular

Sosyal Bilgiler 5. sınıf ders kitabı “Etkin ve Sorumluyum” öğrenme alanında bulunan konular itibariyle jeopolitiğin yer alma durumu gösterilmiştir. Buna göre

jeopolitiğin değişmeyen unsurları (12) ve değişen unsurları (14) boyutlarına ilişkin olarak bu ünite de toplam 15 adet örnek tespit edilmiştir (Tablo 33).

Tablo 33. Jeopolitiğin Ortaokul ve İmam Hatip Ortaokulu Sosyal Bilgiler 5. Sınıf Ders Kitabındaki Etkin ve Sorumluyum Öğrenme Alanının Yer Alma Durumunun Konulara Göre Dağılımı Frekans Tablosu

Ana Boyutlar	Alt Boyutlar	Konular				Toplam(f)
		1. Topluma Hizmet edenler(f)	2. Yaşadığımız Yerde Yönetim(f)	3. Temel Haklarımız (f)	4. Bizi Biz Yapan Semboller(f)	
Değişmeyen Unsurlar	Sınırlar	0	0	0	0	0
	Arazi Yapısı	0	0	0	0	0
	Konum	0	0	0	0	0
	İklim	0	0	0	0	0
	Bitki Örtüsü	0	0	0	0	0
	Dağ	0	0	0	0	0
	Ova	0	0	0	0	0
	Plato	0	0	0	0	0
	Yeryüzü	0	0	0	0	0
	Şekilleri					
	Deniz, Göl ve Akarsular	0	0	0	0	0
	Türkiye'nin Genişliği	0	0	0	0	0
Değişen Unsurlar	Türkiye'nin Konumu	0	0	0	0	0
	Nüfus ve Yerleşme	0	0	0	0	0
	Göç	0	0	0	0	0
	Sosyal	1	0	1	0	2
	Hayvancılık	0	0	0	0	0
	Tarım	0	0	0	0	0
	Ticaret	0	0	0	0	0
	Ulaşım	1	0	0	0	1
	Madencilik	0	0	0	0	0
	Yönetim	0	5	0	0	5
	Dil	1	0	0	0	1
	Din	1	0	0	0	1
	Enerji	0	0	0	0	0
	Kaynakları					
	Kültür	0	0	1	4	5
	Sağlık	0	0	0	0	0
Toplam		4	5	2	4	15

Bu boyutlara yönelik örneklerin bazılarını aşağıda yer verilmiştir.

3.3.6.1. Topluma Hizmet Edenler

Bu konuda jeopolitiğin boyutları ile bağlantılı toplam 4 adet örnek tespit edilmiştir. Jeopolitiğin değişen unsurlarından 1'i sosyal, 1'i ulaşım, 1'i dil, 1'i din alt boyutuyla ilişkilidir (Tablo 33). Jeopolitiğin sosyal ve ulaşım alt boyutuna ait örnekler aşağıda verilmiştir:

“Eğitim ve öğrenim hakkı; dil, ırk, cinsiyet, din ayrımı gözetmeksizin herkesin temel hakkıdır ve bu hak Anayasa'mızda 42. Madde ile güvence altına alınmıştır.” (Harut, 2020, s. 143).

“Geçmişten günümüze haberleşme ve ulaşım toplumun en önemli ihtiyaçları arasında yer almıştır.” (Harut, 2020, s. 143).

3.3.6.2. Yaşadığımız Yerde Yönetim

Bu konuda jeopolitiğin boyutları ile bağlantılı toplam 5 adet örnek tespit edilmiştir. Jeopolitiğin değişen unsurlarından 4'ü yönetim alt boyutuyla ilişkilidir (Tablo 33). Jeopolitiğin yönetim alt boyutuna ait örnek aşağıdadır:

“Toplumsal düzenin ve devlet işlerinin sürekliliğinin sağlanması, hizmetlerin vatandaşlara etkin bir şekilde ulaştırılması için yönetime ihtiyaç vardır. Ülkemiz yönetiminde en yetkili kurum cumhurbaşkanlığıdır.” (Harut, 2020, s. 147).

Diğer yandan bu konuda jeopolitiğin boyutlarının yer aldığı toplam 3 adet görsel bulunmuştur. Jeopolitiğin yönetim boyutunun yer aldığı görsel örnekleri aşağıda verilmiştir (Şekil 20-21-22):

Yönetim Birimleri Şeması

Şekil 20. Jeopolitiğin Yönetim Boyutlarında Yer Alma Durumuna Yönelik Görsel Örneği
(Harut, 2020, s. 147).

Öğrendiklerimi Uyguluyorum

Yaşadığınız yerdeki yöneticileri araştırarak isimlerini aşağıdaki tabloya yazınız.

Yaşadığınız Yerin Adı	Merkezî Yönetim Temsilcisi ve Adı	Yerel Yönetim Temsilcisi ve Adı
İl		
İlçe		
Köy/ Mahalle		

Şekil 21. Jeopolitiğin Yönetim Boyutlarında Yer Alma Durumuna Yönelik Görsel Örneği
(Harut, 2020, s. 148).

Şekil 22. Jeopolitiğin Yönetim Boyutlarında Yer Alma Durumuna Yönelik Görsel Örneği
(Harut, 2020, s. 148).

3.3.6.3. Temel Haklarımız

Bu konuda jeopolitiğin boyutları ile bağlantılı toplam 2 adet örnek tespit edilmiştir. Jeopolitiğin değişen unsurlarından 1'i sosyal, 1'i kültür alt boyutuyla ilişkilidir (Tablo 33). Jeopolitiğin sosyal alt boyutua ait örnek aşağıdadır:

“Ülkemizde, Atatürk'ün girişimiyle kadınlara siyasal yaşama katılmaları için pek çok Avrupa ülkesinden önce seçme ve seçilme hakkı verildi. Kadınlara 3 Nisan 1930'da belediyelerde, 26 Ekim 1933'te köy ihtiyar heyeti ve muhtarlık seçimlerinde, 5 Aralık 1934'te ise Türkiye Büyük Millet Meclisinde seçme ve seçilme hakkı tanınmıştır. Bakın Atatürk bu konuyu nasıl ele alıyor.”

3.3.6.4. Bizi Biz Yapan Semboller

Bu konuda jeopolitiğin boyutları ile bağlantılı toplam 4 adet örnek tespit edilmiştir. Jeopolitiğin değişen unsurlarından 4'ü kültür alt boyutuyla ilişkilidir (Tablo 33). Jeopolitiğin kültür alt boyutuna ait örnekler aşağıda verilmiştir:

“Semboller, kendilerine belli bir anlam yüklenen somut nesne ya da işaretlerdir.” (Harut, 2020, s. 155).

“Bu nedenle bayrak Türk milletinin mutluluğunda, kederinde, sevincinde her anında yanındadır. Anadolu'da düğün evlerine bayrak asılır. Millî bayramlarımızda ya da uluslararası spor müsabakalarında alınan başarılar sonrasında sokak ve caddelerimiz gelincik tarlası gibi olur.” (Harut, 2020, s. 156).

“Bağımsızlık sembollerinden biri de ülkelerin millî marşlarıdır.” (Harut, 2020, s. 156).

3.3.7. Jeopolitiğin Ortaokul ve İmam Hatip Ortaokulu Sosyal Bilgiler 5. Sınıf Ders Kitabındaki Bu Dünya Hepimizin Ünitesinde Yer Alma Durumuna İlişkin Bulgular

Sosyal Bilgiler 5. sınıf ders kitabı “Bu Dünya Hepimizin” öğrenme alanında bulunan konular itibariyle Jeopolitiğin yer alma durumu gösterilmiştir. Buna göre jeopolitiğin değişmeyen unsurları (12) ve değişen unsurları (14) boyutlarıyla ilişkili olarak bu öğrenme alanında toplam 37 adet örnek tespit edilmiştir (Tablo 34).

Tablo 34. Jeopolitiğin Ortaokul ve İmam Hatip Ortaokulu Sosyal Bilgiler 5. Sınıf Ders Kitabındaki Dünya Hepimizin Üntesinde Yer Alma Durumunun Konulara Göre Dağılımı Frekans Tablosu

Ana Boyutlar	Alt Boyutlar	Konular				Toplam(f)
		1. Ekonomiye Katkımız(f)	2. İletişim ve Ulaşımın Ticarete Etkisi(f)	3. Barışa Giden Yolculuk(f)	4. Geçmişten Geleceğe Armağan: Ortak Miras(f)	
Değişmeyen Unsurlar	Sınırlar	0	0	0	0	0
	Arazi Yapısı	0	0	0	0	0
	Konum	1	0	1	0	2
	İklim	1	0	1	0	2
	Bitki Örtüsü	1	0	0	0	1
	Dağ	0	0	0	0	0
	Ova	0	0	0	0	0
	Plato	0	0	0	0	0
	Yeryüzü	0	0	0	0	0
	Şekilleri					
	Deniz, Göl ve Akarsular	0	0	0	0	0
	Türkiye'nin Genişliği	0	0	0	0	0
	Türkiye'nin Konumu	1	1	2	0	4
	Nüfus ve Yerleşme	0	0	0	0	0
Değişen Unsurlar	Göç	0	0	0	0	0
	Sosyal	2	2	1	0	5
	Hayvancılık	0	0	0	0	0
	Tarım	1	0	0	0	1
	Ticaret	0	2	0	0	2
	Ulaşım	3	6	0	2	11
	Madencilik	0	0	0	0	0
	Yönetim	0	0	0	0	0
	Dil	0	0	1	0	1
	Din	0	0	1	0	1
	Enerji	0	0	0	0	0
	Kaynakları					
	Kültür	2	0	2	3	7
	Sağlık	0	0	0	0	0
Toplam		12	11	9	5	37

Bu boyutlara yönelik örneklerin bazılarına aşağıda yer verilmiştir.

3.3.7.1. Ekonomiye Katkımız

Bu konuda jeopolitiğin boyutları ile bağlantılı toplam 12 adet örnek tespit edilmiştir. Jeopolitiğin değişmeyen unsurlarından 1'i konum, 1'i iklimi 1'i bitki

örtüsü, 1'i Türkiye'nin konumu; değişen unsurlardan 2'si sosyal, 1'i tarım, 3'ü ulaşım, 2'si kültür alt boyutuyla ilişkilidir (Tablo 34).

“Ülkelerin iklimi, bitki örtüsü, yer altı ve yer üstü kaynakları farklılıklar gösterir. Ülkeler, kendi ülkelerinde üretilemeyen ürünleri ya da olmayan kaynakları başka ülkelerden alırken kendi ürettikleri tüketim fazlası ürünleri ya da kaynakları da başka ülkelere satarlar.” (Harut, 2020, s. 162).

“Gerek ekonomik kalkınma gerekse sosyal ve kültürel gelişmenin en önemli unsurlarından biri de ulaşımıdır.” (Harut, 2020, s. 164).

Diğer yandan bu konuda Jeopolitiğin boyutlarının yer aldığı toplam 1 adet görsel bulunmuştur. Jeopolitiğin ticaret boyutunun yer aldığı görsel örneği aşağıda verilmiştir (Şekil 23):

Ülkemiz İhracatında Önemli Yere Sahip Sanayi ve Tarım Ürünleri		
Sanayi Ürünleri		Tarım Ürünleri
⇒ Altın ve diğer mücevherat	⇒ Madencilik	⇒ Antep fıstığı
⇒ Ambalaj	⇒ Mobilya	⇒ Baharat ve çay
⇒ Ayakkabı	⇒ Oto ana-yan sanayisi	⇒ Bisküvi
⇒ Boya	⇒ Pompa ve kompresörler	⇒ Fındık ve mamulleri
⇒ Cam ve seramik inşaat malzemeleri	⇒ Takım tezgâhları	⇒ Hububat
⇒ Demir-çelik, demir-çelikten eşya	⇒ Tarım alet ve makineleri	⇒ Kanatlı hayvan eti
⇒ Deri ve deri mamulleri	⇒ Teknik tekstiller	⇒ Meyve
⇒ Doğal taşlar	⇒ Tekstil yan sanayisi	⇒ Makarna
⇒ Elektrikli makine ve kablolar	⇒ Temizlik maddeleri	⇒ Meyve suları
⇒ Ev tekstili	⇒ Çimento	⇒ Yaş meyve ve sebze
⇒ Gemi inşa sanayisi	⇒ İlaç ve eczacılık	⇒ Zeytinyağı
⇒ Gıda işleme makineleri	⇒ İnşaat malzemeleri	⇒ Şekerli ve çikolatalı mamuller
⇒ Halı		
⇒ Hazır giyim		
⇒ Kimya, kozmetik		

Şekil 23. Jeopolitiğin Ticaret Boyutunda Yer Alma Durumuna Yönelik Görsel Örneği

(Harut, 2020, s. 162).

3.3.7.2. İletişim ve Ulaşımın Ticarete Etkisi

Bu konuda jeopolitiğin boyutları ile bağlantılı toplam 11 adet örnek tespit edilmiştir. Jeopolitiğin değişmeyen unsurlarda 1'i Türkiye'nin konumu; değişen unsurlardan 2'si sosyal, 2'si ticaret, 62'si ulaşım alt boyutlarıyla ilişkilidir (Tablo 34). Jeopolitiğin ulaşım ve ticaret alt boyutuna ait örnekler aşağıda verilmiştir:

“Ulaşım, günlük yaşantımızın vazgeçilmez bir parçası olup ekonomik ve sosyal yönden toplumları etkileyen bir yapıya sahiptir.” (Harut, 2020, s. 166).

“Ulaşım hem ülke içinde hem de ülkeler arası ekonomik faaliyetlerde önemli bir konumdadır.

“Ulaşım da meydana gelen bir aksama hem ulaşım firmalarını hem de tüketicileri etkileyen olumsuzluklara yol açmaktadır.” (Harut, 2020, s. 166).

“Türkiye dış ticaretinin büyük bir bölümü deniz yoluyla yapmaktadır. Deniz yolunun karadaki en uygun devamı ise demir yoludur. Ülkemizde yük ve yolcu taşımacılığının büyük çoğunluğu kara yolundan yapılmakla birlikte hayata geçirilen demir yolu projeleri ulaşımda çeşitliliği artırmaktadır. Ulaşım sistem ve olanakları hem ülkelerin ekonomik faaliyetlerini hem de diğer ülkelerle ilişkilerini etkiler.” (Harut, 2020, s. 167).

Diğer yandan bu konuda jeopolitiğin boyutlarının yer aldığı toplam 1 adet görsel bulunmuştur. Jeopolitiğin ulaşım boyutunun yer aldığı görsel örneği aşağıda verilmiştir (Şekil 24):

7.12 Demir İpek Yolu Projesi'nin Açılış Töreni

“Bakü-Tiflis-Kars (BTK) Demir Yolu Hattı” Azerbaycan’da düzenlenen törenle açıldı.

T.C. Ulaştırma ve Altyapı Bakanı yaptığı açıklamada, “Demir İpek Yolu” olarak adlandırılan Bakü-Tiflis-Kars Demir Yolu Projesi’nin Türkiye için büyük önem taşıdığını söyledi (Görsel 7.12). Projeyle

Londra’dan kalkan bir trenin Pekin’e kadar kesintisiz gidebileceğini belirten Bakan, Demir İpek Yolu’nun güzergâhtaki ülkelere ve bölgeye çok ciddi katkı sağlayacağını söyledi. Hatta Orta Doğu’yu Marmaray üzerinden Avrupa’ya bağlayan demir yolu ağı sayesinde Türkiye’nin Asya, Kafkasya ve Avrupa ülkeleri arasında ulaşımı daha kolay olacak. Bakü-Tiflis-Kars demir yolu bağlantısıyla uluslararası taşıma potansiyeli yıllık 50 milyon tona ulaşacak. Hattın hizmete açılmasıyla 1 milyon yolcu ve 6,5 milyon ton yük taşınabilecek. Bakan, hattın bölgenin ekonomisini canlandıracağını ve ürünlerin hedef pazarlara erişmesine imkân sağlayacağını vurgulayarak projenin Kars, Ardahan, Iğdır, Ağrı, Erzurum, Erzincan, Gümüşhane ve Bayburt gibi illerin gelişimine katkı sağlayacağını söyledi.

Genel ağdan düzenlenerek alınmıştır (30.11.2017).

Şekil 24. Jeopolitiğin Ulaşım Boyutunda Yer Alma Durumuna Yönelik Görsel Örneği

(Harut, 2020, s. 167).

Konu sonu değerlendirmede jeopolitik unsurların alt boyutu ile ilgili 2 adet örnek soru bulunmuştur. Jeopolitiğin ulaşım ve ticaret alt boyutları ile örnekler aşağıdadır:

“İletişim alanındaki gelişmeler ülkeler arası ticareti nasıl etkilemiştir? (Harut, 2020, s. 168).

“Geçmişte insanlar ulaşım ve ticarete hangi araçları kullanıyordu?” (Harut, 2020, s. 168).

3.3.7.3. Barışa Giden Yolculuk

Bu konuda jeopolitiğin boyutları ile bağlantılı toplam 9 adet örnek tespit edilmiştir. Jeopolitiğin değişmeyen unsurlarda 1’i konum, 1’i iklim, 2’si Türkiye’nin konumu; değişen unsurlardan 1’i sosyal, 1’i dil, 1’i, din, 22’si kültür alt boyutlarıyla ilişkilidir (Tablo 34). Jeopolitiğin Türkiye’nin konumu ve kültür alt boyutlarına ait örnekler aşağıda gösterilmiştir:

“Doğal, tarihî ve kültürel kaynaklarının çeşitliliği, iklim ve coğrafi koşullarının farklılığı ile ülkemiz bir turizm cennetidir. Her bir kentinin kendine has dokusu ve coğrafi özellikleriyle Türkiye, dünyadaki birçok insan için âdeta cazibe merkezi konumundadır.” (Harut, 2020, s. 169).

“Türkiye, Asya ve Avrupa kıtalarını birbirine bağlayan bir ülkedir. Ancak ülkemiz bu iki kıtayı birbirine bağlayan köprü olmanın ötesindedir. Ülkemiz binlerce yıl birçok medeniyete ev sahipliği yapmış, bu medeniyetlerden kalan kültürel ve tarihî zenginliği özenle korumuştur. Bu durumun Anadolu topraklarına kazandırdığı en büyük değerlerden biri de farklı dil, din ve milletten insanların sevgi, saygı ve anlayış ortamı içerisinde yüzyıllardan beri bir arada yaşıyor olmalarıdır.” (Harut, 2020, s. 170).

3.3.7.4. Geçmişten Geleceğe Armağan: Ortak Miras

Bu konuda jeopolitiğin boyutları ile bağlantılı toplam 5 adet örnek tespit edilmiştir. Jeopolitiğin değişen unsurlarında 2’si ulaşım ve 3’ü kültür alt boyutlarıyla ilişkilidir (Tablo 34). Jeopolitiğin kültür alt boyutuna ait örnekler aşağıda verilmiştir:

“Doğal güzellikler de taşınamayan kültürel miras unsurları arasında yer alır.” (Harut, 2020, s. 175).

“UNESCO tarafından hazırlanan Dünya Miras Listesi’nde 1.121 doğal ve kültürel varlık bulunmaktadır. Türkiye’nin bu listede 16’sı kültürel, 2’si karma (hem doğal hem kültürel) olmak üzere 18 varlığı bulunmaktadır.” (Harut, 2020, s. 177).

“Türk kentsel tarihinin bir örneği olan Safranbolu; geleneksel şehir dokusu, ahşap yığma evleri ve anıtsal yapıları ile tamamı koruma altına alınan ender kentlerden biridir. Safranbolu UNESCO Dünya Miras Listesi’ne 1994 yılında girmiştir.” (Harut, 2020, s. 177).

Öğrenme alanı sonu değerlendirmede jeopolitik unsurların alt boyutu ile ilgili 2 adet örnek soru bulunmuştur. Jeopolitiğin ulaşım alt boyutu ile ilgili örnek aşağıdadır:

“• Ülkemizde üretilen ticaret malları İstanbul, İzmir ve Iskenderun gibi limanlardan diğer ülkelere gönderilir.

• Her yıl milyonlarca turist Antalya Havalimanı’ndan ülkemize giriş yapmaktadır.

• İstanbul Boğazı’nda yer alan 15 Temmuz Şehitler Köprüsü, Fatih Sultan Mehmet Köprüsü ve Yavuz Sultan Selim Köprüsü Asya ile Avrupa kıtalarını birbirine bağlar.

Buna göre ülkemizin;

I. Kara yolu II. Hava yolu III. Demir yolu IV. Deniz yolu ulaşım imkânlarından hangilerinin uluslararası ekonomik ilişkilere katkısı vurgulanmıştır?

A) I ve II. B) II ve III. C) I, II ve IV. D) I, II, III ve IV.” (Harut, 2020, s. 180).

3.3.8. Jeopolitiğin Ortaokul ve İmam Hatip Ortaokulu Sosyal Bilgiler 5. Sınıf Ders Kitabında Öğrenme Alanına Göre Yer Alma Durumuna İlişkin Bulgular

Sosyal Bilgiler 5. sınıf ders kitabının öğrenme alanında bulunan örnekler jeopolitiğin yer alma durumuna göre boyutlara ayrılarak tablo haline getirilmiştir. Buna göre jeopolitiğin değişmeyen unsurları (12) ve değişen unsurları (14) boyutlarına ilişkin olarak bu ders kitabında toplam 217 adet örnek bulunmuştur (Tablo 35).

Tablo 35. Jeopolitiğin Ortaokul ve İmam Hatip Ortaokulu Sosyal Bilgiler 5. Sınıf Ders Kitabındaki Yer Alma Durumunun Boyutlara Göre Dağılımının Frekans Tablosu

Ana Boyutlar	Alt Boyutlar	Konular							Toplam(f)
		1. Bir Bütünün Parçası (f)	2. Geçmişe Yolculuk (f)	3. İnsan ve Çevre (f)	4. Yaşamımızda Bilim ve Teknoloji (f)	5. Ekonomi ve İnsan Yaşamı (f)	6. Etkin ve Sorumluluk (f)	7. Bu Dünya Hepimizi (f)	
Değişmeyen Unsurlar	Sınırlar	0	5	0	0	0	0	0	5
	Arazi Yapısı	0	2	1	0	1	0	0	4
	Konum	1	0	13	0	1	0	2	17
	İklim	0	1	10	0	7	0	2	20
	Bitki Örtüsü	0	0	0	0	1	0	1	2
	Dağ	0	0	1	0	1	0	0	2
	Ova	0	0	2	0	0	0	0	2
	Plato	0	0	2	0	1	0	0	3
	Yeryüzü Şekilleri	0	1	4	0	2	0	0	7
	Deniz, Göl ve Akarsular	0	0	2	0	1	0	0	3
Değişen Unsurlar	Türkiye'nin Genişliği	0	0	0	0	1	0	0	1
	Türkiye'nin Konumu	0	0	0	0	2	0	4	6
	Nüfus ve Yerleşme	0	1	3	0	6	0	0	10
	Göç	1	3	0	0	1	0	0	5
	Sosyal	4	0	1	1	6	2	5	19
	Hayvan cılık	0	2	0	0	6	0	0	8
	Tarım	0	0	1	0	8	0	1	10
	Ticaret	0	3	1	0	2	0	2	8
	Ulaşım	1	0	0	0	6	1	11	19
	Madencilik	0	0	0	0	5	0	0	5
	Yönetim	5	0	0	0	0	5	0	10
	Dil	2	0	0	0	0	1	1	4
	Din	2	0	0	0	0	1	1	4
	Enerji Kaynakları	0	0	0	0	3	0	0	3
	Kültür	3	20	0	0	2	5	7	37
	Sağlık	2	0	1	0	0	0	0	3
Toplam		21	38	42	1	63	15	37	217

5. sınıf Sosyal Bilgiler ders kitabında belirlenen örnekler, ders kitabının öğrenme alanları açısından incelendiğinde jeopolitiğe ilişkin en fazla örnek sayısına “Ekonomi ve İnsan Yaşamı” öğrenme alanında 63 adet olarak ulaşılmıştır (Tablo 35). Tablo 16’ya göre en az “Yaşamımızda Bilim ve Teknoloji” öğrenme alanında 1 adet örnek bulunmuştur.

2.3. 3.4. Jeopolitiğin Ortaokul ve İmam Hatip Ortaokulu Sosyal Bilgiler 6. Sınıf Ders Kitabındaki Yer Alma Durumuna İlişkin Bulgular

3.4.1. Jeopolitiğin Ortaokul ve İmam Hatip Ortaokulu Sosyal Bilgiler 6. Sınıf Ders Kitabındaki Biz ve Değerlerimiz Öğrenme Alanına Göre Yer Alma Durumuna İlişkin Bulgular

Sosyal Bilgiler 6. sınıf ders kitabı “Biz ve Değerlerimiz” öğrenme alanında bulunan konular itibariyle jeopolitiğin yer alma durumu gösterilmiştir. Buna göre jeopolitiğin değişmeyen unsurları (12) ve değişen unsurları (14) boyutlarına ilişkin olarak bu üniteye toplam 10 adet örnek tespit edilmiştir (Tablo 36).

Tablo 36. Jeopolitiğin Ortaokul ve İmam Hatip Ortaokulu Sosyal Bilgiler 6. Sınıf Ders Kitabındaki Biz ve Değerlerimiz Öğrenme Alanına Göre Yer Alma Durumunun Konulara Göre Dağılımı Frekans Tablosu

Ana Boyutlar	Alt Boyutlar	Konular					Toplam(f)
		1. Sosyal Rollerin Değişimi (f)	2. Kültür ve Toplumsal Birliktelik(f)	3. Farklılıklara Saygı Duyuyorum(f)	4. Yardımlaşma ve Dayanışma(f)	5. Sorunlara Çözüm buluyorum(f)	
Değişmeyen Unsurlar	Sınırlar	0	0	0	0	0	0
	Arazi	0	0	0	0	0	0
	Yapısı						
	Konum	0	0	0	0	0	0
	İklim	0	0	0	0	0	0
	Bitki	0	0	0	0	0	0
	Örtüsü						
	Dağ	0	0	0	0	0	0
	Ova	0	0	0	0	0	0
	Plato	0	0	0	0	0	0
	Yeryüzü	0	0	0	0	0	0
	Şekilleri						
	Deniz, Göl ve Akarsular	0	0	0	0	0	0
	Türkiye’ni n Genişliği	0	0	0	0	0	0
	Türkiye’ni n Konumu	0	0	0	0	0	0
Değişen Unsurlar	Nüfus ve Yerleşme	0	0	0	0	0	0
	Göç	0	1	0	1	0	2
	Sosyal	2	0	0	0	1	4
	Hayvancılık	0	0	0	0	0	0
	Tarım	0	0	0	0	0	0
	Ticaret	0	0	0	0	0	0
	Ulaşım	0	0	0	0	0	0
	Madencilik	0	0	0	0	0	0
	Yönetim	0	0	0	0	0	0
	Dil	0	1	0	0	0	1
	Din	0	1	0	0	0	1
	Enerji	0	0	0	0	0	0
	Kaynakları						
	Kültür	0	2	0	0	0	2
	Sağlık	0	0	0	0	0	0
Toplam		3	5	0	1	1	10

Bu boyutlara yönelik örneklerin bazılarını aşağıda yer verilmiştir.

3.4.1.1. Sosyal Rollerin Değişimi

Bu konuda jeopolitiğin boyutları ile bağlantılı toplam 3 adet örnek tespit edilmiştir. Jeopolitiğin değişen unsurlarından 3’ü sosyal alt boyutuyla ilişkilidir (Tablo 36). Jeopolitiğin sosyal alt boyutu ile ilgili örnek aşağıda verilmiştir:

“Bireyler doğar, büyür ve gelişirler. Yaşamları boyunca sahip oldukları sosyal rolleri bir anda edinmezler. Yaşam döngüsü içinde bireylerin sahip oldukları sosyal roller de değişime uğrar.” (Şahin, 2020, s. 11).

3.4.1.2. Kültür ve Toplumsal Birliktelik

Bu konuda jeopolitiğin boyutları ile bağlantılı toplam 5 adet örnek tespit edilmiştir. Jeopolitiğin değişen unsurlarından 1’i göç, 1’i dil, 1’i din, 2’si kültür alt boyutuyla ilişkilidir (Tablo 36). Jeopolitiğin kültür, dil ve din alt boyutu ile ilgili örnekler aşağıda verilmiştir:

“Bir toplumun tarihsel süreç içinde ürettiği, kuşaktan kuşağa aktardığı maddi ve manevi özelliklerin tümüne kültür denir. Kültür bir milleti diğer milletlerden ayıran yaşam tarzı, duygu ve düşüncelerin oluşturduğu ortak değerler olarak da ifade edilebilir. Kültür, içinde bulunduğumuz toplumun kimliğini oluşturur.” (Şahin, 2020, s. 14).

“İnsanların duygu ve düşüncelerini birbirine aktarmak için sözcükler ya da işaretler aracılığıyla kurduğu iletişime dil adı verilir.” (Şahin, 2020, s. 14).

“Din, kültür unsurları içinde önemli bir yere sahiptir. Din, insanların duygu ve düşüncelerini etkiler. Bunun sonucunda toplumun düşünce ve yaşayış biçimi etkilenecek kültürü şekillenir.” (Şahin, 2020, s. 14).

3.4.1.3. Farklılıklara Saygı Duyuyorum

Bu konuda jeopolitiğin alt boyutlarının yer aldığı hiçbir örnek tespit edilememiştir.

3.4.1.4. Yardımlaşma ve Dayanışma

Bu konuda jeopolitiğin boyutları ile bağlantılı toplam 1 adet örnek tespit edilmiştir. Jeopolitiğin değişen unsurlarından 1’i göç alt boyutuyla ilişkilidir (Tablo 36). Jeopolitiğin göç alt boyutuna ilişkin örnek aşağıda verilmiştir:

“Bu durumda olan insanlara mülteci adı verilir. Ülkemizde de çok sayıda mülteci yaşamaktadır. Yetkililer ülkemize sığınan mültecilerin güven ve huzur içinde yaşamaları için önemli çalışmalar yapmaktadır. Ülkemizin çeşitli yerlerinde kurulan mülteci kamplarında insanların barınma, giyinme, beslenme ve güvenlik ihtiyaçları karşılanmaktadır. Ülkemiz çeşitli nedenlerle zor duruma düşmüş insanlara destek olmaktadır.” (Şahin, 2020, s. 20).

3.4.1.5. Sorunlara Çözüm Buluyorum

Bu konuda jeopolitiğin boyutları ile bağlantılı toplam 1 adet örnek tespit edilmiştir. Jeopolitiğin değişen unsurlarından 1'i sosyal alt boyutuyla ilişkilidir (Tablo 36). Jeopolitiğin sosyal alt boyutuna ilişkin örnek aşağıda verilmiştir:

“Bir topluluğu oluşturan bireylerin duygu, düşünce ve ortak amaçlarda birbirlerine karşılıklı olarak bağlanmasına dayanışma denir.” (Şahin, 2020, s. 22).

3.4.2. Jeopolitiğin Ortaokul ve İmam Hatip Ortaokulu Sosyal Bilgiler 6. Sınıf Ders Kitabındaki Tarihe Yolculuk Öğrenme Alanına Göre Yer Alma Durumuna İlişkin Bulgular

Sosyal Bilgiler 6. sınıf ders kitabı “Biz ve Değerlerimiz” öğrenme alanında bulunan konular itibariyle jeopolitiğin yer alma durumu gösterilmiştir. Buna göre jeopolitiğin değişmeyen unsurları (12) ve değişen unsurları (14) boyutlarına ilişkin olarak bu üniteye toplam 42 adet örnek tespit edilmiştir (Tablo 37).

Tablo 37. Küreselleşmenin Ortaokul ve İmam Hatip Ortaokulu Sosyal Bilgiler 6. Sınıf Ders Kitabındaki Tarihe Yolculuk Öğrenme Alanının Yer Alma Durumunun Göre Dağılımı Frekans Tablosu

Ana Boyutlar	Alt Boyutlar	Konular					
		1. Orta Asya'da Kurulan İlk Türk Devletleri(f)	2. İslamiyet'in yayılışı(f)	3. Türklerin İslamiyet'in Kabulü (f)	4. Yeni Yurt Anadolu(f)	5. İpek Ve Baharat Yolu(f)	Toplam(f)
Değişmeyen Unsurlar	Sınırlar	1	0	0	2	2	5
	Arazi Yapısı	0	0	0	0	0	0
	Konum	2	1	2	1	2	9
	İklim	1	0	0	0	0	1
	Bitki Örtüsü	0	0	0	0	0	0
	Dağ	0	0	0	0	0	0
	Ova	0	0	0	0	0	0
	Plato	0	0	0	0	0	0
	Yeryüzü	0	0	0	0	0	0
	Şekilleri						
	Deniz, Göl ve Akarsular	0	0	0	0	0	0
	Türkiye'nin Genişliği	0	0	0	0	0	0
	Türkiye'nin Konumu	0	0	0	0	0	0
	Nüfus ve Yerleşme	0	0	0	0	0	0
Değişen Unsurlar	Göç	1	1	0	0	0	2
	Sosyal	0	0	1	0	1	2
	Hayvancılık	2	0	1	0	1	4
	Tarım	0	0	1	0	1	2
	Ticaret	0	0	0	0	6	6
	Ulaşım	0	0	0	0	0	0
	Madencilik	0	0	0	0	0	0
	Yönetim	0	0	1	0	0	1
	Dil	0	0	1	0	0	1
	Din	1	0	1	0	0	2
	Enerji	0	0	0	0	0	0
	Kaynakları						
	Kültür	1	0	4	0	2	7
	Sağlık	0	0	0	0	0	0
Toplam		10	2	12	3	15	42

Bu boyutlara yönelik örneklerin bazılarını aşağıda yer verilmiştir.

3.4.2.1. Orta Asya'da Kurulan İlk Türk Devletleri

Bu konuda jeopolitiğin boyutları ile bağlantılı toplam 10 adet örnek tespit edilmiştir. Jeopolitiğin değişmeyen unsurlarından 1'i sınırlar, 1'i konum, 1'i iklim; değişen unsurlarından 1'i göç, 2'si hayvancılık, 1'i din, 1'i kültür alt boyutlarıyla

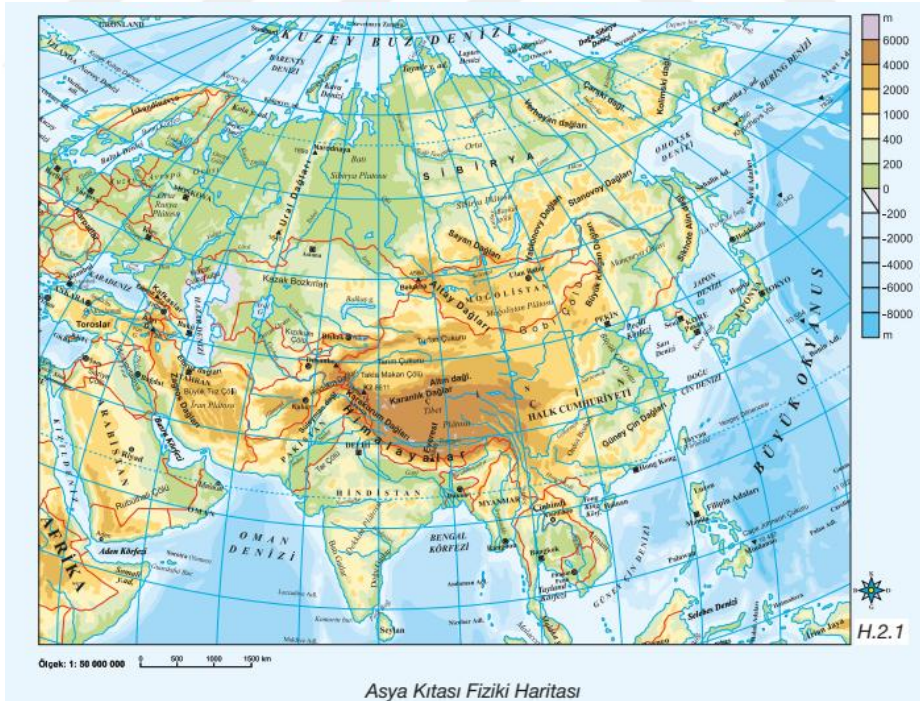
ilişkilidir (Tablo 37). Jeopolitiğin konum, iklim ve göç alt boyutlarıyla ilgili örnekler aşağıda verilmiştir:

“Türklerin ilk ana yurdu Orta Asya olarak bilinmektedir. Türkler, doğuda Kingan Dağları, batıda Hazar Denizi, güneyde Hindukuş Dağları ve Karanlık Dağları, kuzeyde ise Sibirya’ya kadar uzanan coğrafi alanda devletler kurarak yaşamıştır.” (Şahin, 2020, s. 40).

“Orta Asya, karasal iklimin hâkim olduğu ve dağlarla çevrili bir bölgedir.” (Şahin, 2020, s. 40).

“Büyük Hun Devleti’nin dağılmasının ardından Hun Türkleri, Kafkaslar üzerinden Avrupa’nın içlerine göç etmeye başladılar. Hunların bir kısmı Balamir Kağan önderliğinde Karadeniz’in kuzeyine geldiler. O dönemde Karadeniz’in kuzeyi ile Doğu Avrupa’da Ostrogotlar, Vizigotlar ve Vandallar gibi birçok kavim bulunmaktaydı. Hunların gelmesiyle bölgede tutunamayan kavimler, batıya doğru göç etmeye başladılar. Bu kavimler, önlerine çıkan diğer kavimlerin de bulundukları yerleri bırakarak göç etmelerine neden oldular. Avrupa kavimlerinin yıllarca süren bu yer değiştirme olayı Kavimler Göçü olarak adlandırıldı.” (Şahin, 2020, s. 43).

Diğer yandan bu konuda jeopolitiğin boyutlarının yer aldığı toplam 5 adet görsel bulunmuştur. Jeopolitiğin konum boyutunun yer aldığı görsel örneği aşağıda verilmiştir (Şekil 25):

Şekil 25. Jeopolitiğin Konum Boyutlarında Yer Alma Durumuna Yönelik Görsel Örneği
(Şahin, 2020, s. 40).

3.4.2.2. İslamiyet'in Yayılışı

Bu konuda jeopolitiğin boyutları ile bağlantılı toplam 2 adet örnek tespit edilmiştir. Jeopolitiğin değişmeyen unsurlarından 1'i konum; değişen unsurlardan 1'i göç alt boyutu ile ilişkilidir (Tablo 37). Jeopolitiğin konum ve göç alt boyutu ile ilgili örnekler aşağıda verilmiştir:

“Arap Yarımadası (Harita 2. 6); Basra Körfezi, Kızıldeniz ve Umman Denizi tarafından çevrelenmiş bir yarımada"dır.” (Şahin, 2020, s. 48).

“Müslümanlar müşriklerin baskısından kurtulmak, İslamiyet'i daha rahat yaşamak ve yaymak amacıyla 622 yılında Medine'ye göç ettiler. Bu göç hareketine hicret adı verildi. Hicret'in ardından İslamiyet hızla yayılmaya başladı. Artık İslam devletinin temelleri atıldı.” (Şahin, 2020, s. 50).

Diğer yandan bu konuda jeopolitiğin boyutlarının yer aldığı toplam 2 adet görsel bulunmuştur. Jeopolitiğin konum boyutunun yer aldığı görsel örneği aşağıda verilmiştir (Şekil 26):

İslamiyet Öncesi Arap Yarımadası Haritası

Şekil 26. Jeopolitiğin Konum Boyutlarında Yer Alma Durumuna Yönelik Görsel Örneği

(Şahin, 2020, s. 48).

3.4.2.3. Türklerin İslamiyet'i Kabulü

Bu konuda jeopolitiğin boyutları ile bağlantılı toplam 12 adet örnek tespit edilmiştir. Jeopolitiğin değişmeyen unsurlarından 1'i konum; değişen unsurlardan 1'i göç, 1'i hayvancılık, 1'i tarım, 1'i yönetim, 1'i dil, 1'i din, 4'ü kültür alt boyutuyla ilişkilidir (Tablo 37). Jeopolitiğin dil, din, kültürel alt boyutlarına ilişkin örnekler aşağıda verilmiştir:

“Türklerin İslamiyet'i kabul etmeleri ile birlikte siyasi, sosyal ve kültürel alanlarda değişimler meydana geldi.” (Şahin, 2020, s. 54).

“İslamiyet'in etkisiyle Türkler arasında kültürel değişimler hız kazandı. Dil, edebiyat ve sanat alanında yeni çalışmalar ortaya konuldu. Semerkant, Buhara, Taşkent ve Horasan gibi Türklerin yoğun olarak yaşadığı şehirler ilmî açıdan İslamiyet'i temsil etmeye başladılar.” (Şahin, 2020, s. 54).

“Karahanlılar milliyetçi bir devlet özelliği taşımaktaydı. Türkçeyi resmî dil olarak kabul ettiler. Türk-İslam tarihindeki ilk medrese, ilk vakıf ve ilk posta teşkilatını kurdular. Ticaretin gelişmesi için Ribat adı verilen kervansarayları inşa ettiler.” (Şahin, 2020, s. 55).

Diğer yandan bu konuda Jeopolitiğin boyutlarının yer aldığı toplam 2 adet görsel bulunmuştur. Jeopolitiğin konum boyutunun yer aldığı görsel örneği aşağıda verilmiştir (Şekil 27):

Karahanlılar Devleti Haritası (840-1212)

Şekil 27. Jeopolitiğin Konum Boyutlarında Yer Alma Durumuna Yönelik Görsel Örneği

(Şahin, 2020, s. 55).

3.4.2.4. Yeni Yurt Anadolu

Bu konuda jeopolitiğin boyutları ile bağlantılı toplam 3 adet örnek tespit edilmiştir. Jeopolitiğin değişmeyen unsurlarından 2'si sınırlar, 1'i konum alt boyutlarıyla ilişkilidir (Tablo 37). Jeopolitiğin sınırlar ve konum alt boyutlarına ilişkin örnekler aşağıda verilmiştir:

“Anadolu, tarih boyunca insanlar tarafından yerleşim yeri olarak tercih edilen önemli bölgelerden biridir. Hititler, Frigler, Lidyalılar, Urartular ve İyonlar Anadolu’da kurulan uygarlıklardandır. Daha sonraki dönemlerde Roma İmparatorluğu, Anadolu’ya hâkim olan devletlerden biri olur. Bu devlet, Kavimler Göçü sonucunda Doğu Roma İmparatorluğu ve Batı Roma İmparatorluğu olarak ikiye ayrılır. Bizans Devleti olarak bilinen Doğu Roma İmparatorluğu, Türklerin Anadolu’yu yurt edinmesine kadar Anadolu’ya hâkim olur.” (Şahin, 2020, s. 58).

“Sultan Alp Arslan, Malazgirt Savaşı’ndan sonra Anadolu’nun fethi için komutanlarından bazılarını görevlendirdi. Bu komutanlar kısa zaman içinde Anadolu’nun içlerine doğru ilerleyerek Anadolu’daki Bizans şehirlerini ele geçirmeye başladılar. Ele geçirilen topraklara Türk boyları yerleştirildi ve Büyük Selçuklu Devleti’ne bağlı beylikler kuruldu.” (Şahin, 2020, s. 59).

Diğer yandan bu konuda jeopolitiğin boyutlarının yer aldığı toplam 2 adet görsel bulunmuştur. Jeopolitiğin konum boyutunun yer aldığı görsel örneği aşağıda verilmiştir (Şekil 28):

Anadolu’da Kurulan İlk Türk Beylikleri Haritası

Şekil 28. Jeopolitiğin Konum Boyutlarında Yer Alma Durumuna Yönelik Görsel Örneği
(Şahin, 2020, s. 59).

3.4.2.5. İpek Ve Baharat Yolu

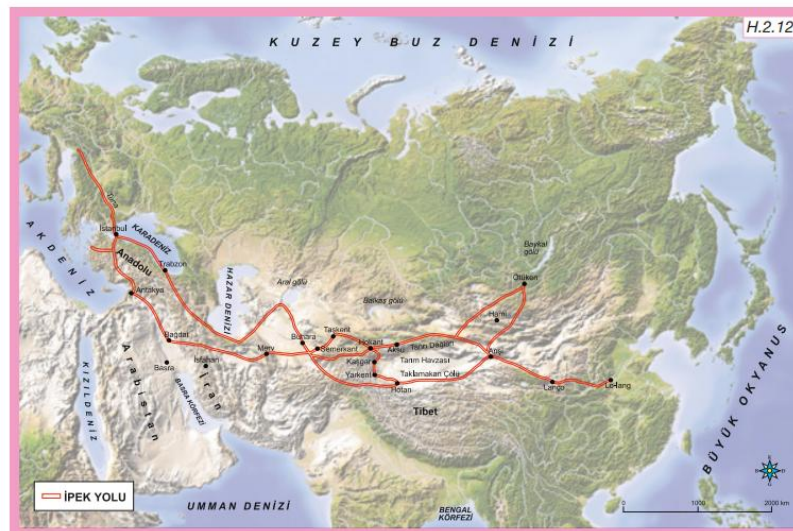
Bu konuda jeopolitiğin boyutları ile bağlantılı toplam 3 adet örnek tespit edilmiştir. Jeopolitiğin değişmeyen unsurlarından 2'si sınırlar, 1'i konum; değişen unsurlardan 1'i sosyal, 1'i hayvancılık, 1'i tarım, 6'sı ticaret, 2'si kültür alt boyutlarıyla ilişkilidir (Tablo 37). Jeopolitiğin sınırlar ve ticaret alt boyutlarına ilişkin örnekler aşağıda verilmiştir:

“İpek Yolu, Çin’in Şian şehrinde başlayıp Avrupa’ya kadar uzanan dünyaca ünlü bir ticaret yoludur. Bu ticaret yolu üzerinde ulaşım kervanlarla sağlanmıştır. İpek Yolu’nu kullanan kervanlar, Şian şehrinde hareket ederek Hazar Denizi’nin kuzeyine veya İran üzerinden hareketle Anadolu’ya ulaşırdı. Anadolu’ya ulaşan ürünler Akdeniz veya Trakya üzerinden Avrupa’ya taşınırdı. İpek Yolu üzerinde başta ipek olmak üzere kâğıt, porselen, baharat gibi ürünlerin ticareti yapılırdı.” (Şahin, 2020, s. 66).

“Baharat Yolu, Hindistan’dan başlayarak Avrupa’ya kadar uzanan önemli bir ticaret yoludur. Bu yol sayesinde uzun yıllar boyunca Doğu’da üretilen baharatlar Batı’ya taşındı.” (Şahin, 2020, s. 66).

“Yavuz Sultan Selim döneminde ticaret yolunun kontrolü Osmanlı Devleti’ne geçti.” (Şahin, 2020, s. 68).

Diğer yandan bu konuda jeopolitiğin boyutlarının yer aldığı toplam 2 adet görsel bulunmuştur. Jeopolitiğin konum boyutunun yer aldığı görsel örneği aşağıda verilmiştir (Şekil 29):

İpek Yolu Haritası

Şekil 29. Jeopolitiğin Konum Boyutlarında Yer Alma Durumuna Yönelik Görsel Örneği

(Şahin, 2020, s. 67).

Öğrenme alanı sonu değerlendirmede jeopolitik unsurların alt boyutları ile ilgili 5 adet örnek soru bulunmuştur. Jeopolitiğin konum alt boyutu ile ilgili örnek aşağıdadır:

“1. Türklerin ilk ana yurdu olarak kabul edilmektedir.” (Şahin, 2020, s. 72).

3.4.3. Jeopolitiğin Ortaokul ve İmam Hatip Ortaokulu Sosyal Bilgiler 6. Sınıf Ders Kitabındaki Yeryüzünde Yaşam Öğrenme Alanına Göre Yer Alma Durumuna İlişkin Bulgular

Sosyal Bilgiler 6. sınıf ders kitabı “Yeryüzünde Yaşam” öğrenme alanında bulunan konular itibariyle jeopolitiğin yer alma durumu gösterilmiştir. Buna göre jeopolitiğin değişmeyen unsurları (12) ve değişen unsurları (14) boyutlarıyla ilişkili olarak bu öğrenme alanında toplam 72 adet örnek tespit edilmiştir (Tablo 38).

Tablo 38. Jeopolitiğin Ortaokul ve İmam Hatip Ortaokulu Sosyal Bilgiler 6. Sınıf Ders Kitabındaki Yeryüzünde Yaşam Öğrenme Alanının Yer Alma Durumunun Konulara Göre Dağılımı Frekans Tablosu

Ana Boyutlar	Alt Boyutlar	Konular				Toplam(f)
		1. Coğrafi Konumu Öğreniyorum(f)	2. Türkiye'nin Fiziki Coğrafya Özellikleri(f)	3. Türkiye'nin Beşeri Coğrafya Özellikleri(f)	4. Dünyada İklim Ve Yaşam(f)	
Değişmeyen Unsurlar	Sınırlar	8	0	0	0	8
	Arazi Yapısı	0	0	0	0	0
	Konum	6	0	0	3	9
	İklim	1	5	0	5	11
	Bitki Örtüsü	1	4	0	0	5
	Dağ	0	1	0	0	1
	Ova	0	1	0	0	1
	Plato	0	1	0	0	1
	Yeryüzü Şekilleri	1	1	0	0	2
	Deniz, Göl ve Akarsular	0	1	0	0	1
Değişen Unsurlar	Türkiye'nin Genişliği	0	0	0	0	0
	Türkiye'nin Konumu	10	0	0	3	12
	Nüfus ve Yerleşme	0	0	13	1	14
	Göç	0	0	1	0	1
	Sosyal	0	0	0	0	0
	Hayvancılık	0	0	1	0	1
	Tarım	0	3	1	0	4
	Ticaret	0	0	0	0	0
	Ulaşım	0	1	0	0	1
	Madencilik	0	0	0	0	0
	Yönetim	0	0	0	0	0
	Dil	0	0	0	0	0
	Din	0	0	0	0	0
	Enerji Kaynakları	0	0	0	0	0
	Kültür	0	0	0	0	0
	Sağlık	0	0	0	0	0
Toplam		26	18	16	12	72

Bu boyutlara yönelik örneklerin bazılarını aşağıda yer verilmiştir.

3.4.3.1. Konumu Öğreniyorum

Bu konuda jeopolitiğin boyutları ile bağlantılı toplam 26 adet örnek tespit edilmiştir. Jeopolitiğin değişmeyen unsurlarından 8'i sınırlar, 6'sı konum, 1'i iklim, 1'i bitki örtüsü, 1'i yeryüzü şekilleri, 9'u Türkiye'nin konum alt boyutlarıyla ilişkilidir (Tablo 38). Jeopolitiğin konum alt boyutlarına ilişkin örnekler aşağıda verilmiştir:

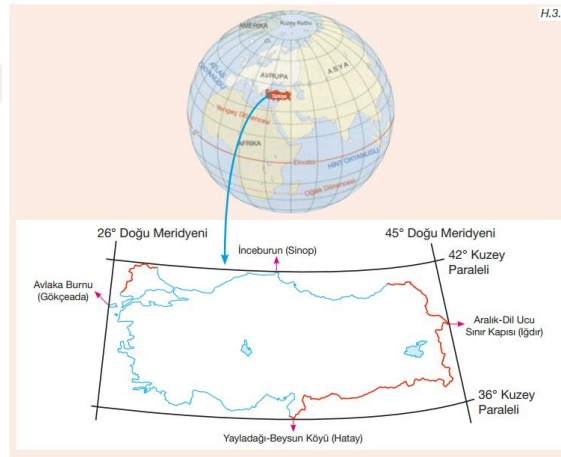
“Nasıl ki oturduğumuz evin, evimizin bulunduğu sokağın, gittiğimiz alışveriş merkezinin, polis karakolunun bir adresi varsa dünya üzerinde herhangi bir noktanın

da adresi bulunmaktadır. Herhangi bir ülkenin, bölgenin ya da şehrin dünya üzerinde bulunduğu yerin belirtilmesine coğrafi konum adı verilir. Bir yerin coğrafi konumu ikiye ayrılır.” (Şahin, 2020, s. 82).

“Türkiye, Dünya üzerinde 36°-42° kuzey paralelleri ile 26°-45° doğu meridyenleri arasında bulunmaktadır (Harita 3.9). Aşağıda verilen görseli inceleyiniz.” (Şahin, 2020, s. 84).

“Bir yerin kıtalara, okyanuslara, denizlere, boğazlara olan uzaklığına o yerin göreceli konumu denir. Ayrıca bir yerin komşu olduğu ülkeler, yer altı ve yer üstü kaynakları, yükseltisi, yeryüzü şekilleri gibi özellikleri de o yerin göreceli konumunu belirler (Harita 3.10). Aşağıda verilen örnekleri inceleyiniz.” (Şahin, 2020, s. 85).

Diğer yandan bu konuda jeopolitiğin boyutlarının yer aldığı toplam 8 adet görsel bulunmuştur. Jeopolitiğin konum boyutunun yer aldığı görsel örneği aşağıda verilmiştir (Şekil 30):

Şekil 30. Jeopolitiğin Konum Boyutlarında Yer Alma Durumuna Yönelik Görsel Örneği

(Şahin, 2020, s. 84).

Konu sonu değerlendirmede jeopolitik unsurların alt boyutları ile ilgili 1 adet etkinlik bulunmuştur (Şekil 31). Jeopolitiğin konum alt boyutu ile ilgili örnek aşağıdadır:

Sıra Sizde

1. Aşağıdaki soruları yukarıda verilen haritaya göre cevaplayınız.

- Ekvator'a uzaklığı en az olan ilimiz hangisidir?
- 39°K-41°K paralelleri ile 41°D-43°D meridyenleri arasında olan ilimiz hangisidir?
- Çanakkale'nin mutlak konumunu yazınız.

2. Aşağıdaki soruları 87 ve 88. sayfada verilen haritaları dikkate alarak cevaplayınız.

- Topraklarının tamamı Ekvator'un kuzeyinde yer alan kıtalar hangileridir?
- Topraklarının tamamı Ekvator'un güneyinde yer alan kıtalar hangileridir?
- Ülkemizin çevresinde hangi kıtalar bulunmaktadır?
- Topraklarının tamamı başlangıç meridyeninin doğusunda yer alan kıtalar hangileridir?
- Topraklarının tamamı başlangıç meridyeninin batısında yer alan kıtalar hangileridir?
- Kuzey kutup noktasına en yakın olan kıtalar hangileridir?
- Doğusunda Avrupa ve Afrika kıtasının olduğu okyanus hangisidir?
- Ülkemizin Ekvator'a ve başlangıç meridyenine göre olan konumu nedir?

Şekil 31. Jeopolitiğin Konum Boyutlarında Yer Alma Durumuna Yönelik Etkinlik Örneği
(Şahin, 2020, s. 89).

3.4.3.2. Türkiye'nin Fiziki Coğrafya Özellikleri

Bu konuda jeopolitiğin boyutları ile bağlantılı toplam 18 adet örnek tespit edilmiştir. Jeopolitiğin değişmeyen unsurlarından 5'i iklim, 4'ü bitki örtüsü, 1'i dağ, 1'i ova, 1'i plato, 1'i yeryüzü şekilleri, 1'i deniz, göl ve akarsular; değişen unsurlardan 3'ü tarım, 1'i ulaşım alt boyutuyla ilişkilidir (Tablo 38). Jeopolitiğin ova, plato ve iklim alt boyutu ile ilgili örnekler aşağıda verilmiştir:

yerleşme, tarım, iklim ve yeryüzü şekilleri alt boyutlarına ait örnekler aşağıda gösterilmiştir:

“Türkiye’nin nüfusu, 2018’de bir önceki yıla göre 1 milyon 193 bin 357 kişi artarak 82 milyon 3 bin 882 kişi oldu. Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK), “Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi 2018 Sonuçları”nı açıkladı. Buna göre 2017 yılı itibarıyla 80 milyon 810 bin 525 kişi olan ülke nüfusu, 2018 sonunda 82 milyon 3 bin 882 kişiye ulaştı.” (Şahin, 2020, s. 96).

“Sınırları belli bir alanda yaşayan insan sayısına nüfus adı verilir. Nüfus, bir yaşam alanı ve bir sayı ile belirtilir.” (Şahin, 2020, s. 97).

“Ülkemizde tarım, iklim ve yeryüzü şekillerinin uygun olduğu kıyı kesimlerde daha yoğun yapılmaktadır. Bu nedenle Çukurova, Bafra ve Çarşamba Ovaları nüfusun fazla olduğu yerler arasındadır.” (Şahin, 2020, s. 101).

Diğer yandan bu konuda jeopolitiğin boyutlarının yer aldığı toplam 5 adet görsel bulunmuştur. Jeopolitiğin nüfus ve yerleşme boyutunun yer aldığı görsel örneği aşağıda verilmiştir (Şekil 33):

Şekil 33. Jeopolitiğin Nüfus ve Yerleşme Boyutlarında Yer Alma Durumuna Yönelik Görsel Örneği
(Şahin, 2020, s. 98).

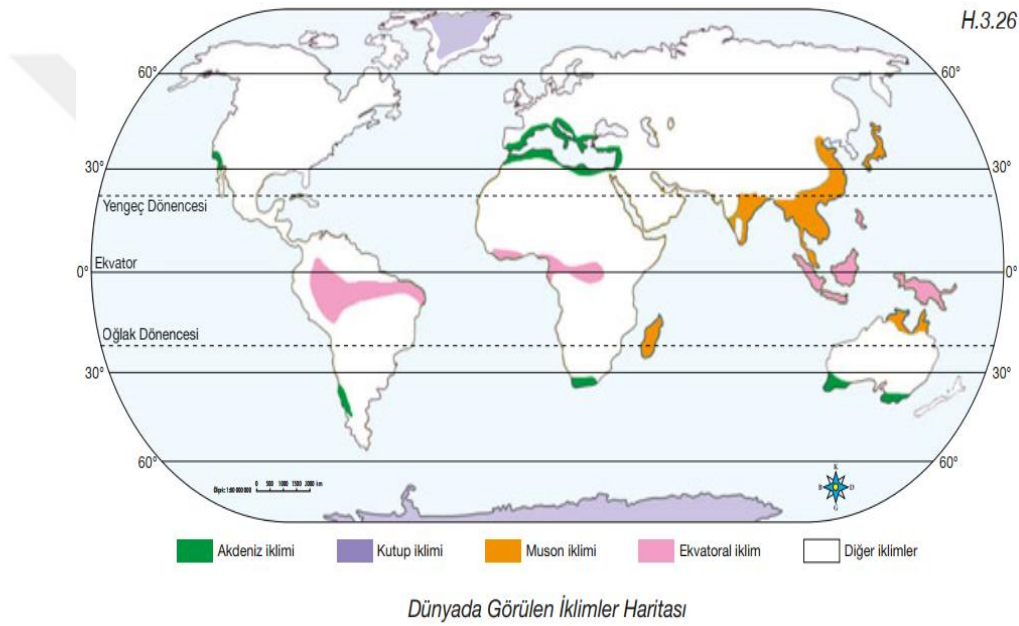
3.4.3.4. Dünyada İklim ve Yaşam

Bu konuda jeopolitiğin boyutları ile bağlantılı toplam 12 adet örnek tespit edilmiştir. Jeopolitiğin değişmeyen unsurlarından 3'ü konum, 5'i iklim, 1'i Türkiye'nin konumu; değişen unsurlarından 1'i nüfus ve yerleşme alt boyutlarıyla ilişkilidir (Tablo 38). Jeopolitiğin iklim alt boyutuna ilişkin örnekler aşağıda verilmiştir:

“İklim, insanların yaşamını nasıl etkilemektedir? Düşüncelerinizi arkadaşlarınızla paylaşınız.” (Şahin, 2020, s. 110).

“Ülkemizde olduğu gibi dünyanın farklı yerlerinde de çeşitli iklimler etkili olmaktadır. Akdeniz iklimi, kutup iklimi, muson iklimi ve ekvatorial ikliminin görüldüğü yerleri aşağıda verilen harita üzerinde inceleyiniz.” (Şahin, 2020, s. 110).

Diğer yandan bu konuda jeopolitiğin boyutlarının yer aldığı toplam 2 adet görsel bulunmuştur. Jeopolitiğin iklim boyutunun yer aldığı görsel örneği aşağıda verilmiştir (Şekil 34):

Şekil 34. Jeopolitiğin İklim Boyutunda Yer Alma Durumuna Yönelik Görsel Örneği

(Şahin, 2020, s. 110).

Öğrenme alanı sonu değerlendirmede jeopolitik unsurların alt boyutları ile ilgili 8 adet soru bulunmuştur. Jeopolitiğin iklim alt boyutu ile ilgili örnek aşağıdadır (Şekil 35):

F. Aşağıda Türkiye'nin coğrafi konumuyla ilgili bazı bilgiler verilmiştir. Bunların mutlak konum ile mi yoksa göreceli konum ile mi ilgili olduğunu noktalı yerlere yazınız.

1. Ülkemiz; Ekvator'un kuzeyinde, başlangıç meridyeninin ise doğusunda yer alır.	2. Ülkemize kuzeyden esen rüzgârlar sıcaklığı düşürürken, güneyden esen rüzgârlar sıcaklığı yükseltir.
3. Ülkemiz Çanakkale ve İstanbul boğazlarına sahiptir.	4. Türkiye üç tarafı denizlerle çevrili bir yarımadadır.
5. Ülkemiz ılıman kuşakta yer alır.	6. Ülkemiz zengin yer altı ve yer üstü kaynaklarına sahiptir.
7. Ülkemiz, Asya ve Avrupa kıtalarının kesiştiği yerde bulunur.	8. Ülkemizin en kuzeyi ile en güneyi arasında 666 km'lik uzaklık vardır.
9. Ülkemiz Orta Doğu petrollerine yakın önemli bir yerde bulunur.	10. Ülkemizde dağların güney yamaçları kuzey yamaçlarına göre daha sıcaktır.

Şekil 35. Jeopolitiğin İklim Boyutunda Yer Alma Durumuna Yönelik Soru Görsel Örneği

(Şahin, 2020, s. 120).

3.4.4. Jeopolitiğin Ortaokul ve İmam Hatip Ortaokulu Sosyal Bilgiler 6. Sınıf Ders Kitabındaki Bilim ve Teknoloji Hayatımızda Öğrenme Alanına Göre Yer Alma Durumuna İlişkin Bulgular

Sosyal Bilgiler 6. sınıf ders kitabı “Bilim ve Teknoloji Hayatımızda” öğrenme alanında bulunan konular itibarıyla jeopolitiğin yer alma durumu gösterilmiştir. Buna göre jeopolitiğin değişmeyen unsurları (12) ve değişen unsurları (14) boyutlarına ilişkin olarak bu üniteye toplam 5 adet örnek tespit edilmiştir (Tablo 39).

Tablo 39. Jeopolitiğin Ortaokul ve İmam Hatip Ortaokulu Sosyal Bilgiler 6. Sınıf Ders Kitabındaki Bilim ve Teknoloji Hayatımızda Öğrenme Alanının Yer Alma Durumunun Konulara Göre Dağılımı Frekans Tablosu

Ana Boyutlar	Alt Boyutlar	Konular				Toplam(f)
		1. Sosyal Bilimlerin Toplum Hayatına Etkisi(f)	2. Gelecekteki Yaşam(f)	3. Bilimsel Araştırma Basamakları(f)	4. Telif ve Patent hakkı(f)	
Değişmeyen Unsurlar	Sınırlar	0	0	0	0	0
	Arazi Yapısı	0	0	0	0	0
	Konum	1	0	0	0	1
	İklim	0	0	0	0	0
	Bitki Örtüsü	0	0	0	0	0
	Dağ	0	0	0	0	0
	Ova	0	0	0	0	0
	Plato	0	0	0	0	0
	Yeryüzü Şekilleri	0	0	0	0	0
	Deniz, Göl ve Akarsular	0	0	2	0	2
	Türkiye'nin Genişliği	0	0	0	0	0
	Türkiye'nin Konumu	0	0	0	0	0
	Nüfus ve Yerleşme	0	0	0	0	0
	Göç	0	0	0	0	0
Değişen Unsurlar	Sosyal	0	0	0	0	0
	Hayvancılık	0	0	0	0	0
	Tarım	1	0	0	0	1
	Ticaret	0	0	0	0	0
	Ulaşım	0	0	0	0	0
	Madencilik	0	0	0	0	0
	Yönetim	0	0	0	0	0
	Dil	0	0	0	0	0
	Din	1	0	0	0	1
	Enerji Kaynakları	0	0	0	0	0
	Kültür	0	0	0	0	0
	Sağlık	0	0	0	0	0
Toplam		3	0	2	0	5

Bu boyutlara yönelik örneklerin bazılarını aşağıda yer verilmiştir.

3.4.4.1. Sosyal Bilimlerin Toplum Hayatına Etkisi

Bu konuda jeopolitiğin boyutları ile bağlantılı toplam 3 adet örnek tespit edilmiştir. Jeopolitiğin değişmeyen unsurlarından 1'i konum; değişen unsurlardan 1'i tarım, 1'i din alt boyutuyla ilişkilidir (Tablo 39). Jeopolitiğin din, tarım ve konum alt boyutuna ilişkin örnekler aşağıdadır:

“Göbeklitepe Höyüğü (Görsel 4. 2), Cilalı Taş Devri'nden kalma, dünyanın bilinen en eski dinî yapılar topluluğudur.” (Şahin, 2020, s. 126).

“Göbeklitepe’nin bir diğer önemi ise insanlık tarihinde ilk buğday ekiminin yapıldığı ve çiftçiliğin ilk başladığı yer olmasıdır.” (Şahin, 2020, s. 127).

“İnsanlar yeryüzünde yaşamlarını sürdürür ve doğal ortamlardan yararlanarak kendi yaşamsal ihtiyaçlarını karşılarlar. Bu nedenle yaşadıkları çevrenin iklim koşulları, yeryüzü şekilleri ve su kaynakları gibi özelliklerini bilmek isterler. Edindikleri bilgilerden yararlanarak ekonomik faaliyetler yapar ve yaşamlarına devam ederler. Bu konuda insanlara coğrafya bilimi yardımcı olmaktadır. Coğrafya, insanın içinde yaşadığı çevrenin doğal özelliklerini, insan ve doğal çevre arasındaki etkileşimi konu edinen bilim dalıdır. Coğrafya bilimi; dünyamızı ve ülkemizi daha iyi tanımamızı, çevre sorunlarına duyarlı bireyler olmamızı sağlar.” (Şahin, 2020, s. 128).

3.4.4.2. Gelecekteki Yaşam

Bu konuda jeopolitiğin boyutlarının yer aldığı hiçbir örnek tespit edilememiştir.

3.4.4.3. Bilimsel Araştırma Basamakları

Bu konuda jeopolitiğin boyutları ile bağlantılı toplam 3 adet örnek tespit edilmiştir. Jeopolitiğin değişmeyen unsurlarından 2’si deniz, göl ve akarsular alt boyutuyla ilişkilidir (Tablo 39). Jeopolitiğin deniz, göl ve akarsu alt boyutuna ilişkin örnek aşağıda verilmiştir:

“Trabzon’da bulunan Uzungöl her yıl olduğu gibi bu yıl da turist akınına uğradı. Eşsiz güzelliğiyle bir doğa harikası olan Uzungöl, fotoğraf çekmek, dinlenmek ve eğlenmek amacıyla yurt içi ve yurt dışından birçok kişi tarafından ziyaret edilmektedir. Yetkililerin verdiği bilgiye göre burayı ilgi çekici hâle getiren unsur gölün oluşum şeklidir.” (Şahin, 2020, s. 139).

3.4.4.4. Telif ve Patent Hakkı

Bu konuda jeopolitiğin boyutlarının yer aldığı hiçbir örnek tespit edilememiştir.

3.4.5. Jeopolitiğin Ortaokul ve İmam Hatip Ortaokulu Sosyal Bilgiler 6. Sınıf Ders Kitabındaki Üretiyorum, Tüketiyorum, Bilinçliyim Öğrenme Alanına Göre Yer Alma Durumuna İlişkin Bulgular

Sosyal Bilgiler 6. sınıf ders kitabı “Bilim ve Teknoloji Hayatımızda” öğrenme alanında bulunan konular itibarıyla jeopolitiğin yer alma durumu gösterilmiştir. Buna göre jeopolitiğin değişmeyen unsurları (12) ve değişen unsurları (14) boyutlarına ilişkin olarak bu ünite de toplam 8 adet örnek tespit edilmiştir (Tablo 40).

Tablo 40. Jeopolitiğin Ortaokul ve İmam Hatip Ortaokulu Sosyal Bilgiler 6.

Sınıf Ders Kitabındaki Üretiyorum, Tüketiyorum, Bilinçliyorum Öğrenme

Alanına Göre Yer Alma Durumunun Konulara Göre Dağılımı Frekans

Tablosu

Ana Boyutlar	Alt Boyutlar	Konular						Toplam (f)
		1. Kaynakların Ülke Ekonomisinin deki Yeri (f)	2. Kaynakların Bilinçsiz Kullanımı (f)	3. Yatırım ve Pazarlama (f)	4. Vergimi Ödüyorum (f)	5. Nitelikli İnsan Gücü (f)	6. Mesleğimi Seçiyorum (f)	
Değişmeyen Unsurlar	Sınırlar	0	0	0	0	0	0	0
	Arazi	0	0	0	0	0	0	0
	Yapısı	0	0	0	0	0	0	0
	Konum	0	0	0	0	0	0	0
	İklim	0	0	0	0	0	0	0
	Bitki	0	0	0	0	0	0	0
	Örtüsü	0	0	0	0	0	0	0
	Dağ	0	0	0	0	0	0	0
	Ova	0	0	0	0	0	0	0
	Plato	0	0	0	0	0	0	0
Değişen Unsurlar	Yeryüzü Şekilleri	0	0	0	0	0	0	0
	Deniz, Göl ve Akarsular	1	0	0	0	0	0	1
	Türkiye'nin Genişliği	0	0	0	0	0	0	0
	Türkiye'nin Konumu	4	0	0	0	0	0	4
	Nüfus ve Yerleşme	0	0	0	0	0	0	0
	Göç	0	0	0	0	0	0	0
	Sosyal	0	0	0	0	0	0	0
	Hayvancılık	1	0	0	0	0	0	1
	Tarım	1	0	0	0	0	0	1
	Ticaret	0	0	0	0	0	0	0
	Ulaşım	0	0	0	0	0	0	0
	Madencilik	0	0	0	0	0	0	0
	Yönetim	0	0	0	0	0	0	0
	Dil	0	0	0	0	0	0	0
	Din	0	0	0	0	0	0	0
	Enerji	0	1	0	0	0	0	1
	Kaynakları	0	0	0	0	0	0	0
	Kültür	0	0	0	0	0	0	0
	Sağlık	0	0	0	0	0	0	0
Toplam		7	1	0	0	0	0	8

Bu boyutlara yönelik örneklerin bazılarını aşağıda yer verilmiştir.

3.4.5.1. Kaynakların Ülke Ekonomisindeki Yeri

Bu konuda jeopolitiğin boyutları ile bağlantılı toplam 7 adet örnek tespit edilmiştir. Jeopolitiğin değişmeyen unsurlarından 1'i deniz, göl ve akarsular, 4'ü Türkiye'nin konumu; değişen unsurlardan 1'i hayvancılık, 1'i tarım alt boyutuyla ilişkilidir (Tablo 40). Jeopolitiğin deniz, göl ve akarsu, tarım ve hayvancılık alt boyutuna ilişkin örnekler aşağıdadır:

“Ülkemiz doğal kaynaklar bakımından zengin bir ülkedir. Doğal kaynakların üretim süreçlerinde kullanılması ve insanlar tarafından tüketilmesi ekonomik faaliyetlerin ortaya çıkmasını sağlamıştır.” (Şahin, 2020, s. 158).

“Toprak kullanılarak en fazla yapılan ekonomik faaliyet tarımdır. Üç farklı iklim tipinin görülmesi, toprağın verimli olması ve su kaynaklarının bol olması ülkemizde tarımın gelişmesini ve yetiştirilen ürünlerin çeşitli olmasını sağlamıştır. Tarım, ülkemizde yaşayan insanların önemli bir kısmı için geçim kaynağıdır.” (Şahin, 2020, s. 160).

“ Ülkemizin üç tarafının denizlerle çevrili olması, yer altı suları açısından zengin olması, ülkemiz topraklarında birçok akarsu ve göl bulunması bu faaliyetleri çeşitlendirmektedir.” (Şahin, 2020, s. 166).

Diğer yandan bu konuda Jeopolitiğin boyutlarının yer aldığı toplam 1 adet görsel bulunmuştur. Jeopolitiğin konum boyutunun yer aldığı görsel örneği aşağıda verilmiştir (Şekil 36):

Şekil 36. Jeopolitiğin Konum Boyutlarında Yer Alma Durumuna Yönelik Görsel Örneği

(Şahin, 2020, s. 166).

3.4.5.2. Kaynakların Bilinçsiz Kullanımı

Bu konuda jeopolitiğin boyutları ile bağlantılı toplam 1 adet örnek tespit edilmiştir. Jeopolitiğin değişen unsurlarından enerji kaynakları alt boyutuyla ilişkilidir (Tablo 40). Jeopolitiğin enerji kaynakları alt boyutu ile ilgili örnek aşağıda verilmiştir:

“Kullanıldıkça tükenen ve tekrar oluşması çok uzun yıllar alan enerji kaynaklarına yenilenemeyen enerji kaynakları adı verilir. Taş kömürü, linyit, petrol, doğal gaz ve nükleer enerji yenilenemeyen enerji kaynaklarına örnektir.” (Şahin, 2020, s. 173).

3.4.5.3. Yatırım ve Pazarlama

Bu konuda jeopolitiğin boyutlarının yer aldığı hiçbir örnek tespit edilememiştir.

3.4.5.4. Vergimi Ödüyorum

Bu konuda jeopolitiğin boyutlarının yer aldığı hiçbir örnek tespit edilememiştir.

3.4.5.5. Nitelikli İnsan Gücü

Bu konuda jeopolitiğin boyutlarının yer aldığı hiçbir örnek tespit edilememiştir.

3.4.5.6. Mesleğimi Seçiyorum

Bu konuda jeopolitiğin boyutlarının yer aldığı hiçbir örnek tespit edilememiştir.

3.4.6. Jeopolitiğin Ortaokul ve İmam Hatip Ortaokulu Sosyal Bilgiler 6. Sınıf Ders Kitabındaki Yönetime Katılıyorum Öğrenme Alanına Göre Yer Alma Durumuna İlişkin Bulgular

Sosyal Bilgiler 6. sınıf ders kitabı “Yönetime Katılıyorum” öğrenme alanında bulunan konular itibariyle jeopolitiğin yer alma durumu gösterilmiştir. Buna göre jeopolitiğin değişmeyen unsurları (12) ve değişen unsurları (14) boyutlarına ilişkin olarak bu üniteye toplam 4 adet örnek tespit edilmiştir (Tablo 41).

Tablo 41. Jeopolitiğin Ortaokul ve İmam Hatip Ortaokulu Sosyal Bilgiler 6. Sınıf Ders Kitabındaki Yönetime Katılıyorum Öğrenme Alanının Yer Alma Durumunun Konulara Göre Dağılımı Frekans Tablosu

Ana Boyutlar	Alt Boyutlar	Konular						Toplam (f)
		1. Yönetim Biçimlerini Öğreniyor m (f)	2. Yasama, Yürütme, Yargı(f)	3. Yönetimin Karar Alma Sürecine Katılıyor m(f)	4. Toplumsal Hayatımız da Demokrasi nin Önemi(f)	5. Anayasal Güvence Altındayız (f)	6. Toplum sal Hayatta kadının Yeri (f)	
Değişme yen Unsurlar	Sınırlar	0	0	0	0	0	0	0
	Arazi	0	0	0	0	0	0	0
	Yapısı	0	0	0	0	0	0	0
	Konum	0	0	0	0	0	0	0
	İklim	0	0	0	0	0	0	0
	Bitki	0	0	0	0	0	0	0
	Örtüsü	0	0	0	0	0	0	0
	Dağ	0	0	0	0	0	0	0
	Ova	0	0	0	0	0	0	0
	Plato	0	0	0	0	0	0	0
	Yeryüzü	0	0	0	0	0	0	0
	Şekilleri	0	0	0	0	0	0	0
	Deniz, Göl ve Akarsular	0	0	0	0	0	0	0
	Türkiye' nin Genişliği	0	0	0	0	0	0	0
Değişen Unsurlar	Türkiye' nin Konumu	0	0	0	0	0	0	0
	Nüfus ve Yerleşme	0	0	0	0	0	0	0
	Göç	0	0	0	0	0	0	0
	Sosyal	0	0	0	0	0	0	0
	Hayvancılık	0	0	0	0	0	0	0
	Tarım	0	0	0	0	0	0	0
	Ticaret	0	0	0	0	0	0	0
	Ulaşım	0	0	0	0	0	0	0
	Madencilik	0	0	0	0	0	0	0
	Yönetim	1	2	1	0	0	0	4
	Dil	0	0	0	0	0	0	0
	Din	0	0	0	0	0	0	0
	Enerji	0	0	0	0	0	0	0
	Kaynakları	0	0	0	0	0	0	0
	Kültür	0	0	0	0	0	0	0
	Sağlık	0	0	0	0	0	0	0
Toplam		1	2	1	0	0	0	4

Bu boyutlara yönelik örneklerin bazılarını aşağıda yer verilmiştir.

3.4.6.1. Yönetim Biçimlerini Öğreniyorum

Bu konuda jeopolitiğin boyutları ile bağlantılı toplam 1 adet örnek tespit edilmiştir. Jeopolitiğin değişen unsurlarından 1'i yönetim alt boyutuyla ilişkilidir (Tablo 41). Jeopolitiğin yönetim alt boyutu ile ilgili örnek aşağıda verilmiştir:

“Demokrasi, Yunancada halk anlamına gelen “demos”; güç, iktidar ve yönetim anlamına gelen “kratos” kelimelerinin bir araya gelmesiyle oluşmuştur. Demokrasi, halkın kendi kendini yönetmesi olarak tanımlanır. Demokrasinin olduğu ülkelerde yaşayan insanlar kendilerini yönetecek kişileri kendileri seçerek geleceklerini belirlerler. Demokrasilerde egemenliğin kaynağı millettir. Anayasanın “Egemenlik” başlıklı 6. maddesinde bu durum şu şekilde belirtilmiştir: “Egemenlik, kayıtsız şartsız milletindir.” Halk, egemenliğini seçtiği temsilciler aracılığıyla kullanır. Bireylerin özgür düşünce ve kanaatlerinin bir araya gelmesinden ve kaynaşmasından oluşan millet iradesi, demokrasi için vazgeçilmez bir unsurdur. Bu nedenle millî egemenlik, demokrasinin en temel ilkelerinden biridir. Şimdi demokrasinin diğer temel ilkelerini öğrenelim.” (Şahin, 2020, s. 204).

3.4.6.2. Yasama, Yürütme, Yargı

Bu konuda jeopolitiğin boyutları ile bağlantılı toplam 2 adet örnek tespit edilmiştir. Jeopolitiğin değişen unsurlarından 2'si yönetim alt boyutuyla ilişkilidir (Tablo 41). Jeopolitiğin yönetim alt boyutu ile ilgili örnekler aşağıda verilmiştir:

“Eski dönemlerde, kuruluş yıkılan birçok devlet genellikle monarşi yönetim şekliyle idare edilmiştir. Monarşi yönetiminde ülkenin başında bulunan kişi ülke yönetimiyle ilgili bütün yetkileri kendinde bulundurur. Ülkelerin yönetiminde üç önemli güç unsuru bulunmaktadır. Bunlar; yasama, yürütme ve yargıdır. Monarşi yönetimlerinde yasama, yürütme ve yargı güçleri tek bir kişide toplanır. Günümüzde ise dünyadaki çoğu devlette yasama, yürütme ve yargı güçleri ayrı kurumlar tarafından kullanılmaktadır.” (Şahin, 2020, s. 207).

“Ülkemizin devlet yönetiminde, kuvvetler ayrılığı ilkesi uygulanmaktadır. Bu nedenle yasama, yürütme ve yargı yetkileri ayrı kurum ve kişiler tarafından kullanılmaktadır. Anayasamızda yasama, yürütme ve yargı organlarının her birinin kendine has yetki ve sorumlulukları açıkça belirtilmiştir.” (Şahin, 2020, s. 207).

3.4.6.3. Yönetimin Karar Alma Sürecine Katılıyorum

Bu konuda jeopolitiğin boyutları ile bağlantılı toplam 1 adet örnek tespit edilmiştir. Jeopolitiğin değişen unsurlarından 1'i yönetim alt boyutuyla ilişkilidir (Tablo 41). Jeopolitiğin yönetim alt boyutu ile ilgili örnek aşağıda verilmiştir:

“Demokrasinin temel ilkelerinden biri, vatandaşların ülke yönetimine katılmasıdır.” (Şahin, 2020, s. 211).

3.4.6.4. Toplumsal Hayatımızda Demokrasinin Önemi

Bu konuda jeopolitiğin boyutlarının yer aldığı hiçbir örnek tespit edilememiştir.

3.4.6.5. Anayasal Güvence Altındayız

Bu konuda jeopolitiğin boyutlarının yer aldığı hiçbir örnek tespit edilememiştir.

3.4.6.6. Toplumsal Hayatta kadının Yeri

Bu konuda jeopolitiğin boyutlarının yer aldığı hiçbir örnek tespit edilememiştir.

3.4.7. Jeopolitiğin Ortaokul ve İmam Hatip Ortaokulu Sosyal Bilgiler 6. Sınıf Ders Kitabındaki Uluslararası İlişkilerimiz Öğrenme Alanına Göre Yer Alma Durumuna İlişkin Bulgular

Sosyal Bilgiler 6. sınıf ders kitabı “Yönetime Katılıyorum” öğrenme alanında bulunan konular itibariyle jeopolitiğin yer alma durumu gösterilmiştir. Buna göre jeopolitiğin değişmeyen unsurları (12) ve değişen unsurları (14) boyutlarına ilişkin olarak bu ünite de toplam 30 adet örnek tespit edilmiştir (Tablo 42).

Tablo 42. Jeopolitiğin Ortaokul ve İmam Hatip Ortaokulu Sosyal Bilgiler 6. Sınıf Ders Kitabındaki Uluslararası İlişkilerimiz Öğrenme Alanının Yer Alma Durumunun Konulara Göre Dağılımı Frekans Tablosu

Ana Boyutlar	Alt Boyutlar	Konular				Toplam(f)
		1. Türk Cumhuriyetleri ve Komşu Ülkelerle İlişkiler(f)	2. Ülkemizin ekonomik ilişkiler(f)	3. Ülkemizin Üstlendiği Uluslar Arası roller(f)	4. Popüler Kültür(f)	
Değişmeyen Unsurlar	Sınırlar	0	0	0	0	0
	Arazi Yapısı	0	0	0	0	0
	Konum	0	0	0	0	0
	İklim	0	0	0	0	0
	Bitki Örtüsü	0	0	0	0	0
	Dağ	0	0	0	0	0
	Ova	0	0	0	0	0
	Plato	0	0	0	0	0
	Yeryüzü Şekilleri	0	0	0	0	0
	Deniz, Göl ve Akarsular	0	0	0	0	0
	Türkiye'nin Genişliği	0	0	0	0	0
	Türkiye'nin Konumu	9	2	12	3	25
	Nüfus ve Yerleşme	0	0	0	0	0
	Göç	0	0	0	0	0
Değişen Unsurlar	Sosyal	0	0	0	0	0
	Hayvancılık	0	0	0	0	0
	Tarım	0	0	0	0	0
	Ticaret	0	1	0	0	1
	Ulaşım	0	0	0	0	0
	Madencilik	0	0	0	0	0
	Yönetim	0	0	0	0	0
	Dil	0	0	0	0	0
	Din	0	0	0	0	0
	Enerji Kaynakları	0	0	0	0	0
	Kültür	0	0	0	4	4
	Sağlık	0	0	0	0	0
Toplam		9	3	11	7	30

Bu boyutlara yönelik örneklerin bazılarını aşağıda yer verilmiştir.

3.4.7.1. Türk Cumhuriyetleri ve Komşu Ülkelerle İlişkiler

Bu konuda jeopolitiğin boyutları ile bağlantılı toplam 9 adet örnek tespit edilmiştir. Jeopolitiği değişen unsurlarından 9'u Türkiye'nin konumu alt boyutuyla ilişkilidir (Tablo 42). Jeopolitiğin Türkiye'nin konumu alt boyutuna ilişkili örnekler aşağıda verilmiştir:

“SSCB'nin dağılması sonucu bağımsızlığına kavuşan Türk Cumhuriyetlerini tanıyan ilk ülke Türkiye olmuş ve bu devletlerin uluslararası toplum tarafından kabul görmesi

için girişimlerde bulunmuştur. Çünkü Türk Cumhuriyetleriyle ortak dil, tarih ve kültür geçmişimiz vardır. Bu durum Türk Cumhuriyetleri ve ülkemiz arasındaki ilişkilerin güçlenmesine zemin hazırlamıştır.” (Şahin, 2020, s. 238).

“Türkiye, Azerbaycan petrolünün dünya pazarlarına taşınması için Bakü-Tiflis-Ceyhan Petrol Boru Hattı’nın yapımına destek vermiştir. İki ülke arasında uzanan bu hat sayesinde petrol Azerbaycan’dan ülkemize taşınmakta, ülkemizden de tanker ve gemilerle başka ülkelere pazarlanmaktadır.” (Şahin, 2020, s. 239).

“Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti (Görsel 7.11) Akdeniz’de Kıbrıs Adası’nda kurulan bir Türk Cumhuriyetidir. Türkiye ile Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti halkları arasında var olan güçlü tarihî ve kültürel bağ ile dil bağı iki ülke arasındaki ilişkilerin her zaman güçlü olmasını sağlamaktadır. Öyle ki KKTC için ülkemizde “yavru vatan” nitelendirmesi yapılmaktadır. KKTC’yi resmî olarak tanıyan tek ülke Türkiye’dir. Bu nedenle ülkemiz, KKTC’nin haklarını dünya kamuoyunda koruma görevini üstlenmiştir.” (Şahin, 2020, s. 241).

3.4.7.2. Ülkemizin Ekonomik İlişkileri

Bu konuda jeopolitiğin boyutları ile bağlantılı toplam 3 adet örnek tespit edilmiştir. Jeopolitiğin değişmeyen unsurlarından 2’si Türkiye’nin konumu; değişen unsurlardan 1’i ticaret alt boyutuyla ilişkilidir (Tablo 42). Jeopolitiğin Türkiye’nin konumu ve ticaret alt boyutu ile ilgili örnekler aşağıda verilmiştir:

“Kâr elde etmek amacıyla üretilen her türlü mal ve hizmetin alınıp satılmasına ticaret denir. Ülkeler, kaynaklarından elde ettikleri ihtiyaç fazlası ürünleri diğer ülkelere satar. Eğer kendi kaynakları, ihtiyaçlarını karşılamaya yetmezse bunu diğer ülkelerden satın alarak karşılar. Ülkeler arasında yapılan bu faaliyete dış ticaret denir.” (Şahin, 2020, s. 243).

“Dış ticaret, ithalat ve ihracat olarak ikiye ayrılır. Bir ülkenin, başka ülkelerden mal veya hizmet satın almasına ithalat (dış alım) denir. Ülkemizin Almanya ve Fransa’dan ilaç, ABD’den tıbbi cihaz, Japonya’dan otomobil satın alması ithalata örnektir. Bir ülkenin, başka ülkelere mal veya hizmet satmasına ihracat (dış satım) denir. Ülkemizde üretilen beyaz eşyanın İspanya’ya, bor madeninin ABD’ye, kayısının İngiltere’ye satılması ihracata örnektir.” (Şahin, 2020, s. 243).

“Ülkemiz, kaynaklarını kullanarak üretim yapmaktadır. Üretilen ürünlerin bir kısmı ihtiyacımızdan fazla olabilmektedir. Ülkemiz, bu ürünleri diğer ülkelere satarak kaynaklarını değerlendirmekte ve kazanç elde etmektedir. Ülke kaynakları kullanılarak üretilen hazır giyim, mobilya, demir-çelik, cam, seramik, beyaz eşya, tarım ve hayvancılık ürünleri çeşitli ülkelere ihraç edilmektedir. Ülkemizde bor ve krom madeni fazladır. Bu madenler gerek işlenerek gerekse ham madde olarak diğer ülkelere satılmaktadır. Yine ülkemizde bulunan fabrikalarda üretilen otomotiv ürünleri dünyanın çeşitli ülkelerine ihraç edilmektedir. Kaynaklar kullanarak üretilen beyaz eşyalar da dünyanın çeşitli ülkelerine gönderilmektedir.” (Şahin, 2020, s. 245).

Diğer yandan bu konuda jeopolitiğin boyutlarının yer aldığı toplam 4 adet görsel bulunmuştur. Jeopolitiğin ticaret boyutunun yer aldığı görsel örneği aşağıda verilmiştir (Şekil 37):

Şekil 37. Jeopolitiğin Ticaret Boyutlarında Yer Alma Durumuna Yönelik Görsel Örneği
(Şahin, 2020, s. 243).

3.4.7.3. Ülkemizin Üstlendiği Uluslararası Roller

Bu konuda jeopolitiğin boyutları ile bağlantılı toplam 11 adet örnek tespit edilmiştir. Jeopolitiğin değişmeyen unsurlarından 11'i Türkiye'nin konumu alt boyutuyla ilişkilidir (Tablo 42). Jeopolitiğin Türkiye'nin konumu alt boyutu ile ilgili örnekler aşağıda verilmiştir:

“Bir ülke, coğrafi konumundan dolayı elde ettiği ekonomik, siyasi, askerî ve kültürel güçle dış siyasetini oluşturup yönlendirebilir. Buna bir ülkenin jeopolitik konumu adı verilir. Ülkemizin dünya üzerinde bulunduğu konum ülkemize bazı avantajlar sağlamıştır.” (Şahin, 2020, s. 246).

“Türkiye; Asya, Avrupa ve Afrika kıtalarının birbirine en çok yaklaştığı konumda bulunmaktadır. Bu nedenle dünyanın önemli geçiş yolları ülkemizde bulunmakta ve ülkemiz, bu üç kıta arasında bir köprü görevi görmektedir. Türkiye, petrol ve doğal gaz kaynaklarının büyük bir bölümünü elinde bulunduran Orta Doğu ve Asya ülkelerine yakın bir konumdadır (Görsel 7.23). Ülkemizin bu konumu Asya ve Avrupa kıtaları arasında petrol ve doğal gaz sevkiyatının ülkemiz üzerinden yapılmasına olanak sağlamaktadır. Örneğin Azerbaycan'ın Bakü şehrinde çıkarılan petrol, boru hatları sayesinde Gürcistan'ın Tiflis şehrinde geçerek Ceyhan'a (Adana) ulaşır. Petrol, buradan limanlarda tanker gemilere yüklenerek diğer ülkelere gönderilir. Ülkemiz de bu sayede ekonomik olarak kazanç elde eder.” (Şahin, 2020, s. 246).

“Türkiye, üç tarafı denizlerle çevrili ve ılıman iklime sahip bir ülkedir. Ülkemiz su kaynakları bakımından zengindir ve verimli tarım arazilerine sahiptir. Bu sayede ülkemizde tarım ve hayvancılık gelişmiştir. Üretilen tarım ve hayvancılık ürünleri

dünyanın çeşitli yerlerine ihraç edilmektedir. Ülkemiz aynı zamanda zengin yer altı kaynaklarına sahiptir. Örneğin, dünyadaki bor madeni rezervlerinin yaklaşık %65'i Türkiye'de bulunmaktadır. Ülkemizin "geleceğin petrolü" olarak nitelendirilen bor madeni rezervlerine sahip olması, gelecekte siyasi ve ekonomik olarak daha da güçlü bir konuma gelmesini sağlayacaktır." (Şahin, 2020, s. 247).

Diğer yandan bu konuda jeopolitiğin boyutlarının yer aldığı toplam 3 adet görsel bulunmuştur. Jeopolitiğin Türkiye'nin konumu boyutunun yer aldığı görsel örneği aşağıda verilmiştir (Şekil 38):

Ülkemiz petrol ve doğal gaz boru hatlarının geçtiği stratejik bir konumda bulunmaktadır.

Şekil 38. Türkiye Jeopolitiğinin Konum Boyutlarında Yer Alma Durumuna Yönelik Görsel Örneği
(Şahin, 2020, s. 246).

3.4.7.4. Popüler Kültür

Bu konuda jeopolitiğin boyutları ile bağlantılı toplam 7 adet örnek tespit edilmiştir. Jeopolitiğin değişmeyen unsurlarından 3'ü Türkiye'nin konumu; değişen unsurlardan 4'ü kültür alt boyutuyla ilişkilidir (Tablo 42). Jeopolitiğin Türkiye'nin konumu ve kültür alt boyutu ile ilgili örnekler aşağıda verilmiştir:

"Her toplumun kendine özgü kültürü vardır. Kültür, atalarımızın bizlere bıraktığı mirastır. Kültür; bir toplumun bilgi, gelenek, ahlak, sanat, inanç vb. maddi ve manevi unsurlarının tümü olarak tanımlanabilir." (Şahin, 2020, s. 250).

"20. yüzyılın başlarında ortaya çıkan teknolojik gelişmeler ile birlikte birçok alanda yeni kavramlar hayatımıza girmiştir. Popüler kültür bu kavramlardan biridir. Popüler

kültür; belli bir dönem için geçerli olan, hızlı üretilen ve tüketilen kültürel öğelerin bütünü olarak tanımlanabilir. Popüler kültür unsurları, çoğu zaman toplumların kendi değerleriyle ters düşmektedir. Oysa toplumlar binlerce yıllık kültürel birikimlerini koruyabildiği sürece varlıklarını devam ettirebilirler.” (Şahin, 2020, s. 250).

“Popüler kültürün etkisi altına aldığı bir başka alan müziklerimiz ve halk oyunlarımızdır. Medya araçları yoluyla günümüzde insanlar arasında pop, hip-hop, rap tarzı müzik dinlemek yaygınlaşmıştır. Bu tarz müzikler zamanla insanların oyun anlayışını da etkilemiştir. Özellikle gençler arasında bu müziklerin dansları ilgi görmeye başlamıştır. Bahsedilen unsurların, popüler kültürün etkisiyle dünyaya yayıldığı ve kendi kültürümüze ait olmadığı unutulmamalıdır.” (Şahin, 2020, s. 251).

Öğrenme alanı sonu değerlendirmede jeopolitik unsurların alt boyutları ile ilgili 15 adet soru bulunmuştur. Jeopolitiğin Türkiye’nin konumu alt boyutu ile ilgili örnek aşağıdadır (Şekil 39):

C. Aşağıdaki ifadeler doğru ise ifadelerin başına “D”, yanlış ise “Y” yazınız. Yanlış olduğuna düşündüğünüz ifadelerin doğrularını defterinize yazınız.

1. (.....) 1991 yılında SSCB’nin dağılmasından sonra Orta Asya Türk Cumhuriyetleri bağımsızlığını kazandı.
2. (.....) Türkiye ve Azerbaycan birbirlerine “kardeş ülke” yakıştırmayı yapmaktadır.
3. (.....) Ülkemizin en çok ihracat yaptığı ülke Rusya’dır.
4. (.....) Bir ülkenin diğer ülkelerden mal ve hizmet satın almasına ihracat adı verilir.
5. (.....) Türkiye askerî güç bakımından dünyanın önemli ülkeleri arasında yer almaktadır.
6. (.....) Birleşmiş Milletler dünyadaki devletlere ekonomik olarak destek vermek amacıyla kurulmuştur.
7. (.....) Hazır yiyeceklerle beslenme anlayışı bir popüler kültür unsurudur.
8. (.....) Her toplumun kendine özgü bir kültürü vardır.

Şekil 39. Jeopolitiğin Türkiye’nin Konumu Boyutlarında Yer Alma Durumuna Yönelik Soru

Örneği (Şahin, 2020, s. 256).

3.4.8. Jeopolitiğin Ortaokul ve İmam Hatip Ortaokulu Sosyal Bilgiler 6. Sınıf Ders Kitabında Öğrenme Alanına Göre Yer Alma Durumuna İlişkin Bulgular

Sosyal Bilgiler 6. sınıf ders kitabının öğrenme alanında bulunan örnekler jeopolitiğin yer alma durumuna göre boyutlara ayrılarak tablo haline getirilmiştir. Buna göre jeopolitiğin değişmeyen unsurları (12) ve değişen unsurları (14)

boyutlarına ilişkin olarak bu ders kitabında toplam 170 adet örnek bulunmuştur (Tablo 43).

Tablo 43. Jeopolitiğin Ortaokul ve İmam Hatip Ortaokulu Sosyal Bilgiler 6. Sınıf Ders Kitabındaki Yer Alma Durumunun Boyutlara Göre Dağılımının Frekans Tablosu

Ana Boyutlar	Alt Boyutlar	Konular							Toplam(f)
		1. Biz ve Değerlerimiz (f)	2. Tarihe Yolculuk(f)	3. Yeryüzünde Yaşam(f)	4. Bilim ve Teknoloji Hayatımızda(f)	5. Üretiyorum, Tüketiyorum, Bilinçliyim(f)	6. Yönetime Katılıyorum(f)	7. Uluslararası İlişkilerimiz(f)	
Değişmeyen Unsurlar	Sınırlar	0	5	8	0	0	0	0	13
	Arazi	0	0	0	0	0	0	0	0
	Yapısı	0	9	9	1	0	0	0	19
	Konum	0	1	11	0	0	0	0	12
	İklim	0	0	5	0	0	0	0	5
	Bitki	0	0	1	0	0	0	0	1
	Örtüsü	0	0	1	0	0	0	0	1
	Dağ	0	0	1	0	0	0	0	1
	Ova	0	0	1	0	0	0	0	1
	Plato	0	0	1	0	0	0	0	1
	Yeryüzü	0	0	2	0	0	0	0	2
	Şekilleri	0	0	1	2	1	0	0	4
	Deniz, Göl ve Akarsular	0	0	0	0	0	0	0	0
	Türkiye'nin Genişliği	0	0	12	0	4	0	25	41
Değişen Unsurlar	Türkiye'nin Konumu	0	0	14	0	0	0	0	14
	Nüfus ve Yerleşme	1	2	1	0	0	0	0	4
	Göç	4	2	0	0	0	0	0	6
	Sosyal	0	4	1	0	1	0	0	6
	Hayvancılık	0	2	4	1	1	0	0	8
	Tarım	0	6	0	0	0	0	1	7
	Ticaret	0	0	1	0	0	0	0	1
	Ulaşım	0	0	0	0	0	0	0	0
	Madencilik	0	1	0	0	0	4	0	5
	Yönetim	1	1	0	0	0	0	0	2
	Dil	1	2	0	0	0	0	0	3
	Din	0	0	0	1	1	0	0	2
	Enerji	2	7	0	0	0	0	4	13
	Kaynakları	0	0	0	0	0	0	0	0
	Kültür	0	0	0	0	0	0	0	0
	Sağlık	0	0	0	0	0	0	0	0
Toplam		9	42	72	5	8	4	30	170

6. sınıf ortaokul ve imam hatip ortaokul Sosyal Bilgiler ders kitabından elde edilen örnekler, 6. sınıf ders kitabının üniteleri bakımından incelendiğinde tablo 24'e göre jeopolitiğin alt boyutları ile ilgili veriler elde edilmiştir. Tablo 24'e göre jeopolitiğin en fazla alt boyut "Yeryüzünde Yaşam" öğrenme alanından elde edilmiştir. Bu öğrenme alanından toplamda 42 adet örnek tespit edilmiştir. En az örnek tablo 24'e göre "Yönetime Katılıyorum" öğrenme alanındandır. Bu öğrenme alanından 4 adet örnek tespit edilmiştir. Tablo 24'e göre en fazla alt boyut 41 adet ile Türkiye'nin konumu ve konumdan 14 adet tespit edilmiştir. Tablo 43'e göre en az alt boyut ise arazi yapısı, Türkiye'nin genişliği, madencilik ve sağlıktan hiçbir örnek tespit edilememiştir.

2.4. 3.5. Jeopolitiğin Ortaokul ve İmam Hatip Ortaokulu Sosyal Bilgiler 7. Sınıf Ders Kitabındaki Yer Alma Durumuna İlişkin Bulgular

3.5.1. Jeopolitiğin Ortaokul ve İmam Hatip Ortaokulu Sosyal Bilgiler 7. Sınıf Ders Kitabındaki İletişim ve İnsan İlişkileri Öğrenme Alanına Göre Yer Alma Durumuna İlişkin Bulgular

Sosyal Bilgiler 7. sınıf ders kitabı "İletişim ve İnsan İlişkileri" öğrenme alanında bulunan konular itibariyle jeopolitiğin yer alma durumu gösterilmiştir. Buna göre jeopolitiğin değişmeyen unsurları (12) ve değişen unsurları (14) boyutlarına ilişkin olarak bu öğrenme alanında toplam 0 adet örnek tespit edilmiştir (Tablo 44).

Tablo 44. Jeopolitiğin Ortaokul ve İmam Hatip Ortaokulu Sosyal Bilgiler 7. Sınıf Ders Kitabındaki İletişim ve İnsan İlişkileri Öğrenme Alanının Yer Alma Durumunun Konulara Göre Dağılımı Frekans Tablosu

Ana Boyutlar	Alt Boyutlar	Konular				Toplam(f)
		1. İletişim Kurarak Anlaşırsınız(f)	2. Olumlu İletişim, Mutlu Birey ve Toplum (f)	3. Medyanın Hayatımızdaki Yeri(f)	4. Özgürüm, Sorumluluklarımın Olduğu Yere Kadar (f)	
Değişmeyen Unsurlar	Sınırlar	0	0	0	0	0
	Arazi Yapısı	0	0	0	0	0
	Konum	0	0	0	0	0
	İklim	0	0	0	0	0
	Bitki Örtüsü	0	0	0	0	0
	Dağ	0	0	0	0	0
	Ova	0	0	0	0	0
	Plato	0	0	0	0	0
	Yeryüzü	0	0	0	0	0
	Şekilleri	0	0	0	0	0
	Deniz, Göl ve Akarsular	0	0	0	0	0
	Türkiye'nin Genişliği	0	0	0	0	0
	Türkiye'nin Konumu	0	0	0	0	0
	Nüfus ve Yerleşme	0	0	0	0	0
Değişen Unsurlar	Göç	0	0	0	0	0
	Sosyal	0	0	0	0	0
	Hayvancılık	0	0	0	0	0
	Tarım	0	0	0	0	0
	Ticaret	0	0	0	0	0
	Ulaşım	0	0	0	0	0
	Madencilik	0	0	0	0	0
	Yönetim	0	0	0	0	0
	Dil	0	0	0	0	0
	Din	0	0	0	0	0
	Enerji	0	0	0	0	0
	Kaynakları	0	0	0	0	0
	Kültür	0	0	0	0	0
	Sağlık	0	0	0	0	0
Toplam		0	0	0	0	0

3.5.1.1. İletişim Kurarak Anlaşırsınız

Bu konuda jeopolitiğin boyutlarının yer aldığı hiçbir örnek tespit edilememiştir.

3.5.1.2. Olumlu İletişim, Mutlu Birey ve Toplum

Bu konuda jeopolitiğin boyutlarının yer aldığı hiçbir örnek tespit edilememiştir.

3.5.1.3. Medyanın Hayatımızdaki Yeri

Bu konuda jeopolitiğin boyutlarının yer aldığı hiçbir örnek tespit edilememiştir.

3.5.1.4. Özgürüm, Sorumluluklarımın Olduğu Yere Kadar

Bu konuda jeopolitiğin boyutlarının yer aldığı hiçbir örnek tespit edilememiştir.

3.5.2. Jeopolitiğin Ortaokul ve İmam Hatip Ortaokulu Sosyal Bilgiler 7. Sınıf Ders Kitabındaki Türk Tarihinde Yolculuk Ünitesinde Yer Alma Durumuna İlişkin Bulgular

Sosyal Bilgiler 7. sınıf ders kitabı “Türk Tarihinde Yolculuk” öğrenme alanında bulunan konular itibarıyla jeopolitiğin yer alma durumu gösterilmiştir. Buna göre jeopolitiğin değişmeyen unsurları (12) ve değişen unsurları (14) boyutlarına ilişkin olarak bu öğrenme alanında toplam 18 adet örnek tespit edilmiştir (Tablo 45).

Tablo 45. Jeopolitiğin Ortaokul ve İmam Hatip Ortaokulu Sosyal Bilgiler 7. Sınıf Ders Kitabındaki Türk Tarihinde Yolculuk Öğrenme Alanının Yer Alma Durumunun Konulara Göre Dağılımı Frekans Tablosu

Ana Boyutlar	Alt Boyutlar	Konular					Toplam(f)
		1. Osmanlı Devletinin Kuruluşu(f)	2. Osmanlı devletinin fetih Siyaseti(f)	3. Avrupa'daki Gelişmeler ve Osmanlı Devleti'ne Etkileri (f)	4. Osmanlı Devleti'nde Islahat Hareketleri (f)	5. Seyyahların Gözüyle Osmanlı(f)	
Değişmeyen Unsurlar	Sınırlar	4,	0	1	0	0	5
	Arazi Yapısı	0	0	0	0	0	0
	Konum	2	1	1	0	1	5
	İklim	0	0	0	0	0	0
	Bitki Örtüsü	0	0	0	0	0	0
	Dağ	0	0	0	0	0	0
	Ova	0	0	0	0	0	0
	Plato	0	0	0	0	0	0
	Yeryüzü	0	0	0	0	0	0
	Şekilleri						
	Deniz, Göl ve Akarsular	0	0	0	0	0	0
	Türkiye'nin Genişliği	0	0	0	0	0	0
	Türkiye'nin Konumu	0	0	0	0	0	0
	Nüfus ve Yerleşme	0	0	0	0	0	0
Değişen Unsurlar	Göç	0	0	0	0	0	0
	Sosyal	0	0	0	0	0	0
	Hayvancılık	0	0	0	0	0	0
	Tarım	0	0	0	0	0	0
	Ticaret	0	0	1	0	0	1
	Ulaşım	0	0	0	1	0	1
	Madencilik	0	0	0	0	0	0
	Yönetim	0	0	0	0	0	0
	Dil	1	0	0	0	0	1
	Din	1	0	0	0	0	1
	Enerji	0	0	0	0	0	0
	Kaynakları						
	Kültür	1	0	0	1	2	4
	Sağlık	0	0	0	0	0	0
Toplam		9	1	3	2	3	18

Bu boyutlara yönelik örneklerin bazılarını aşağıda yer verilmiştir.

3.5.2.1. Osmanlı Devleti'nin Kuruluşu

Bu konuda jeopolitiğin boyutları ile bağlantılı toplam 9 adet örnek tespit edilmiştir. Jeopolitiğin değişmeyen unsurlarından 4'ü sınırlar, 2'si konum; değişen

unsurlarından 1'i dil, 1'i din, 1'i kültür alt boyutu ile ilişkilidir (Tablo 45). Jeopolitiğin konum, dil, din, kültür alt boyutuyla ilgili örnekler aşağıda verilmiştir:

“Osman Bey’in kurucusu olduğu Osmanlı Devleti zaman içinde sınırlarını genişleterek Asya, Avrupa ve Afrika’nın önemli bir bölümünü hâkimiyeti altına aldı. Altı yüzyılı aşkın ömrü ile dünyanın en uzun süre yaşayan devletlerinden biri oldu. Devletin kuruluş döneminde Osman Bey’den sonra aşağıdaki tarih şeridinde yer alan padişahlar devletin sınırlarını genişlettiler.” (Azer, 2020, s. 39).

“Osmanlı Devleti’nde sınırların genişlemesiyle birlikte farklı dil, din ve kültürden milletler bir arada yaşamaya başladı. Birbirinden farklı bu milletler 19. yüzyıla kadar barış ve huzur içinde birlikte yaşadılar. Osmanlı Devleti fethettiği yerlerde yaşayan halkın inancına ve kültürüne müdahale etmedi, adil bir yönetim gösterdi.” (Azer, 2020, s. 48).

Diğer yandan bu konuda jeopolitiğin boyutlarının yer aldığı toplam 3 adet görsel bulunmuştur. Jeopolitiğin Türkiye’nin konumu boyutunun yer aldığı görsel örneği aşağıda verilmiştir (Şekil 36):

Diğer yandan bu konuda jeopolitiğin boyutlarının yer aldığı toplam 4 adet görsel bulunmuştur. Jeopolitiğin sınır boyutunun yer aldığı görsel örneği aşağıda verilmiştir (Şekil 40):

Osman Bey Dönemi’nde (1281-1324) Osmanlı Beyliği haritası

2.5

Şekil 40. Jeopolitiğin Sınır Boyutunun Yer Alma Durumuna Yönelik Görsel Örneği
(Azer, 2020, s.37).

Konu sonu değerlendirmede jeopolitik unsurların alt boyutları ile ilgili 1 adet görsel soru bulunmuştur. Jeopolitiğin konum alt boyutu ile ilgili örnek aŗaęıdadır (ŗekil 41):

 Etkinlik Zamanı

 rneği inceleyiniz. Osmanlı Devleti'nin sınırlarını geniŗletmesinde ve güçlü bir devlet hâline gelmesinde aŗaęıda sol tarafta yer alan unsurların etkisini karŗılarına yazınız.

Gaza ve cihat	<i>Osmanlı Devleti'nin gaza ve cihat yaptığını duyan gazilerin Osmanlı Devleti'ne katılması askeri güç arttırmış, fetihleri kolaylaŗtırmıştır.</i>
Coğrafi konum	
İsk�n politikası	
Askerî yapı	
Adaletli yönetim	
Anadolu Beylikleriyle iliŗkiler	

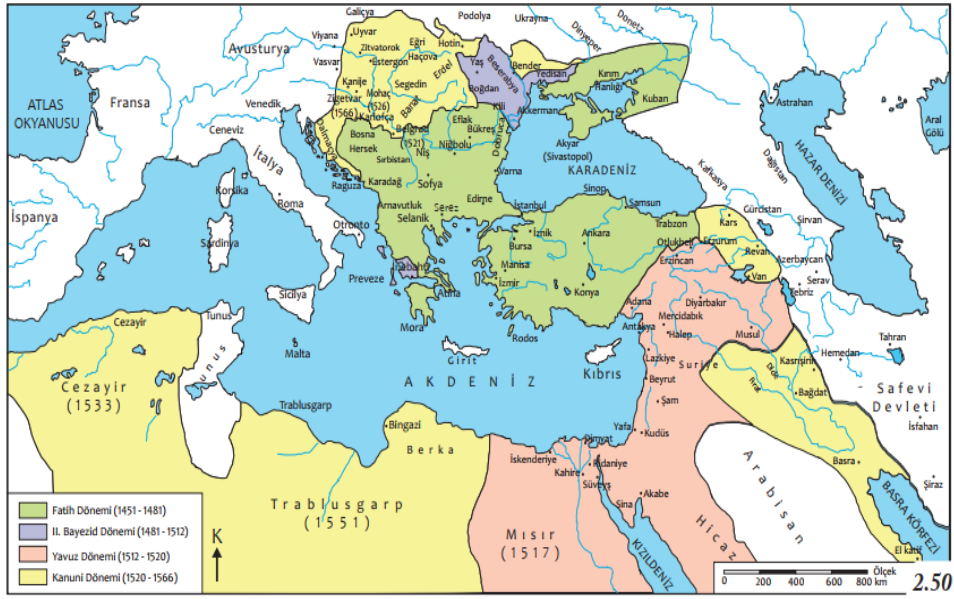
ŗekil 41. Jeopolitiğin Konum Boyutlarında Yer Alma Durumuna Yönelik Görsel Soru  rneği
(Azer, 2020, s.49).

3.5.2.2. Osmanlı Devleti'nin Fetih Siyaseti

Bu konuda jeopolitiğin boyutları ile bağlantılı toplam 1 adet örnek tespit edilmiŗtir. Jeopolitiğin deęiŗmeyen unsurlarından 1'i konum alt boyutla iliŗkilidir (Tablo 45). Jeopolitiğin konum boyutuna ait örnek aŗaęıda verilmiŗtir:

“Osmanlı Devleti başarılı fetih siyasetiyle her geçen gün daha da güçlendi. Fatih Sultan Mehmet'in h k mdarlığıyla baŗlayan ve 16. yüzyıl ortalarına kadar devam eden dönemde Osmanlı Devleti; siyasi, askeri ve ekonomik olarak g  n n zirvesine ulaŗtı. Bu dönemde aŗaęıdaki tarih şeridinde yer alan padiŗahlar idaresinde birçok fetih ger ekleŗtirildi ve haritada görülen sınırlara ulaŗıldı.” (Azer, 2020, s.54).

Diğer yandan bu konuda jeopolitiğin boyutlarının yer aldığı toplam 1 adet görsel bulunmuŗtur. Jeopolitiğin konum boyutunun yer aldığı görsel  rneği aŗaęıda verilmiŗtir (ŗekil 42):

Osmanlı Devleti (15-16. yüzyıllar) haritası

Şekil 42. Jeopolitiğin Konum Boyutunun Yer Alma Durumuna Yönelik Görsel Örneği

(Azer, 2020, s.54).

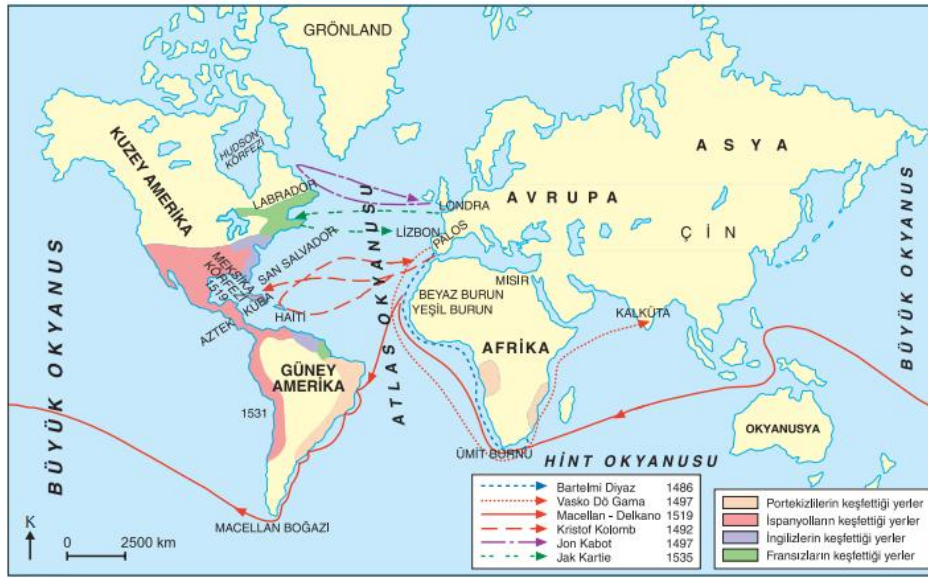
3.5.2.3. Avrupa'daki Gelişmeler ve Osmanlı Devleti'ne Etkileri

Bu konuda jeopolitiğin boyutları ile bağlantılı toplam 3 adet örnek tespit edilmiştir. Jeopolitiğin değişmeyen unsurlarından 1'i sınırlar, 1'i konum; değişen unsurlardan 1'i ticaret alt boyutla ilişkilidir (Tablo 45). Jeopolitiğin konum ve ticaret alt boyutuyla ilgili örnekler aşağıda verilmiştir:

“Osmanlı Devleti, 16. yüzyılda Asya, Avrupa ve Afrika'ya yayılmış topraklarıyla gücünün zirvesine ulaşmıştı. Siyasi ve askerî açıdan üstünlüğünü komşularına, Avrupa'ya kabul ettirmişti. İpek ve Baharat ticaret yollarının önemli bir bölümünü kontrol ediyordu.” (Azer, 2020, s.62).

“Asya'dan Avrupa'ya uzanan İpek ve Baharat yollarının İstanbul, Trabzon, İskenderiye gibi önemli limanları Osmanlı Devleti'nin elindeydi.” (Azer, 2020, s.62).

Diğer yandan bu konuda jeopolitiğin boyutlarının yer aldığı toplam 1 adet görsel bulunmuştur. Jeopolitiğin konum boyutunun yer aldığı görsel örneği aşağıda verilmiştir (Şekil 43):

Başlıca coğrafi keşifler haritası (15. ve 16. yüzyıllar)

Şekil 43. Jeopolitiğin Konum Boyutunun Yer Alma Durumuna Yönelik Görsel Örneği

(Azer, 2020, s.63).

3.5.2.4. Osmanlı Devleti’nde Islahat Hareketleri

Bu konuda jeopolitiğin boyutları ile bağlantılı toplam 2 adet örnek tespit edilmiştir. Jeopolitiğin değişen unsurlarından 1’i ulaşım, 1’i kültür alt boyutuyla ilişkilidir (Tablo 45). Jeopolitiğin ulaşım ve kültür alt boyutuna ait örnekler aşağıdadır:

“İlk Türk matbaasının kurulmasından yaklaşık yüz yıl sonra 1831’de ilk Türkçe resmî gazete olan *Takvim-i Vekayi* yayımlanmaya başlandı. Yaklaşık bir asır boyunca Türkçenin yanında Arapça, Farsça, Rumca, Ermenice ve Fransızca gibi farklı dillerde yayımlanmaya devam etti. (Azer, 2020, s.75).

“Osmanlı padişahı olan Sultan II. Abdülhamid hatıralarında şunları ifade ediyor: “Bütün kuvvetimle Anadolu demir yollarının inşasına hız verdim.” (Azer, 2020, s.78).

3.5.2.5. Seyyahların Gözüyle Osmanlı

Bu konuda jeopolitiğin boyutları ile bağlantılı toplam 2 adet örnek tespit edilmiştir. Jeopolitiğin değişmeyen unsurlarından 1’i konum; değişen unsurlarından

2'si kültür alt boyutuyla ilişkilidir (Tablo 45). Jeopolitiğin konum ve kültür alt boyutuna ait örnekler aşağıda verilmiştir:

“Osmanlı Devleti, topraklarının genişliği, askerî gücünün üstünlüğü, altı yüzyıldan fazla süren hâkimiyeti gibi özellikleriyle dünya tarihinin en önemli devletlerinden biridir. Osmanlı Devleti, bu özelliklerinin yanında kültür, sanat ve estetik anlayışıyla da dünya tarihinde özel bir yere sahiptir.” (Azer, 2020, s.81).

“Osmanlı kültüründe insanlara karşı gösterilen saygı yanında hayvanlara karşı gösterilen iyilikseverlik seyyahların dikkatini çekmiştir. (Azer, 2020, s.81).

Öğrenme alanı sonu değerlendirmede jeopolitik unsurların alt boyutları ile ilgili 2 adet soru bulunmuştur. Jeopolitiğin Türkiye'nin konumu alt boyutu ile ilgili örnek aşağıdadır:

“(....) 2. Coğrafi konumu Osmanlı Devleti'nin kısa sürede siyasi güç olarak ortaya çıkmasını sağladı.” (Azer, 2020, s.93).

3.5.3. Jeopolitiğin Ortaokul ve İmam Hatip Ortaokulu Sosyal Bilgiler 7. Sınıf Ders Kitabındaki Ülkemizde Nüfus Ünitesinde Yer Alma Durumuna İlişkin Bulgular

Sosyal Bilgiler 7. sınıf ders kitabı “Ülkemizde Nüfus” öğrenme alanında bulunan konular itibariyle jeopolitiğin yer alma durumu gösterilmiştir. Buna göre jeopolitiğin değişmeyen unsurları (12) ve değişen unsurları (14) boyutlarına ilişkin olarak bu öğrenme alanında toplam 33 adet örnek tespit edilmiştir (Tablo 46).

Tablo 46. Jeopolitiğin Ortaokul ve İmam Hatip Ortaokulu Sosyal Bilgiler 7. Sınıf Ders Kitabındaki Ülkemizde Nüfus Öğrenme Alanının Yer Alma Durumunun Konulara Göre Dağılımı Frekans Tablosu

Ana Boyutlar	Alt Boyutlar	Konular				Toplam(f)
		1. Yeryüzünde Yaşam(f)	2. Nüfusumuz(f)	3. Nedenleriyle ve Sonuçlarıyla Göç(f)	4. Yerleşme ve Seyahat Özgürlüğü(f)	
Değişmeyen Unsurlar	Sınırlar	1	0	0	0	1
	Arazi Yapısı	0	0	0	0	0
	Konum	0	0	0	0	0
	İklim	1	0	0	0	1
	Bitki Örtüsü	0	0	0	0	0
	Dağ	0	0	0	0	0
	Ova	0	0	0	0	0
	Plato	0	0	0	0	0
	Yeryüzü Şekilleri	0	0	0	0	0
	Deniz, Göl ve Akarsular	0	0	0	0	0
	Türkiye'nin Genişliği	0	0	0	0	0
	Türkiye'nin Konumu	0	2	0	0	2
	Nüfus ve Yerleşme	0	11	0	2	13
Değişen Unsurlar	Göç	0	1	8	7	16
	Sosyal	0	0	0	0	0
	Hayvancılık	0	0	0	0	0
	Tarım	0	0	0	0	0
	Ticaret	0	0	0	0	0
	Ulaşım	0	0	0	0	0
	Madencilik	0	0	0	0	0
	Yönetim	0	0	0	0	0
	Dil	0	0	0	0	0
	Din	0	0	0	0	0
	Enerji Kaynakları	0	0	0	0	0
	Kültür	0	0	0	0	0
	Sağlık	0	0	0	0	0
Toplam		2	14	8	9	33

Bu boyutlara yönelik örneklerin bazılarını aşağıda yer verilmiştir.

3.5.3.1.Yeryüzünde Yaşam

Bu konuda jeopolitiğin boyutları ile bağlantılı toplam 2 adet örnek tespit edilmiştir. Jeopolitiğin değişmeyen unsurlarından 1'i sınırlar, 1'i iklim alt boyutuyla ilişkilidir (Tablo 46). Jeopolitiğin sınırlar ve iklim alt boyutuyla ilgili örnekler aşağıdadır:

“Bayburt; doğusunda Erzurum, batısında Gümüşhane, kuzeyinde Trabzon ve Rize, güneyinde Erzincan illeri ile çevrilidir.” (Azer, 2020, s.104).

“Bayburt’ta karasal iklimin özellikleri görülür.” (Azer, 2020, s.104).

Diğer yandan bu konuda jeopolitiğin boyutlarının yer aldığı toplam 1 adet görsel bulunmuştur. Jeopolitiğin sınırlar boyutunun yer aldığı görsel örneği aşağıda verilmiştir (Şekil 44):

Şekil 44. Jeopolitiğin Sınırlar Boyutunun Yer Alma Durumuna Yönelik Görsel Örneği

(Azer, 2020, s.99).

3.5.3.2. Nüfusumuz

Bu konuda jeopolitiğin boyutları ile bağlantılı toplam 14 adet örnek tespit edilmiştir. Jeopolitiğin değişmeyen unsurlarından 2’si Türkiye’nin konumu; değişen unsurlardan 11’i nüfus ve yerleşme, 1’i göç alt boyutuyla ilişkilidir (Tablo 46). Jeopolitiğin Türkiye’nin konumu ve nüfus ve yerleşmeye ait örnekler aşağıda verilmiştir:

“Türkiye’nin yerleşim yeri olarak tercih edilmesinde coğrafi konumunun önemi büyüktür. Ülkemiz kuzey yarım kürede 36-42° kuzey paralelleri ile 26-45° doğu meridyenleri arasında yer alır. Bu durum ülkemizin kutuptan çok Ekvator’a yakın olmasına ve ılıman kuşakta bulunmasına neden olmuştur.” (Azer, 2020, s.106).

“Türkiye, coğrafi konum itibarıyla Asya kıtasının Avrupa kıtasına açılan büyük bir kapısı niteliğindedir. Topraklarının büyük bir kısmı Asya kıtasında yer alır. Bu nedenle ülkemiz hem bir Avrupa ülkesi hem de bir Asya ülkesidir. Deniz ve kara

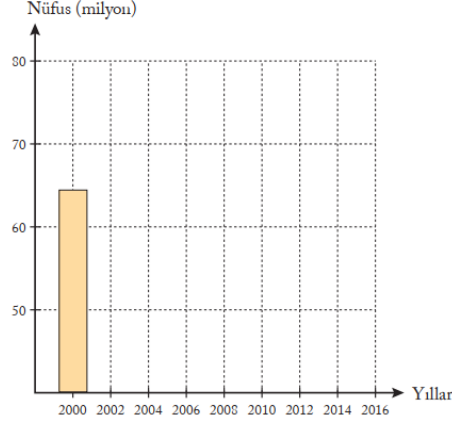
Etkinlik Zamanı

Tabloda yıllara göre Türkiye'nin toplam nüfusu verilmiştir. Tablodaki bilgilerden yararlanarak örnekte olduğu gibi aşağıdaki sütun grafiğini çiziniz. Grafiğin altındaki soruyu cevaplayınız.

Tablo 3.2: Yıllara Göre Türkiye'nin Toplam Nüfusu

Yıllar	Toplam Nüfus
2000	64.729.501
2002	66.401.851
2004	68.010.215
2006	69.729.967
2008	71.517.100
2010	73.722.988
2012	75.627.384
2014	77.695.904
2016	79.814.871

www.tuik.gov.tr

Grafiğe göre en fazla artış ile en az artış hangi yıllarda görülmektedir?

Şekil 46. Jeopolitiğin Nüfus ve Yerleşme Boyutlarında Yer Alma Durumuna Yönelik Görsel Soru Örneği
(Azer, 2020, s.110).

3.5.3.3. Nedenleriyle ve Sonuçlarıyla Göç

Bu konuda jeopolitiğin boyutları ile bağlantılı toplam 8 adet örnek tespit edilmiştir. Jeopolitiğin değişen unsurlarından 8'göç alt boyutuyla ilişkilidir (Tablo 46). Jeopolitiğin göç alt boyutuyla ilgili örnekler aşağıda verilmiştir:

“Nüfus değişimindeki önemli unsurlardan biri olan göç, bir kişinin devamlı ikametgâhını esaslı bir süre için değiştirmeyi ifade eden bir nüfus hareketidir. Göç, insanlık tarihi kadar eskidir. Milattan önceki göçler daha çok iklim değişimleri sonucu meydana gelmiştir. İnsanlar en iyi yaşayabilecekleri iklimi olan yerlere göç etmişlerdir. Daha sonraki dönemlerde verimli toprakların, deniz ve su kenarlarının, zengin ham madde kaynaklarının bulunduğu bölgeler göç alan yerlerden olmuştur.” (Azer, 2020, s.114).

“Haberdeki göç kırdan kente yapılan göçtür. Bu göç türünün kırsalda önemli sonuçları olduğu gibi şehirlerde de önemli sonuçları olmaktadır. Bunlardan en önemlileri plansız yapılaşma, alt yapı hizmetlerinin yetersiz kalması, artan okul ihtiyacı, işsizlik ve bunun getirdiği sosyal ve kültürel sorunlardır.” (Azer, 2020, s.115).

“Bazı göçler vardır ki sonuçları tarihin akışına bile etki eder. İşte bu göçlerden biri de Orta Asya'da yaşayan Türklerin göçleridir. Türkler, ana yurtları olan Orta Asya'dan başka yerlere yüzyıllar süren göçler yapmışlardır. Üzerinde yaşadığımız toprakları ana yurt edinmemiz bu büyük göçlerin sonucunda olmuştur.” (Azer, 2020, s.116).

Diğer yandan bu konuda jeopolitiğin boyutlarının yer aldığı toplam 4 adet görsel bulunmuştur. Jeopolitiğin göç boyutunun yer aldığı görsel örneği aşağıda verilmiştir (Şekil 47):

Şekil 47. Jeopolitiğin Göç Boyutlarında Yer Alma Durumuna Yönelik Görsel Örneği
(Azer, 2020, s.114).

3.5.3.4. Yerleşme ve Seyahat Özgürlüğü

Bu konuda jeopolitiğin boyutları ile bağlantılı toplam 9 adet örnek tespit edilmiştir. Jeopolitiğin değişen unsurlarından 2’si nüfus ve yerleşme, 7’si göç alt boyutuyla ilişkilidir (Tablo 46). Jeopolitiğin nüfus ve yerleşme, göç alt boyutlarıyla ilgili örnekler aşağıda verilmiştir:

“Yerleşme ve seyahat özgürlüğü insanların temel haklarından biridir. İstedığımız zaman ülke içinde seyahat edebileceğimiz gibi gerekli resmî hazırlıkları yapmamız durumunda ülkeler arasında da seyahat edebiliriz.” (Azer, 2020, s.118).

“Ülkemizin huzur ve güvenliği söz konusu olduğunda yerleşme ve seyahat özgürlüğü yasalarla kısıtlanabilir. Örneğin, yasa dışı yollarla edindiği kazancını yurt dışına kaçırmak isteyen kişinin seyahat özgürlüğü kısıtlanabilir.” (Azer, 2020, s.118).

Konu sonu değerlendirmede jeopolitik unsurların alt boyutları ile ilgili 1 adet soru bulunmuştur. Jeopolitiğin g alt boyutu ile ilgili etkinlik rneği aŗaęıdadır (ŗekil 48):

 Etkinlik Zamanı

Tabloda belirtilen yerleşme ve seyahat özgürlüğünün kısıtlandığı durumlar hakkında gazete veya genel ağdan haberler bulup tabloya haberin özetini yazınız.

Durum	zet
Salgın hastalıklar nedeniyle bir yerleşim yerine giriş ve çıkışların yasaklanması	
Toplumsal baskı	
Doğal afet nedeniyle göç etme	
İzinsiz yapılan bir evin yıkımı	
Yurt dışına çıkış yasağı	

ŗekil 48. Jeopolitiğin G Boyutlarında Yer Alma Durumuna Yönelik Görsel Soru rneği

(Azer, 2020, s.121).

ğrenme alanı sonu değerlendirmede jeopolitik unsurların alt boyutları ile ilgili 15 adet soru bulunmuştur. Jeopolitiğin Türkiye'nin konumu alt boyutu ile ilgili soru rneği aŗaęıdadır (ŗekil 49):

Ölçütler	 Katılıyorum	 Kararsızım	 Katılmıyorum
1. Geçmişten günümüze yerleşmeye etki eden faktörler hakkında çıkarımlarda bulundum.			
2. Türkiye’de nüfusun yoğun ve seyrek olduğu yerlere ve bu durumun nedenlerine örnekler verdim.			
3. Ülkemiz nüfusunun özelliklerini tablolar ve grafikler kullanarak yorumladım.			
4. Göçün nedenlerini ve sonuçlarını tartıştım.			
5. Yerleşme ve seyahat özgürlüğünün kısıtlanması hâlinde ortaya çıkabilecek olan insan hakları ihlallerine örnekler gösterdim.			
6. Anlayamadığım konu ya da konular hakkında farklı kaynaklardan bilgi edindim.			
7. Dersin işlenişi sırasında anlayamadığım yerler hakkında öğretmenimden ve arkadaşlarımdan yardım aldım.			
8. Derse hazırlıklı geldim.			
9. Konuyla ilgili sınıfta gerçekleşen konuşmalara ya da tartışmalara katıldım.			

Şekil 49. Jeopolitiğin Nüfus ve Yerleşme Boyutlarında Yer Alma Durumuna Yönelik Görsel Örneği
(Azer, 2020, s.122).

3.5.4. Jeopolitiğin Ortaokul ve İmam Hatip Ortaokulu Sosyal Bilgiler 7. Sınıf Ders Kitabındaki Zaman İçinde Bilim Öğrenme Alanına Göre Yer Alma Durumuna İlişkin Bulgular

Sosyal Bilgiler 7. sınıf ders kitabı “Zaman İçinde Bilim” öğrenme alanında bulunan konular itibariyle jeopolitiğin yer alma durumu gösterilmiştir. Buna göre jeopolitiğin değişmeyen unsurları (12) ve değişen unsurları (14) boyutlarına ilişkin olarak bu ünite de toplam 0 adet örnek tespit edilmiştir (Tablo 47).

Tablo 47. Jeopolitiğin Ortaokul ve İmam Hatip Ortaokulu Sosyal Bilgiler 7. Sınıf Ders Kitabındaki Zaman İçinde Bilim Öğrenme Alanının Yer Alma Durumunun Konulara Göre Dağılımı Frekans Tablosu

Ana Boyutlar	Alt Boyutlar	Konular				Toplam(f)
		1. Geçmişte n Günümüz e Bilginin Serüveni(f)	2. Türk-İslam Medeniyetin de Bilginler (f)	3. Avrupa'd aki Bilimsel Gelişmele r (f)	4. Özgür Düşünceni n Bilimsel Gelişmele re Katkısı (f)	
Değişmeyen Unsurlar	Sınırlar	0	0	0	0	0
	Arazi Yapısı	0	0	0	0	0
	Konum	0	0	0	0	0
	İklim	0	0	0	0	0
	Bitki Örtüsü	0	0	0	0	0
	Dağ	0	0	0	0	0
	Ova	0	0	0	0	0
	Plato	0	0	0	0	0
	Yeryüzü Şekilleri	0	0	0	0	0
	Deniz, Göl ve Akarsular	0	0	0	0	0
Değişen Unsurlar	Türkiye'nin Genişliği	0	0	0	0	0
	Türkiye'nin Konumu	0	0	0	0	0
	Nüfus ve Yerleşme	0	0	0	0	0
	Göç	0	0	0	0	0
	Sosyal	0	0	0	0	0
	Hayvancılık	0	0	0	0	0
	Tarım	0	0	0	0	0
	Ticaret	0	0	0	0	0
	Ulaşım	0	0	0	0	0
	Madencilik	0	0	0	0	0
	Yönetim	0	0	0	0	0
	Dil	0	0	0	0	0
	Din	0	0	0	0	0
	Enerji Kaynakları	0	0	0	0	0
	Kültür	0	0	0	0	0
	Sağlık	0	0	0	0	0
Toplam		0	0	0	0	0

3.5.4.1. Geçmişten Günümüze Bilginin Serüveni

Bu konuda jeopolitiğin boyutlarının yer aldığı hiçbir örnek tespit edilememiştir.

3.5.4.2. Türk-İslam Medeniyetinde Bilginler

Bu konuda jeopolitiğin boyutlarının yer aldığı hiçbir örnek tespit edilememiştir.

3.5.4.3. Avrupa'daki Bilimsel Gelişmeler

Bu konuda jeopolitiğin boyutlarının yer aldığı hiçbir örnek tespit edilememiştir.

3.5.4.4. Özgür Düşüncenin Bilimsel Gelişmelere Katkısı

Bu konuda jeopolitiğin boyutlarının yer aldığı hiçbir örnek tespit edilememiştir.

3.5.5. Jeopolitiğin Ortaokul ve İmam Hatip Ortaokulu Sosyal Bilgiler 7. Sınıf Ders Kitabındaki Ekonomi ve Sosyal Hayat Öğrenme Alanına Göre Yer Alma Durumuna İlişkin Bulgular

Sosyal Bilgiler 7. sınıf ders kitabı “Ekonomi ve Sosyal Hayat” öğrenme alanında bulunan konular itibarıyla jeopolitiğin yer alma durumu gösterilmiştir. Buna göre jeopolitiğin değişmeyen unsurları (12) ve değişen unsurları (14) boyutlarına ilişkin olarak bu öğrenme alanında toplam 7 adet örnek tespit edilmiştir (Tablo 48).

Tablo 48. Jeopolitiğin Ortaokul ve İmam Hatip Ortaokulu Sosyal Bilgiler 7. Sınıf Ders Kitabındaki Ekonomi ve Sosyal Hayat Öğrenme Alanının Yer Alma Durumunun Konulara Göre Dağılımı Frekans Tablosu

Ana Boyutlar	Alt Boyutlar	Konular						Toplam(f)
		1. Toprak Ana (f)	2. Geçmişte n Günümüz e Üretim Araçları (f)	3. Sosyal Hayatta Vakıfları n Yeri (f)	4. Meslek Edindiren Kurumlar (f)	5. Yeni Meslekler(f)	6. Dijital Dünya(f)	
Değişmeyen Unsurlar	Sınırlar	0	0	0	0	0	0	0
	Arazi	0	0	0	0	0	0	0
	Yapısı	0	0	0	0	0	0	0
	Konum	0	0	0	0	0	0	0
	İklim	0	0	1	0	0	0	1
	Bitki	0	0	0	0	0	0	0
	Örtüsü	0	0	0	0	0	0	0
	Dağ	0	0	0	0	0	0	0
	Ova	0	0	0	0	0	0	0
	Plato	0	0	0	0	0	0	0
	Yeryüzü	0	0	0	0	0	0	0
	Şekilleri	0	0	0	0	0	0	0
	Deniz, Göl ve Akarsular	0	0	0	0	0	0	0
	Türkiye’ni n Genişliği	0	0	0	0	0	0	0
	Türkiye’ni n Konumu	0	0	0	0	0	0	0
Değişen Unsurlar	Nüfus ve Yerleşme	1	0	0	0	0	0	1
	Göç	0	0	0	0	0	0	0
	Sosyal	0	0	0	1	0	0	1
	Hayvancılık	0	0	0	0	0	0	0
	Tarım	1	0	0	0	0	0	1
	Ticaret	0	0	0	0	0	0	0
	Ulaşım	0	0	0	0	0	0	0
	Madencilik	0	0	0	0	0	0	0
	Yönetim	2	0	0	0	0	0	2
	Dil	0	0	0	0	0	0	0
	Din	0	0	0	0	0	0	0
	Enerji	0	0	0	0	0	0	0
	Kaynakları	0	0	0	1	0	0	1
	Sağlık	0	0	0	0	0	0	0
	Toplam	4	0	1	2	0	0	7

Bu boyutlara yönelik örneklerin bazılarını aşağıda yer verilmiştir.

3.5.5.1. Toprak Ana

Bu konuda jeopolitiğin boyutları ile bağlantılı toplam 4 adet örnek tespit edilmiştir. Jeopolitiğin değişen unsurlarından 1’i nüfus ve yerleşme, 1’i tarım, 22’si

yönetim alt boyutuyla ilişkilidir (Tablo 48). Jeopolitiğin nüfus ve yerleşme, tarım alt boyutlarıyla ilgili örnekler aşağıda verilmiştir:

“Toprak, üretimin en önemli aracı, devlet ise üretimi kontrol eden, yöneten bir yapıdır. Hiç şüphesiz ki devletlerin güç aldığı unsurlardan biri de toprak olmuştur. Devletler bu gücü korumak için ellerinden geleni yapmışlardır. Örneğin, Anadolu’da yaşayan ilk medeniyetlerden biri olan Urartular, su kanalları yaparak toprağı sulamışlar ve böylece üretimi artırmayı hedeflemişlerdir. Anadolu’da yaşamış birçok medeniyet gibi Hititlerin ekonomik faaliyetleri de büyük oranda tarıma dayalı olmuştur. Hititler, tarım ürünlerini saray ve tapınak ambarlarında saklayarak gıda stoku yapmışlardır.” (Azer, 2020, s.152).

“Ekonomik faaliyetlerin büyük oranda toprağına bağlı olduğu Orta Çağ’da Avrupa’da toprağın yönetimi senyör adı verilen soyluların elindeydi. Senyörlerin büyük sermayeleri ve toprakları vardı. Toprağın ekilip biçilmesi, arazilerin yönetilmesi için iki sistem uyguluyorlardı. Birincisi işçi çalıştırmaktı. Bunun için ucuza çalışacak ve yeterli sayıda işçiye gereksinim duyuyorlardı.” (Azer, 2020, s.154).

“Geçmişte birçok devlette olduğu gibi Büyük Selçuklu ve Osmanlı Devleti’nde de toprağına bağlı bir ekonomik faaliyet olan tarım halkın başlıca geçim kaynağıdır. Devletin gelirlerinin de önemli bölümünü tarım faaliyetlerinden alınan vergiler oluşturuyordu. Bundan dolayıdır ki toprağın yönetimi en önemli konulardandı. Aşağıdaki metinde Selçuklulardaki toprak yönetimi ile ilgili bilgiler yer almaktadır.” (Azer, 2020, s.154).

3.5.5.2. Geçmişten Günümüze Üretim Araçları

Bu konuda jeopolitiğin boyutlarının yer aldığı hiçbir örnek tespit edilememiştir.

3.5.5.3. Sosyal Hayatta Vakıfların Yeri

Bu konuda jeopolitiğin boyutları ile bağlantılı toplam 1 adet örnek tespit edilmiştir. Jeopolitiğin değişmeyen unsurlarından 1’i iklim alt boyutuyla ilişkilidir (Tablo 48). Jeopolitiğin iklim boyutuna ilgili örnek aşağıda verilmiştir:

“Türkiye’de iklim politikaları ile ilgili çalışan kuruluşları bir araya getirmede öncülük eder. İklim değişikliği konusunda farklı içerik ve ölçekte faaliyetler yürütür.” (Azer, 2020, s.165).

3.5.5.4. Meslek Edindiren Kurumlar

Bu konuda jeopolitiğin boyutları ile bağlantılı toplam 1 adet örnek tespit edilmiştir. Jeopolitiğin değişen unsurlardan 1’i sosyal, 1’i kültür alt boyutuyla ilişkilidir (Tablo 48). Jeopolitiğin sosyal ve kültür alt boyutu ile ilgili örnekler aşağıda verilmiştir:

“Bir milletin her alanda gelişmesi için işini iyi yapan insanlara ihtiyaç vardır. Bu ihtiyaç ise ancak iyi eğitim ve öğretimle karşılanır. Bunun farkında olan Türk-İslam devletlerinde açılan eğitim-öğretim kurumlarıyla ve usta-çırak ilişkisi ile insanlar meslek sahibi yapılmıştır. Meslek sahibi olmaları yanında kişilerin ahlaki açıdan gelişimine de önem verilmiştir.” (Azer, 2020, s.166).

“Türkiye Selçuklu ve Osmanlı Devleti’nin kuruluş yıllarında önemli dinî, ahlaki, sosyal, kültürel ve ekonomik faaliyetler yürüten Ahi Teşkilatı aynı zamanda bir tür yaygın eğitim kurumu işlevi görmüştür.” (Azer, 2020, s.166).

3.5.5.5. Yeni Meslekler

Bu konuda jeopolitiğin boyutlarının yer aldığı hiçbir örnek tespit edilememiştir.

3.5.5.6. Dijital Dünya

Bu konuda jeopolitiğin boyutlarının yer aldığı hiçbir örnek tespit edilememiştir.

3.5.6. Jeopolitiğin Ortaokul ve İmam Hatip Ortaokulu Sosyal Bilgiler 7. Sınıf Ders Kitabındaki Yaşayan Demokrasi Ünitesinde Yer Alma Durumuna İlişkin Bulgular

Sosyal Bilgiler 7. sınıf ders kitabı “Yaşayan Demokrasi” öğrenme alanında bulunan konular itibariyle jeopolitiğin yer alma durumu gösterilmiştir. Buna göre jeopolitiğin değişmeyen unsurları (12) ve değişen unsurları (14) boyutlarına ilişkin olarak bu öğrenme alanında toplam 6 adet örnek tespit edilmiştir (Tablo 49).

Tablo 49. Jeopolitiğin Ortaokul ve İmam Hatip Ortaokulu Sosyal Bilgiler 7. Sınıf Ders Kitabındaki Yaşayan Demokrasi Öğrenme Alanının Yer Alma Durumunun Konulara Göre Dağılımı Frekans Tablosu

Ana Boyutlar	Alt Boyutlar	Konular				Toplam(f)
		1. Demokrasinin Serüveni (f)	2. Atatürk ve Demokrasi(f)	3. Anayasa'dan Gelen Güç (f)	4. Daha Fazla Demokrasi (f)	
Değişmeyen Unsurlar	Sınırlar	0	0	0	0	0
	Arazi Yapısı	0	0	0	0	0
	Konum	0	0	0	0	0
	İklim	0	0	0	0	0
	Bitki Örtüsü	0	0	0	0	0
	Dağ	0	0	0	0	0
	Ova	0	0	0	0	0
	Plato	0	0	0	0	0
	Yeryüzü Şekilleri	0	0	0	0	0
	Deniz, Göl ve Akarsular	0	0	0	0	0
	Türkiye'nin Genişliği	0	0	0	0	0
	Türkiye'nin Konumu	0	0	0	0	0
	Nüfus ve Yerleşme	0	0	0	0	0
	Göç	0	0	0	0	0
Değişen Unsurlar	Sosyal	2	0	1	1	4
	Hayvancılık	0	0	0	0	0
	Tarım	0	0	0	0	0
	Ticaret	0	0	0	0	0
	Ulaşım	0	0	0	0	0
	Madencilik	0	0	0	0	0
	Yönetim	1	1	0	0	2
	Dil	0	0	0	0	0
	Din	0	0	0	0	0
	Enerji Kaynakları	0	0	0	0	0
	Kültür	0	0	0	0	0
	Sağlık	0	0	0	0	0
Toplam		3	1	1	1	6

Bu boyutlara yönelik örneklerin bazılarını aşağıda yer verilmiştir.

3.5.6.1. Demokrasinin Serüveni

Bu konuda jeopolitiğin boyutları ile bağlantılı toplam 3 adet örnek tespit edilmiştir. Jeopolitiğin değişen unsurlardan 2'si sosyal, 1'i yönetim alt boyutuyla ilişkilidir (Tablo 49). Jeopolitiğin sosyal ve yönetim alt boyutuyla ilgili örnekler aşağıda verilmiştir:

“İnsanlar geçmişten günümüze bir arada yaşama konusunda önemli tecrübeler edinmişlerdir. Savaşlar barışın değerini göstermiştir. İnsanlar, huzur ve güvenliğe giderek daha fazla önem vermişlerdir.” (Azer, 2020, s.182).

“Türk demokrasi tarihinde 23 Nisan 1920’de Ankara’da Büyük Millet Meclisinin açılması önemli bir yer tutar. Büyük Millet Meclisinin açılması ile demokrasinin tanımında yer alan halkın kendi kendisini yönetme ilkesi gerçekleşti. 29 Ekim 1923’te cumhuriyet ilan edilerek demokratik ilkelere dayalı yeni Türk devletinin yönetim biçimi belirlendi.” (Azer, 2020, s.185).

3.5.6.2. Atatürk ve Demokrasi

Bu konuda jeopolitiğin boyutları ile bağlantılı toplam 1 adet örnek tespit edilmiştir. Jeopolitiğin değişen unsurlardan 1’i yönetim alt boyutuyla ilişkilidir (Tablo 49). Jeopolitiğin yönetim alt boyutuyla ilgili örnek aşağıda verilmiştir:

“Yeni Türk devletinin 1921’de kabul ettiği 1921 Anayasası’nda egemenliğin kayıtsız şartsız millete ait olduğu ve tüm güçlerin (yasama, yürütme ve yargı) Büyük Millet Meclisinin elinde toplandığı yazılıydı. Bu iki maddenin içinde yer alan ifade tek bir sözcükle açıklanabilirdi: Cumhuriyet.” (Azer, 2020, s.189).

3.5.6.3. Anayasa’dan Gelen Güç

Bu konuda jeopolitiğin boyutları ile bağlantılı toplam 1 adet örnek tespit edilmiştir. Jeopolitiğin değişen unsurlardan 1’i sosyal alt boyutuyla ilişkilidir (Tablo 49). Jeopolitiğin sosyal alt boyutu ile ilgili örnek aşağıda verilmiştir:

“Devletler vatandaşların barışını, huzurunu, güvenliğini, refahını ve mutluluğunu sağlamak için çalışır. Türkiye Cumhuriyeti Devleti de kurulduğu günden bugüne vatandaşlarına karşı görev ve sorumluluklarını yerine getirmektedir. Devletimiz görev ve sorumluluklarını yasalarla yerine getirir. Bu yasaların temelini anayasa oluşturur. Anayasa, bir devletin dayandığı esasları gösteren temel kanundur. Bu temel kanun bütün kanunların üstündedir. Bu nedenle hiçbir kanun, anayasanın önüne geçemez ve anayasaya aykırı olamaz. Anayasada demokratik ilkeleri benimsemiş, insan haklarına ve özgürlüklere değer veren bir devletin ihtiyaç duyduğu uygulama ve düzenlemelere yer verilmiştir.” (Azer, 2020, s.192).

3.5.6.4. Daha Fazla Demokrasi

Bu konuda jeopolitiğin boyutları ile bağlantılı toplam 1 adet örnek tespit edilmiştir. Jeopolitiğin değişen unsurlardan 1’i sosyal alt boyutuyla ilişkilidir (Tablo 49). Jeopolitiğin sosyal alt boyutu ile ilgili örnek aşağıda verilmiştir:

“İnsanlık tarihinin hiçbir döneminde demokrasi günümüzde olduğu kadar yaygın ve güçlü olmamıştır. Vatandaşların egemenliği, temel hakların korunması, hükümetlerin karar alma süreçlerindeki şeffaflığı gibi ilkeleri önemseyen ülkeler, demokratik ülkeler olarak kabul edilmektedir. Ancak günümüzde bu ilkelerin uygulanmasında zaman zaman güçlükler yaşanmaktadır. Günümüzde bazı uygulamalar vardır ki demokrasi ile uyumsuzdur. Bu uygulamalar ile insanın doğuştan gelen ve sonradan kazandığı hakların dikkate alınmadığı ortaya çıkar. Bu tür uygulamalar insan onurunu kırar. İnsanlar arasındaki barış ve güveni yok eder. Demokratik

olmayan yani antidemokratik olan bu uygulamalar çoğu zaman aşağıdaki metinde olduğu gibi savunmasız insanları hedef alır.” (Azer, 2020, s.192).

3.5.7. Jeopolitiğin Ortaokul ve İmam Hatip Ortaokulu Sosyal Bilgiler 7. Sınıf Ders Kitabındaki Ülkeler Arası Köprüler Öğrenme Alanına Göre Yer Alma Durumuna İlişkin Bulgular

Sosyal Bilgiler 7. sınıf ders kitabı “Ülkeler Arası Köprüler” öğrenme alanında bulunan konular itibariyle jeopolitiğin yer alma durumu gösterilmiştir. Buna göre jeopolitiğin değişmeyen unsurları (12) ve değişen unsurları (14) boyutlarına ilişkin olarak bu öğrenme alanında toplam 15 adet örnek tespit edilmiştir (Tablo 50).

Tablo 50. Jeopolitiğin Ortaokul ve İmam Hatip Ortaokulu Sosyal Bilgiler 7. Sınıf Ders Kitabındaki Ülkeler Arası Köprüler Öğrenme Alanının Yer Alma Durumunun Konulara Göre Dağılımı Frekans Tablosu

Ana Boyutlar	Alt Boyutlar	Konular				
		1. Yurtta Barış, Dünyada Barış (f)	2. Biz De Varız(f)	3. Biz Konuksever Bir Milletiz(f)	4. Dünyayı Biz Kurtaracağız(f)	Toplam(f)
Değişmeyen Unsurlar	Sınırlar	0	0	0	0	0
	Arazi Yapısı	0	0	0	0	0
	Konum	0	0	0	0	0
	İklim	0	0	0	1	1
	Bitki Örtüsü	0	0	0	0	0
	Dağ	0	0	0	0	0
	Ova	0	0	0	0	0
	Plato	0	0	0	0	0
	Yeryüzü Şekilleri	0	0	0	0	0
	Deniz, Göl ve	0	0	0	0	0
	Akarsular					
	Türkiye’nin Genişliği	2	0	0	0	2
Değişen Unsurlar	Türkiye’nin Konumu	0	0	0	0	0
	Nüfus ve Yerleşme	0	0	0	0	0
	Göç	0	0	0	1	1
	Sosyal	0	0	0	0	0
	Hayvancılık	0	0	0	0	0
	Tarım	0	0	0	0	0
	Ticaret	0	5	0	0	5
	Ulaşım	0	2	0	0	2
	Madencilik	0	0	0	0	0
	Yönetim	0	1		1	2
	Dil	1	0	0	0	1
	Din	0	0	0	0	0
	Enerji Kaynakları	0	0	0	0	0
	Kültür	0	0	1	0	1
	Sağlık	0	0	0	0	0
Toplam		3	8	1	3	15

Bu boyutlara yönelik örneklerin bazılarına aşağıda yer verilmiştir.

3.5.7.1. Yurtta Barış, Dünyada Barış

Bu konuda jeopolitiğin boyutları ile bağlantılı toplam 3 adet örnek tespit edilmiştir. Jeopolitiğin değişen unsurlarından 2'si Türkiye'nin konumu; 1'i dil alt boyutu ile ilişkilidir (Tablo 50). Jeopolitiğin Türkiye'nin konumu, dil alt boyutuyla ilgili örnekler aşağıda verilmiştir:

“Türkiye, köklü bir devlet ve demokrasi geleneğine sahip, barış odaklı ve ilkeli bir ülkedir. Ülkemiz dış politikasını, Mustafa Kemal Atatürk tarafından belirlenen “Yurtta barış, dünyada barış.” ilkesi doğrultusunda yürütmektedir. Türkiye, dünyayı etkileyen birçok soruna çözüm bulma çabalarına etkin olarak katkıda bulunmaktadır.” (Azer, 2020, s.206).

“2018 Temmuz NATO zirvesinde NATO Hazırlık Girişimi projesinin hayata geçirilme kararı, Türkiye'yi askeri yeteneklerinden dolayı vazgeçilmez kılıyor.” (Azer, 2020, s.206).

“Türk dünyasının tarihi ve kültürel birikimlerinden en geniş şekilde yararlanılmak suretiyle Türk dili konuşan ülkeler arasındaki çok taraflı iş birliğinin geliştirilmesi amacıyla 2009 yılında İstanbul'da kurulmuştur. Azerbaycan, Kazakistan, Kırgızistan ve Türkiye kurucu üyedir.” (Azer, 2020, s.208).

3.5.7.2. Biz De Varız

Bu konuda jeopolitiğin boyutları ile bağlantılı toplam 8 adet örnek tespit edilmiştir. Jeopolitiğin değişen unsurlarından 5'i ticaret, 2'si ulaşım, 1'i yönetim alt boyutuyla ilişkilidir (Tablo 50). Jeopolitiğin ticaret ve kültür alt boyutu ile ilgili örnekler aşağıda verilmiştir:

“Küresel ekonomi ve mali sistemin daha fazla geliştirilmesini sağlamak ve küresel krizlere karşı önlem almak amacıyla kurulmuştur. Dünyanın en büyük 20 ekonomisini oluşturan G20 üyesi ülkelerin devlet ve hükümet başkanlarının katıldığı yıllık olağan toplantıların onuncusu 2015'te Türkiye'de yapılmıştır.” (Azer, 2020, s.210).

“TRACECA'nın amacı, Bağımsız Devletler Topluluğu ülkelerini Kafkasya ve Karadeniz üzerinden Avrupa'ya bağlamaktır. Bu koridorun olduğu noktada yer alan ülkemizin ekonomisinde ulaştırma sektörü bu nedenle önemli bir yer tutar.” (Azer, 2020, s.212).

3.5.7.3. Biz Konuksever Bir Milletiz

Bu konuda jeopolitiğin boyutları ile bağlantılı toplam 1 adet örnek tespit edilmiştir. Jeopolitiğin değişen unsurlarından 1'i kültür alt boyutu ile ilişkilidir (Tablo 50). Jeopolitiğin kültür alt boyutu ile ilgili örnek aşağıda verilmiştir:

“Ancak zihnimizde önceden oluşmuş izlenimler onları öyle varsaymamıza yol açar. İnsanlar ilişki kurdukları diğer insanları ve kültürleri anlamaya çalışırken onları, sahip olduklarını düşündükleri özelliklerini dikkate alarak sınıflandırma eğilimindedirler. Bu süreçte sıklıkla başvurulan yöntemlerden biri kalıp yargılardan yararlanmaktır.” (Azer, 2020, s.214).

3.5.7.4. Dünyayı Biz Kurtaracağız

Bu konuda jeopolitiğin boyutları ile bağlantılı toplam 1 adet örnek tespit edilmiştir. Jeopolitiğin değişmeyen unsurlardan 1'i iklim; değişen unsurlardan 1'i göç, 1'i yönetim alt boyutu ile ilişkilidir (Tablo 50). Jeopolitiğin iklim ve göç alt boyutu ile ilgili örnekler aşağıda verilmiştir:

“Sera gibi çalışan atmosfer, sera gazı olarak da nitelendirilen karbondioksit, metan, su buharı, ozon, azot oksit vb. gazlar sayesinde yeryüzünden yansıyan güneş ışınlarının bir kısmını tekrar yeryüzüne gönderir. Bir battaniye işlevi gören sera gazları sayesinde yeryüzündeki ortalama sıcaklık, insanların, hayvanların ve bitkilerin hayatını sürdürmesine uygun ısı düzeyini, 15 dereceyi yakalar.” (Azer, 2020, s.219).

“Günümüzde, sayıları 200 milyonu aşan insan, doğdukları ülke dışında kendilerini konuk etmekte olan ülkelerde yasal ya da yasal olmayan yollarla yaşamlarını sürdürmektedir. Bu anlamda, söz konusu durumu “küresel” bir konu hâline dönüştüren etmen, bu nüfusun büyük bir çoğunluğunun, doğdukları az gelişmiş ülkelerden daha iyi yaşam ve çalışma koşulları elde etme umudu ile başka bir ülkeye gelmeleridir.” (Azer, 2020, s.220).

Konu sonu değerlendirmede jeopolitik unsurların alt boyutları ile ilgili 4 adet soru bulunmuştur. Jeopolitiğin yönetim alt boyutu ile ilgili etkinlik örneği aşağıdadır (Şekil 50):

Ölçütler		 Katılıyorum	 Kararsızım	 Katılmıyorum
1.	Türkiye'nin üye olduğu kuruluşları tanıyarak bunlara örnekler verdim.			
2.	Türkiye'nin ilişkide bulunduğu ekonomik bölge ve kuruluşları tanıdım.			

Şekil 50. Jeopolitiğin Nüfus ve Yerleşme Boyutunda Yer Alma Durumuna Yönelik Görsel Örneği

(Azer, 2020, s.224).

Öğrenme alanı sonu değerlendirmede jeopolitik unsurların alt boyutları ile ilgili 7 adet soru bulunmuştur. Jeopolitiğin yönetim alt boyutu ile ilgili etkinlik örneği aşağıdadır:

“Türkiye’nin ilişkide bulunduğu ekonomik bölgelere ve kuruluşlara katkıları nelerdir? Örneklerle açıklayınız.” (Azer, 2020, s.227).

3.5.8. Jeopolitiğin Ortaokul ve İmam Hatip Ortaokulu Sosyal Bilgiler 7. Sınıf Ders Kitabında Öğrenme Alanına Göre Yer Alma Durumuna İlişkin Bulgular

Sosyal Bilgiler 7. sınıf ders kitabının öğrenme alanında bulunan örnekler jeopolitiğin yer alma durumuna göre boyutlara ayrılarak tablo haline getirilmiştir. Buna göre jeopolitiğin değişmeyen unsurları (12) ve değişen unsurları (14) boyutlarına ilişkin olarak bu ders kitabında toplam 79 adet örnek tespit edilmiştir (Tablo 51).

Tablo 51. Jeopolitiğin Ortaokul ve İmam Hatip Ortaokulu Sosyal Bilgiler 7. Sınıf Ders Kitabındaki Yer Alma Durumunun Boyutlara Göre Dağılımının Frekans Tablosu

Ana Boyutlar	Alt Boyutlar	Konular							Toplam (f)
		1. İletişim ve İnsan İlişkileri (f)	2. Türk Tarihinde Yolculuk (f)	3. Ülkemizdeki Nüfus (f)	4. Zaman İçinde Bilim (f)	5. Ekonomi ve Sosyal Hayat (f)	6. Yaşayan Demokrasi (f)	7. Ülkeler Arası Köprüler (f)	
Değişmeyen Unsurlar	Sınırlar	0	5	1	0	0	0	0	6
	Arazi Yapısı	0	0	0	0	0	0	0	0
	Konum	0	5	1	0	0	0	0	6
	İklim	0	0	0	0	1	0	1	2
	Bitki Örtüsü	0	0	0	0	0	0	0	0
	Dağ	0	0	0	0	0	0	0	0
	Ova	0	0	0	0	0	0	0	0
	Plato	0	0	0	0	0	0	0	0
	Yeryüzü Şekilleri	0	0	0	0	0	0	0	0
	Deniz, Göl ve Akarsular	0	0	0	0	0	0	0	0
	Türkiye’nin Genişliği	0	0	0	0	0	0	2	2
	Türkiye’nin Konumu	0	0	2	0	0	0	0	2

Tablo 51 (Devam). Jeopolitiğin Ortaokul ve İmam Hatip Ortaokulu Sosyal Bilgiler 7. Sınıf Ders Kitabındaki Yer Alma Durumunun Boyutlara Göre

Dağılımının Frekans Tablosu

	Nüfus ve Yerleşme	0	0	13	0	1	0	0	14
Değişen	Göç	0	0	16	0	0	0	1	17
Unsurlar	Sosyal	0	0	0	0	1	4	0	5
	Hayvancılık	0	0	0	0	0	0	0	0
	Tarım	0	0	0	0	1	0	0	1
	Ticaret	0	1	0	0	0	0	5	6
	Ulaşım	0	1	0	0	0	0	2	3
	Madencilik	0	0	0	0	0	0	0	0
	Yönetim	0	0	0	0	2	2	2	6
	Dil	0	1	0	0	0	0	1	2
	Din	0	1	0	0	0	0	0	1
	Enerji	0	0	0	0	0	0	0	0
	Kaynakları								
	Kültür	0	4	0	0	1	0	1	6
	Sağlık	0	0	0	0	0	0	0	0
	Toplam	0	18	33	0	7	6	15	79

7. sınıf ortaokul ve imam hatip ortaokul Sosyal Bilgiler ders kitabından elde edilen örnekler, 7. sınıf ders kitabının öğrenme alanı bakımından incelendiğinde Tablo 51’ye göre jeopolitiğin alt boyutları ile ilgili veriler elde edilmiştir. Tablo 51’e göre jeopolitiğin en fazla alt boyut “Ülkemizde Nüfus” öğrenme alanından elde edilmiştir. Bu öğrenme alanından toplamda 33 adet örnek tespit edilmiştir. En az örnek Tablo 51’e göre “Zaman İçinde Bilim” öğrenme alanıdır. Bu öğrenme alanında hiçbir örnek tespit edilememiştir. Tablo 51’e göre göç 17 adet ve nüfus ve yerleşme 14 adet en fazla jeopolitiğin alt boyutundan örnekler bulunmuştur. Tablo 51’e göre sağlık, enerji kaynakları, hayvancılık, madencilik, deniz, göl ve akarsular, yeryüzü şekilleri, plato, ova, dağ, bitki örtüsü, arazi yapısı alt boyutuyla ilgili hiçbir örnek bulunamamıştır.

2.5. 3.6. Türkiye'nin Jeopolitik konumun Öğretmenlerle Yapılan Görüşme Bulguları

3.6.1. Türkiye'nin Jeopolitik konumu Nasıl Tanımlarsınız? Sorusuna İlişkin Bulgular

Tablo 52. Öğretmenlerin Jeopolitik Kavramının Tanımına İlişkin Cevapları

Tema	Kod	Öğretmen sayısı	Katılımcılar
Jeopolitik	Yarımada	16	SIÖ2, SIÖ4, SIÖ5, SIÖ14, SIÖ15, SOÖ1, SOÖ2, SOÖ2, SOÖ5, SOÖ6, SOÖ7, SOÖ8, SOÖ9, SOÖ11, SOÖ14, SOÖ15
	Köprü	15	SIÖ1, SIÖ2, SIÖ5, SIÖ9, SIÖ10, SIÖ13, SOÖ1, SOÖ3, SOÖ5, SOÖ6, SOÖ7, SOÖ9, SOÖ11, SOÖ14, SOÖ15
	Kritik konum	13	SIÖ3, SIÖ10, SIÖ12, SOÖ4, SOÖ7, SOÖ8, SOÖ9, SOÖ10, SOÖ11, SOÖ12, SOÖ13, SOÖ14, SOÖ15
	Boğazlara sahip	8	SIÖ4, SIÖ14, SOÖ5, SOÖ6, SOÖ7, SOÖ8, SOÖ11, SOÖ15
	Elverişli iklim	7	SIÖ2, SIÖ6, SIÖ14, SOÖ2, SOÖ3, SOÖ6, SOÖ7
	Kesişim noktası	7	SIÖ4, SIÖ7, SIÖ8, SIÖ11, SIÖ15, SOÖ4, SOÖ10
	Kapı	5	SIÖ4, SOÖ7, SOÖ10, SOÖ11, SOÖ14
	Farklı medeniyetlere ev sahipliği	4	SIÖ4, SOÖ2, SOÖ6, SOÖ15

Çalışmamızın üçüncü alt problem cümlesi “*Sosyal Bilgiler öğretiminde Türkiye'nin jeopolitik konumunun içeriği ve işleniş biçimi ile ilgili öğretmenlerin görüşleri nelerdir?*” cümlesidir. Bu kapsamda Sosyal Bilgiler ve sınıf öğretmenlerine toplamda 13 soru sorulmuştur. Öğretmenlerin bu sorulara ilişkin görüşleri aşağıda sıra halinde sunulmuştur:

Öğretmenlere ilk olarak “Türkiye’nin jeopolitik konumunu nasıl tanımlarsınız?” sorusu yöneltilmiştir. Öğretmenlerin cevapları tablo 52’de verilmiştir. Tablo 52 incelendiğinde, öğretmenlerin bu sorudaki görüşlerinin toplam 8 kategoride toplandığı görülmektedir. Öğretmenlerin görüşleri en fazla “yarımada” (f16) kodunda olduğu görülmektedir. Bu koda ilişkin öğretmenlerin görüşlerinden bazı örnekler aşağıda sunulmuştur:

“Türkiye; ılıman iklime sahip, 3 tarafı denizlerle çevrili, 3 kıtanın birbirine çok yakın olduğu bir ülkedir.” SIÖ2. “Asya ile Avrupa arasında köprü olan 3 tarafı denizlerle kaplı yer olarak tanımlayabiliriz.” SIÖ5. “Türkiye’nin jeopolitik konumunu tanımlarken ülkenin bulunduğu yer, coğrafyası, tarihi, nüfus, tarihi ve doğal güzellikleri ve bu durumların ülkenin iç işlerine ve dış işlerine yansımaları diyebilirim. En belirgin özellikleri Asya, Avrupa kıtasının birbirine bağlanması, yarımada olması, orta kuşakta yer alması, petrol çıkarılan Orta Doğu’ya komşu olması ve dinamik genç nüfus diyebiliriz.” SOÖ2. “Üç yanı sularla çevrili, 2 kıtada toprağı bulunan çok kıymetli yeraltı ve yerüstü kaynaklara, iki önemli boğaza ve dinamik bir nüfusa sahip güçlü bir devlettir.” SOÖ8.

İkinci olarak öğretmenler “Köprü” (f15) koduna uygun görüşler belirtmişlerdir: “Türkiye, üç kıtanın birbirine en fazla yaklaştığı merkezde Doğu ile Batı’yı birbirine bağlayan çok özel bir bölgede yer almaktadır.” SIÖ1. “Asya ile Avrupa arasında köprü konumundadır.” SIÖ9. “Üç tarafı denizlerle çevrili bir yarım ada olup Asya ve Avrupa kıtalarını birbirine bağlayan köprü görevi gören önemli bir yere sahiptir.” SOÖ1. “Asya, Avrupa ve Afrika kıtaları arasında bir kavşak noktası konumunda, üç tarafı denizlerle çevrili bir yarımada, zengin iklim ve bitki çeşitliliğine sahip, İstanbul ve Çanakkale gibi iki önemli boğaza ev sahipliği yapan, zengin yeraltı kaynaklarına sahip ülkelere komşu olan stratejik önemi büyük bir ülkedir.” SOÖ7.

Üçüncü olarak öğretmenler “Kritik konum” (f13) koduna uygun görüşler belirtmişlerdir: “Dünya üzerinde oldukça kritik bir yerde ve önemli bir konumdadır.” SIÖ12. “Türkiye’nin jeopolitik konumu dünyanın siyasetine, ekonomisine, askeriyesine, ulaşımına vb. yön verebilecek bir konuma sahip şeklinde tanımlayabiliriz.” SOÖ4. “Türkiye Asya, Avrupa ve Afrika kıtalarının birbirine en yaklaştığı yerde bulunan, üç tarafı denizlerle çevrili, zengin yeraltı ve yerüstü

kaynakları olan, orta kuşakta yer alan, petrol zengini Orta Doğu ülkeleriyle sanayisi gelişmiş Avrupa ülkeleri arasında bir köprü görevi gören, yaz-kış-sağlık-kültür turizmi bakımından da gelişmiş, dünyanın en önemli ülkelerinden biridir.” SOÖ9. “Ülkemiz üç kıtanın kesişme noktasında yer alır.” SOÖ13.

Dördüncü olarak öğretmenler “Boğazlara sahip” (f8) koduna uygun görüşler belirtmişlerdir: *“Yüzyıllarca farklı medeniyetlere ev sahipliği yapan Türkiye; Doğu ve Batı kültürünü sentezleyen bir bölge olmakla beraber, üç tarafı denizlerle çevrili, üç büyük kıtanın birleştiği, Akdeniz’i Karadeniz’e bağlayan boğazlara sahip, Orta Doğu’ya açılan kapıdır.” SIÖ4. “Türkiye kuzeyde Karadeniz, güneyde Akdeniz, batıda Ege Denizi ile çevirili, Anadolu ve Trakya yarımadalarından oluşan bir ülkedir. ılıman kuşak üzerindedir. Asya ve Avrupa kıtalarını birbirine bağlayan Çanakkale ve İstanbul Boğazlarına sahiptir. Güneydoğu illeri ile İran, Irak ve Suriye ile sınır komşusudur. Kuzeydoğuda Kafkaslar ile komşudur.” SIÖ14. “Türkiye, Asya’yı Avrupa’ya bağlayan, Karadeniz’i Akdeniz’e bağlayan önemli boğazlara sahip, üç tarafı denizlerle çevrili olan, zengin yeraltı kaynaklarına sahip, petrol bakımından zengin Orta Doğu ülkelerine komşu bir ülkedir.” SOÖ5. “Ülkemizin konumunu Sosyal Bilgiler derslerinde öğrencilere tanımladığımız gibi matematik ve özel konum olmak üzere iki şekilde tanımlayabiliriz. Matematik konum olarak 36⁰-42⁰ kuzey paraleli ile 26⁰-45⁰ doğu meridyenleri arasında bulunduğunu söyleyebiliriz. Özel konum olarak ise Avrupa - Asya ve Afrika kıtalarının birbirine en yakın olduğu bir bölgede, 3 tarafı denizlerle çevrili, yeraltı kaynakları bakımından zengin bir ülke olarak tanımlayabiliriz. Bunun yanında petrol bakımından zengin Orta Doğu ülkeleri ile sanayileşmiş Avrupa ülkeleri arasında bir köprü diyebiliriz. Dünyanın iki önemli boğazının da ülkemizde olduğunu belirtebiliriz.” SOÖ11.*

Beşinci olarak öğretmenler “Kesişim noktası” (f7) koduna uygun görüşler belirtmişlerdir: *“Asya, Avrupa ve Afrika kıtalarının birleşiminde yer alır.” SIÖ7. “Asya-Avrupa ve Afrika kıtalarının birleşiminde yer alır. 3 kıtanın köprüsü konumundadır.” SIÖ8. “Türkiye’nin kimliğidir. Türkiye üç kıtanın (Avrupa, Asya ve Afrika’nın) birleştiği bir konumdadır.” SIÖ11.*

Altıncı olarak öğretmenler “Elverişli iklim” (f7) koduna uygun görüşler belirtmişlerdir: *“Türkiye; ılıman iklime sahip, 3 tarafı denizlerle çevrili, 3 kıtanın birbirine çok yakın olduğu bir ülkedir.” SIÖ2. “Dört mevsimin yaşandığı bir*

*coğrafya, kaynaklarının planlanması bazında yönetim eksikliği olan bir coğrafyadır.”*SIÖ6. *“Üç kıtayı bileştiren önemli su, kara ve hava yolları üzerinde bulunan dört mevsimin yaşandığı kendi kendine yetebilen bir ülke.”* SOÖ2.

Yedinci olarak öğretmenler *“Kapı”* (f5) koduna uygun görüşler belirtmişlerdir: *“Stratejik olarak dünya karalarının birbirine en çok yaklaştığı yerdedir de diyebiliriz.”* SOÖ10. *“Türkiye üç kıtanın (Avrupa-Asya ve Afrika) birleştiği konumda yer alır. Bu nedenle ülke, üç kıta arasında doğal bir köprü görevini üstlenir. Bu avantajından ötürü Türkiye, tarihi devirlerden günümüze önemli yolların kesiştiği yer olma özelliği kazanmıştır.”* SOÖ14.

Sekizinci olarak öğretmenler *“Farklı medeniyetlere ev sahipliği.”* (f4) koduna uygun görüşler belirtmişlerdir: *“Türkiye jeopolitik olarak eski dünya kıtaları denilen Asya, Avrupa ve Afrika kıtalarının birbirine en çok yaklaştığı, enerji kaynakları üreten ve bu kaynakları tüketen ülkeler arasında köprü konumunda, tarihten günümüze en çok kullanılan kara ve deniz ticaret yollarının üzerinde, tarih boyunca birçok medeniyete ev sahipliği yapmış bir bölgede, üç tarafı denizlerle çevrili, dört mevsim ve farklı iklim tiplerine sahip, zengin yer altı ve yer üstü kaynaklarına sahip değerli bir konumda yer almaktadır.”* SOÖ6. *“Türkiye eski dünya kıtaları olarak adlandırılan Asya, Avrupa ve Afrika kıtalarının birbirine en çok yaklaştığı noktada bulunan, üç tarafı dört denizle çevrili, Karadeniz’i Marmara Denizi’ne oradan Adalar Denizi’ne bağlayan iki adet doğal su yoluna (boğaza) sahip doğunun en batısı batının en doğusu gibi medeniyetlerin kesiştiği ve buluştuğu merkezi bir konumda yer almaktadır.”* SOÖ15.

3.6.2. Türkiye'nin Jeopolitik Konumun Avantajları Sizce Nelerdir? Sorusuna İlişkin Bulgular

Tablo 53. Öğretmenlerin Türkiye'nin Jeopolitik Konumunun Avantajlarına İlişkin Verdiği Cevapları

Tema	Kod	Öğretmen sayısı	Katılımcılar
Türkiye'nin jeopolitik avantajları	Ulaşımı etkili	19	SIÖ2, SIÖ3, SIÖ4, SIÖ5, SIÖ9, SIÖ10, SIÖ11, SIÖ12, SIÖ13, SIÖ14, SIÖ15, SOÖ1, SOÖ2, SOÖ3, SOÖ8, SOÖ11, SOÖ13, SOÖ14, SOÖ15
	Ekonomik potansiyele sahip	15	SIÖ1, SIÖ3, SIÖ4, SIÖ6, SIÖ7, SIÖ8, SIÖ13, SIÖ14, SOÖ4, SOÖ6, SOÖ7, SOÖ9, SOÖ10, SOÖ13, SOÖ15
	Ticari ilişkileri güçlü	15	SIÖ1, SIÖ5, SIÖ10, SIÖ11, SIÖ14, SOÖ2, SOÖ5, SOÖ6, SOÖ7, SOÖ8, SOÖ9, SOÖ12, SOÖ13, SOÖ14, SOÖ15
	Çekim merkezi	13	SIÖ1, SIÖ10, SIÖ13, SOÖ1, SOÖ4, SOÖ5, SOÖ6, SOÖ7, SOÖ9, SOÖ10, SOÖ11, SOÖ13, SOÖ15
	Elverişli iklime sahip	13	SIÖ1, SIÖ4, SIÖ7, SIÖ8, SIÖ10, SIÖ11, SIÖ13, SIÖ14, SOÖ7, SOÖ9, SOÖ10, SOÖ12, SOÖ14
	Petrole yakınlık	10	SIÖ4, SIÖ14, SOÖ3, SOÖ5, SOÖ6, SOÖ7, SOÖ10, SOÖ11, SOÖ14, SOÖ15
	Kültürel çeşitlilik	8	SIÖ4, SIÖ13, SIÖ14, SOÖ7, SOÖ8, SOÖ10, SOÖ12, SOÖ15
	Turizm ülkesi	5	SIÖ1, SIÖ10, SIÖ13, SIÖ14, SOÖ8
	Genç nüfuslu ülke	4	SIÖ1, SIÖ4, SIÖ14, SOÖ2

Öğretmenlere ikinci olarak “Türkiye'nin jeopolitik konumunun avantajları sizce nelerdir?” sorusu yöneltilmiştir. Öğretmenlerin cevapları tablo 53'te verilmiştir. Tablo 53 incelendiğinde, öğretmenlerin bu sorudaki görüşlerinin toplam 9 kategoride toplandığı görülmektedir. Öğretmenlerin görüşlerinin en fazla “Ulaşımı etkili” (f19) kodunda olduğu görülmektedir. Bu koda ilişkin öğretmenlerin görüşlerinden bazı örnekler aşağıda sunulmuştur.

“Boğazlara sahip olması, Asya, Avrupa ve Afrika'nın birbirine en yakın olduğu konumda olması, önemli yer altı kaynaklarına sahip olması, iklimi ve bitki

örtüsünün çeşitli ekonomik faaliyetlere uygun olması ülkemizin jeopolitik konumunun avantajları olarak sıralanabilir.” SIÖ3. “Üç tarafının da denizlerle çevrili olması, zengin petrol ülkelerine yakın olması, çok işlek Boğazlara sahip olması, zengin yer altı ve yer üstü kaynaklarının olması, üç kıtanın kesiştiği noktada bulunması, enerji taşımacılığı için uygun limanlara sahip olması, dinamik bir nüfusa sahip olması, transit taşımacılıkta önemli noktada olması, iklim çeşitliliğın fazla olması, kültürel çeşitliliğın fazla olması avantajları olarak sıralanabilir.” SOÖ4. “Geçiş noktasında olması, iki kıtayı bağlaması, tarih boyunca önemi bir yer olmasını sağlamıştır.” SOÖ1. “En önemli avantajı eski kıtaları birbirine bağlanması, hem ticari hem lojistik olarak bir köprü konumunda bulunması, avantajı önemli denizler ve Boğazlara sahip olması avantajıdır. Genç ve dinamik nüfus ve çok eski uygarlıklara ev sahipliğı yapması avantajıdır.” SOÖ2.

İkinci olarak öğretmenler “Ekonomik potansiyele sahip” (f15) koduna uygun görüşler belirtmişlerdir: “Transit yolların üzerinde bulunması gelişmiş ülkelere yakın ayrıca önemli yer altı kaynaklarının bulunduğu bölgelere yakınlık ekonomik potansiyelini artırmıştır.” SOÖ3. “Dünyanın kalbi konumundadır. Her alanda güçlü olunduğı sürece dünyanın sayılı ülkelerinin başında yer alır.” SOÖ4. “Orta kuşakta yer aldığı için dört mevsim görülebilmekte ve üç iklime sahip olduğı için de tarım ürünleri çeşitliliğı ile kendi kendine yeten ender ülkelerden biridir.” SOÖ9.

Üçüncü olarak öğretmenler “Ticari ilişkileri güçlü” (f15) koduna uygun görüşler belirtmişlerdir: “Önemli ticaret yollarının merkezi konumunda olması, üç tarafının denizler ile çevrili olması, iklim ve bitki örtüsü bakımından zenginlik oluşmasını sağlamıştır, Boğazların önemi vardır.” SIÖ11. “Konumu itibari ile hem Orta Doğu ile hem de Çin ile yapılacak ticaret yolları üzerinde bulunmaktadır. Zengin doğalgaz ve petrol yatakları bulunan Kafkasya’dan çıkan yer altı zenginliklerinin Avrupa pazarına sunulmasında etkin rol üstlenmektedir. Ilıman kuşak üzerinde bulunması sebebiyle birçok tarım ürünü yetiştirilmektedir. Kendi kendini besleyebilen nadir ülkelerdendir. Tarihte üzerinde kurulan birçok büyük imparatorluk olması sebebiyle de tarihi zenginlikleri açısından avantajlıdır. Hem yaz turizmi hem de kış turizmi için elverişlidir. Zengin su kaynaklarına sahiptir.” SIÖ14. “Avrupa ve Orta Doğu pazarlarına gıda maddelerinin üretimi, işlenmesi ve ihracatı için bölgesel bir merkez konumunda yer almaktadır. Tarımsal çeşitliliğı ve elverişli

iklimi, net bir yiyecek ve içecek ihracatçısı olma statüsünü kolaylaştırmaktadır. Dünyadaki petrol üretiminin çoğunluğuna sahip olan Orta Doğu ülkelerine komşudur. Petrolün Avrupa'ya taşınmasında önemli bir noktada yer almaktadır.” SOÖ14. “Türkiye, bulunduğu jeopolitik konum itibariyle sanayisi, teknolojisi ve yaşam standardı gelişmiş Batı medeniyeti ile özellikle enerji kaynakları zengin olan Rusya, Orta Asya Türk ülkeleri, Müslüman Arap coğrafyası ve gelişime açık Afrika arasında her türlü iletişime ve etkileşime açık bir yerde bulunmaktadır. Türkiye, kültürlerin buluşma ve kaynaşma noktasında yer almaktadır. Hammadde ve mamul madde arasındaki lojistik bir merkez olma avantajına sahip. Dünya nüfusunun %25’inin birkaç saatte ulaşabileceği bir konumdadır.” SOÖ15.

Dördüncü olarak öğretmenler “Çekim merkezi” (f13) koduna uygun görüşler belirtmişlerdir: “Türkiye sahip olduğu bu konum itibariyle birçok devletle ekonomik ilişkiler içindedir. Türkiye; sahip olduğu genç nüfusu, elverişli iklimi ve bulunduğu konum itibariyle önemli bir çekim merkezi haline gelmiştir. Ayrıca sahip olduğu doğal ve tarihi güzellikler Türkiye’yi bir turizm ülkesi haline getirmiştir. Elverişli iklim şartları ve yer şekilleri sayesinde tarım ve hayvancılık faaliyetleri bakımından da çeşitliliğe sahiptir.” SIÖ1. “Ülkemizin Boğazlara sahip olması ticarete geçiş noktası konumunda olması, 4 iklimin yaşanması, doğal güzellikleri itibari ile turizmde istenen bir yer olması avantaj olarak söylenebilir.” SIÖ10. “Türkiye bulunduğu jeopolitik konumunun önemi dolayısıyla bölgede önemli bir yere sahiptir. Doğusunda petrol ve doğalgaz zengini ülkeler olması, Türkiye’yi enerji koridoru haline getirmiştir. Türkiye coğrafi konumundan dolayı hem ABD tarafından hem Rusya tarafından hem de Avrupa ülkeleri bakımından, stratejik olarak önemli bir ülkedir.” SOÖ5. “Enerji yollarının üzerinde yer alması nedeniyle bir enerji koridoru görevi görmekte, bu durum siyasi ve ekonomik olarak Türkiye’nin elini güçlendirmektedir. Kara ve deniz yollarından yapılan küresel ticarete transit geçiş noktasında yer alması sayesinde kilit ülke olması Türkiye’nin değerini arttırmıştır. Verimli topraklar, yer altı kaynakları ve önemli su kaynakları sayesinde gıda ve hammadde pazarında önemli bir yere sahip olmasını sağlamıştır.” SOÖ6.

Beşinci olarak öğretmenler “Elverişli iklime sahip”(f13) koduna uygun görüşler belirtmişlerdir: “İklimi, yapısı, tarım” SIÖ7. “Gıda üretimi ve ihracı için uygun bir konumda yer alır. İklimi, yapısı(toprak) tarıma uygundur.”

SIÖ8. “Türkiye, kıtalar arası bir kavşak noktası olması, zengin iklim ve bitki çeşitliliğine sahip olması, İstanbul ve Çanakkale gibi iki önemli boğaza sahip olması, tarihte köklü medeniyetlere ev sahipliği yapması ve zengin yeraltı kaynaklarına sahip ülkelere yakın konumda bulunması sebebiyle avantajlı bir konumdadır.” SOÖ7. “Asya ve Avrupa kıtaları arasında köprü görevi görmesi gümrük gelirlerini artırmaktadır. Dünyada ekonomik değeri olan 191 çeşit maddenin 68 çeşidi Türkiye’den çıkarılmaktadır. Bor madeninin %71 oranında en fazla rezerve sahip ülke Türkiye’dir. Ayrıca zengin orman varlığına sahip olması değerini arttırmaktadır.” SOÖ9.

Altıncı olarak öğretmenler “Petrole yakınlık”(f10) koduna uygun görüşler belirtmişlerdir: “Zengin petrol ülkelerine yakın olması, zengin yer altı ve yer üstü kaynaklarının olması.” SIÖ4. “Asya ve Avrupa kıtalarının kesiştiği yerde olması, İstanbul ve Çanakkale boğazlarına sahip olması, Orta Doğu petrol kaynaklarına yakın olması gibi özellikler ülkemizin jeopolitik konumunun avantajlarıdır diyebiliriz.” SOÖ11.

Yedinci olarak öğretmenler “Kültürel çeşitlilik”(f8) koduna uygun görüşler belirtmişlerdir: “Tarihten bugüne birçok ülkeye beşiklik yapan ülkemizde ticaret (deniz ve kara), ulaşım ve yerleşim açısından avantaj sağlamış hatta bu yüzden farklı ülkelerin konumlanma arzu ve hevesleri artmıştır. Hatta komşu ülkelerle iç içe olduğu için ekonomik, siyasi ve askeri anlamda birçok yerde söz sahibi olma gücüne sahiptir. Üç tarafının denizlerle çevrili olması, farklı kıtalara uzanması, iklim ve bitki örtüsü çeşitliliğine sahip olması ve önemli Boğazlara sahip olması gibi nedenler de avantajdır.” SIÖ13. “Türkiye, geçmişte Anadolu’da yaşamış medeniyetlerin kıymetli kalıntılarına ve çok kıymetli doğal güzelliklere ev sahipliği yapmaktadır. Bu da önemli turizm geliri sağlamaktadır.” SOÖ8. “Çok eski çağlardan beri yerleşmeye açık bir konumda olması, ticari faaliyetlerin etkisini artırır.” SOÖ12.

Sekizinci olarak öğretmenler “Turizm ülkesi”(f5) koduna uygun görüşler belirtmişlerdir: “Hem yaz turizmi hem de kış turizmi için elverişlidir.” SIÖ14.

Dokuzuncu olarak öğretmenler “Genç nüfuslu ülke”(f4) koduna uygun görüşler belirtmişlerdir: “Dinamik bir nüfusa sahip olması sağlar.” SIÖ4. “Genç ve dinamik nüfus ve çok eski uygarlıklara ev sahipliği yapması avantajıdır.” SOÖ2.

3.6.3. Türkiye'nin Jeopolitik Konumun Dezavantajları Sizce Nelerdir?

Sorusuna İlişkin Bulgular

Tablo 54. Öğretmenlerin Türkiye'nin Jeopolitik Konumunun Dezavantajları İlişkin Verdiği Cevaplar

Tema	Kod	Öğretmen sayısı	Katılımcılar
Türkiye'nin jeopolitiğinin dezavantajları	Komşu ülkelerin sorunları	26	SIÖ1, SIÖ2, SIÖ3, SIÖ4, SIÖ5, SIÖ6, SIÖ8, SIÖ9, SIÖ10, SIÖ11, SIÖ13, SIÖ14, SIÖ15, SOÖ1, SOÖ2, SOÖ4, SOÖ5, SOÖ6, SOÖ7, SOÖ8, SOÖ10, SOÖ11, SOÖ12, SOÖ13, SOÖ14, SOÖ15
	Türkiye'nin avantajları	17	SIÖ1, SIÖ3, SIÖ11, SIÖ13, SIÖ14, SIÖ15, SOÖ1, SOÖ4, SOÖ5, SOÖ6, SOÖ7, SOÖ8, SOÖ9, SOÖ10, SOÖ12, SOÖ13, SOÖ15
	Terör	10	SIÖ4, SOÖ2, SOÖ6, SOÖ7, SOÖ8, SOÖ9, SOÖ10, SOÖ11, SOÖ14, SOÖ15
	Kültürel çeşitlilik	6	SIÖ4, SIÖ7, SIÖ8, SIÖ12, SIÖ14, SIÖ15
	Göçmen sorunu	6	SIÖ9, SIÖ14, SOÖ1, SOÖ3, SOÖ10, SOÖ14
	Fiziki yapısı	5	SIÖ3, SIÖ4, SIÖ6, SOÖ3, SOÖ10
	Adalar sorunu	3	SIÖ8, SOÖ2, SOÖ15
	Enerji kaynaklarının azlığı	3	SIÖ4, SOÖ8, SOÖ10

Öğretmenlere üçüncü olarak “Türkiye’nin jeopolitik konumunun dezavantajları sizce nelerdir?” sorusu yöneltilmiştir. Öğretmenlerin cevapları tablo 54’te verilmiştir. Tablo 54 incelendiğinde, öğretmenlerin bu sorudaki görüşlerinin 8 kategoride toplandığı görülmektedir. Öğretmenlerin görüşleri en fazla “Komşu ülkelerin sorunları” (f26) kodunda olduğu görülmektedir. Bu koda ilişkin öğretmenlerin görüşlerinden bazı örnekler aşağıda sunulmuştur:

“Türkiye sahip olduğu jeopolitik konum itibariyle diğer ülkelerin dikkatini çekecek konumdadır. Komşu ülkelerle yaşanan sorunlar jeopolitik konumdan kaynaklanan dezavantajlar olarak görülebilir.” SIÖ1. “Çevresindeki ülkelerin

yaşadığı sorunlardan doğrudan ya da dolaylı olarak etkileniyor.” SIÖ2. “En büyük dezavantajı Orta Doğu’ya yakın olması, geçmiş yıllarda sömürge yolları üzerinde olmasıdır dezavantajlarından.” SOÖ1. “En önemli dezavantajı çevresindeki ülkelerde karışıklıklar içinde olması ve bu karışıklıkların bizim ülkemize olumsuz yansımalarıdır. Geçmişte sorun yaşayan ülkelerle hala bazı sorunlar olmasıdır. En önemli sorun da genç nüfusun niteliksiz olması, nitelikli insanımızın az olmasıdır.” SOÖ2.

İkinci olarak öğretmenler “Türkiye’nin avantajları” (f17) koduna uygun görüşler belirtmişlerdir: “Birçok ülkenin çıkarlarının çakıştığı bir konumdayız. Orta Doğu ülkelerine olan yakınlığın oluşturduğu durumlar da mevcuttur.” SIÖ11. “Orta Doğu ülkeleriyle ve sınır çatışmalarıyla yaşanan sorunlar dezavantajdır.” SIÖ13. “Bulunduğu konum itibarıyla güçlü olmadığı sürece her zaman iç ve dış düşmanlar ülkeyi kaosa sürüklemek için fırsat bulmuş olur, bence en büyük dezavantaj budur.” SOÖ4. “Ülkemizin bulunduğu konum itibarı ile iç karışıklıklar içinde olan Orta Doğu ülkelerine komşu olması, Türkiye’ye ekonomik, sosyal, askeri sorunlar ortaya çıkarmaktadır. Türkiye’nin tarih boyunca savaşların eksik olmadığı bir coğrafyada bulunması, askeri olarak hep güçlü olmak zorunda kaldığı için, askeri harcamalarını arttırmaktadır.” SOÖ5.

Üçüncü olarak öğretmenler “Terör” (f10) koduna uygun görüşler belirtmişlerdir: “Türkiye’nin jeopolitik olarak kilit bir noktada yer alması savunma harcamalarının çok yüksek seviyelerde olmasına, sürekli olarak terör örgütleri ile muhatap olmasına, istikrarsız bir bölgeye komşu olması nedeniyle yeterli yatırımları alamamasına neden olmuştur.” SOÖ6. “Çıkar çatışmalarının eksik olmadığı, savaş ve kanın bitmek bilmediği Orta Doğu ülkelerine yakın konumda olması, sınır komşularımız pozisyonunda yer alan ülkelerle yaşanan gerilimlerin yarattığı tehlike ve tehditler, Türkiye’nin jeopolitik konumunun dezavantajları arasında gösterilebilir.” SOÖ7. “Yer üstü ve yer altı kaynaklarına sahip olmamız bu kaynaklara sahip olmayan devletleri ülkemiz aleyhinde propaganda, iç karışıklık ve terör faaliyetleri ile dize getirme eylemlerine yönlendirmektedir.” SOÖ8. “Tarih boyunca ele geçirilmek istenen bir coğrafya olmuş ve Hititlerden T.C. ye kadar ondan fazla medeniyete ev sahipliği yapmıştır. Bu cazibesini günümüzde de sürdürmekte ve dünyanın güçlü ülkeleri tarafından her zaman terör, uyuşturucu vb. Türkiye’yi

ekonomik olarak ve milli birlik ve beraberliğini bozacak eylemler desteklenmektedir.” SOÖ9.

Dördüncü olarak öğretmenler “Kültürel çeşitlilik” (f16) koduna uygun görüşler belirtmişlerdir: “Kültürel çeşitliliğin fazla olmasıdır.” SIÖ4. “Farklı kültürel yapı sahiptir.” SIÖ7. “Çok farklı kültürlerin bir arada yer almasıdır.” SIÖ8. “Nem tam Doğu, ne de Batı ülkesi olarak tanılanamıyor. Orta kalmış iki kültür arasında bulunuyor.” SIÖ12.

Beşinci olarak öğretmenler “Göçmen sorunu” (f6) koduna uygun görüşler belirtmişlerdir: “Orta Asya’daki olumsuzluklar, göçmen sorunları, sınırlarının uzunluğu vs. göçmen sorunları doğuruyor.” SIÖ14. “Transit yollar ve göç yollarının üstünde olması sorunları büyütüyor.” SOÖ3. “İbn’i Haldun’un söylemiyle ‘Coğrafya kaderdir.’ diyerek olumlu etkilerinin yanında olumsuz etkilerinden de bahsedecek olursak: Sınır, toprak, su, azınlık, mülteci, güç mücadelesi, denge siyaseti, küresel kutuplaşma gibi sorunları da kucağımıza bırakıvermiştir.” SOÖ10. “Özellikle karışıklıkların bulunduğu Orta Doğu coğrafyası içerisinde yer almasından dolayı her türlü karışıklığın içerisinde bulunmaktadır. Suriye, Irak, Afganistan gibi geri kalmış ülkelerin Avrupa’ya geçerken kaçak yollar ile ülkemiz üzerinden Avrupa’ya ulaşmak istemesi ülkemizin güvenliğini tehdit etmektedir. PKK, PYD, IŞİD gibi terör örgütlerinin çevremizde yapılanması hem ekonomik olarak bizi zorlamakta hem de askeri varlığımızın boşa kayıplar vermesine neden olmaktadır. Bu oluşumlardan dolayı ülke ekonomimizin büyük kısmı sınır güvenliğine ayrılmaktadır.” SOÖ14.

Altıncı olarak öğretmenler “Fiziki yapısı” (f5) koduna uygun görüşler belirtmişlerdir: “Ülkemizin jeopolitik konumunun sağladığı avantajlar zaman zaman dezavantaja da dönüşebilmektedir. Yani coğrafyamızın bize sunduğu avantajlar geçmişten günümüze birçok devletin bizi ele geçirmek istemesine, üzerimizde çeşitli oyunlar oynamasına neden olmuştur. Ayrıca savaşın eksik olmadığı Orta Doğu topraklarına yakın olmamız da bir dezavantajdır. Deprem kuşaklarının üzerinde olmamız yine dezavantajdır. Bu noktada “jeopolitik” kavramının o yere göre politika belirleme işi olduğunun da altını çizmek gerekir.” SIÖ3. “Deprem kuşağı, komşularla olan sınır sorunları yaratmaktadır.” SIÖ6.

Yedinci olarak öğretmenler “Enerji kaynaklarının azlığı” (f3) koduna uygun görüşler belirtmişlerdir: “Petrol ve doğal gaz rezervinin az olmasıdır.” SIÖ4. Sekizinci olarak öğretmenler “Adalar sorunu” (f3) koduna uygun görüşler belirtmişlerdir: “Ege Denizi’ndeki adalar sorununuz olan birçok komşu ülkemiz var. Onlarla yaşanan sorunlar bulunmaktadır.” SIÖ8. “Türkiye’nin jeopolitik konumunun dezavantajları da bulunmakta olup Osmanlı sonrası problemlerini bir türlü uzlaş ile çözemeyen Balkanlar, Kafkaslar ve Arap coğrafyaları ile komşu olması jeopolitik konumunun getirdiği zorlayıcı sonuçların etki alanında olmasına sebep olmuştur. Deniz sınırı sorunlarının çözülmediği Akdeniz’e komşu olması da jeopolitik konumunun olumsuz sonuçlarıyla karşılaşılması olasılığını artırmaktadır. NATO ile Rusya Federasyonu arasındaki gerilimler de Karadeniz ve Boğazlar üzerinden olumsuz bir baskı aracına dönüşebilir.” SOÖ15.

3.6.4. Öğretmenlerin 2018 Yılında Güncellenen Sosyal Bilgiler Öğretim Programında, Türkiye’nin Jeopolitik Konumu İle İlgili İçeriğini Nasıl Değerlendiriyorsunuz? Sorusuna İlişkin Bulgular

Tablo 55. Öğretmenlerin 2018 Yılında Güncellenen Sosyal Bilgiler Öğretim Programında, Türkiye’nin Jeopolitik Konumu İle İlgili İçerik Değerlendirmeleri

Tema	Kod	Öğretmen sayısı	Katılımcılar
Türkiye’nin jeopolitiği ile ilgili içerik	Yeterli değil	11	SIÖ7, SIÖ8, SIÖ14, SIÖ15, SOÖ2, SOÖ4, SOÖ6, SOÖ10, SOÖ11, SOÖ12, SOÖ13
	Yeterli	10	SIÖ9, SIÖ13, SOÖ1, SOÖ3, SOÖ5, SOÖ7, SOÖ8, SOÖ9, SOÖ14, SOÖ15
	Jeopolitik konum önemini hissettirme	7	SIÖ1, SIÖ4, SIÖ5, SOÖ1, SOÖ7, SOÖ9, SOÖ14
	Farklı değerlendirmeler eklendi	7	SIÖ6, SIÖ12, SIÖ13, SOÖ7, SOÖ9, SOÖ12, SOÖ13
	Farklı disiplinlerle ilişkilendirme	6	SIÖ11, SIÖ13, SOÖ6, SOÖ7, SOÖ9, SOÖ15
	Yüzeysel değinme	4	SIÖ3, SIÖ8, SOÖ10, SOÖ11
	Eskisi ile aynı	2	SIÖ2, SIÖ10
	Ders saati artırılmalı	1	SIÖ3

Öğretmenlere dördüncü olarak “2018 yılında güncellenen Sosyal Bilgiler Öğretim Programında, Türkiye’nin jeopolitik konumu ile ilgili içerikleri nasıl değerlendiriyorsunuz?” sorusu yöneltilmiştir. Öğretmenlerin cevapları tablo 55’te verilmiştir. Tablo 55 incelendiğinde, öğretmenlerin bu sorudaki görüşlerinin 8 kategoride toplandığı görülmektedir. Öğretmenlerin görüşleri en fazla “Yeterli değil” (f11) kodunda olduğu görülmektedir. Bu koda ilişkin öğretmenlerin görüşlerinden bazı örnekler aşağıda sunulmuştur:

“Çok kapsamlı bulmuyorum. 4.sınıfta bir üniteye yer alıyor.” SIÖ8. “Coğrafi konumumuz ile ilgili veriler fazla iken jeopolitik konum konusuna çok fazla değinilmediğini düşünüyorum.” SIÖ14. “Jeopolitik konumla ilgili içerikleri yetersiz buluyorum. Milli bilince sahip vatandaş yetiştirme, kültürün devamlılığı, insan-çevre ilişkisi farklı dönemleri anlayarak değişim ve sürekliliği algılama jeopolitik konumla ilgilidir. Ancak yine de program hedefleri her ne kadar yeterli düzeyde gibi görünse de ders içeriğinde yetersiz kalıyor.” SOÖ2. “Jeopolitik konum ile ilgili bilgilerin sarmal sistemde her yıl birbirini tamamlar nitelikte öğretilmesi, her yıl bir önceki yılda öğrenilen bilgileri kullanarak konuyu detaylandırarak öğrenmesi öğrenciler açısından faydalı olmuştur. Ayrıca bu sayede her yıl konuya başlamadan önceki yılda verilen kazanımların tekrarı gerçekleştirilmiş ve eski bilgilerin hatırlanması sağlanmıştır. Fakat bazı konularda çocukların seviyelerinin yeterli oranda dikkate alınmadığını düşünüyorum ve bunun olumsuz bir durum oluşturduğu kanaatindeyim.” SOÖ6. “Sosyal Bilgiler Öğretim Programı’nda, Türkiye’nin jeopolitik konumu ile ilgili içeriklerin biraz yetersiz kaldığını düşünüyorum. Konum analizi harita kullanımına yönelik eksikliklerin olduğunu düşünüyorum. Konunun yalın ve açık bir şekilde ele alındığı aşikâr fakat zenginleştirilmiş içerik kullanılmasının zaruri bir ihtiyaç olduğu kanısındayım.” SOÖ10.

İkinci olarak öğretmenler “Yeterli” (f10) koduna uygun görüşler belirtmişlerdir: “Beceriler kısmına bu konuyla ilgili beceri eklenmesi, değerlerle örtüşmesi, yetkinliklerin vatandaşlık bilinci ve kültürel farklılıklara hitap etmesi açısından güzel değişimler olmuştur.” SIÖ13. “Kazanımın iyi hazırlandığını öğrencilere yaşadıkları ülkenin özelliklerini ve dünya üzerindeki yerini tanıtarak ülkesine yönelik değer kazandırmak adına hazırlanmış bir içeriktir.” SOÖ1. “Gayet iyi olarak değerlendiriyorum.” SOÖ5. “İçerik, öğrencilere, yaşadığı çevre ve

dünyanın genel coğrafi özellikleri hakkında bilgi veren, mekânı algılama becerilerini geliştirmeye yönelik içerikler sunan, ülkesini ve dünyayı ilgilendiren konulara duyarlılık kazandıran bir yaklaşımla sunulmuştur.” SOÖ7.

Üçüncü olarak öğretmenler “Jeopolitik konum önemini hissettirme” (f7) koduna uygun görüşler belirtmişlerdir: “Hazırlanan 2018 programında yer verilen kazanımlarda Türkiye’nin jeopolitik konumunun önemi öğrencilere hissettirilmeye çalışılmıştır. Bu açıdan yeterli olduğunu söyleyebilirim.” SIÖ1. “Sosyal Bilgiler dersinin Türkiye’nin jeopolitik önemini öğretmede önemli bir ders olduğunu söyleyebilirim. Türkiye’nin komşularını, dünya üzerindeki yerini ve önemini kavratmada, fiziki özelliklerimizden kültürel zenginliğimize kadar birçok bilgiyi aktarmada Sosyal Bilgiler dersinin etkili olduğunu düşünüyorum.” SIÖ4. “Bu konunun gayet güzel ve yeterli hazırlandığını düşünüyorum. Türkiye’nin yer şekilleri, iklimi, bitki örtüsü, ulaşım, nüfus özelliklerine yer verilmiş ve haritalarla desteklenmiştir.” SOÖ9. “Tüm detayları ile konu hakkında bilgiler verilmiş, özellikle petrol ve doğalgaz boru hatlarıyla ilgili harita ilgi çekici olarak hazırlanmıştır.” SOÖ14.

Dördüncü olarak öğretmenler “Farklı değerlendirmeler eklendi” (f7) koduna uygun görüşler belirtmişlerdir: “İller bazında farklı yönleriyle değerlendirmeler eklenmiştir.” SIÖ6. “Güncellenen programın daha iyi olduğunu düşünüyorum.” SIÖ12. “Önemi hakkında yeterli bilgi olduğunu düşünüyorum.” SOÖ13.

Beşinci olarak öğretmenler “Farklı disiplinlerle ilişkilendirme” (f6) koduna uygun görüşler belirtmişlerdir: “Öğrenme alanları genel olarak farklı sınıf düzeyinde farklı disiplinlerle ilişkilendirilmiştir.” SIÖ11. “Bu öğretim programında Türkiye’nin jeopolitik konumu ile ilgili içerikler doğrudan verilmemekle birlikte farklı sınıf seviyelerinde üç öğrenme alanı içerisine serpiştirilerek verilmiştir. İnsanlar, Yerler ve Çevreler ve Küresel Bağlantılar öğrenme alanlarında oldukça kapsamlı bir şekilde olmak üzere, ayrıca Etkin Vatandaşlık öğrenme alanında az miktarda da olsa yer verilmektedir.” SOÖ15.

Altıncı olarak öğretmenler “Yüzeysel değerlendirme” (f4) koduna uygun görüşler belirtmişlerdir: “Jeopolitik kavramı konular içerisinde yeri geldikçe yüzeysel olarak değinilen bir kavram olarak verilmiştir. Çünkü 5. sınıfta gördükleri Anadolu medeniyetleri konusundan önce jeopolitik kavramına giriş yapmak

gerekmektedir. Daha sonra 8. sınıf bitene kadar öğrenecekleri ülkemizin iklim, bitki örtüsü, ekonomik faaliyetlerimiz, nüfus ve yerleşme, madenlerimiz, savaşlar, milli güç unsurları gibi konular yine ülkemizin jeopolitik konumuyla ilişkilendirilmesi ve pekiştirilmesi gereken konulardır. Yine 6, 7, 8. sınıflarda yeri geldikçe değinilmelidir.” SIÖ3. “Sosyal Bilgiler müfredatında sadece 6. sınıflarda Türkiye’nin jeopolitik konumuna değinilmekte diğer sınıflarda ise daha çok ülkemizin beşeri ve ekonomik faaliyetleri işlenmektedir. Ülkemizin zor bir coğrafyada yer alması Sosyal Bilgiler dersinin önemini arttırmakta, bu açıdan baktığımız zaman bu konuya daha fazla önem vermek gerekiyor diye düşünüyorum.” SOÖ11.

Yedinci olarak öğretmenler “Eskisi ile aynı” (f2) koduna uygun görüşler belirtmişlerdir: “İçerikler çok değişmedi sanırım. Hala aynı konumsal özelliklerden bahsediliyor ama bu konunun bize dezavantajlar yarattığından söz edilmiyor.” SIÖ2.

Sekizinci olarak öğretmenler “Ders saati artırılmalı” (f1) koduna uygun görüşler belirtmişlerdir: “Sosyal Bilgiler dersi hem tarihi hem de coğrafya konularının içerisinde önemli bir yer tutar. Bundan dolayı bir kazanım konusu olarak 5. sınıf itibarıyla verilmeli ve bu konuya en az 2 ders saati ayrılmalıdır.” SIÖ3.

3.6.5. Öğretmenlerin Sosyal Bilgiler Öğretim Programının “Temel Beceriler” Kısımında Türkiye’nin Jeopolitik Konumunu Hangi Becerilerin Kapsadığını Düşünüyorsunuz? Sorusuna İlişkin Bulgular

Tablo 56. Öğretmenlerin Sosyal Bilgiler Öğretim Programının “Temel Beceriler” Kısımında Türkiye’nin Jeopolitik Konumunu Hangi Becerilerin Kapsadığına İlişkin Verdiği Cevaplar

Tema	Kod	Öğretmen sayısı	Katılımcılar
Türkiye’nin jeopolitiği ilgili temel beceriler	Harita okuryazarlığı	21	SIÖ1, SIÖ3, SIÖ5, SIÖ8, SIÖ10, SIÖ13, SIÖ14, SIÖ15, SOÖ1, SOÖ2, SOÖ3, SOÖ4, SOÖ6, SOÖ7, SOÖ9, SOÖ10, SOÖ11, SOÖ12, SOÖ13, SOÖ14, SOÖ15
	Konum analizi	17	SIÖ1, SIÖ3, SIÖ4, SIÖ5, SIÖ10, SIÖ13, SIÖ14, SIÖ15, SOÖ1, SOÖ2, SOÖ4, SOÖ6, SOÖ7, SOÖ9, SOÖ10, SOÖ12, SOÖ15
	Politik okuryazarlık	11	SIÖ1, SIÖ3, SIÖ13, SIÖ14, SIÖ15, SOÖ2, SOÖ4, SOÖ6, SOÖ10, SOÖ13, SOÖ15
	Zaman ve kronolojiyi algılama	10	SIÖ1, SIÖ4, SIÖ10, SIÖ13, SIÖ15, SOÖ2, SOÖ6, SOÖ7, SOÖ10, SOÖ15
	Araştırma	10	SIÖ1, SIÖ4, SIÖ8, SIÖ11, SIÖ12, SOÖ5, SOÖ9, SOÖ12, SOÖ14, SOÖ15
	Çevre okuryazarlığı	9	SIÖ1, SIÖ3, SIÖ8, SIÖ14, SOÖ9, SOÖ11, SOÖ12, SOÖ13, SOÖ15
	Gözlem	9	SIÖ1, SIÖ13, SOÖ1, SOÖ2, SOÖ6, SOÖ7, SOÖ10, SOÖ11, SOÖ15
	Tablo, grafik ve diyagram çizme ve yorumlama	5	SIÖ5, SIÖ13, SOÖ7, SOÖ10, SOÖ15
	Değişim ve sürekliliği algılama	5	SIÖ3, SIÖ8, SOÖ12, SOÖ13, SOÖ14
	Toplumsal sorunlara duyarlılık	3	SIÖ2, SIÖ10, SOÖ9

Öğretmenlere beşinci olarak “Sosyal Bilgiler Öğretim Programının, “Temel Beceriler” kısmında Türkiye’nin jeopolitik konumunu hangi becerilerin kapsadığını düşünüyorsunuz?” sorusu yöneltilmiştir. Öğretmenlerin cevapları tablo 56’da verilmiştir. Tablo 56 incelendiğinde, öğretmenlerin bu sorudaki görüşlerinin 10 kategoride toplandığı görülmektedir. Öğretmenlerin görüşleri en fazla “Harita okuryazarlığı” (f21) kodunda olduğu görülmektedir. Bu koda ilişkin öğretmenlerin görüşlerinden bazı örnekler aşağıda sunulmuştur:

“Gözlem, harita okuryazarlığı, çevre okuryazarlığı, politik okuryazarlık, konum analizi, araştırma, zaman ve kronolojiyi algılama becerilerinin jeopolitik konumla ilgili olduğunu söyleyebilirim.” SIÖ1. “Harita okuryazarlığı, iletişim, konum analizi, mekân algısı, tablo, grafik ve diyagram çizme ve yorumlama.” SIÖ5. “Gözlem, harita okuryazarlığı, konum analizi.” SOÖ1. “Konum analizi, gözlem, harita okuryazarlığı mekân algılama, politik okuryazarlık, zaman ve kronolojik algılama becerilerinin kapsadığını düşünüyorum.” SOÖ2.

İkinci olarak öğretmenler “Konum analizi” (f17) koduna uygun görüşler belirtmişlerdir: “Beceri, öğrencilerde, eğitim-öğretim faaliyetleri sürecinde kazanılıp geliştirilen ve hayatta uygulanması istenilen yeteneklerdir. 4. sınıf Sosyal Bilgiler dersi Türkiye’nin jeopolitik konumu ile ilgili kazanımların eleştirel düşünme, yaratıcı düşünme, araştırma, iletişim, problem çözme, bilgi teknolojilerini kullanma, Türkçeyi doğru, etkili ve güzel kullanma, gözlem, mekânı algılama, zamanı ve kronolojiyi algılama, ve empati becerilerini kapsadığını düşünüyorum.” SIÖ4. “Toplumsal sorunlara karşı duyarlılık kazandırma. Harita okuryazarlığı, mekânı algılama, zaman ve kronolojiyi algılama becerileri ilişkili diye düşünüyorum.” SIÖ10. “Gözlem, harita okuryazarlığı, konum analizi, mekânı algılama, politik okuryazarlık, tablo, grafik ve diyagram çizme ve yorumlama, zaman ve kronolojiyi algılama.” SIÖ13. “Çevre okuryazarlığı, harita okuryazarlığı, konum analizi, mekânı algılama, politik okuryazarlık becerilerinin kapsadığını düşünüyorum.” SIÖ14.

Üçüncü olarak öğretmenler “Çevre okuryazarlığı” (f11) koduna uygun görüşler belirtmişlerdir: “Harita Okuryazarlığı, konum analizi, politik okuryazarlık, yenilikçi düşünme, zaman ve kronolojiyi algılama.” SIÖ15. “Gözlem – Harita Okuryazarlığı – Konum Analizi – Mekânı Algılama – Politik Okuryazarlık – Zaman ve Kronolojiyi Algılama.” SOÖ6. “Sosyal Bilgiler Öğretim Programının, “Temel

Beceriler” kısmında Türkiye’nin jeopolitik konumunun gözlem harita okuryazarlığı, konum analizi, mekânı algılama, zaman ve kronolojiyi algılama, bu programda becerilere yeni eklenen politik okuryazarlık tablo grafik ve diyagram çizme ve yorumlama becerilerini kısmen kapsadığını düşünüyorum.” SOÖ10. “Harita okuryazarlığı, politik okuryazarlık, değişim ve sürekliliği algılama, çevre okuryazarlığı.” SOÖ13.

Dördüncü olarak öğretmenler “Zaman ve kronolojiyi algılama” (f10) koduna uygun görüşler belirtmişlerdir: *“Türkiye’nin jeopolitik konumuyla ilgili olan becerilerin gözlem, harita okuryazarlığı, konum analizi, politik okuryazarlık, mekânı algılama, zaman ve kronolojiyi algılama, tablo-grafik ve diyagram çizme ve yorumlama, araştırma, empati, çevre okuryazarlığı, yaratıcılık olduğu görülmektedir.” SOÖ15.*

Beşinci olarak öğretmenler “Araştırma” (f10) koduna uygun görüşler belirtmişlerdir. *“Araştırma, çevre okuryazarlığı, harita, değişim ve sürekliliği algılama.” SIÖ8.*

Altıncı olarak öğretmenler “Çevre okuryazarlığı” (f9) koduna uygun görüşler belirtmişlerdir. *“Mekânı algılama, harita okuryazarlığı, çevre Okuryazarlığı ve gözlem gibi becerileri kapsadığını düşünüyorum.” SOÖ11.*

Yedinci olarak öğretmenler “Gözlem” (f9) koduna uygun görüşler belirtmişlerdir. *“Gözlem, harita okuryazarlığı, konum analizi.” SOÖ1.*

Sekizinci olarak öğretmenler “Değişim ve sürekliliği algılama” (f5) koduna uygun görüşler belirtmişlerdir: *“Araştırma, değişim ve sürekliliği algılama, eleştirel düşünme, empati, harita okuryazarlığı.” SOÖ14.*

Dokuzuncu olarak öğretmenler “Tablo, grafik ve diyagram çizme ve yorumlama” (f5) koduna uygun görüşler belirtmişlerdir: *“Tablo grafik ve diyagram çizme ve yorumlama becerilerini kısmen kapsadığını düşünüyorum.” SOÖ10.*

Onuncu olarak öğretmenler “Toplumsal sorunlara duyarlılık” (f3) koduna uygun görüşler belirtmişlerdir: *“Toplumsal sorunlara karşı duyarlılık kazandırma.” SIÖ2.*

3.6.6. Öğretmenlerin Sosyal Bilgiler Öğretim Programının, “Değerler Eğitimi” Kısımında Türkiye’nin Jeopolitik Konumunun Hangi Değerleri Kapsadığını Düşünüyorsunuz? Sorusuna İlişkin Bulgular

Tablo 57. Öğretmenlerin Sosyal Bilgiler Öğretim Programının, “Değerler Eğitimi” Kısımında Türkiye’nin Jeopolitik Konumunun Hangi Değerleri Kapsadığına İlişkin Verdiği Cevaplar

Tema	Kod	Öğretmen sayısı	Katılımcılar
Türkiye’nin jeopolitiği ilgili değerler	Vatanseverlik	23	SIÖ1, SIÖ3, SIÖ5, SIÖ8, SIÖ9, SIÖ10, SIÖ13, SIÖ14, SIÖ15, SOÖ1, SOÖ2, SOÖ3, , SOÖ4, SOÖ5, SOÖ6, SOÖ7, SOÖ8, SOÖ10, SOÖ11, SOÖ12, SOÖ13, SOÖ14, SOÖ15
	Bağımsızlık	15	SIÖ1, SIÖ4, SIÖ10, SIÖ13, SIÖ14, SIÖ15, SOÖ1, SOÖ2, SOÖ6, SOÖ7, SOÖ9, SOÖ10, SOÖ12, SOÖ13, SOÖ14
	Tasarruf ve sorumluluk	13	SIÖ1, SIÖ2, SIÖ8, SIÖ11, SIÖ13, SIÖ15, SOÖ2, SOÖ7, SOÖ8, SOÖ9, SOÖ10, SOÖ14, SOÖ15
	Özgürlük eşitlik	12	SIÖ4, SIÖ11, SIÖ13, SOÖ1, SOÖ2, SOÖ6, SOÖ7, SOÖ9, SOÖ10, SOÖ12, SOÖ14, SOÖ15
	Barış	12	SIÖ2, SIÖ4, SIÖ13, SOÖ2, SOÖ6, SOÖ7, SOÖ9, SOÖ10, SOÖ12, SOÖ13, SOÖ14, SOÖ15
	Sevgi saygı	9	SIÖ4, SIÖ7, SIÖ8, SIÖ11, SIÖ13, SOÖ2, SOÖ7, SOÖ12, SOÖ15
	Dayanışma	7	SIÖ4, SIÖ9, SIÖ14, SIÖ15, , SOÖ3, SOÖ11, SOÖ14
	Milli kültür	5	SIÖ6, SIÖ12 SOÖ4, SOÖ5, SOÖ8
	Hoşgörü	4	SIÖ7, SIÖ8, SIÖ9, SOÖ11
	Bilimsellik	2	SIÖ1, SIÖ4

Öğretmenlere altıncı olarak “Sosyal Bilgiler Öğretim Programı’nın, Değerler Eğitimi kısmında Türkiye’nin jeopolitik konumunun hangi değerleri kapsadığını düşünüyorsunuz?” sorusu yöneltilmiştir. Öğretmenlerin cevapları tablo 57’de verilmiştir. Tablo 57 incelendiğinde, öğretmenlerin bu sorudaki görüşlerinin 10 kategoride toplandığı görülmektedir. Öğretmenlerin görüşleri en fazla “Harita

okuryazarlığı” (f23) kodunda olduğu görülmektedir. Bu koda ilişkin öğretmenlerin görüşlerinden bazı örnekler aşağıda sunulmuştur:

“Bağımsızlık, bilimsellik, vatanseverlik, tasarruf ve sorumluluk değerlerini kapsadığını düşünüyorum.” SIÖ1.

İkinci olarak öğretmenler “Bağımsızlık” (f15) koduna uygun görüşler belirtmişlerdir: “Adalet, aile birliğine önem verme, bağımsızlık, barış, bilimsellik, dayanışma, eşitlik, özgürlük, saygı, sevgi, sorumluluk, vatanseverlik ve yardımseverlik değerlerini kapsadığını düşünüyorum.” SIÖ4.

Üçüncü olarak öğretmenler “Tasarruf ve sorumluluk” (f13) koduna uygun görüşler belirtmişlerdir: “Özgürlük, vatanseverlik, bağımsızlık, sorumluluk, barış ve sevgi değerlerini kapsadığını düşünüyorum.” SOÖ2.

Dördüncü olarak öğretmenler “Barış” (f12) koduna uygun görüşler belirtmişlerdir. “Bağımsızlık, barış, özgürlük, sevgi, sorumluluk, vatanseverlik.” SIÖ13.

Beşinci olarak öğretmenler “Barış” (f12) koduna uygun görüşler belirtmişlerdir: “Bağımsızlık – Barış – Özgürlük – Sorumluluk – Vatanseverlik.” SOÖ6.

Altıncı olarak öğretmenler “Sevgi, saygı” (f9) koduna uygun görüşler belirtmişlerdir: “Hoşgörü, sorumluluk, saygı.” SIÖ7.

Yedinci olarak öğretmenler “Dayanışma” (f7) koduna uygun görüşler belirtmişlerdir: “Bağımsızlık, vatanseverlik, dayanışma, sorumluluk.” SIÖ15.

Sekizinci olarak öğretmenler “Milli kültür” (f5) koduna uygun görüşler belirtmişlerdir: “Milli kültür ve gelenek-göreneklerimize ait değerler yeterince işlenmek istenirse kitapta mevcut.” SIÖ6.

Dokuzuncu olarak öğretmenler “Hoşgörü” (f4) koduna uygun görüşler belirtmişlerdir: “Hoşgörü, sorumluluk, dürüstlük, vatanseverlik, duyarlılık, saygı.” SIÖ8.

Onuncu olarak öğretmenler “Bilimsellik” (f2) koduna uygun görüşler belirtmişlerdir: “Bağımsızlık, bilimsellik, vatanseverlik, tasarruf ve sorumluluk değerlerini kapsadığını düşünüyorum.” SIÖ1.

3.6.7. Öğretmenlerin Türkiye’nin Jeopolitik Konumunun Sosyal Bilgiler Ders Kitaplarındaki Yeterlilik Düzeyi Hakkında Neler Söyleyebilirsiniz? Sorusuna İlişkin Bulgular

Tablo 58. Öğretmenlerin Türkiye’nin Jeopolitik Konumunun Sosyal Bilgiler Ders Kitaplarındaki Yeterlilik Düzeyi Hakkında Verdiği Cevaplar

Tema	Kod	Öğretmen sayısı	Katılımcılar
Türkiye’nin jeopolitiğinin ders kitaplarındaki yeterlik düzeyi	Yetersiz	14	SIÖ3, SIÖ4, SIÖ5, SIÖ7, SIÖ8, SIÖ9, SIÖ12, SIÖ13, SIÖ14, SIÖ15, SOÖ2, SOÖ4, SOÖ12, SOÖ15
	Kazanımlar yeterli	9	SIÖ1, SIÖ10, SOÖ3, SOÖ5, SOÖ6, SOÖ9, SOÖ11, SOÖ13, SOÖ14
	Harita uygulama	6	SIÖ11, SOÖ2, SOÖ6, SOÖ7, SOÖ9, SOÖ15
	Teorik yüzeysel	6	SIÖ4, SIÖ14, SOÖ2, SOÖ7, SOÖ8, SOÖ10
	Görsel artırma	5	SIÖ5, SIÖ14, SOÖ1, SOÖ7, SOÖ15
	Bilgi metinleri fazlalaştırma	4	SIÖ5, SOÖ2, SOÖ6, SOÖ15
	Etkinlik çeşitliliği artırma	3	SIÖ1, SIÖ5, SIÖ6,
	Jeopolitik konuma değinmiş	3	SIÖ2, SOÖ2, SOÖ15
	Farklı kitapların olması	2	SIÖ14, SOÖ15
	Karekod uygulama	2	SIÖ5, SIÖ11

Öğretmenlere yedinci olarak “*Türkiye’nin jeopolitik konumunun Sosyal Bilgiler ders kitaplarındaki yeterlilik düzeyi hakkında neler söyleyebilirsiniz?*” sorusu yöneltilmiştir. Öğretmenlerin cevapları tablo 58’de verilmiştir. Tablo 58 incelendiğinde, öğretmenlerin bu sorudaki görüşlerinin toplam 10 kategoride toplandığı görülmektedir. Öğretmenlerin görüşleri en fazla “*Yetersiz*” (f14) kodunda olduğu görülmektedir. Bu koda ilişkin öğretmenlerin görüşlerinden bazı örnekler aşağıda sunulmuştur:

“Yukarıda bahsettiğim programdaki yetersizlik ders kitaplarına da yansımıştır. Ders saati bakımından yetersiz ve geç dönemde verildiğini düşünüyorum.” SIÖ3. “Ders kitapları, mevcut program dâhilinde yazılmaktadır. Bu da yazarların verecekleri bilgilerin sınırlılıklarının belirlenmesi anlamına gelmektedir. Bu sınırlılık programlarda yer alan amaç, açıklamalar ve içeriğin dışına çıkmayacağını gösterir. Bu açıdan bakıldığında Türkiye’nin jeopolitik konumuna ilişkin konular sadece teorik, yüzeysel olarak verildiği ve yetersiz kaldığını düşünüyorum.” SIÖ4. “Yeterli olmadığını düşünüyorum. Türkiye’nin Jeopolitik konumu öğrencilere tam anlamıyla kavratılması gerekiyor ki diğer konular çok daha anlaşılabilir bir şekilde kavratılabilsin.” SOÖ2. “İçeriklerin öğrenciler açısından ülkemizi yeterince tanımalarında eksik kaldığını düşünüyorum.” SOÖ12.

İkinci olarak öğretmenler “Kazanımlar yeterli” (f9) koduna uygun görüşler belirtmişlerdir: “Kitaplar programda yer verilen kazanımları gerçekleştirme bakımından gayet yeterli durumdadır. Biraz daha etkinlik çeşitliliği sağlanabilir.” SIÖ1. “Yeterli düzeydedir.” SOÖ5. “Ders kitaplarında jeopolitik konum hakkında bilgiler yeterliye yakındır diyebilirim. Fakat konuların yıllara dağılımında sorun olduğunu düşünüyorum. Özellikle jeopolitik konumun tanımı ve özellikleri 6. sınıf Sosyal Bilgiler dersinde mutlak ve göreceli konum kavramları ile birlikte verilmektedir ve bu konular ağırlıklı olarak soyut kavramlardan oluşmaktadır. Bu nedenle öğrenciler paralel, meridyen, ekvator vs gibi kavramların kargaşasını yaşarken jeopolitik konum özelliklerine de yeterince hâkim olamıyor.” SOÖ6. “Yeterli olduğunu düşünüyorum. İçerik ve görsellerin konuyu doğru yansıttığını düşünüyorum.” SOÖ9.

Üçüncü olarak öğretmenler “Teorik yüzeysel” (f6) koduna uygun görüşler belirtmişlerdir: “Farklı yayınevlerine ait farklı ders kitapları bulunmakta... İçerikte birliğin sağlanmadığı kanısındayım. Görsel seçimlerinin daha dikkatli yapılması taraftarıyım. Konumun tarihi süreçlerin de dikkate alınarak açıklanması gerektiğini düşünüyorum.” SIÖ14. “Klasik tanımlamalara çok sık yer verildiğini ve zaman zaman fazla soyut ifadelerle, öğrenci kavrama düzeyinin üzerinde kelimelere fazlaca başvurulduğunu, ayrıca görseller ve haritaların yetersiz kaldığını düşünüyorum.” SOÖ7. “Jeopolitik konum sadece bilgi olarak veriliyor. Değerler ile birlikte verilerek vatan sevgisi ve benimseme konusunda daha etkili olabilirdi.” SOÖ8.

“Türkiye’nin jeopolitik konumunun Sosyal Bilgiler ders kitaplarındaki yeterlilik düzeyi hakkında yorum yapacak olursam: Bir ders kitabı çok yönlü özellikleri olan bir kaynaktır. Konu düzenlenirken kendi görüşlerinden yazar sıyrılmalıdır, yani kişisel görüş ve yorumunu içeriğe yansıtmamalıdır. Gördüğüm eksiklik ise öğrencilerin kendi başlarına kullanımları açısından yeterli olmadığıdır.” SOÖ10.

Dördüncü olarak öğretmenler *“Harita uygulama”* (f6) koduna uygun görüşler belirtmişlerdir: *“Haritada bile yerini gösteremiyor öğrenci. Konumlar çevresindeki yerler ile ilgili teknoloji destekli çalışmaların artırılması gerektiğini düşünüyorum.”* SIÖ11. *“Kesinlikle yeterli görmüyorum. Tarihi, kültür, nüfus haritalarda konum gibi çoğu konuda bahsetsek de ders kitabı içeriğinin en az bir üniversitenin tamamen jeopolitik konuma ayrılması gerek.”* SOÖ2.

Beşinci olarak öğretmenler *“Görsel artırma”* (f5) koduna uygun görüşler belirtmişlerdir: *“Sadece jeopolitik değil diğer konularda da Sosyal Bilgiler ders kitabı içerikleri yeterli değil. Öğrencileri daha çok aktif hale getirecek etkinliklerin olması gerekiyor. Daha çok bilgilerin yer aldığı metinler kullanılıyor. Ayrıca görsel kaliteleri de daha iyi olmalı. Örneğin komşu ülkelerle ilgili karekodlu videolu gösterimlerin olması o ülkelerin daha iyi tanınmasına yarayabilir.”* SIÖ5. *“Görsel seçimlerinin daha dikkatli yapılması taraftarıyım.”* SIÖ14. *“Görsellerin daha iyi hazırlanması öğrenmeleri kolaylaştıracaktır.”* SOÖ1.

Altıncı olarak öğretmenler *“Bilgi metinleri fazlaştırma”* (f4) koduna uygun görüşler belirtmişlerdir: *“Ders kitaplarında jeopolitik konum hakkında bilgiler yeterliye yakındır diyebilirim. Fakat konuların yıllara dağılımında sorun olduğunu düşünüyorum. Özellikle jeopolitik konumun tanımı ve özellikleri 6. sınıf Sosyal Bilgiler dersinde mutlak ve göreceli konum kavramları ile birlikte verilmektedir ve bu konular ağırlıklı olarak soyut kavramlardan oluşmaktadır. Bu nedenle öğrenciler paralel, meridyen, ekvator vs. gibi kavramların kargaşasını yaşarken jeopolitik konum özelliklerine de yeterince hâkim olamıyor.”* SOÖ6. *“Biz insanoğlu olarak var olanla ilgili yetinmeyi çok da başarabilmiş değiliz. Bundan dolayı jeopolitik konumun etkisiyle ilgili daha çok verinin ders kitaplarında olması bizce beklenir. Bu minvalde jeopolitik konumun ülkemize etkilerini anlatacak, kapalı olmayan, öğrenciyi uyandıran ve mantıklı sorularla sorgulamaya iten metinlerin az miktarda olduğunu görmekteyim. Konu ile ilgili verilen örnek metinlerin, öğrencinin net*

çıkarımlar elde etmesini kolaylaştırması ve öğrenciyi düşünmeye itmesi gerektiğini düşünmekteyim.” SOÖ15.

Yedinci olarak öğretmenler “Etkinlik çeşitliliği artırma” (f3) koduna uygun görüşler belirtmişlerdir: “Öğrencilere daha kalıcı bir şekilde öğretmemiz için yaşayarak öğrenme etkinliklerinin eklenmesi gerekir.” SIÖ6.

Sekizinci olarak öğretmenler “Jeopolitik konuma değinmiş” (f3) koduna uygun görüşler belirtmişlerdir: “4. sınıf düzeyinde ülkemizin etrafının denizlerle çevrili olduğu, kıtaları bağladığı, Boğazların önemli geçiş noktaları olduğu vurgulanmaktadır. Ayrıca maden açısından da zengin bir ülke olduğu belirtilmektedir.” SIÖ2.

Dokuzuncu olarak öğretmenler “Karekod uygulama” (f2) koduna uygun görüşler belirtmişlerdir: “Komşu ülkelerle ilgili karekodlu videolu gösterimlerin olması o ülkelerin daha iyi tanınmasına yarayabilir.” SIÖ5.

Onuncu olarak öğretmenler “Farklı kitapların olması” (f2) koduna uygun görüşler belirtmişlerdir: “Farklı yayınevlerine ait farklı ders kitapları bulunmakta... İçerikte birliğin sağlanmadığı kanısındayım.” SIÖ14.

3.6.8. Öğretmenlerin Türkiye’nin Jeopolitik Konumuyla İlgili Başka Hangi İçeriklerin Eklenmesini İsterdiniz? Sorusuna İlişkin Bulgular

Tablo 59. Öğretmenlerin Türkiye’nin Jeopolitik Konumuyla İlgili Başka Hangi İçeriklerin Eklenmesi İsteklerine İlişkin Verdiği Cevaplar

Tema	Kod	Öğretmen sayısı	Katılımcılar
İlave İçerik ekleme	Yeterli	8	SIÖ5, SIÖ13, SIÖ15, SOÖ4, SOÖ9, SOÖ12, SOÖ14
	Görsellik artırma	7	SIÖ1, SIÖ6, SOÖ1, SOÖ4, SOÖ7, SOÖ11, SOÖ12
	Serbest okuma metinleri	6	SIÖ7, SIÖ8, SOÖ8, SOÖ10, SOÖ14, SOÖ15
	Yeni içerik ekleme	5	SIÖ2, SIÖ4, SIÖ9, SIÖ10, SOÖ10
	Dijital içerik paylaşımı	5	SIÖ1, SIÖ6, SOÖ6, SOÖ13, SOÖ15
	Güncel olaylar	4	SOÖ2, SOÖ5, SOÖ7, SOÖ10
	Etkinlik	4	SIÖ8, SIÖ12, SIÖ14, SOÖ15
	Kavram kazanım ekleme	2	SIÖ3, SIÖ4
	Dijital oyunlar	1	SIÖ11

Öğretmenlere sekizinci olarak *“Türkiye’nin jeopolitik konumuyla ilgili başka hangi içeriklerin eklenmesini isterdiniz?”* sorusu yöneltilmiştir. Öğretmenlerin cevapları tablo 59’da verilmiştir. Tablo 59 incelendiğinde, öğretmenlerin bu sorudaki görüşlerinin 9 kategoride toplandığı görülmektedir. Öğretmenlerin görüşleri en fazla *“Yeterli”* (f8) kodunda olduğu görülmektedir. Bu koda ilişkin öğretmenlerin görüşlerinden bazı örnekler aşağıda sunulmuştur:

“İlkokul düzeyinde yeterli bence.” SIÖ5. *“Yeterli buluyorum.”* SOÖ9.

İkinci olarak öğretmenler *“Görsellik artırma”* (f7) koduna uygun görüşler belirtmişlerdir: *“Kitaplarda qr-kod uygulamalarına yer verilebilir. Bu kodlar aracılığıyla farklı video ve görsellerle daha çeşitli içeriklere ulaşılabilir. Gönderilen kitaplarla birlikte dijital içeriklerde paylaşılabılır.”* SIÖ1. *“Ülkelerin karşılaştırılması. Avantaj ve dezavantajlarının vidolarla anlatılması yerinde olur.”* SIÖ6. *“Görsellerin konumu daha iyi açıklaması faydalı olacaktır.”* SOÖ1. *“Biraz daha görselliğin ön planda olduğu ve soyut olan konunun somutlaştırılmasını sağlayan etkinliklere ağırlık verilebilir.”* SOÖ4. *“Harita ve görsellerin daha sık ve başarılı kullanılması gerektiğini düşünüyorum. Jeopolitik konum ifade edilirken komşu ülkelerle ve güncel sorunlarla ilişkilendirme yapılması faydalı olacaktır.”* SOÖ7.

Üçüncü olarak öğretmenler *“Serbest okuma metinleri”* (f6) koduna uygun görüşler belirtmişlerdir: *“Bu konuyla ilgili serbest okuma metinleri artırılabilir.”* SIÖ7. *“Jeopolitik konum konusunda tarihi geçmişimizin biraz daha fazla üzerinde durulması kanaatindeyim.”* SOÖ8. *“Türkiye’nin jeopolitik konumuyla ilgili içeriklerin zenginleştirilmesi ve bu toprakların coğrafyanın tüm insanlığın değerleri olduğu kavratılmalıdır. Kamu yararının güdülmesi ile birlikte bilgiye dayalı yeni içeriklerle zenginleştirilebilir. Jeopolitik konum kavratılırken o ülkenin konumu nedeni ile elde ettiği tüm avantajlarla dezavantajlar birlikte verilmelidir. Ülkemize hizmet edecek yeni nesil bilgilendirilirken vatan millet sevgisi iç ve dış tehlikelere karşı bilinçli olmayı da öğütlemelidir. Tüm bireylerin Türkiye’nin jeopolitik önemini kavramış bir inançla şevkle davranması gerekir.”* SOÖ10. *“Türkiye’nin komşuları hakkında kısaca bilgi verilmesi, sınır kapıları hakkında bilgilendirmelerin yapılması.”* SOÖ14.

Dördüncü olarak öğretmenler “Dijital içerik paylaşımı” (f5) koduna uygun görüşler belirtmişlerdir: “İçerik eklenmesinden çok içeriklerin senelere göre dağılımında düzenleme yapılmasının, mutlak ve göreceli konum konularının soyut düşünme dönemine girdikleri 7. sınıfta verilmesinin daha doğru olacağını düşünüyorum.” SOÖ6. “Verilen örneklerle ilgili video bağlantıları yapılabilir.” SOÖ13. “Türkiye’nin jeopolitik konumu ile ilgili ders kitaplarına teorik bilgilerin yanı sıra günümüzdeki farklı alanlara etkisini anlatacak kısa ve zengin video uygulamalarının linklerinin de eklenmesini isterdim. Ayrıca Türkiye ile komşu kıtaları gösteren üzerindeki ilgili yerlere boş bilgi kutucukları konulmuş tam sayfa boyutlu etkinlik kâğıdına yer verilebilir.” SOÖ15.

Beşinci olarak öğretmenler “Yeni içerik ekleme” (f5) koduna uygun görüşler belirtmişlerdir: “Doğal ve beşeri unsurlara daha çok yer verilmelidir.” SIÖ2. “4. sınıf Sosyal Bilgiler dersi içerisine Türkiye’nin dünya üzerindeki siyasi, sosyal ekonomik ve askeri açıdan önemini anlatan konuların da olması gerektiğini düşünüyorum.” SIÖ4. “Sınır ülkelerle olan ilişkiler içeri eklenebilir.” SIÖ9. “Doğal ve beşeri unsurlar, jeopolitik konumun avantajları ve dezavantajları içeriği eklenmelidir.” SIÖ10.

Altıncı olarak öğretmenler “Etkinlik” (f4) koduna uygun görüşler belirtmişlerdir: “Bol etkinliklerle işlenmesini doğru buluyorum. Kitaplarda okuma metinleri alternatif etkinliklerle zenginleştirilmeli.” SIÖ8. “Farklı örnekler ortaya koyarak daha kalıcı olacak şekilde etkinlikler yapılmalıdır.” SIÖ12. “Konumun etkilerinin kategoriler şeklinde verilmesi gerektiğini düşünüyorum. Ekonomik etkileri, politik etkileri, sosyal etkileri vb.” SIÖ14.

Yedinci olarak öğretmenler “Güncel olaylar” (f4) koduna uygun görüşler belirtmişlerdir: “Güncel olayların jeopolitik konumla ilgili olduğunu belirten içerikleri eklenmelidir.” SOÖ2. “Güncel olan haberlerin konuya eklenmesilidir.” SOÖ5. “Harita ve görsellerin daha sık ve başarılı kullanılması gerektiğini düşünüyorum. Jeopolitik konum ifade edilirken komşu ülkelerle ve güncel sorunlarla ilişkilendirme yapılması faydalı olacaktır.” SOÖ7.

Sekizinci olarak öğretmenler “Kavram kazanım ekleme” (f2) koduna uygun görüşler belirtmişlerdir: “Ders kazanımlarında geçen birçok konu jeopolitik konum kavramıyla ilgilidir. İçerik yeterlidir aslında. Sadece kavram kazanım olarak

erkenden verilmelidir. Sonraki birçok kazanımla ilişkilendirilmelidir.” SIÖ3. Dokuzuncu olarak öğretmenler “Dijital oyunlar” (f2) koduna uygun görüşler belirtmişlerdir: “Konumu ile ilgili enteraktif oyunlar, puzzeler, münazara ortamı sağlayarak etkinlikler yapılmalıdır.” SIÖ11.

3.6.9. Öğretmenlerin Sosyal Bilgiler Dersinin Türkiye’nin Jeopolitik Konumunu Öğretmede Yeterince Etkili Olduğunu Düşünüyor musunuz? Sorusuna İlişkin Bulgular

Tablo 60. Öğretmenlerin Sosyal Bilgiler Dersinin Türkiye’nin Jeopolitik Konumunu Öğretmede Yeterince Etkili Olduğu Düşüncesine İlişkin Verdiği Cevaplar

Tema	Kod	Öğretmen sayısı	Katılımcılar
Türkiye’nin jeopolitiğinin öğretimin etkililiği	Yeterli	15	SIÖ1, SIÖ2, SIÖ5, SIÖ8, SIÖ10, SOÖ1, SOÖ3, SOÖ5, SOÖ6, SOÖ7, SOÖ9, SOÖ11, SOÖ13, SOÖ14, SOÖ15
	Eksik	9	SIÖ3, SIÖ4, SIÖ7, SIÖ11, SIÖ12, SOÖ2, SOÖ4, SOÖ8, SOÖ10
	Yeterli değil	6	SIÖ6, SIÖ9, SIÖ13, SIÖ14, SIÖ15, SOÖ12
	Teorikte kalıyor	2	SIÖ4, SOÖ2

Öğretmenlere dokuzuncu olarak “Sosyal Bilgiler dersinin, Türkiye’nin jeopolitik konumunu öğretmede yeterince etkili olduğunu düşünüyor musunuz?” sorusu yöneltilmiştir: Öğretmenlerin cevapları tablo 60’ta verilmiştir. Tablo 60 incelendiğinde, öğretmenlerin bu sorudaki görüşlerinin 4 kategoride toplandığı görülmektedir. Öğretmenlerin görüşleri en fazla “Yeterli” (f15) kodunda olduğu görülmektedir. Bu koda ilişkin öğretilerin görüşlerinden bazı örnekler aşağıda sunulmuştur:

“Yer verilen kazanımların bunu gerçekleştirecek düzeyde olduğunu düşünüyorum. Bu noktada önemli olan öğretmenin bu kazanımları nasıl aktardığıdır.” SIÖ1. “4. sınıf düzeyi için farkındalık kazandırmada yeterli olarak görüyorum.” SIÖ2. “Ortaokul seviyesinde yeterli ve etkili düzeyde olduğunu düşünüyorum. Öğrencilerde temel kavramların öğretilmesi ilerleyen eğitim

seviyelerinde konuyu daha detaylı öğrenmelerinde kendilerine yeteceğini düşünüyor.” SOÖ6. “Ortaokul düzeyi için yeterli buluyorum.” SOÖ7.

İkinci olarak öğretmenler “Eksik” (f9) koduna uygun görüşler belirtmişlerdir: “Belli başlı bir kazanım konusu olarak verilmediği için eksik kaldığını düşünüyorum.” SIÖ3. “Daha etkili bir öğrenme materyali kullanılabilir” SIÖ11. “Yeterli olduğunu düşünmüyorum. İşlenen konular ile jeopolitik konum yeterince ilişkilendirilmiyor. Çocuklar ortaokuldan mezun olduğunda ülkemizin dünya üzerindeki yeri ve güncel politikalarla eşleştiremiyor.” SOÖ2. “Yeterli değil. Türkiye’nin jeopolitik konumunun önemine ilişkin öğrencilerin bilinç düzeyi ne durumdadır? Öğrencilerin birçoğu konunun önemine vakıf değil.” SOÖ4.

Üçüncü olarak öğretmenler “Yeterli değil” (f6) koduna uygun görüşler belirtmişlerdir: “4. sınıf olarak hayır.” SIÖ6. “Düşünmüyorum. Daha derinlemesine işlenebilecek bir konu. Ancak ağırlıklı olarak coğrafi konum üzerinde duruluyor.” SIÖ14. “Düşünmüyorum. Sosyal Bilgiler dersinin jeopolitik konum bilgilerinin verilmesine az önem verildiğini düşünüyorum.” SIÖ15.

Dördüncü olarak öğretmenler “Teorikte kaldığı” (f2) koduna uygun görüşler belirtmişlerdir: “4. sınıf Sosyal Bilgiler dersi Türkiye’nin jeopolitik konumuna ilişkin konulara gerektiği kadar yer verilmemektedir. Konular, Türkiye’nin fiziki, beşeri ve ekonomik özelliklerinin ötesine geçmediğinden, sadece teorik bilgiler verildiği için Türkiye’nin jeopolitik konumunun önemini kavratmada yetersiz kaldığını düşünüyorum.” SIÖ4.

3.6.10. Öğretmenlerin Türkiye'nin Jeopolitik Konumunun Önemine İlişkin Öğrencilerin Bilinç Düzeyi Ne Durumdadır? Sorusuna İlişkin Bulgular

Tablo 61. Öğretmenlerin Türkiye'nin Jeopolitik Konumunun Önemine İlişkin Öğrencilerin Bilinç Düzeyi Nedir Sorusuna Verdiği Cevaplar

Tema	Kod	Öğretmen sayısı	Katılımcılar
Türkiye'nin jeopolitiğine ilişkin öğrencilerin bilinç düzeyi	Bilinç düzeyi yetersiz	18	SIÖ1, SIÖ3, SIÖ4, SIÖ5, SIÖ6, SIÖ7, SIÖ8, SIÖ9, SIÖ11, SIÖ12, SIÖ13, SIÖ14, SIÖ15, SOÖ2, SOÖ4, SOÖ6, SOÖ8, SOÖ13
	Orta seviyede	10	SIÖ2, SOÖ1, SOÖ3, SOÖ5, SOÖ7, SOÖ9, SOÖ11, SOÖ12, SOÖ14, SOÖ15
	Öğretmenin tercihine bırakılmış	3	SIÖ3, SOÖ10, SOÖ12
	Daha fazla anlatılmalı	2	SIÖ12, SOÖ10
	İller arasındaki öğrenci farklılıkları	1	SIÖ14
	Fikrim yok	1	SIÖ10

Öğretmenlere onuncu olarak “Türkiye’nin jeopolitik konumunun önemine ilişkin öğrencilerin bilinç düzeyi ne durumdadır?” sorusu yöneltilmiştir. Öğretmenlerin cevapları tablo 61’de verilmiştir. Tablo 61 incelendiğinde, öğretmenlerin bu sorudaki görüşlerinin 6 kategoride toplandığı görülmektedir. Öğretmenlerin görüşleri en fazla “Bilinç düzeyi yetersiz” (f18) kodunda olduğu görülmektedir. Bu koda ilişkin öğretilerin görüşlerinden bazı örnekler aşağıda sunulmuştur:

“Sınav odaklı yapılan öğretim çalışmaları öğrencilerin bu anlamda yeterli bilinç düzeyine erişmelerini engellemektedir.” SIÖ1. “İlkokul düzeyinde pek fazla değil.” SIÖ5. “Yeterli bilince sahip olduklarını düşünmüyorum. Geçmiş, şu an ve gelecekteki politikaların jeopolitik konumla bağlantısını kuramıyorlar.” SOÖ2. “Maalesef öğrenciler sosyal meydanın etkisi ve siyasi gündemin kendilerine hitap etmediklerini düşündüğü için jeopolitik konumun özellikleri, bunun avantaj ve dezavantajları gibi konulara çok fazla ilgi göstermemekte bu da özel ilgisi bulunan

öğrenciler dışında bilinç düzeylerinin derste anlatılan temel kavramlar düzeyinde kalmasına neden olmaktadır.” SOÖ6.

İkinci olarak öğretmenler “Orta seviyede” (f10) koduna uygun görüşler belirtmişlerdir: “Bazı öğrenciler kolay öğrenirken bazıları bu konuda zorlanabilmektedir.” SOÖ1. “Soyut düşünme becerisi düşük öğrencilerde algılama gücü zayıf olmakla birlikte daha çok kavramlarla arası iyi, ilişkilendirme gücü üst düzey öğrencilerde bilinç düzeyi yüksektir. Oranlama yaparsak sayıca oldukça az öğrenci bu bilince sahip diyebiliriz.” SOÖ7. “Ülkemizin komşularını, çevresindeki denizleri, iklimlerini bilgi düzeyinde cevaplayabiliyorlar; ancak dersi öğrendikten sonra karşılaştırma ve analiz yapabiliyorlar.” SOÖ9. “Ülkeleriyle ilgili söylenen güzel şeyler ve sahip oldukları avantajları duymak çocukları mutlu ediyor. Ama bence bu avantajları nasıl değerlendirebiliriz noktasında öğrencilerle strateji projeleri yapılırsa çok daha anlamlı olur.” SOÖ12.

Üçüncü olarak öğretmenler “Öğretmenin tercihine bırakılmış” (f3) koduna uygun görüşler belirtmişlerdir: “Konuların ilişkilendirilmesi öğretmenlerin tercihine bırakılmış gibi. Çerçevesi daha net çizilmeli. Bu soruya genel bir cevap vermeyeceğim. Çünkü bir ders konusu olarak ”jeopolitik konum” 6. sınıfın son konuları içerisinde verilmiş bir kavram olarak karşımıza çok geç çıkmaktadır. Ben bu kavramı 5. sınıf itibarıyla basitçe veriyorum. İlerleyen sınıflarda iyice pekiştirmek için çeşitli etkinliklerle konuyu öğretiyorum.” SIÖ3. “Türkiye’nin jeopolitik konumunun önemine ilişkin öğrencilerin bilinç düzeyi her Türk evladı gibi belirli bir potansiyeldedir. Bunu ileri seviyeye taşımak biz öğretmenlerin temel hedefi olmalıdır. Bunun için farklı, özgün, zenginleştirilmiş etkinlik içerikleri kullanılabilir.” SOÖ10.

Dördüncü olarak öğretmenler “Daha fazla anlatılmalı” (f2) koduna uygun görüşler belirtmişlerdir: “Olması gereken düzeyde değil diye düşünüyorum. Daha fazla anlatılmalı ve bilinçlendirilmeliler.” SIÖ12.

Beşinci olarak öğretmenler “Fikrim yok” (f1) koduna uygun görüşler belirtmişlerdir: “Fikrim yok” SIÖ10. Altıncı olarak öğretmenler “İller arasındaki öğrenci farkı” (f1) koduna uygun görüşler belirtmişlerdir. “Öğrenciler maalesef ki ilkokul düzeyinde jeopolitik konumun avantajları hakkında yeterince bilgi sahibi

olamıyorlar. Bir de iller arasındaki gelişmişlik düzeyinin farklı oluşu öğrencilerin tutum ve görüşlerini etkiliyor.” SIÖ14.

Tablo 62 Sosyal Bilgiler dersi öğretmenlerinin Türkiye’nin jeopolitiğini öğretirken kullandıkları yöntem, teknik, araç-gereç, materyaller, etkinlikler ve diğerleri ayrı ayrı incelenmiştir. İlk olarak kullandıkları yöntemler ele alınmıştır.

3.6.11. Sosyal Bilgiler Dersi Öğretmenlerinin Türkiye’nin Jeopolitiğini Öğretirken Kullandıkları Yöntemlere İlişkin Bulgular

Tablo 62. Sosyal Bilgiler Dersi Öğretmenlerinin Türkiye’nin Jeopolitiğini Öğretirken Kullandıkları Yöntemlere İlişkin Verdiği Cevaplar

Tema	Kod	Öğretmen sayısı	Katılımcılar
Türkiye’nin jeopolitiğinin öğretiminde kullanılan yöntemler	Anlatım	27	SIÖ1, SIÖ2, SIÖ3, SIÖ5, SIÖ6, SIÖ7, SIÖ8, SIÖ9, SIÖ10, SIÖ11, SIÖ12, SIÖ13, SIÖ14, SIÖ15, SOÖ1, SOÖ2i, SOÖ3, SOÖ4, SOÖ6, SOÖ7, SOÖ8, SOÖ9, SOÖ10, SOÖ11, SOÖ12, SOÖ13, SOÖ15
	Soru-cevap	14	SIÖ1, SIÖ3, SIÖ4, SIÖ9, SIÖ10, SOÖ2, SOÖ4, SOÖ5, SOÖ6, SOÖ8, SOÖ9, SOÖ11, SOÖ13, SOÖ15
	Tartışma	8	SIÖ1, SIÖ3, SIÖ4, SOÖ5, SOÖ9, SOÖ11, SOÖ13, SOÖ15
	Örnek olay	4	SIÖ1, SIÖ13, SIÖ15, SOÖ15
	Gösterip	3	SIÖ4, SOÖ1, SOÖ4
	yaptırma		
	Araştırma	3	SIÖ1, SIÖ13, SOÖ10
	ve proje		
	yöntemi		
	Gözlem	2	SIÖ1, SOÖ2
	inceleme		
	İşbirlikli öğrenme	1	SOÖ10
	Akran öğretimi	1	SOÖ10
	Sunuş	1	SOÖ14
	Buluş	1	SOÖ14

Öğretmenlere on birinci olarak “Sosyal Bilgiler dersi öğretmenlerinin Türkiye’nin jeopolitiğini öğretirken kullandıkları yöntemler” sorusu yöneltilmiştir.

Öğretmenlerin cevapları tablo 62’de verilmiştir. Tablo 62 incelendiğinde, öğretmenlerin bu sorudaki görüşlerinin 11 kategoride toplandığı görülmektedir. Öğretmenlerin görüşleri en fazla “Anlatım” (f27) kodunda olduğu görülmektedir. Diğerleri, “Soru cevap” (f14), “Tartışma” (f18) , “Örnek olay” (f4), “Araştırma ve proje yöntemi” (f3), “Gösterip yaptırma” (f3), “Gözlem inceleme” (f2), “İşbirlikli öğrenme” (f1), “Akran öğretimi” (f1), “Sunuş” (f1), “Buluş” (f1) koduna uygun görüşler belirtmişlerdir.

3.6.12. Sosyal Bilgiler Dersi Öğretmenlerinin Türkiye’nin Jeopolitiğini Öğretirken Kullandıkları Tekniklere İlişkin Bulgular

Tablo 63. Sosyal Bilgiler Dersi Öğretmenlerinin Türkiye’nin Jeopolitiğini Öğretirken Kullandıkları Tekniklere İlişkin Verdiği Cevaplar

Tema	Kod	Öğretmen sayısı	Katılımcılar
Türkiye’nin jeopolitiğinin öğretiminde kullanılan yöntemler	Geleneksel	21	SIÖ5, SIÖ6, SIÖ7, SIÖ8, SIÖ9, SIÖ10, SIÖ11, SIÖ12, SIÖ14, SIÖ15, SOÖ1, SOÖ2, SOÖ3, SOÖ5, SOÖ6, SOÖ7, SOÖ8, SOÖ11, SOÖ12, SOÖ13, SOÖ14
	Beyin fırtınası	4	SIÖ1, SOÖ6, SOÖ9, SOÖ15
	Kümeleme	3	SIÖ1, SIÖ13, SOÖ9
	Yaz paylaş öğren	3	SIÖ1, SIÖ2, SIÖ3
	Yaratıcı drama	3	SIÖ1, SIÖ7, SIÖ8
	Eğitsel oyunlar	3	SIÖ4, SOÖ2, SOÖ10
	Konuşma Halkası	2	SIÖ4, SIÖ13, SOÖ10
	Köşeleme	2	SIÖ1, SOÖ9
	Serbest kürsü	2	SIÖ1, SOÖ11
	Gösteri tekniği	2	SOÖ4, SOÖ15
	Akvaryum	1	SIÖ1
	Rol oynama	1	SOÖ15
	Güç	1	SIÖ1
	Altı şapkalı	1	SOÖ10

Öğretmenlere on birinci olarak “*Sosyal Bilgiler dersi öğretmenlerinin Türkiye’nin jeopolitiğini öğretirken kullandıkları teknikler*” sorusu yöneltilmiştir. Öğretmenlerin cevapları tablo 63’te verilmiştir. Tablo 63 incelendiğinde, öğretmenlerin bu sorudaki görüşlerinin 14 kategoride toplandığı görülmektedir. Öğretmenlerin görüşleri en fazla “*Geleneksel*” (f21) kodunda olduğu görülmektedir. Diğerleri, “*Soru cevap*” (f14), “*Yaz paylaş öğren*” (f3), “*Kümeleme*” (f3), “*Eğitsel oyunlar*” (f3), “*Yaratıcı drama*” (f3), “*Serbest kürsü*” (f2), “*Köşeleme*” (f2), “*Konuşma Halkası*” (f2), “*Gösteri tekniği*” (f2), “*Altı şapkalı*” (f1), “*Rol oynama*” (f1), “*Akvaryum*” (f1), “*Güç*” (f1) koduna uygun görüşler belirtmişlerdir.

3.6.13. Sosyal Bilgiler Dersi Öğretmenlerinin Türkiye’nin Jeopolitiğini Öğretirken Kullandıkları Araç-Gereçlere İlişkin Bulgular

Tablo 64. Sosyal Bilgiler Dersi Öğretmenlerinin Türkiye’nin Jeopolitiğini Öğretirken Kullandıkları Araç-Gereçlere İlişkin Verdiği Cevaplar

Tema	Kod	Öğretmen sayısı	Katılımcılar
Harita		21	SIÖ1, SIÖ2, SIÖ3, SIÖ4, SIÖ8, SIÖ10, SIÖ11, SIÖ13, SIÖ15, SOÖ1, SOÖ2, SOÖ3, SOÖ4, SOÖ5, SOÖ6, SOÖ7, SOÖ8, SOÖ9, SOÖ11, SOÖ12, SOÖ15
Akıllı tahta		16	SIÖ3, SIÖ4, SIÖ7, SIÖ12, SIÖ13, SIÖ14, SOÖ1, SOÖ2, SOÖ3, SOÖ6, SOÖ7, SOÖ8, SOÖ9, SOÖ13, SOÖ14, SOÖ15
Küre		10	SIÖ4, SIÖ11, SIÖ15, SOÖ1, SOÖ2, SOÖ4, SOÖ7, SOÖ9, SOÖ11, SOÖ15
Ders kitapları		6	SIÖ4, SIÖ9, SOÖ4, SOÖ5, SOÖ6, SOÖ11
Atlas		3	SIÖ2, SIÖ4, SIÖ15
Fotoğraflar		2	SIÖ4, SOÖ8
Slâyt		2	SOÖ5, SOÖ12
Gazeteler		2	SIÖ4, SIÖ9
Etkinlik kâğıtları		1	SIÖ3
Krokiler		1	SIÖ4

Öğretmenlere on birinci olarak “*Sosyal Bilgiler dersi öğretmenlerinin Türkiye’nin jeopolitiğini öğretirken kullandıkları araç-gereç*” sorusu yöneltilmiştir. Öğretmenlerin cevapları tablo 64’te verilmiştir. Tablo 64 incelendiğinde, öğretmenlerin bu sorudaki görüşlerinin 10 kategoride toplandığı görülmektedir. Öğretmenlerin görüşleri en fazla “*Harita*” (f21) kodunda olduğu görülmektedir.

Diğerleri, “Akıllı tahta” (f16), “Küre” (f16), “Ders kitapları” (f6), “Atlas” (f5), “Gazeteler” (f2), “Slâyt” (f2), “Fotoğraflar” (f2), “Etkinlik kâğıtları” (f1), “Krokiler” (f1) koduna uygun görüşler belirtmişlerdir.

3.6.14. Sosyal Bilgiler Dersi Öğretmenlerinin Türkiye’nin Jeopolitiğini Öğretirken Kullandıkları Materyallere İlişkin Bulgular

Tablo 65. Sosyal Bilgiler Dersi Öğretmenlerinin Türkiye’nin Jeopolitiğini Öğretirken Kullandıkları Materyallere İlişkin Verdiği Cevaplar

Tema	Kod	Öğretmen sayısı	Katılımcılar
	Kabartma Haritalar	11	SIÖ2, SIÖ7, SIÖ11, SIÖ13, SOÖ1, SOÖ2, SOÖ4, SOÖ9, SOÖ10, SOÖ14, SOÖ15
	Etkinlik kâğıtları	9	SIÖ3, SIÖ9, SIÖ13, SOÖ1, SOÖ4, SOÖ5, SOÖ11, SOÖ13, SOÖ15
	Görsel	7	SIÖ1, SIÖ13, SOÖ1, SOÖ6, SOÖ7, SOÖ8, SOÖ15
	Yok	5	SIÖ5, SIÖ6, SIÖ10, SIÖ12, SIÖ15
	Video	4	SIÖ1, SIÖ13, SIÖ14, SOÖ6
	Maketler	4	SIÖ8, SIÖ11, SIÖ13, SIÖ14
	Yazılı edebi türler	3	SIÖ4, SIÖ13, SOÖ11
	Grafikler	3	SIÖ1, SIÖ13, SOÖ7
	Şemalar	1	SIÖ4

Öğretmenlere on birinci olarak “*Sosyal Bilgiler dersi öğretmenlerinin Türkiye’nin jeopolitiğini öğretirken kullandıkları materyaller*” sorusu yöneltilmiştir. Öğretmenlerin cevapları tablo 65’te verilmiştir. Tablo 65 incelendiğinde, öğretmenlerin bu sorudaki görüşlerinin 9 kategoride toplandığı görülmektedir. Öğretmenlerin görüşleri en fazla “*Kabartma Haritalar*” (f11) kodunda olduğu görülmektedir. Diğerleri “*Etkinlik kâğıtları*” (f9), “*Görsel*” (f7), “*Yok*” (f5), “*Maketler*” (f4), “*Video*” (f4), “*Grafikler*” (f3), “*Yazılı edebi türler*” (f3), “*Şemalar*” (f1) koduna uygun görüşler belirtmişlerdir.

3.6.15. Sosyal Bilgiler Dersi Öğretmenlerinin Türkiye'nin Jeopolitiğini Öğretirken Kullandıkları Etkinliklere İlişkin Bulgular

Tablo 66. Sosyal Bilgiler Dersi Öğretmenlerinin Türkiye'nin Jeopolitiğini Öğretirken Kullandıkları Etkinliklere İlişkin Verdiği Cevaplar

Tema	Kod	Öğretmen sayısı	Katılımcılar
	Yok	8	SIÖ1, SIÖ2, SIÖ3, SIÖ4, SIÖ5, SIÖ6, SIÖ10, SIÖ13
	Kalem kâğıt etkinlikleri	7	SIÖ12, SIÖ14, SOÖ1, SOÖ4, SOÖ5, SOÖ9, SOÖ14
	Harita okuma	5	SOÖ2, SOÖ3, SOÖ4, SOÖ9, SOÖ14
	Akıllı tahta etkinlikleri	4	SIÖ12, SOÖ6, SOÖ11, SOÖ15
	Grup çalışması	4	SIÖ7, SIÖ8, SIÖ11, SOÖ7
	Test çözme	3	SIÖ15, SOÖ4, SOÖ11
	Sınıf etkinlikleri	2	SIÖ9, SOÖ14
	Drama	2	SOÖ2, SOÖ8
	Bulmaca	2	SOÖ4, SOÖ14

Öğretmenlere on birinci olarak “*Sosyal Bilgiler dersi öğretmenlerinin Türkiye'nin jeopolitiğini öğretirken kullandıkları etkinlikler*” sorusu yöneltilmiştir. Öğretmenlerin cevapları tablo 66’da verilmiştir. Tablo 66 incelendiğinde, öğretmenlerin bu sorudaki görüşlerinin 9 kategoride toplandığı görülmektedir. Öğretmenlerin görüşleri en fazla “*Yok*” (f8) kodunda olduğu görülmektedir. Diğerleri, “*Kalem kâğıt etkinlikleri*” (f7), “*Harita okuma*” (f5), “*Grup çalışması*” (f4), “*Akıllı tahta etkinlikleri*” (f4), “*Test çözme*” (f3), “*Grafikler*” (f3), “*Drama*” (f2), “*Bulmaca*” (f1) koduna uygun görüşler belirtmişlerdir.

3.6.16. Sosyal Bilgiler Dersi Öğretmenlerinin Türkiye'nin Jeopolitiğini Öğretirken Kullandıkları Etkinliklere İlişkin Bulgular

Tablo 67. Sosyal Bilgiler Dersi Öğretmenlerinin Türkiye'nin Jeopolitiğini Öğretirken Kullandıkları Etkinliklere İlişkin Verdiği Cevaplar

Tema	Kod	Öğretmen sayısı	Katılımcılar
	Motivasyon ve güdüleme	1	SOÖ10
	EBA	1	SOÖ6

Öğretmenlere on birinci olarak “*Sosyal Bilgiler dersi öğretmenlerinin Türkiye'nin jeopolitiğini öğretirken kullandıkları diğerleri*” sorusu yöneltilmiştir. Öğretmenlerin cevapları tablo 67’de verilmiştir. Tablo 67 incelendiğinde, öğretmenlerin bu sorudaki görüşlerinin 2 kategoride toplandığı görülmektedir. Öğretmenlerin görüşleri “*Motivasyon ve güdüleme*” (f1) kodunda olduğu görülmektedir.

İkinci olarak öğretmenler “*EBA*” (f1) koduna uygun görüşler belirtmişlerdir.

3.6.17. Öğretmenlerin Türkiye'nin Jeopolitik Konumunun Daha İyi Nasıl Öğretilbileceği Hakkında Önerilerine İlişkin Bulgular

Tablo 68. Öğretmenlerin Türkiye'nin Jeopolitik Konumunun Daha İyi Nasıl Öğretilbileceği Hakkında Önerilerine İlişkin Verdiği Cevaplar

Tema	Kod	Öğretmen sayısı	Katılımcılar
Türkiye'nin jeopolitiğinin öğretimine ilişkin öğretmen önerileri	Farklı yöntem ve teknik kullanma	15	SIÖ1, SIÖ2, SIÖ4, SIÖ7, SIÖ8, SIÖ10, SIÖ13, SIÖ14, SIÖ15, SOÖ4, SOÖ5, SOÖ7, SOÖ12, SOÖ13, SOÖ15
	Görsellikle zenginleştirme	8	SIÖ1, SIÖ7, SIÖ13, SIÖ14, SOÖ1, SOÖ13, SOÖ14, SOÖ15
	Web 2.0 araçları	7	SIÖ5, SIÖ7, SIÖ8, SIÖ13, SOÖ1, SOÖ13, SOÖ15
	Okuma kitapları kullanma	5	SIÖ1, SIÖ13, SOÖ2, SOÖ6, SOÖ10
	Dijital materyalin MEB tarafından hazırlanması	5	SIÖ1, SIÖ14, SOÖ11, SOÖ13, SOÖ15
	Ders kitaplarının zenginleştirilmesi	4	SOÖ2, SOÖ6, SOÖ8, SOÖ10
	Öğretmenler kendilerini yetiştirmesi	3	SIÖ1, SIÖ14, SOÖ15
	Konu yoğunluğu azaltılmalı	2	SIÖ6, SOÖ12
	Uzman Kişileri sınıfa çağırılması	2	SIÖ11, SIÖ14
	Animasyonlar	2	SIÖ5, SIÖ14

Öğretmenlere onuncu olarak “Türkiye'nin jeopolitik konumunun daha iyi nasıl öğretilbileceği hakkında önerileriniz nelerdir?” sorusu yöneltilmiştir. Öğretmenlerin cevapları tablo 68’de verilmiştir. Tablo 68 incelendiğinde, öğretmenlerin bu sorudaki görüşlerinin 10 kategoride toplandığı görülmektedir. Öğretmenlerin görüşleri en fazla “Farklı yöntem ve teknik kullanma” (f15) kodunda olduğu görülmektedir. Bu koda ilişkin öğretmenlerin görüşlerinden bazı örnekler aşağıda sunulmuştur:

“Öğretmenlerin konuyla ilgili sahip olduğu bilgiler artırılabilir. Öğretmenlerin bu konunun öğretiminde farklı yöntem ve teknikleri kullanmaları sağlanabilir. Farklı video ve görsel içeriklere yer verilebilir. Bu konuyla ilgili okuma kitaplarının kullanımı artırılabilir.” SIÖ1. “Dramatizasyon ya da örnek olay yöntemleri kullanılarak etkili öğrenme sağlanabilir.” SIÖ2. “Yukarda önerdiğimiz somutlaştırmaya yönelik etkinlikler ve jeopolitik konunun önemine vatan ve millet sevgisi kavramlarıyla bütünleştirilerek arttırılabileceğini düşünüyorum.” SOÖ4. “Öğrencileri gruplara ayırıp, gruplardan her birine bir konu verilerek çeşitli açılardan jeopolitik konumu değerlendirmeleri sağlanabilir. Örneğin: Çevresine komşularını da yazacak şekilde Türkiye haritası çizdirilmesi, Türkiye’nin yer altı ve yer üstü kaynaklarının durumu ve kullanımı, komşularla ilişkiler, Boğazların uluslararası konumu ve önemi konulu araştırma ödevleri verilip sınıfta sunumunun yaptırılması ve ardından grupların tartışması ve birbirlerine soru sormaları ile desteklenmesi faydalı olabilir. Bu konuların öğretiminde kullanılacak dijital materyaller öğretmenlere hazır olarak sunulabilir.” SOÖ7.

İkinci olarak öğretmenler “Görselleştirme” (f8) koduna uygun görüşler belirtmişlerdir: “Teknolojiden yararlanılabilir.” SIÖ7. “Ders müfredatı kazanımlarına gezip görme eklenmeli. Hayali ihracat gibi oluyor böyle kitaplardan ülkemizi öğrenmek. Ticaret yolu nerede, sınırlarımız, nerede kim var o sınırda? Bunların tarihçesi bilinip ona göre yerinde görülmeli diye düşünüyorum. Ayrıca soyut kavramlardan sıyrılıp Sosyal Bilgiler dersini her ülkenin ve vatandaşlığın gerçeği olarak ortaya koymayı hedef alan özgün, tasarımcı etkinliklerle müfredat zenginleştirilmeli.” SIÖ13. “Artırılmış gerçeklik uygulamalarından faydalanılabilir, animasyon filmlerle zenginleştirmeler yapılabilir, jeopolitik konumuzun avantaj ve dezavantajlarını anlatan kutu oyunları tasarlanabilir. Alan uzmanlarından hizmet içi eğitimler alınabilir. Eğitim fakültelerinde coğrafya alan bilgisi ders saatleri artırılabilir.” SIÖ14. “Görsellerin ve haritaların kullanılması yararlı olacaktır. Materyal hazırlanıp ders içi etkinlikler yapılabilir.” SOÖ1.

Üçüncü olarak öğretmenler “Web 2.0 araçları” (f7) koduna uygun görüşler belirtmişlerdir. “İçerik bakımından somut materyallerin olması gerekiyor. Daha çok animasyon ve web 2.0 araçlarının kullanıldığı etkinliklere yer verilmeli. Özellikle “google map”ten yararlanılmalı.” SIÖ5. “Alternatif ölçme-değerlendirme teknikleri

kullanılmalıdır. Teknolojiden bol bol yararlanmalılar, Google Eart gibi.” SIÖ8. “Ders içeriği animasyon video etkileşimli içeriklerle zenginleştirilebilir. Konuyla ilgili zihin haritası çizdirilebilir.” SOÖ13. “Öncelikle öğretmenin bu hassas konuda yeterliliğinin ve farkındalığının yüksek olması gerekmektedir. Bunu da sağlayacak olan öğretmenin dersine hazır bir şekilde girmesidir. Jeopolitik konumla ilgili konularda etkili bir ders öğretimi için öğretmenin coğrafya, ekonomi, tarih, uluslararası ilişkiler, siyaset bilimi ve hukuk gibi disiplinlerde farkındalığını yüksek tutması gerekmektedir. Bunları bir potada birbiri ile kaynaştırarak ders kazanımlarını öğrencilerine vermesi öğrenmeleri açısından faydalı olacaktır. Son yıllarda akıllı tahta uygulamasına geçilen okullarda çokça kullanılan Google Earth harita uygulaması ile müthiş derecede öğrenci ilgisinin derse çekildiğini görmekteyim. Bu uygulama ile jeopolitik konumun etkisini işlemek çok daha etkili olabilmekte, günümüzle geçmişin, coğrafya ile tarihin, ekonominin, uluslararası ilişkilerin, hukuk ve siyaset biliminin bağını daha sıkı kurulabilmektedir. Bu konuda önerebileceğim bir diğer teknik ise drama etkinliği tekniği olacaktır. Bu etkinliğin içine panel, soru-cevap ve beyin fırtınası tekniklerinin de yerleştirilmesi ile öğrencilerin jeopolitik konum ile ilgili kazanımları daha iyi öğrenmesi sağlanabilir.” SOÖ15.

Dördüncü olarak öğretmenler “Dijital materyalin MEB tarafından hazırlanması” (f5) koduna uygun görüşler belirtmişlerdir: “Konuyu ilgi çekebilecek dijital materyaller hazırlanabilir.” SOÖ11.

Beşinci olarak öğretmenler “Okuma kitapları” (f5) koduna uygun görüşler belirtmişlerdir. “Ders müfredatı ve ders kitaplarındaki jeopolitik konum üzerinde yeterince durulmuyor. Daha fazla yer verilmeli. Olan konularda jeopolitik konumla ilişkilendirilmesi yetersizdir. Daha fazla işlenen konularla jeopolitik konum ilişkilendirilmesi.” SOÖ2. “Konuların çocukların düşünme evrelerine dikkat edilerek yıllara ayrılması, yardımcı kitap kullanmamız yasak olduğu için ders kitaplarında öğrencilerin dikkatini çekecek ve öğrenmelerini pekiştirecek daha fazla etkinlik yer almasının faydalı olacağını düşünüyorum.” SOÖ6.

Altıncı olarak öğretmenler “Ders kitaplarının zenginleştirilmesi”(f4) koduna uygun görüşler belirtmişlerdir: “Türkiye’nin jeopolitik konumu Türkiye coğrafyasının

iyi tanınması ve tarihi olaylarla birlikte verilmesiyle ve bir ders saatinden fazla olarak üzerinde durulmasıyla daha net anlaşılabilir.” SOÖ8.

Yedinci olarak öğretmenler “*Öğretmenlerin kendilerini yetiştirmesi*” (f3) koduna uygun görüşler belirtmişlerdir: “*Öğretmenlerin bu konunun öğretiminde farklı yöntem ve teknikleri kullanmaları sağlanabilir.*” SIÖ1.

Sekizinci olarak öğretmenler “*Animasyonlar*”(f2) koduna uygun görüşler belirtmişlerdir: “*İçerik bakımından somut materyallerin olması gerekiyor. Daha çok animasyon ve web 2.0 araçlarının kullanıldığı etkinliklere yer verilmeli. Özellikle Google Map’ten yararlanılmalı.*” SIÖ5.

Dokuzuncu olarak öğretmenler “*Konu yoğunluğu azaltılmalı*”(f2) koduna uygun görüşler belirtmişlerdir: “*Konu yoğunluğu azalsın. Çocuklar yaşayarak öğrensin.*” SIÖ6. “*Kısa ve öz bilgilendirmeler, görseller... Konunun anlamlandırılabilmesi için öğrencilerle yapabileceğimiz projeler vasıtasıyla daha iyi öğretilir.*”SOÖ12.

Onuncu olarak öğretmenler “*Uzman kişilerin sınıfa çağırılması*”(f2) koduna uygun görüşler belirtmişlerdir: “*Uzman kişiler sınıfa çağırılabilir.*” SIÖ11. “*Alan uzmanlarından hizmet içi eğitimler alınabilir.*”SIÖ14.

3.6.18. Öğretmenlerin Türkiye'nin Jeopolitik Konumunu Anlatırken

Öğrencilerin Yeterince Bilinçlenip Bilinçlenmediklerine İlişkin Bulgular

Tablo 69. Öğretmenlerin Türkiye'nin Jeopolitik Konumunu Anlatırken

Öğrencilerin Yeterince Bilinçlenip Bilinçlenmediklerine İlişkin Verdiği

Cevaplar

Tema	Kod	Öğretmen sayısı	Katılımcılar
Türkiye'nin jeopolitiğine ilişkin öğretmenlerin öğrencileri bilinçlendirme düzeyi	Hayır	13	SIÖ1, SIÖ4, SIÖ7, SIÖ8, SIÖ9, SIÖ12, SIÖ13, SIÖ14, SIÖ15, SOÖ2, SOÖ4, SOÖ6, SOÖ7
	Evet	6	SOÖ3, SOÖ5, SOÖ11, SOÖ12, SOÖ13, SOÖ14
	Farkındalıkları artı	3	SIÖ6, SIÖ10, SOÖ10
	Başlangıç	3	SIÖ5, SIÖ11, SIÖ15
	Öğretmene bağlı	2	SOÖ8, SOÖ15
	Orta düzeyde	2	SIÖ2, SOÖ1
	Ezberin ötesine geçemiyoruz	1	SIÖ11
	Sınav odaklı hazırlanma	1	SIÖ1
	Ders satı yeterli değil	1	SIÖ6

Öğretmenlere onuncu olarak “Türkiye'nin jeopolitik konumunu anlatırken öğrencilerin yeterince bilinçlendiklerini düşünüyor musunuz?” sorusu yöneltilmiştir. Öğretmenlerin cevapları tablo 69'da verilmiştir. Tablo 69 incelendiğinde, öğretmenlerin bu sorudaki görüşlerinin 9 kategoride toplandığı görülmektedir. Öğretmenlerin görüşleri en fazla “Hayır” (f13) kodunda olduğu görülmektedir. Bu koda ilişkin öğretnelerin görüşlerinden bazı örnekler aşağıda sunulmuştur:

“Hayır. Yapılan sınav odaklı öğretim çalışmaları derslerin etkililiğini azaltmaktadır. Öğrenciler bu konunun önemine odaklanmak yerine soru olarak karşılırlarına çıkınca nasıl çözeceklerine odaklanmaktadırlar.” SIÖ1. “Konunun çok yüzeysel olduğunu ve yeterince bilinçlendirme olmadığını düşünüyorum.” SIÖ8. “Düşünmüyorum. Sosyal bilgiler dersinde o kadar çok kazanım var ki jeopolitik konuyla ilgili olan kısımlar yetersiz bence.” SIÖ13. “Kesinlikle hayır. Tamamen bilgi düzeyinde kalan bir durumdur.” SIÖ15.

İkinci olarak öğretmenler “Evet”(f6) koduna uygun görüşler belirtmişlerdir: *“İlgili olan öğrenciler için evet ama diğerleri için ders ve kazanıma verilen sürenin yeterli gelmediğini düşünüyorum.”* SOÖ12.

Üçüncü olarak öğretmenler “Başlangıç”(f3) koduna uygun görüşler belirtmişlerdir: *“İlkokul düzeyinde bilinçlenmek için adım atıldığını düşünüyorum”* SIÖ5. *“Ezbere eğitim ötesine geçemiyoruz. Farkındalık oluşturamıyoruz. Bilgiler kısa sürede unutuluyor. Günlük hayatta çok fazla bu bilgiler ile karşılaşmadıkları için.”* SIÖ11.

Dördüncü olarak öğretmenler “Farkındalıkları artı”(f3) koduna uygun görüşler belirtmişlerdir: *“Öğrencilerin farkındalıkları arttı. Fakat Milli Mücadele için ayrılan ders saati 3 derstir.”* SIÖ6. *“Ailelerin de desteği ile konular özümсенirse daha iyi bir farkındalık sağlanacaktır.”* SIÖ10.

Beşinci olarak öğretmenler “Orta düzeyde” (f2) koduna uygun görüşler belirtmişlerdir: *“Yeterli düzeyde olmasa da orta düzeyde bilinçlenme görüyorum”* SIÖ2. *“Daha çok öğrenci kapasitesine göre değişir fakat dersi destekleyen materyal, görsel ve haritalar ile öğrenme büyük oranda sağlanır.”* SOÖ1.

Altıncı olarak öğretmenler “Öğretmene bağlı”(f2) koduna uygun görüşler belirtmişlerdir: *“Öğrenciler öğretmenin neyi önemsedğini anlayarak hareket ederler. Tüm sosyal bilgiler ders öğretmenleri bu konunun önemini aynı seviyede anlayıp üzerinde milli ve manevi değerlerle birlikte dururlarsa bu bilinç gelecek nesillere de sirayet edebilecektir.”* SOÖ8. *“Bu soruya toptancı bir anlayışla hayır ya da evet demek istemiyorum. Bu durumun azlığı ya da yüksek seviyede olmasının çeşitli değişkenlere bağlı olduğunu düşünüyorum. Bu değişkenler öğretmenin konuyu işleme yöntemleri, teknikleri, etkinlikleri ve kullandığı araç-gereçlerin çeşitliliği, öğrencinin sınıf seviyesi, genel öğrenci ilgisi, öğrencinin yetiştiği aile ortamının öğrencideki farkındalığa etkisi, ders kazanımlarının verilme süresinin azlığı-fazlalığı, jeopolitik konunun günümüzde bildikleri coğrafi ve siyasal olaylar ve durumlarla bağlantısı gibidir. Öğretmen jeopolitik konuyla ilgili kazanımları yüksek farkındalık düşüncesiyle, yöntem, teknik, etkinlik ve kullandığı araç-gereç çeşitliliğiyle verirse bilinç seviyesi yükselir diye düşünüyorum. Sınıf seviyesi yükseldikçe jeopolitik konuyla ilgili kazanımların öğrenilmesinde daha fazla öğrenci hassasiyeti gözlemlemekteyim. Bu durum bilinç seviyelerini artırmaktadır.*

Öğrencinin ilgisi ve yetiştiği aile ortamının da jeopolitik konumla ilgili kazanımların öğrenilmesinde bilinçlenmeyi artırdığı inancındayım. Kazanımların ideal sürelerde verilmesinin öğrenci bilinç seviyesinin artışında çok önemli olduğunu düşünenlerdenim. Ancak şöyle bir durum gözlemlemekteyim: Jeopolitik konum kavramının zor anlaşılan bir kavram olduğunu ve öğrencilerin daha fazlasının anlayacağı sınıf seviyesinde kazanım sürelerinin kısaldığını ve bırakın bilinçlenmeyi yeterince öğrenme konusunda bile eksik kalındığını düşünmekteyim. Jeopolitik konumla ilgili öğretmen ve ilgili öğrenciler tarafından çeşitli ve zengin örnekleme yapılmasının ve bu örneklemelerin günümüzde alt öğrenme seviyesindeki öğrencinin bile ilgisini çekecek örneklemeler olması öğrencilerin bilinç seviyesini olumlu etkilemektedir.” SOÖ15.

Yedinci olarak öğretmenler “Sınav odaklı hazırlanma”(f1) koduna uygun görüşler belirtmişlerdir: “Yapılan sınav odaklı öğretim çalışmaları derslerin etkililiğini azaltmaktadır.” SIÖ1.

Sekizinci olarak öğretmenler “Ders saati yeterli değil”(f1) koduna uygun görüşler belirtmişlerdir. “Fakat Milli Mücadele için ayrılan ders saati yeterli değil” SIÖ6.

Dokuzuncu olarak öğretmenler “Ezberin ötesine geçemiyoruz”(f1) koduna uygun görüşler belirtmişlerdir: “Ezbere eğitim ötesine geçemiyoruz. Farkındalık oluşturmıyoruz.” SIÖ11.

4. TARTIŞMA, SONUÇ VE ÖNERİLER

4.1. Sonuç ve Tartışma

Bu çalışmada: Türkiye'nin jeopolitik konumuna ait içerik 2018 Sosyal Bilgiler öğretim programında ve Sosyal Bilgiler ders kitaplarında nasıl yer almakta ve bu konuda öğretmen görüşleri nelerdir? Araştırmanın problem cümlesine bağlı olarak Türkiye'nin jeopolitik konumuna ilişkin içerik 2018 Sosyal Bilgiler dersi öğretim programında nasıl yer almaktadır? Türkiye'nin jeopolitik konumuna ilişkin içerik MEB tarafından önerilen kitaplarda nasıl şekillenmiştir? “Sosyal Bilgiler öğretiminde Türkiye'nin jeopolitik konumunun içeriği ve işleniş biçimi ile ilgili öğretmenlerin görüşleri nelerdir?” sorusu alt problemlere ayrılarak cevaplanmaya çalışılmıştır.

4.1.1. Türkiye'nin Jeopolitik Konumuna İlişkin İçerik 2018 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programında Yer Alma Biçimine Ait Tartışma ve Sonuç

Türkiye'nin jeopolitik konumuna ilişkin içerik, “2018 Sosyal Bilgiler dersi öğretim programında nasıl yer almaktadır?” sorusuna bağlı olarak incelenmiştir. Bu soruya ilişkin cevaplar aşağıdadır:

MEB Öğretim Programları başlığı ile Jeopolitiğin sosyal ve kültürel alt boyutlarına dikkat çekmiştir. “*Bireyin ve toplumun değişen ihtiyaçları, öğrenme öğretme teori ve yaklaşımlarındaki yenilik ve gelişmeler bireylerden beklenen rolleri de doğrudan etkilemiştir.*” Bu cümle ile gelişen hayat ile bireyim zamana ayak uydurması gerektiği düşünülmüştür. Maddi ve manevi potansiyelimizin karşılanarak kültür ve sosyal alt boyutu ilişkilendirilebilir.

“*Öğretim Programlarının Amaçları*” başlığı ile “*1739 sayılı Millî Eğitim Temel Kanununun 2. maddesinde ifade edilen “Türk Millî Eğitiminin Genel Amaçları” ile “Türk Millî Eğitiminin Temel İlkeleri” esas alınarak hazırlanmıştır.*” Jeopolitiğin yönetim, kültür ve sosyal alt boyutu ile ilişkilendiği düşünülebilir.

“*Öğretim Programlarının Perspektifi*” Milli Eğitimin Temel Amaçları doğrultusunda jeopolitiğin yönetim alt boyutunu değerli kılmaktadır.

“*Değerlerimiz*” başlığında jeopolitiğin; sosyal, kültürel ve yönetim alt boyutlarıyla bağlı olduğuna yorumlanabilir. Kök değerlerimizin varlığı kavramı içinde yer alan “*bütün eğitim sürecinin nihai gayesi ve ruhu olan değerlerimiz*”

cümlesi Türkiye'nin jeopolitik konumunun alt boyutları olan kültür, sosyal ve yönetim alt boyutlarıyla ilişkili olduğu sonucunu çıkartabiliriz.

“Yetkinlikler” başlığında şu cümleyle: *“Vatandaşlıkla ilgili yetkinlik ise bireyleri, toplumsal ve siyasal kavram ve yapılara ilişkin bilgiye, demokratik ve aktif katılım kararlılığına dayalı olarak medeni hayata tam olarak katılmaları için donatmaktadır.”* jeopolitiğin sosyal ve kültür alt boyutuna değinildiği söylenebilir.

“Öğretim Programlarında Ölçme ve Değerlendirme Yaklaşımı” başlığında ise: *“Bu sebeple söz konusu özellikleri tek bir zamanda ölçmek yerine süreç içindeki değişimleri dikkate alan ölçümler kullanmak esastır.”* jeopolitiğin kültür alt boyutuna değinildiği düşünülebilir.

“Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı'nın Özel Amaçları” başlığında ise: Jeopolitiğin değişen ve değişmeyen ana unsurlardan, sosyal, kültür, konum, sınırlar ve yönetim alt boyutlarıyla ilgili olduğu görülmüştür. Buna örnek olarak Madde 5'te: *“Yaşadığı çevre ile dünyanın genel coğrafi özelliklerini tanıyarak insan ile çevre arasındaki etkileşimi açıklamaları ve mekânı algılama becerilerini geliştirmeleri”* ifadesi verebilir.

“Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı'nda Temel Beceriler” başlığında: *“Gözlem, harita okuryazarlığı, konum analizi, mekânı algılama politik okuryazarlık, tablo, grafik ve diyagram çizme ve yorumlama Zaman ve kronolojiyi algılama.”* maddeleri ile jeopolitiğin değişmeyen ana unsurlarından konum, sınırlar ve yeryüzü şekilleri, değişen ana unsurlardan ise yönetim, sosyal ve kültür alt boyutları ile ilgili olduğu söylenebilir.

“Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı'nda Değerler” başlığında: *“Bağımsızlık, barış, özgürlük, sevgi, sorumluluk, vatanseverlik”* maddelerinin jeopolitiğin değişen unsurlarından yönetim, sosyal ve kültür alt boyutu ile ilgili olduğu söylenebilir.

“Bilgiler Dersi Öğretim Programı'nın Uygulanmasında Dikkat Edilecek” başlığında: Bu maddelerin jeopolitiğin değişen unsurlarından yönetim, sosyal ve kültür alt boyutu ile ilgili olduğu söylenebilir.

“Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı Öğrenme Alanlarında ise”:

“Birey ve Toplum” ve “Kültür ve Miras” jeopolitiğin kültür alt boyutlarına ulaşılmıştır. *“İnsanlar, Yerler ve Çevreler’ öğrenme alanı sayesinde Sosyal Bilgiler*

dersinin okutulduğu bütün sınıf düzeylerinde öğrencilere araştırma, çevre okuryazarlığı, değişim ve sürekliliği algılama, gözlem, harita okuryazarlığı ve mekânı algılama becerilerinin kazandırılması hedeflenmiştir.” Jeopolitiğin sınırlar, konum, yeryüzü şekilleri Türkiye’nin konumu alt boyutlarına ulaşılmıştır. “Bilim, Teknoloji ve Toplum”, sosyal ve kültür alt boyutlarına ulaşılmıştır. “Üretim, Dağıtım ve Tüketim”, jeopolitiğin değişen unsurlarına ait alt boyutlarına temas etmektedir. “Etkin Vatandaşlık”, jeopolitiğin sosyal ve kültür alt boyutuna ulaşılmıştır. “Küresel Bağlantılar” ise jeopolitiğin “*gelişen dünyanın gündemini takip eden*” yönetim alt boyutu, Türkiye’nin genişliği alt boyutlarına ulaşılmıştır.

2018 SBÖD’te 4, 5, 6 ve 7. sınıf kazanım ve açıklamalarında ise, “İnsanlar, Yerler ve Çevreler”, “Üretim, Dağıtım ve Tüketim” ve “Küresel Bağlantılar” öğrenme alanlarında jeopolitiğin değişmeyen ve değişen unsurlardan en fazla alt boyuta ulaşılmıştır. 2018 SBDÖP’te 4, 5, 6 ve 7. sınıf kazanımlar noktasında “Birey ve Toplum”, “Kültür ve Miras”, “Bilim, Teknoloji ve Toplum” öğrenme alanlarında en az alt boyuta ulaşılmıştır.

Sosyal Bilgiler programında verilmesi gereken 10 “kök değerler” arasında “vatanseverlik” in bulunması önemlidir. (MEB 2018). Avcı ve Ark (2017); Karabulut (2020); Tabak ve Yaylak (2020), Sosyal Bilgiler öğretiminde, Türkiye’nin coğrafi konumunun bilinmesi ile vatanseverlik arasındaki ilişkiye dikkat çekmiştir. Bununla birlikte Yıldız yapmış olduğu çalışmasında (2018) Sosyal Bilgiler programının konularının çok olmasından dolayı vatanseverliğe yeterince yer verilmediğini belirtmiştir. Atmaca, Toygur ve Çamurcu (2022). 2018 SBDÖP’de coğrafi konum ile ilgili kazanım ve kavramlara yeteri kadar yer verilmediğine dikkat çekmektedir.

4.1.2. Türkiye’nin Jeopolitik Konumuna İlişkin İçeriğin MEB Tarafından Önerilen Kitaplarda Nasıl Şekillenmesine Ait Tartışma ve Sonuç

“Türkiye’nin jeopolitik konumuna ilişkin içerik MEB tarafından önerilen kitaplarda nasıl şekillenmiştir?” sorusuna bağlı olarak incelenmiştir. Bu soruya ilişkin cevaplar aşağıdadır:

Atmaca, Toygur ve Çamurcu (2022).: Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programında coğrafi konum ile ilgili kazanımların tamamı coğrafya konularının aktarıldığı “İnsanlar, Yerler ve Çevreler” öğrenme alanında bulunmaktadır.

Atmaca, Toygur ve Çamurcu (2022). göre dikkat çekeci hususlardan biri de Sosyal Bilgiler ders kitaplarında jeopolitik konum kavramına herhangi bir ana başlık veya alt başlıkta yer verilmeyiştir. Jeopolitik konum kavramı 6. sınıf Sosyal Bilgiler ders kitabında “Göreceli Konum” alt başlığı ile bir paragraf düzeyinde anlatılmaktadır. Yapılan incelemeler sonucu da Sosyal Bilgiler MEB ders kitaplarında, jeopolitiğin değişen ve değişmeyen ana unsurları ve alt boyutlarının dengeli dağıtıldığına ulaşılmıştır. Bununla birlikte Kuş, Merey ve Karatekin (2013) çalışmalarında özellikle 4. sınıf Sosyal Bilgiler ders kitaplarında en çok vatanseverlik değerine önem verildiğine vurgu yapmaktadır. Ballı ve Kartal (2020) Sosyal Bilgiler ders kitaplarında coğrafi konuma verilen önemden hareket ederken Türkiye’nin jeopolitik konumunun eğitimin siyasal işlevine bir örnek teşkil ettiğine dikkat çekmektedir. Bu bağlamda düşünüldüğünde (İnal 2004), her ülkenin milli devlet fikirlerini ders kitaplarına yansıttığını belirtmektedir. Bu noktadan hareket edildiğinde Türkiye’nin jeopolitiği ile ilgili özellikler Sosyal Bilgiler ders kitaplarında devletin milli politikasının aktarılmasında epey bir öneme sahip olduğu açıkça görülebilecektir.

MEB’e ait ders kitaplarında Türkiye’nin jeopolitik konumuna ait yeterince görsel öğeye yer verildiğine rastlanılmıştır. Görsel öğelerin güncel olduğuna önem verildiğine rastlanılmıştır.

MEB’e ait kitaplarda öğrenme alanı sonu Türkiye’nin jeopolitik konumuna ait hem görsel hem de yazılı değerlendirme sorularına rastlanılmıştır.

4.1.3. Sosyal Bilgiler Öğretiminde Türkiye’nin Jeopolitik Konumunun İçeriği ve İşleniş Biçimi İle İlgili Öğretmenlerin Görüşlerine Ait Tartışma ve Sonuç

Türkiye'nin jeopolitik konumu ile ilgili olarak, öğretmenlerin genellikle basmakalıp ifadeleri (Türkiye üç kıtanın birleştiği, boğazlara sahip olduğu önemli petrol yataklarına sahip olduğu vb.) kullandıkları belirlenmiştir Özey, (2019: 5).

Ayrıca öğretmenlerin, Türkiye'nin jeopolitik konumunun önemine vakıf bulundukları, ama bunu öğrencilere aktarmakta güçlük çektiğine bilgisine ulaşılmıştır. Özey, (2019: 6).

Öğretmenler ayrıca Türkiye'nin jeopolitik konumunun avantajları bulunmuş olduğu önemli mevkiden dolayı dezavantaja dönüşebilmektedir. Örnek olarak Orta Doğu'nun petrol yataklarına yakın olmamız bu bölgelerde meydana gelen olayların (göç) ülkemizi etkilediklerini vurgulamışlardır.

Öğretmenler, 2018 SBDÖP'de Türkiye'nin jeopolitik kavramının yeterince yer bulmadığını dile getirmişlerdir. *“Coğrafi konumumuz ile ilgili veriler fazla iken jeopolitik konum konusuna çok fazla değinilmediğini düşünüyorum.”* SIÖ14 öğretmenimiz dile getirmiştir. *“Sosyal Bilgiler Öğretim Programında, Türkiye'nin jeopolitik konumu ile ilgili içeriklerin biraz yetersiz kaldığını düşünüyorum. Konum analizi harita kullanımına yönelik eksikliklerin olduğunu düşünüyorum. Konunun yalın ve açık bir şekilde ele alındığı aşikar fakat zenginleştirilmiş içerik kullanılmasının zaruri bir ihtiyaç olduğu kanısındayım.”* SOÖ10 öğretmenimiz ifade etmiştir.

Öğretmenler, Türkiye'nin jeopolitik konumunu öğretirken ellerinde bulunan her türlü materyallerden faydalandıklarını söylemişlerdir: *“Kabartma haritalar”, “etkinlik kâğıtları”, “yazılı edebi türler”* öğretmenlerimiz bunları kullandıklarını ifade etmişleridir.

Öğretmenler, 2018 SBDÖP'deki eksikliklerin aynen ders kitaplarına da yansıdığını söylemektedirler: *“Ders kitapları, mevcut program dâhilinde yazılmaktadır. Bu da yazarların verecekleri bilgilerin sınırlılıklarının belirlenmesi anlamına gelmektedir. Bu sınırlılık programlarda yer alan amaç, açıklamalar ve içeriğin dışına çıkmayacağını gösterir. Bu açıdan bakıldığında Türkiye'nin jeopolitik konumuna ilişkin konular sadece teorik, yüzeysel olarak verildiği ve yetersiz kaldığını düşünüyorum.”* SIÖ4 öğretmenimiz ifade etmiştir.

Öğretmenler jeopolitik kavramının bu yaş düzeyindeki öğrencilere biraz ağır gelmekte olduğunu dile getiriyorlar. Bu farklılık 4. sınıf öğretmenleri ile 5, 6, ve 7. sınıf Sosyal Bilgiler öğretmenleri arasında farklar olduğuna bilgisine ulaşılmıştır. Bu çalışmada ilkökul ve Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin Sosyal Bilgiler dersinin Türkiye'nin jeopolitiğinin öğretiminde önemli etkilere sahip olduğu ortaya

konmuştur. Değirmenci (2015) Sosyal Bilgiler öğretmen adayları üzerinde yaptığı çalışmada benzer bulgulara ulaşmıştır. Diğer taraftan Demirkaya da (2015) coğrafya öğretmen adayları üzerinde yaptığı çalışmada benzer bulgulara ulaşmıştır. Balcı (2012) ise Türkiye'nin coğrafi konumunun değişik yöntemler ile öğretilmesinin önemine dikkat çekmiştir. Bununla birlikte Değirmenci (2015) Türkiye'nin jeopolitiği üzerine yapılan çalışmaların sınırlı olmasına dikkat çekmektedir.

Karadağ (2008), İlhan (2010), Karabulut (2013), Tarakçı (2014), Özey (2019), çalışma ve araştırmalarında Türkiye'nin jeopolitik konumunun önemine dikkat çekmişlerdir. Benzer şekilde bu çalışmaya katılan ilkökul sınıf öğretmenleri ve ortaokul Sosyal Bilgiler öğretmenleri ile yapılan görüşmelerde de öğretmenler, Türkiye'nin jeopolitik konumun önemini vurgulamışlar, bu konu üzerindeki eğitimin önemine işaret etmişlerdir.

Sonuç olarak, ders kitaplarında ve öğretmen görüşlerinde ifade edilen Türkiye'nin jeopolitik konumu belirli kalıp yargılara dayanmaktadır: Bu durum 2018 SBDÖP'in amaçlı uzamsal sentez yeteneğini gerçekte öğrenmesine engel olmakta ve çok boyutlu düşünme becerisini kırmaya temel teşkil etmektedir (Köşker, 2015).

4.2. Öneriler

Bu araştırma 2020 yılında yayınlanan Sosyal Bilgiler ders kitaplarında, 2018 SBDÖP'de ve öğretmen görüşlerinin Türkiye'nin jeopolitik konumu olgusuna nasıl yer verildiğini belirlemek amacıyla hazırlanmıştır. Elde edilen sonuçlara göre aşağıdaki öneriler sunulabilir:

1. 2018 SBDÖP'de jeopolitik duruma ilişkin kazanımların sayısı artırılarak bu konuya her sınıf seviyesinde yer verilebilir. Potansiyel program geliştirme çalışmalarında, Türkiye'nin jeopolitik konumla bağlantılı kazanımlara daha fazla yer verilebilir.

2. Özellikle 4. sınıf düzeyinde öğretmenlik yapan sınıf öğretmenlerinin Türkiye'nin jeopolitik konumu hakkında daha fazla inceleme, kitap okuma, araştırma yapmaları önerilebilir.

3. Tüm sınıf düzeyinde Türkiye'nin jeopolitik konumu hakkında öğretmenleri bilgilendirecek dijital materyaller MEB tarafından okullara gönderilebilir.

4. Eğitim sisteminin bir bütün olduğu düşünülürse Türkiye'nin jeopolitik konumunun diğerk derslerin ders kitaplarında yer alma durumlarının da araştırılması önerilir. Böylece farklı derslerin ders kitaplarında da Türkiye'nin jeopolitik konumuna ne düzeyde yer verildiğı belirlenebilir.

5. Türkiye'nin jeopolitik konumu öğretimi ile ilgili okullarda yapılan çalışmalarda öğrenci görüşleri de alınabilir.

6. Farklı yıllarda okutulan Sosyal Bilgiler ders kitaplarında Türkiye'nin jeopolitik konumunun yer alma durumlarının karşılaştırmasına yönelik araştırma yapılması önerilir.

7. Bu araştırma Türkiye'nin jeopolitik konumunun Sosyal Bilgiler alanında yapılmıştır. Bunun yanında belirlenecek başka ülkelerdeki benzer ders ve programlarda kıyaslama da yapılabilir.

4.3. Temenniler

1. Bu alanda, Türkiye'nin jeopolitik konumunun Sosyal Bilgiler alanında yapılan ilk çalışma olması nedeniyle bundan sonraki araştırmalara ışık tutması umulmaktadır.

KAYNAKÇA

- Açıkgöz, Ş. (2012). “Hazar Petrollerinin Pazarlanmasında Türkiye’nin Jeopolitik Konumunun Önemi.” (Yüksek Lisans Tezi). https://tez.yok.gov.tr/Ulusal_Tez_Merkezi_adresinden_edinilmistir.
- Akdemir, O.İ. (2012). “Küresel Enerji Eksenleri ve Türkiye’nin Coğrafi Konumu.” *Marmara Coğrafya Dergisi* sayı.26, Temmuz - 2012, S. 82-107.
- Ametbek, M. (2018). “Türk Dünyası’nda Jeopolitik Öznelerin Devamlılığı ve Etkileşimi.” Ankara Kriz ve Siyaset Araştırmaları Merkezi (ANKASAM).
- Arslan, E. (2017). *Jeopolitik Derinlik* (1. Basım). İstanbul: Kapı Yayınları
- Atmaca, D. Toygur, H. ve Çamurcu, H. (2022). “Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı ve Sosyal Bilgiler Ders Kitaplarında Coğrafi Konum Kavramının Değerlendirilmesi.” *Kapadokya Eğitim Dergisi*, 3(1), 1-7.
- Avcı, A.A. İbret, U.B ve Avcı E.K. (2017) Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Vatanseverlik Değerinin Kazandırılmasına Yönelik Görüşleri. *Elementary Education Online*, 2017; 16(4): 1558-1574
- Azer, H. (2020). Ortaokul ve İmam Hatip Ortaokulu Sosyal Bilgiler 7. Sınıf Ders Kitabı. Ankara: Ekoyay Yayıncılık.
- Ballı, F.E ve Kartal, S. (2020) Eğitimin Siyasal İşlevi; Sosyal Bilgiler Ders Kitabı Örneği *Adnan Menderes Üniversitesi Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 11(1), 36-49.
- Büyüköztürk, Ş. Kılıç Çakmak, E., Akgün, Ö. E., Karadeniz, Ş. Demirel, F., (2018). Bilimsel Araştırma Yöntemi, Pegem Akademi: Ankara
- Cilga, İ. (1999). Türkiye’de Çocuk Hakları Çalışmaları. 2. Ulusal Çocuk Kültürü Kongresi. B. Onur (Ed.), Ankara: AÜ Çocuk Kültürü Araştırma ve Uygulama Merkezi Yayını, 506-516.
- Çiftçi, B. ve Akça, D.(2019). 2005 ve 2018 Sosyal Bilgiler Öğretim Programlarının Coğrafi Beceri ve Coğrafi Kazanım Alanlarının karşılaştırılması, *Eğitimde Yeni Yaklaşımlar Dergisi*, Cilt 2/Sayı 1, 2019, p. 33-59 2019.
- Değirmenci, Y. (2019) Öğretmen Adaylarının Bakış Açısıyla Türkiye’nin Coğrafi Konumunun İncelenmesi *Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* 5/2 2019
- Değirmenci, Y.(2019). Öğretmen Adaylarının Bakış Açısıyla Türkiye’nin Coğrafi Konumunun İncelenmesi, *Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Sayfa 91-110 5/2 Ekim Ağrı.
- Demir, Ö. (2009). Nitel Araştırma Yöntemleri. K. Böke (Der.), Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri (287–320). Ankara: Alfa

- Demirkaya, H. (2015) Coğrafya Öğretmen Adaylarının Türkiye'nin Yakın Gelecekteki Uluslararası İlişkilerine Bakışı: Bir Coğrafya Okuryazarlığı Analizi *Uluslararası Sosyal ve Eğitim Bilimleri Dergisi* Cilt 2, Sayı 3 Haziran 2015
- Doğan, M. (2022). "Türkiye'nin Jeopolitiği." *Uluslararası Yönetim Akademisi Dergisi*. Yıl: 2022, Cilt: 5, Sayı: 2, ss.320-339.
- Doğanay, A.(2008). Çağdaş Sosyal bilgiler anlayışı ışığında yeni sosyal bilgilerde programın değerlendirmesi. *Ç. Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, cilt 17.sayı 2, 2008,s.77-96
- Elmas, B. (2012). "Ortadoğu'daki Enerji Kaynaklarının Önemi ve Türkiye Üzerinden Taşınması İle Türkiye'nin Kazandığı Jeopolitik Konum." (Yüksek Lisans Tezi). [https://tez.yok.gov.tr/Ulusal Tez Merkezi adresinden edinilmiştir](https://tez.yok.gov.tr/Ulusal_Tez_Merkezi_adresinden_edinilmistir).
- Erdem, M. ve Akkoyunlu, B. (2002). Bilgi okuryazarlığı becerileri ve bu becerilerin öğrencilere kazandırılması için düzenlenecek öğrenme ortamlarının özellikleri. *Journal of Qafqaz University*, 9, 125-132.
- Ertürk, Ferhat (2021). "Türkiye'nin Jeopolitik Konumunun Önemi ve Doğrudan Yabancı Yatırımlar Üzerindeki Etkisinin Granger Nedensellik Analizi Çerçevesinde Değerlendirilmesi." (Yüksek Lisans Tezi). [https://tez.yok.gov.tr/Ulusal Tez Merkezi adresinden edinilmiştir](https://tez.yok.gov.tr/Ulusal_Tez_Merkezi_adresinden_edinilmistir).
- Eryücel, E. (2020). "Türkiye'de Militer Devlet Anlayışının İnşasında Jeopolitik Söylem." *Hitit Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 13(2), 466-476.
- Harita Genel Müdürlüğü (2023, 4 Şubat). www.harita.gov.tr adresinden 04 Şubat 2023 tarihinden alınmıştır.
- Harut, S.B.(2020). *İlkokul Sosyal Bilgiler 5. Ders Kitabı*. Ankara: Özgün Matbaacılık.
- Hasanov, A. (2012). *Jeopolitik Teorileri Metodolojisi Aktörleri Tarihi Karakteristiği Kavramları* (Çev. A. Ağaoğlu ve F. Şammedov) İstanbul: Babıali Kültür Yayıncılığı
- Hassan, H.Z.H (2019). "Kuzey Irak Bölgesinin Jeopolitik Konumunun Türkiye - Kuzey Irak İlişkilerine Etkisi." (Yüksek Lisans Tezi). [https://tez.yok.gov.tr/Ulusal Tez Merkezi adresinden edinilmiştir](https://tez.yok.gov.tr/Ulusal_Tez_Merkezi_adresinden_edinilmistir).
- İlhan, S. (2009). *Türk Olmak Zor* (2.Basım). İstanbul: Alfa Yayınları
- İlhan, S. (2019). *Jeopolitik Güç Odağı Kuramı* (1.Basım). İstanbul: Kırmızıkeçi Yayınları
- İnal, K. (2004). *Eğitim ve İktidar* (1. Baskı). Ankara: Ütopya Yayınları.

- Karabulut, B. (2013). *Uluslar arası İlişkilerde Anahtar Kavramlar* (2. Baskı). Ankara: Barış Kitabevi.
- Kılıçoğlu, G. (2015). *Sosyal Bilgiler Öğretimi* (Ankara: Pegem Akademi, 2015, Sosyal Bilgiler Tanımı Dünyada ve Ülkemizde Gelişimi ve Önemi), 5.
- Köroğlu, V. (2004). "Jeopolitik Ve Jeopolitik İlminin Nüfus Unsuru Açısından Türkiye Avrupa Birliği İlişkileri." *Sosyal Bilimler Dergisi*, 1(1), Aralık 2004
- Köşker, N. (2015). "Beşeri coğrafya ve mekânsal bilginin endoktrinasyonu: jeopolitik konum örneği." *Kırıkkale Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, İlköğretim Sosyal Bilgiler Öğretimi Anabilim Dalı*, Kırıkkale
- Kuş, Z. Meray, Z. ve Karatekin, K (2013) İlköğretim 4. ve 5. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitaplarında Yer Alan Değerler. *Değerler Eğitimi Dergisi* Cilt 11, No. 25, 183-214, Haziran 2013
- Limon, O. (2020). "Yeni Enerji Havzalarının Ortaya Çıkmasının Kuzey Kutbu Arktika Jeopolitik Konumuna Etkileri." (Doktora Tezi). https://tez.yok.gov.tr/Ulusal_Tez_Merkezi_adresinden_edinilmistir.
- M5dergi (2020, Ekim). <https://m5dergi.com/dergi/sayi-350-eylul-2020/milli-stratejik-icgudu-mavi-vatan/> adresinden 04 Şubat 2023 tarihinden alınmıştır.
- MEB.(2018). Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı, Ankara https://mufredat.meb.gov.tr/Programlar.adresinden_alinmistir.
- Miles, M. B. V& Huberman, A. M. (1994). *Qualitative Data Analysis:An Expanded Sourcebook*. Sage.
- Milli Eğitim Bakanlığı. (2018). Sosyal Bilgiler dersi öğretim programı (İlkokul ve ortaokul 4, 5, 6 ve 7. sınıflar). Ankara. MEB. Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı Sami TÜYSÜZ, 4. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitabı (Ankara: Tuna Matbaacılık, 2019), 63.
- Nalçacı, A. (2005). "İlköğretim 6. Ve 7. Sınıf Sosyal Bilgiler Programındaki Coğrafya Konularının Genel Amaçlarının Gerçekleşme Düzeyine İlişkin Öğretmen Ve Öğrenci Görüşleri." *Doğu Coğrafya Dergisi* cilt 12. sayı 18, (245-261).
- Özey R. (2019). *Türkiye'nin Jeopolitiği Değişimler ve Öncelikleri* (Ankara: Pegem Akademi, 2019), 6,7, 8, 53, 87, 337.
- Özey R. ve Ünlü M.(2020). *Türkiye'nin coğrafyası ve Jeopolitiği* (Aktif Yayınları, 2020: 389-390).
- Özey, R. (2019). *Jeopolitik* (5. Basım). Ankara: Pegem Yayınları
- Özey, R. (2019). *Orta Doğunun Jeopolitiği* (3.Basım). Ankara: Pegem Yayınları

- Özey, R. (2019). *Türkiye'nin Jeopolitiği* (3.Basım). Ankara: Pegem Yayınları
- Özsoy, Y. Özyürek, M. ve Eripek, S. (1997). Özel eğitime muhtaç çocuklar: Özel eğitime giriş (8. Baskı). Ankara: Karatepe Yayınları.
- Refik, T. (2009). *Sosyal bilgiler öğretiminde yeni yaklaşımlar-1* (1.Baskı). Ankara: Pegem Akademi.
- Sarılarhamamı H. ve Demirkaya H.(2021) *Özel Gereksinimli Öğrencilerin Eğitiminde Sosyal Bilgiler Dersinin Yeri ve Önemi. International Journal of Field Education*, 7 (1), 131-155.
- Servet, K. (2008). *Jeopolitik Açından Sınırlar* (1.Baskı). Ankara: Gazi Kitabevi.
- Sezer, H.(2019). *7. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitabı* (Ankara: EKOYAY, 2019), 206.
- Şahin, E. (2019). *Ortaokul ve İmam Hatip Ortaokulu Sosyal Bilgiler 6 Ders Kitabı*. Ankara: Anadolu Yayıncılık.
- Şahin, G. ve Oğultürk, M.C.(2020).*Jeopolitik Düşünce* (1. Baskı). İstanbul: Yeditepe
- Tabak, U.S ve Yaylak, E (2020) Sosyal Bilgiler Ders Kitaplarında Kök Değerlerin Yeri *International Journal of Eurasian Education and Culture* C 5 S 8.
- Tarakçı, N. (2014). *Türkiye Merkezli Jeopolitik Analizler* (1.Basım). Ankara: Tasam
- Taş, H.İ. (2008). Coğrafi Beceriler ve Bunları Öğrencilere Kazandırma Yolları *Doğu Coğrafya*, Dergisi-20.
- Türk Dil Kurumu (2023, 4 Şubat). Sözlük <https://sozluk.gov.tr/> adresinden 04 Şubat 2023 tarihinde alınmıştır.
- Türkiye'nin Yüzölçümü Nedir? (2023, 10 Ocak). <https://turkiyeninyuzolcumu.nedir.org/> adresinden 10 Ocak 2023 tarihinden alınmıştır.
- Tüysüz, S. (2020). *İlkokul Sosyal Bilgiler 4. Ders Kitabı*. Ankara: Tuna Matbaacılık.
- Yavuz, İ. (2018) Sosyal Bilgiler Derslerinde Vatanseverlik Değerinin Öğretimi Konusunda Farklı Ülke Uygulamaları *Araştırma ve Deneyim Dergisi* (ADEDER) 3 (1), Haziran, 2018
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2016). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri* (11. Baskı).Ankara: Seçkin Yayınları.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2018). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*, Ankara, Seçkin Yayıncılık.
- Yıldız, F.(2012). *Türkiye'nin Jeopolitik Konumu Bağlamında Avrupa Birliği Enerji Politikaları* (Yüksek Lisans Tezi), <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi> adresinden alınmıştır. (s.84-85-86).

Yıldız, R. (2018) *Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Vatanseverlik ve Sosyal Bilgiler Derslerinde Vatanseverlik Eğitimi Hakkındaki Görüşleri* (Yüksek Lisans Tezi). [https://tez.yok.gov.tr/Ulusal Tez Merkezi](https://tez.yok.gov.tr/Ulusal_Tez_Merkezi) adresinden edinilmiştir.

Zeybel, S. (2021). “*Jeopolitik Konumun Operasyonel Maliyet ve Filo Yönetimine Etkisi.*” (Yüksek Lisans Tezi). [https://tez.yok.gov.tr/Ulusal Tez Merkezi](https://tez.yok.gov.tr/Ulusal_Tez_Merkezi) adresinden edinilmiştir.

EKLER

Ek-1: Araştırma Uygulama izni

T.C.
RİZE VALİLİĞİ
İl Millî Eğitim Müdürlüğü

Sayı : E-57774812-619-27833649
Konu : Tez Çalışması İzni

06.07.2021

VALİLİK MAKAMINA

İlgi : a)Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Müdürlüğünün 29/06/2021 tarihli ve 938 sayılı yazısı.
b) Millî Eğitim Bakanlığının 21/01/2020 tarihli ve 1563890 (2020/2) sayılı Genelgesi.

Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Ana Bilim Dalı Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Tezli Yüksek Lisans Programı Öğrencisi Ömer SEMİZ'in " Türkiye'nin Jeopolitik Konumunun Sosyal Bilgiler Dersi Bağlamında Değerlendirilmesine İlişkin Öğretmen Görüşme Formu" konulu bilimsel araştırması kapsamında ekte sunulan form ve testleri 2020-2021 Eğitim Öğretim Yılında ilimiz genelinde bulunan ilkökul ve ortaokullarda görev yapmakta olan öğretmenlere uygulama isteği ilgi yazı ile bildirilmektedir.

Söz konusu form ve testlerin 2020-2021 Eğitim Öğretim Yılında denetimi okul idaresinde olmak üzere, tüm salgın tedbirlerine uyularak, kurum faaliyetlerini aksatmadan, gönüllülük esasına göre ilimiz genelinde bulunan ilkökul ve ortaokullarda görev yapmakta olan öğretmenlere uygulanması Müdürlüğümüzce uygun görülmektedir.

Makamlarınızca da uygun görülmesi halinde olurlarınıza arz ederim.

Ahmet GÜRBÜZ
Müdür a.
Müdür Yardımcısı

OLUR
06.07.2021

Engin EMEN
Vali a.
Millî Eğitim Müdürü

Adres : Rize Valiliği Hizmet Binası Kat:3
Telefon No : 0 (464) 280 53 77
E-Posta: arge53@meh.gov.tr
Kep Adresi: meh@holl.kep.tr

Bu belge güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.

Belge Doğrulama Adresi: <https://www.turkiye.gov.tr/meh-ebys>
Bilgi için: Özlem BERBER - Şef
İnternet Adresi: www.rizemeh.gov.tr
Faks: 0 (464) 280 53 63

Bu evrak güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır. <https://evrakorgu.meh.gov.tr> adresinden 4c77-ce4d-3368-980a-f975 koda ile teyit edilebilir.

Ek-2: Mülakat (Görüşme) Formu Soruları:

Türkiye'nin Jeopolitik Konumunun Sosyal Bilgiler Dersi Bağlamında Değerlendirilmesine İlişkin Öğretmen Görüşme Formu:

Değerli Öğretmenim,

Ben, Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsünde, “Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Eğitimi” alanında yüksek lisans tezi hazırlıyorum.

Türkiye'nin Jeopolitik Konumunun Sosyal Bilgiler Dersi Bağlamında Değerlendirilmesinin Sosyal Bilgiler 2018 öğretim programı, 2020-2021 eğitim-öğretim yılı ders kitaplarında Türkiye'nin Jeopolitik konumunun etkinliği bağlamında veri toplamak amacıyla görüşlerinizden faydalanmak istiyorum. Elde edilen veriler sadece bu araştırma için kullanılacak olup başka bir yerde paylaşılmayacaktır. Görüşmenin, 25-40 dakika arası sürmesi beklenmektedir. Değerli görüşleriniz araştırma için katkı sağlayacaktır.

Görüşmede ses kaydı kullanılacaktır ve cevaplar yazılı olarak toplanacaktır. Çalışmaya katılıp görüşlerinizi aktaracağınız için şimdiden teşekkür ederim.

Ömer SEMİZ

Coğrafya Öğretmeni

A. Kişisel Bilgiler

Çalışılan Okul Türü:		Cinsiyet:	
Mezun Olunan Üniversite ve Bölüm:		Eğitim Düzeyi:	
Öğretmenlikte Kıdem Yılı:		Tarih:	
Saat:		Yer:	

B. Görüşme Soruları

Literatür kısmı ile ilgili sorular:

1. Türkiye'nin jeopolitik konumunu nasıl tanımlarsınız?
2. Türkiye'nin jeopolitik konumunun avantajları sizce nelerdir?
3. Türkiye'nin jeopolitik konumunun dezavantajları sizce nelerdir?

Öğretim programı ile ilgili sorular:

1. 2018 yılında güncellenen Sosyal Bilgiler Öğretim Programında, Türkiye'nin jeopolitik konumu ile ilgili içerikleri nasıl değerlendiriyorsunuz?
2. Sosyal Bilgiler Öğretim Programının, “Temel Beceriler” kısmında Türkiye'nin jeopolitik konumunu hangi becerilerin kapsadığını düşünüyorsunuz?
3. Sosyal Bilgiler Öğretim Programının, “Değerler Eğitimi” kısmında Türkiye'nin jeopolitik konumunun hangi değerleri kapsadığını düşünüyorsunuz?

Ders kitapları ile ilgili sorular:

1. Türkiye'nin jeopolitik konumunun Sosyal Bilgiler ders kitaplarındaki yeterlilik düzeyi hakkında neler söyleyebilirsiniz?
2. Türkiye'nin jeopolitik konumuyla ilgili başka hangi içeriklerin eklenmesini isterdiniz?

Sosyal Bilgiler dersi ile ilgili sorular:

1. Sosyal Bilgiler dersinin, Türkiye'nin jeopolitik konumunu öğretmede yeterince etkili olduğunu düşünüyor musunuz?
2. Türkiye'nin jeopolitik konumunun önemine ilişkin öğrencilerin bilinç düzeyi ne durumdadır?
3. Sosyal Bilgiler dersi öğretmenlerinin Türkiye'nin jeopolitiğini öğretirken kullandıkları:

Yöntemler:

Teknikler:

Araç-gereç:

Materyaller:

Etkinlikler:

Diğerleri:

4. Türkiye'nin jeopolitik konumunun daha iyi nasıl öğretilmesi için önerileriniz nelerdir?
5. Türkiye'nin jeopolitik konumunu anlatırken öğrencilerin yeterince bilinçlendiklerini düşünüyor musunuz?

Ek-3: Etik Kurul Kararlar

T.C. RECEP TAYYİP ERDOĞAN ÜNİVERSİTESİ SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ ENSTİTÜ YÖNETİM KURULU KARARLARI					
TOPLANTI TARİHİ: 25.02.2021			TOPLANTI SAYISI:464		
Enstitü Yönetim Kurulu Enstitü Müdürü Doç. Dr. Ahmet Yanık Başkanlığında toplanarak aşağıdaki kararı almıştır.					
KARAR-11					
Enstitümüz Ana Bilim Dalı Tezli Yüksek Lisans Programı öğrencilerinin Tez Konusu Önerisi formları görüşüldü ve Üniversitemiz Lisansüstü Eğitim-Öğretim Yönetmeliği'nin 31/1 maddesi gereğince aşağıda belirtildiği şekilde kabulüne oy birliği ile karar verildi.					
Program	Öğrenci No- Adı - Soyadı	Tez Konusu	Danışmanı	Yılı	Yazı Tarih /Sayı
SBO Tezli YL	192724011-Günay Kabaoğlu	Türkiye ve Azerbaycan'da Ortaokul Sosyal Bilgiler ve Eş İçerikli Derslerin Program ve Ders Kitabı Bağlamında Karşılaştırılması	Prof. Dr. İlhan Turan	2021	23.02.2021-16
SBO Tezli YL	192724014-Ömer Semiz	Türkiye'nin Jeopolitik Konumunun Sosyal Bilgiler Dersi Bağlamında Değerlendirilmesi	Prof. Dr. İlhan Turan	2021	23.02.2021-16
İKT Tezli YL	192720002-Zehra Zeynep Başboğa	Türkiye'de Katılım Bankalarının Sağladığı Konut Finansmanın Konut Fiyatlarına ve Enflasyona Etkisi	Dr. Öğr. Üyesi Haydar Karadağ	2021	23.02.2021-20
İKT Tezli YL	192720009-Leyla Uluman	Türkiye'de Kentleşmenin Sağlık Harcamaları Üzerine Etkisi	Dr. Öğr. Üyesi Haydar Karadağ	2021	23.02.2021-20
İSL Tezli YL	182716032-Furkan Uzun	Aile İşletmelerinin Kurumsallaşma Eğilimleri; Nepotizm ve Pozitif Ses Çıkarma Davranışı Arasındaki İlişkinin İncelenmesi	Dr. Öğr. Üyesi Güler Yanık	2021	23.02.2021-18
SBÖ Tezli YL	192724004-Sevim Koçal	2005 ve 2018 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programları ve Ders Kitaplarının Coğrafya İçerikleri Bağlamında Karşılaştırılması	Prof. Dr. Yılmaz Geçit	2021	17.02.2021-12
SBÖ Tezli YL	192724013-Ayşe Kaya	2005 ve 2018 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programları ve Ders Kitaplarının Tarih İçerikleri Bağlamında Karşılaştırılması	Prof. Dr. Yılmaz Geçit	2021	17.02.2021-12
İKT Tezli YL	192720004-Hamza Yaroğlu	Yabancı Yatırımların Ekonomik Büyüme Üzerine Etkisi: Gelişmekte Olan Ülkeler Örneği	Dr. Öğr. Üyesi Emrullah Özden	2021	18.02.2021-16
Enstitü Yönetim Kurulu Başkanı		Doç. Dr. Ahmet Yanık Müdür		İMZA	
Dr. Öğr. Üyesi Gül Yılmaz Çal Müdür Yardımcısı		İMZA		Dr. Öğr. Üyesi Burak Koçak Müdür Yardımcısı	
Prof. Dr. Halis Türker Balaydın Yönetim Kurulu Üyesi				Doç. Dr. Bayram Ali Nazıroğlu Yönetim Kurulu Üyesi	
Raporör:		Neşe Öztürk Enstitü Sekreter		İMZA	

ASLININ AYNI DİR

T.C.
RECEP TAYYİP ERDOĞAN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL VE BEŞERİ BİLİMLER ETİK KURULU

DEĞERLENDİRME RAPORU

Toplantı Tarihi : 15/06/2021
Toplantı K. Sayısı : 2021/155

Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi Lisans Üstü Eğitim Enstitüsü Yüksek Lisans Öğrencisi Ömer SEMİZ "Türkiye'nin Jeopolitik Konumunun Sosyal Bilgiler Dersi Bağlamında Değerlendirilmesine İlişkin Öğretmen Görüşme Formu " isimli projesi kapsamında yürütülecek çalışmalar için izin talebi kurulumuzca değerlendirilmiş olup;

- ☒ Etik açıdan uygun bulunmuştur.
☐ Etik açıdan uygun bulunmamıştır.
☐ Etik açıdan önerilen değişikliklerin yapılmasıyla uygun bulunmuştur.

Prof. Dr. Ahmet İshak DEMİR
Başkan

Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi Fener Mah. Zihni Derin Yerleşkesi 53100 RİZE
Tel: 0464 223 81 00 Faks: 0464 223 63 28
www.erdogan.edu.tr